הצופה

ב"ה, יום שישי, ד' תמוז תשמ"ו (11.7.1986) • שנה נ' • גליון 14134 • המחיר: 0.80 ש"ח, כולל מע"מ

עתון התנועה העולמית של המזרחי והפועל-המזרחי * מייסד ועורך ראשון, הרב מאיר בר-אילן ז"ל

היום	ערב שבת	יום שבת
	פרשת חוקת	
הפרק:	תהלים קיט (ק-ק"ו)	תהלים קיט (ש"ה)
המשנה:	כלים וא, ל"א, ד"א	אהלות א, ב"ג
הדף — בבלי:	קדושין ח	קדושין ט
ירושלמי:	שקלים כז	שקלים כח
ההלכה:	או"ח קעג, א"ג	או"ח קעה, א"ג
רמב"ם:	תרומות א"ג	תרומות ד"ו
הזריחה:	5.37	5.38
השקיעה:	7.50	7.50
סוף זמן ק"ש:	8.15	8.15

הדלקת הנר

	עש"ק	מוצ"ש
ירושלים	7.10	8.30
תל-אביב	7.28	8.33
חיפה	7.25	8.33
באר-שבע	7.25	8.28
אילת	7.20	8.26

משכנתאות לזכאים
ומשכנתאות חופשיות
בנק טפחות

חוליית המחבלים שחוסלה התכוונה לנחות בנהריה

4 המחבלים הגיעו בסירת גומי מצפון לראש הנקרה ✡ התכוונו לבצע פיגוע באחד היישובים בארץ ✡ החוליה חוסלה בקרב קשה שבו נהרגו 2 חיילי צה"ל ו-9 נפצעו

מאת כתבי עתי"ם

מזימה פיגוע של חוליית מחבלים, שנחתה בחוף 2 ק"מ מצפון לראש הנקרה והתכוונה להגיע לנהריה — סוכלה אתמול לפנות בוקר על ידי כוחות צה"ל בקרב ממושך וקשה, שבמהלכו נהרגו המחבלים, ואילו מקרב כוחות צה"ל נהרגו 2 חיילים ו-9 נפצעו, מהם 2 באורח בינוני היתר קל.

סגן מבצור יוסף רחאל, בן 24, שנהרג בהתקלות הובא אתמול לקבורה בכפר פרדס רוכבה. החלל השני, סמ"ר גיא בן דב, בן 21, מרמת אפעל, יובא היום למנוחות בבית העלמין הצבאי בקריית שאול.

כוננות ביישובי האיזור

כתב עתי"ם, שלמה חדד, מוסר, כי ההיתקלות היתה בשעה 3.30 לפנות בוקר. ספינת „דבורי" של חיל הים הבחינה בסירת גומי, העושה דרכה במהירות רבה לעבר החוף. אנשי חיל הים פתחו באש לעבר הספינה, אך זו הצליחה לחמוק ואנשיה נחתו בחוף, 2 ק"מ מצפון למסוף הגבול בראש הנקרה.

דיווח על התקרית הועבר במהירות לחיל צבא הגנה לישראל ואלה סגרו את האיזור ופתחו בסריקות לאיתור אנשי החוליה. במקביל הוזעקו למקום כוחות נוספים של צה"ל וביישובי האיזור הוכרזה כוננות. חברים נעורו משנתם והתייצבו לשמירה.

אנשי משטרה ומשמר הגבול הקרובים אף הם מתפסים באיזור ובדקו בקפדנות את כלי הרכב. בשעה 3.30 לפנות בוקר נתקל כוח צה"ל במחבלים ובחילופי האש עימהם נהרגו ארבעת חברי חוליית המחבלים. כן נהרגו 2 חיילי צה"ל ו-9 אחרים נפצעו. מסוקים של צה"ל העבירו את שני הפצועים ביותר לבית החולים רמב"ם והפצועים קל הועברו באמ-

בולגנים ובמסוקים לבית החולים בנהריה.

ציוד לחימה רב ביותר

אנשי הנדסה של צה"ל פוצצו את סירת הגומי של המחבלים, שבה נשאר ציוד לחימה רב ביותר. ליד גופות המחבלים נמצא נשק רב, שאותו לקחו עימהם, ואמצעי חבלה די מצבות אר. פי. ג'י. באיזור התקרית נערכו הסריקות עד לשעה 8 בבוקר. רק ב-9 בבוקר חזרו החיים למסלולם בכל איזור הגליל המערבי. התקלאים הורשו לחזור לעבודתם. במשך היום, נערכו תחקירים ודיונים על התקרית.

כל נסיונות החדירה סוכלו

מקורות בצה"ל הבהירו, כי מעולם לא פסקו נסיונות המחבלים לחדור ליישובי הצפון למטרות פיגוע. מאז יציאת צה"ל מלבנון נעשו לפחות 15 נסיונות לחדור לגליל, חלקם ביבשה וחלקם בים, אך כולם סוכלו.

בתשובה לשאלה, כיצד נהרגו ונפצעו החיילים, אמרו אותם מקורות, כי המחבלים היו מצויידים בנשק רב מאד. הם התמקמו בעמדות ירי, שנתנה להם שליטה על כוחות צה"ל שסגרו על האיזור, ותוך כדי כך המטירו אש תופת לעבר החיילים המסתערים. כמה מהם המשיכו להילחם גם בהיותם פצועים.

מפקד צה"ל שהשתתף בתקרית הדימה, מיפוד בבית החולים בנהריה, כי ממבצע „מוכתב" מאחורי סלע הוא שהצליחו לפגוע בכוח הפוגע, עד שהוא עבר הסלע.

שלושת המחבלים האחרים שירדו לעבר כוח צה"ל הסתתרו במחפורת בחוף ראש הנקרה וירו ממנה לעבר הכוח שסרק אותה, עד שנהרגו בחילופי האש.

צבא דיווח לבנה הגבור אחמדי את שוריו כגורה המערבית ולאורך הים, כחשש שחוליות מחבלים נוספות ינסו להגיע ליישובי הצפון.

מבצור ראחל שירת כנשש

מבצור ראחל משבט אל היב, שנהרג בהתקלות בצפון, שירת כשש ביחידה של צה"ל שסרקה אחרי המחבלים. הוא הלך בראש הכוח אחרי העקבות של המחבלים, ועקב כך גם נפגע את מכות האש הראשונה מאחד המחבלים, שהסתתר מאחורי סלע. מבצור נהרג במקום ואילו חברו גיא בן דוד, שהיה במפקדי הכוח, השיב אש לעבר היורה אך גם הוא נורה ונפצע אנושות ומת בדרך לבית החולים.

גיא בן דב עמד להשתחרר בקרוב

גיא בן דב, בן 21, מרמת אפעל, עמד להשתחרר בקרוב משירותו הצבאי.

גיא היה הבן הבכור להוריו בארץ, מורה בקריית החינוך ביד אליהו בתל אביב, הדרור בן דוב, גרפיקאי. (סוף בעמ' 2)

מטוסי חיל האוויר תקפו יעדי מחבלים ליד צידון

פרס: החוליה שחוסלה באה מהבסיסים שהותקפו ✡ מקורות בטחוניים בצידון: לפחות עשרה נפגעו

מטוסי חיל האוויר תקפו אתמול אתר המוכרים כמספר יעדי מחבלים במאחז מחנה פליטים עין חילווה דרומית לצידון בלבנון. כל המטוסים שבו בשלום. הטייסים דיווחו על פגיעות טובות במטרות, על כך הודיע אמש דובר צה"ל.

הידיעות שהתקבלו שייכים לארגון המחבלים פת"ח, אלג, אבו מוסא, חזית המאבק העממי והחזית הדמוקרטית לשחרור פלשתין. המבנים שהותקפו שימשו את הארגונים כמפקדות וכבסיסי יציאה לפיגועים.

ראש הממשלה: מלחמה של יום ולילה במרור

ממקורות נמסר בבסיסי מחבלים בצידון משום שאנשיו מדריכים שהמחבלים שהגיעו לראש הנקרה באו משם, אמר אמש ראש הממשלה, שמעון פרס, בנאומו בפני 250 צעירי וצעירות העצמאים שהתכנסו לראשונה במלון „דן אכדיה" בהרצליה.

„ישראל יותר מכל מדינה אחרת בעולם השכילה להילחם בטרור מלחמה של יום ולילה ולשבש את מטרותיו. צה"ל עשה עבודה נהדרת ומנע אסון כבד", אמר פרס.

מר פרס סיפר, כי שמע על ההנגבות האמהות של בני משפחתו של הגשש הבדואי, שמצא את מותו במתקפה, אשר המחבלים הצפויים בבית העלמין „רמבמים" באמר: „מולה של המדינה שיש אנשים כאלה בצה"ל".

לא פעולת גמול

סגן הרמטכ"ל, האלוף דן שומרון, אמר אמש, כי הפצצת חיל האוויר בדרום לבנון לא היתה פעולת גמול על התקרית עם המחבלים ליד ראש הנקרה.

האלוף שומרון, שרואיין בתכנית „מבט" בטלויזיה, אמר כי הצ'יד הרב, שהיה למחבלים, ברור שהמבצע (סוף בעמוד 2)

ישראל — לשלב הבא באליפות העולם בכדורסל

נבחרת ישראל עלתה לשלב הבא של אליפות העולם בכדורסל לאחר שגברה אמש על נבחרת קובה ב-78:88.

בכל שלבי המשחק הובילה ישראל, לעתים בהפרש של 15 נקודות, אך במחצית השנייה הצליחו הקובנים את להצם וצמצמו את הפער.

נסיון הפיגוע לא הפתיע את צה"ל

מאת סופרנו הצבאי

עירנות חיל הים הישראלי מנעה שוב פיגוע מחבלים, שעלול היה להסתיים באסון.

חיל הים הצליח גם הפעם ללכוד את המחבלים לפני שהצליחו לבצע את זממם. כמות הנשק והמרי הנפץ הרבים שנמצאו בידי המחבלים שנהרגו על ידי כוח צה"ל שלא מקרב חיל הים, היכרו בבירור כי כוונת המחבלים היהה פיגוע בבריאה לשם סיקוח.

למעשה, זה שנים מספר, כי אז הפיגוע הראגי בנהריה, לא הצליחה שום חוליה של מחבלים לחדור דרך הים. גם בתמסר על-ידי חיל הים ברחבי הים.

נסיון הפיגוע הנוכחי לא הפתיע את צה"ל והוא היה צפוי. זאת בעקבות ידיעות על איום יומי של מחבלים מכמה מארצות ערב. המחבלים ניסו עשרות פעמים לחדור לארץ דרך הגבול הימי שאינו הסום הרמטית, ואין בו, כמובן, גדר ביטחון, כפי שיש בגבולות היבשתיים של ישראל. אמצעי המניעה של חיל הים נגד הסתננות מחבלים מתבססים בעיקר על הסטי"לים המפטרלים ברחבי הים. הספינות המהירות של חיל הים ומכ"מים משוכללים המופעלים בהם נותנים כיסוי כמעט מלא של הים בגבולו הישראלי.

רבני פתח־תקווה קיימו כינוס חירום

דנו בהמשך המערכה על השבת בעיר

מאת משה לוי, סופרנו בפתח תקווה

משלחת רבנים המפה הערב ליל שבת, מול קולנוע „היכל" בפתח־תקוה נגד חילולי השבת בעיר. זו השבת ה-46 שבתקיים בצורה מחאה.

קודם לכן, בשעה 10 בלילה, התקיים עצרת רבת משתתפים בבית הכנסת הגדול.

השיקות שנערכו השבוע במקרה לנעול את קולנוע „היכל" בליל שבת — נכשלו.

רבני העיר פתח־תקווה קיימו אמש כינוס חירום ובו דנו בצעדים להמשך המערכה על השבת ב„אם המושבות".

נציגי המפד"ל במועצת העירייה הודיעו השבוע על ביטול נסיעתם לקנדה בתוך כשורה ימים. נסיעה זו של שבעה חברי מועצת העיר היא על חשבון העירייה.

משרד החינוך והתרבות יקיים ב-5 באוגוסט ביום הכנרות בשעות הבוקר ולא אחר הצהריים.

האחיות חזרו לעבודה לאחר 17 ימי שביתה

בתי החולים חוזרים לעבודה סדירה

המו"מ העינייני על תביעות האחיות יחל ביום שלישי הבא

מאת סופרנו חיים פיקרש וסופרי עתי"ם

אחיות בתי החולים חזרו אתמול בבוקר לעבודה סדירה בעקבות הסיכום שהושג בינן לבין נציגי ההסתדרות.

במקביל, בהתאם לסיכום, נפתח גם המו"מ בין האחיות, נציגי ההסתדרות והאוצר כדי לדון על תביעותיהן. המשא ומתן הענייני יחל ביום שלישי הבא. בינתיים נבחר על מאמצים של האחיות להתגבר על הפיגור שחל בעבודה בעקבות 17 ימי השביתה. האחיות הביעו כי תוך שלושה ימים הן יפעלו באורח תקין את כל מחלקות בתי החולים. האחיות גם מבקשות להתחיל בקבוצות של מתנדבים, ובכלל זה בנות השירות הלאומי, כדי להתגבר על הגוסס והאנדרלמוסיה השוררים

צריך בכמה מבתי החולים הגדולים.

השביסים הלבנים שוב נראו בבתי החולים

כתבי עתי"ם מוסרים, כי בבוקר לא היו בהירות של חולים ומאושפזים אל חדרי המיון או המחלקות.

משרד הבריאות הנ"א דנהיית, שחולים המבקשים להתאשפז בבית חולים דרך חדר המיון, יידרשו להציג במכתב רפואי ערוף בטפסה. חולים שהיו צריכים להתאשפז לפי הזמנה ממרכזי הרישום הקבלה בבתי החולים, צריכים להמתין להזמנה מחודשת.

השביסים הלבנים של אחיות בתי החולים שוב נראו אתמול במחלקות בתי החולים. החולים קיבלו את האחיות ברגשות מעורבים.

הרופאים, שכשלו כבר כוח סבלם. היו השושים מתפקודם הכפול: כרופאים וכאחיות.

לפי הנהלות האחיות הראשיות בבתי החולים, ניתנה עדיפות ראשונה לרוחצת חולים מהותקים במיטותיהם ולטיפול בקשישים ובנזקקים. בכל המחלקות הוחלפו הכבצעים ניתן טיפול סיעודי למאושפזים ועודכנו ספרי הטיפולים. בבספר

בחלקות תגברו הצוותים גם בשעות אחר הצהריים, כדי להשלים את הטיפולים בבאושפזים.

צופים, כי בימים הקרובים שוב יגדשו מאות חולים את חדרי המיון והמחלקות לאחר שדיבם שוחררו לבתיהם בזמן השביתה.

במשרדי הרישום נערכה אתמול בדיקה מחודשת של חולים הזקוקים לאשפוז לצורך ניתוחים או בדיקות שונות, לשם זימונם מחדש.

שר הבריאות: מערכת השבר לא נפרצה

שעה, כשהחל המשא ומתן עם האחיות, נצמד מאחוריהן בנושאים (סוף בעמוד 2)

תחזית מזג האוויר

ביום ו' ובשבת — הבל בישפור החוף ויבש בפנים הארץ ובדרום. הטמפרטורות: ירושלים 17—30, רמת הגולן 18—32, צפת 18—31, טבריה 22—37, נצרת 19—31, עפולה 20—33, שומרון 19—32, תל־אביב 21—29, גבל התצפה בן גוריון 20—31, יריחו 22—39, עזה 22—29, באר שבע 20—35, אילת 25—41 מעלות.

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית EMUNAH

לחברת ההנהלה הארצית
נותילדה כהן ומשפחתה
מיטב איחולינו
ברכותינו שלוחות לכם בנישואי בתכם היקרה
ליאורה עב"ל **אשר**
תרוו מהזוג הצעיר רוב נחת, אושר ושמחה
אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית
ההנהלה הארצית

בס"ד
אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית EMUNAH
יריד
באולם „אומן"
רח' עמק רפאים 2 — י-ם
ביום ד', 16.7.86
9.00—12.00, 15.00—21.00
מתנות, מצעים, ספרים, צעצועים, מכשירי כתיבה, צמחים, בגדים, קוסמטיקה, כובעים ואביזרי אפנה, תמונות, הפתעות!!
קוסם — מזנון — הגרלה

בואו להבראה בגליל
בישיבת מעלות

תנאי אירוח מלאים (3 ארוחות גלאט כשר), שרותים צמודים
תאריכים: י' באב 15/8 — כ"ח באב 2/9
המחיר: מבוגר: 32 ש"ח; ילדים עד שנתיים: 10 ש"ח
עד גיל 12: 20 ש"ח
הזמנות:
במכתבים: לת.ד. 222 מעלות.
טלפונים: ביום: 04-979708, 04-976281, 04-715476
בערב (עד שעה 10): 04-715476, 04-975715

ישיבת ההסדר שילה
מזמינה את הציבור הרחב
לטקס הכנסת ספר תורה
ע"ש **נפתלי יוחנן ולאה דויטש** זכרונם לברכה
ביום שלישי ט"ו תמוז תשמ"ו (22.7.86) בשעה 16.30
אחה"צ בהיכל הישיבה.
בהשתתפות:
ממלא מקום ראש הממשלה ושר החוץ מר **יצחק שמיר**
רבנים, חברי כנסת ואישי ציבור
משפחת הרב דויטש, שילה
משפחת ווייס, קרית מוצקין
הנהלת הישיבה

הגנבים קובעים מה, מתי והיכן

מאת סופרנו יונה כהן

כל עוד ישנם גנבים, הם עצמם קובעים מה לגנוב, מתי והיכן לגנוב — אמר השר לענייני דתות, ד"ר יוסף בורג, בתשובה לשאילתות בכנסת. השואלים ביקשו לדעת מה עושים נגד אנשים המחפשים „צ־תיקות" בבית העלמין בצפת, ד־גורמים חילול כבוד נפטרים.

בתשובה הגי"ל, אמר השר בורג כי לא היה שום מקרה של שוד קברים. היה מקרה שאנשים חיפשו בין הספרים השרופים והקרועים, שהובאו לקבורה. משרדי הדתות, הפנים והאוצר פועלים לשיפור מצב בתי הקברות בארץ.

פרס: סימנים להתקדמות בתהליך השלום

ראש הממשלה שמעון פרס, אמר אתמול בפגישתו עם סנטור ג'אמס זעם קבוצת אנשי עסקים מטקסס, כי ישנם סימנים להתקדמות בתהליך השלום בכיוון מצרים ובכיוון ירדן.

בנושא המצרי, אמר, התקרבנו לסיום סכסוך הגבול בטאבה אשר מנע את הפשרת היחסים. בנושא הירדני, החליט הוסיף להיענק בהנהגת אש"ף הוא מעוניין בחיזוק מעמדו ביהודה ובשומרון — צעדים מכשירים את הקרקע למשא ומתן לשלום.

אנו מתקדמים בכיוון הנכון — אם כי הקצב הוא איטי, אמר מר פרס.

נפסקו עיצומי עובדי משרד התעשייה והמסחר

מאת סופרנו הכלכלי בירושלים

האספקה התקינה של בשר לסיפונאים היתה צפויה להיות לעשייה התחדשה הבוקר.

אמש הודיעו עובדי משרד התעשיה והמסחר על הפסקת העיצומים שנקטו בימים האחרונים. בעקבות הודעה זו יחודש בשא ומתן בין הנהלה המשרד לוועד עובדי המשרד בדבר שורה של תביעות שהגישו העובדים ובכלל זה מינוי עובדים מחוץ למשרד למשרות בהנהלה.

שר התעשיה והמסחר, אריאל שרון, עומד על כך שישובצו קציני צה"ל בכירים שהשתחררו משרות לכשירות פנויות.

אריאל - מפעלי תורה יהדות וחינוך בישראל

המשרד הראשי: רחוב הפסגה 3, בית וגן ירושלים
הננו שמחים להודיע
על מעמד ההסמכה לרבנות
לי"ג מתלמידי המדרשה הגבוהה לתורה מיסודו של מכון הרי פישל לדרישת התלמוד ומשפט התורה
בהשתתפות:
מרן הרב הראשי לישראל,
נשיא בית הדין הגדול
הרב הראשי וראב"ד ירושלים
הרב הראשי וראב"ד חיפה,
נשיא מוסדות אריאל
הרב הראשי ליהודי ציריך
השר לענייני דתות
המעמד יתקיים אי"ה ביום חמישי, י' תמוז התשמ"ו (17.7) בשעה 7 בערב בבית הכנסת שבבית אריאל, רח' הפיסגה 3, ירושלים
הציבור מוזמן

במר יאושה פונה לעזרת הציבור
אם רעבה ובודדה
תרומות לשלוח לבנק דיסקונט סניף רוטשילד 33 בת־ים ח-ן 262943
תודה.

בחורה דתית
מורה עם מגבלה גופנית
מעוניינת במתאים
02/532706, 02/527153
מנחם או טובה

חברת ישמח משה — **קרית ישמח משה ת"ו**
מיסודו של האדמו"ר מסאסוב זצללה"ה
מוסדות סאסוב
בהנהלת הבן־כ"ק אדמו"ר מסאסוב שליט"א
לידידנו הדגול איש מעש ורב פעלים לכל דבר שבקדושה
אשר עמד לימינו ופעל רבות להקמת הקריה ומוסדותיה
מר משה מן הי"ו
ברכות שמים מעל ילוו אותו בהיכנסו לתפקידו הרם
מנכ"ל בנק המזרחי המאוחד בע"מ
הנהלת חב' ישמח משה — הנהלת המוסדות

האגודה להתנדבות בעם - שירות לאומי מתנדב
לבנות השרות בשנת תשמ"ז
להלן האריכי הסמינריונים לבנות היוצאות לשירות לאומי בשנת תשמ"ז
הסמינריונים יערכו בכפר הנוער הדתי כפר חסידים
בתחום החינוך
מחוז ירושלים / תל־אביב / — מיום ראשון ו' בתמוז תשמ"ו (13.7.86)
התנחלויות ובלתי משובצות
מחוז הדרום / מוסדות־ — מיום רביעי ט' בתמוז תשמ"ו (16.7.86)
פנימיתיים / אולפנות
משמר אזרחי / מד"א / — מיום ראשון י"ג בתמוז תשמ"ו (20.7.86)
בתי משפט / בתי סוהר
הדרכה במוזיאונים: הסמינריון ייערך ברמות שפירא
מיום ראשון כ"ז בתמוז תשמ"ו (3.8.86)
הסמינריון לבנות היוצאות לשרת בבתי חולים יערך בחודש ספטמבר במסגרת בית החולים.
ההשתתפות חובה!
בברכת התורה,
דב פרומן יו"ר
יו"ר האגודה

האגודה להתנדבות בעם
ב"ה
שרות - לאומי מתנדב
הננו מתכבדים להזמינך לטכס סיום שנת התנדבות בנות השרות הלאומי ביום שלישי ט"ו בתמוז תשמ"ו (22.7.86) בשעה 16.00 בבנייני האומה בירושלים.
במעמד שר האוצר מר משה נסים
ברכות: הגב' מרים מאיר — מרכזת האגודה
מר אוריאל ריפתין — סמנכ"ל משרד הבריאות
ניצב ברוך לוי — מפקד משא"ז
דברים: מר משה נסים — שר האוצר
מר יעקב הדני — ראש החינוך הדתי
הרב צפניה דרורי — רב העיר קרית שמונה
מנחה: מר אברהם רענן — מפקח ארצי
הענקת דגל האגודה לשנת תשמ"ו על הצטיינות בהתנדבות
לבי"ס התיכון לבנות „חורב" ירושלים
ע"י יו"ר האגודה עו"ד דב פרומן

במלאת שנה לפטירת רעייתי, אמנו וסבתנו היקרה
מרת **אהובה (ליבה) שטאובר** ע"ה
תתקיים אזכרה ועלייה לקברה
בבית העלמין חלקה ספינקא בפתח־תקוה
ביום שלישי ח' בתמוז תשמ"ו (15.7.86), בשעה 5 אחה"צ
— נפגשים ליד השער —
המשפחה

שוחר תורה | תבנן חופשתך | בשילוב | עם לימוד תורה | באווירה נאותה
ירחי כלה שע"י ישיבת פוניבז' בבני ברק
ייפתחו אי"ה ביום ראשון י"ב מנחם אב (17.8.86) עד כ"ו מנחם אב (31.8.85)
משכתא דכלה — מסכת בבא קמא ובהילכות התלויות בארץ — מסכת שביעית
שיעורים במסכתות הנ"ל ע"י הגאונים, ראשי ישיבת פוניבז' שליט"א • לרשות המשתתפים יעמדו חדרי מגורים נוחים וארוחות מבחר בבתי הארחה משובחים
חוגים שונים לנשות המשתתפים
כדי לאפשר השתתפות שוחרי תורה מכל החוגים — נקבעו מחירי עידוד מוזלים ביותר. (אפשר להשתתף גם בחלק מהימים).
פרטים והרשמה: ת.ד. 26 בני־ברק, טלפון 783111
חוברת הסברה תישלח לכל הדורש

مطابقة للأصل

של הצופה

נסיון הפיגוע וליקחו

חדירת המחבלים באיזור ראש־הנקרה אינה מקרית. היא מהווה שלב נוסף במאמצים הנעשים על־ידי ארגוני החבלה לחדור לישראל, דרך הים, כדי לתפוס בני ערובה ולפגוע בישובים אזרחיים.

בעבר, הודות לעירנותם של אנשי הביטחון סוכלו מזימות המחבלים, אולם הפעם זה עלה לישראל בדמים — בנפילתם של שני חיילי צה"ל ומספר פצועים.

ניסיון הפיגוע בצפון, גם אם אין קשר ישיר בינו לבין הוויכוח הקשה המפסיק את דעת הקהל הישראלית מסביב לפרשת האוטובוס של אגד שנחטף לפני כשנתיים, בכל־זאת יש בו משום תזכורת כי המחבלים לא הניחו את נשקם וכי עם נראים עיניהם לרצוח אזרחים ישראליים שלווים.

יתר על־כן, בלא עירנות ביטחונית מתמדת, מצד כל זרועות הביטחון ספק רב אם ניתן היה לסכל את מזימותיהם.

האם אין בדברים האלה כדי ללמד שהוויכוחים והפגיעות באנשי הביטחון העובדים על משמר ביטחון ישראל עלולים ביום מן הימים להתנקם קשה במדינת ישראל ולפגוע בכושר עמידתה במלחמה עם המחבלים?

ראוי להסב את תשומת־הלב, כי נסיון הפיגוע בדרך הים, בא אחרי שהמלך חוסיין ציווה לסגור את משרדי „פתח" בירדן. אמנם אין להניח שפעולה זו באה כתגובה ישירה על סגירת משרדי „פתח", כדי להוכיח שבכוחם של המחבלים למצוא דרכים חלופיות על מנת לפגוע בישראל. עם זאת, צריך להיות ברור שסגירת משרדי „פתח" בירדן תביא להקצנה בעמדותיו של יאסר ערפאת וחבר מרעיו. כדי להוכיח שהוא קיים ערפאת יזום פיגועים מכיוונים שונים, אחרי שהדרכים ליהודה ושומרון נשתבשו לו.

כמובן שההתפתחויות האחרונות מחייבות עירנות מוגברת מצד ישראל, כדי שלא תמצא את עצמה מופתעת. לא זו בלבד, אלא אין להפריז בהערכת סילוק „פת"ח" מירדן; כאילו נמצא פתרון לבעיית הטרור המופעל נגד ישראל.

המלחמה בטרור הערבי לא נסתיימה. יש להמשיך ולהכות במחבלים עד חורמה.

בסימן של אחדות

סיעת המפד"ל בכנסת ציינה השבוע, במסיבה צנועה, את שובם של אנשי מצ"ד שהחליטו להתאחד מחדש במסגרת סיעה אחת.

הכל ציינו אירוע זה המשתלב במסגרת המאמצים לאיחוד פני הציונות הדתית ולליכוד השורות וגם ברכו עליו.

עם שובם של אנשי מצ"ד — גדלה הסיעה הדתית בכנסת. יש לקוות שהאיחוד יביא עמו גם לגידול ולחיזוק השפעתה של הציונות הדתית בזירה הפרלמנטרית והממשלתית.

האיחוד שבוצע בפרוס כינוס הוועידה הנבחרת של התנועה הדתית לאומית, יש בו משום גילוי חשוב של רצון טוב וה בהחלטה נחושה, ללכד כל הכוחות הציוניים־דתיים תחת דגל אחד.

אחדים מבין המשתתפים בפגישת האיחוד הזכירו, בהעבדה, כי בעבר הלא רחוק ישבו סביב שולחן הסיעה הדתית לאומית בכנסת — י"ב חברי כנסת, כך שדרושה עבודה מאומצת כדי להחזיר עטרה ליושנה. בכל זאת אין לזלזל בהתחלה החשובה שכבר נעשתה בכיוון הנכון.

בשורת האיחוד של הסיעה הדתית לאומית בכנסת נתקבלה בברכה לא רק ע"י נאמני הציונות הדתית, אלא גם בחוגים רחבים יותר. אף הם הגיעו למסקנה כי כיום יותר מבעבר דרושה סיעה דתית־לאומית חזקה בכנסת.

נקווה כי שני הצדדים — אנשי המפד"ל ומצ"ד, אכן ימלאו אחרי התקוות, ויעשו הכל כדי לפרק את כל המחיצות אשר הפרידו עד־כה בין הצדדים כדי שאחדות תהיה שלמה.

לסיעה הדתית לאומית המאוחדת שלוחה ברכה: חיזקו ואימצו ונועם ד' ישרה בכל מעשה ידיכם.

שר הביטחון בכנסת:

אין כל סיבה לשינוי ההסדר לדחיית שירותם הצבאי של בני ישיבות

מאת יונה כהן, סופרנו בכנסת

אין כל סיבה לשינוי ההסדר ה־מקובל, וקיים בראשיתה של מ־דינת ישראל, ומקובל גם על ה־ממשלה הנוכחית, בדבר פטור ב־ני ישיבות משירות בצה"ל, אמר שר הבטחון, יצחק רבין, בכנסת בתשובה להצעתה של חה"כ גאו־לה כהן לדון בנושא זה.

שר הבטחון הסביר, בין היתר, כי שאלת היקף הגיוס של תלמידי הישיבות, נשקלה בעבר על כל היבטיה כמה וכמה פעמים על ידי ממשלות ישראל בכל התקופות, ו־אין דבר חדש שיצדיק שינוי ה־מדיניות. הנושא אף הועלה מספר פעמים לדיון בפני בית המשפט הגבוה לצדק, והוא לא מצא כל הצדקה להתערב בכל הקשור ל־נושא דחיית שירותם של אלה ה־מצהירים שתורתם אומנותם.

גאולה כהן תבעה רוויזיה של נושא הפטור לבני ישיבות. יחד עם זה קראה לחייב כל בנות יש־ראל שאיננה משרתת בצה"ל להת־נדב לשירות לאומי שנתיים. על כך השיב השר רבין, שזה עניין לשר העבודה.

בניגוד להצעת „האגודה", להו־סיר את הנושא מסדר היום, הוח־לט ברוב קולות להעבירו לוועד־דה.

הפיגור בבדיקת שומות מס

כשני מליון שומות מס הכנסה של עצמאים טרם נבדקו וטרם נס־גרו, אמר חה"כ גדעון גדות, ש־ציין את העול הנגרם לעצמאים אלה. לשלטונות המס אין סמכות לסגור שומות ללא בדיקה, ולבדוק אינם מספיקים. גדות הציע לחסל את הפיגור, ולפתוח במדיניות חד־שה. הנושא הועבר לוועדה.

הקצבות למוסדות אנטי־ציוניים

חה"כ שמעון בן שלמה הציע ל־כנסת לדון בהחלטתה של עצרת הסוכנות היהודית, שלא להקציב כספים למוסדות אנטי־ציוניים. ה־ממשלה, אמר, חייבת להעמיד את הסוכנות היהודית על חובתה לה־מוך בכל ילד יהודי, ללא הבדל. אסור לעליית הנוער לנהוג באפ־ליה. הוא רמז על הכנית להקים „סוכנות יהודית דתית" שתארגן מגבית מיוחדת בחו"ל למוסדותי־הם..

חה"כ אברהם ורדיגר, שתמך ב־הצעה לדון בזה, אבל שלא ייתכן ש„יהודים שבנים וציוניים" מאר־ה"ב יקבעו במי לתמוך ובמי לא.

ב־16 נגד 11 קולות הועבר הנו־שא לוועדה. הממשלה נמנעה מ־תשובה על הצעה זו.

שר הפנים, הרב יצחק פרץ, הו־דיע שיעלה את הנושא גם בישי־בת הממשלה.

שובם לצה"ל של נידוני „המחתרת"

שר הבטחון אמר בכנסת שבעי־נה קיימת הוראתו שיעקב הייג־מן, מנצורי „המחתרת", וכל אלה שנשפטו וריצו עונש מאסר ב־משפט „המחתרת", לא יוצבו ל־שירות מילואים אלא לאחר שיע־ברו נוהל הקבוע בחוק השיפוט הצבאי.

אלימות במשפחה

בתשובה לשאילתה בכנסת אמר שר המשטרה, חיים בר־לב, כי בעקבות האירועים הטראגיים וה־סכסוכים המשפחתיים שהיו לאח־רונה, הורה מפכ"ל המשטרה להג־ביר את תשומת הלב לסכסוכים שבינו לבינה. בכל שנה מוגשות אלפי תלונות במישור זה. קצינים ותיקים נקבעו לטיפול בזה.

בתשובה לשאילתה של חה"כ אבנר חי שאקי אמר השר שה־משטרה ערה למניעת פירסומים לא צנועים. המשטרה שוקלת לה־ביא את הנושא להכרעה שיפוטית, כדי לקבל הנחיות לעתיד. התקי־נה הקיימת מספקת.

מיבנים בסביבת ניר עציון

בתשובה לשאילתה על מיבנים באבו היג'ה, שליד ניר עציון, אמר שר הפנים, כי קיימים שם 27 מיבנים שנבנו שלא כחוק, ר־על קרקע המיועדת לפארק הכר־מל. ועדה מיוחדת החליטה, שאין להתיר שם כל בנייה נוספת. מי־נהל מקרקעי ישראל יבוא בדב־רים עם המשפחות כדי להעבירם למקום אחר.

קיצונים מוסלמיים נעצרו בחאן יונס

משטרת חאן יונס עצרה אתמול שבעה קיצונים דתיים מוסלמים, שניסו להפריע באלימות למהלך מסיבת חתונה, תוך דרישה מהחו־גגים לנהוג על פי חוקי האיסלם.

במקום פרצה תגרה אלימה בין ד־תיים לחילוניים, ובמהלכה נפצע שוטר מקומי.

מן המשטרה נמסר, שככל הנראה נפצעו גם אחדים מהקיצונים הד־תיים, אולם הם מעלימים זאת מחשש שהפצועים יעצרו יחד עם שבעה העצורים האחרים.

גנואה, איטליה. (רויטר־עתיים־ע"א) — בית משפט איטלקי גזר אתמול מאסר עולם לשלושה מח־בלים פלשתינאים, כולל מנהיג ה־מחבלים אבו עבאס, על חלקם ב־חטיפת אניית הטיול האיטלקית „אקילה לאורו" בשנה שעברה.

בתצהיר תשובה שהגישו לבג"ץ

שני אנשי שב"כ מודים בהעלמת חלקם של אנשיהם בהריגת המחבלים

מאת דוד פרידמן, כתב עתיים

נציג השב"כ בוועדת זורע, ש־חקרה את ארועי קו 300, מודה בתצהירו לבג"ץ, כי כחבר הוו־עדה פעל להעלמת חלקם של אנ־שי השב"כ בהריגת המחבלים.

איש שב"כ נוסף מודה בתצהירו, כי סייע לעדים לתאם את עדותם, כדי לעזור להעלים את חלקו של השב"כ בהריגת המחבלים.

התצהירים הוגשו ע"י העותרים לבג"ץ, נוסף לתצהירי־הם של ראש השב"כ ושל איש ב־נף בשירות.

בג"ץ ישמע טיעונים בעל פה

בעקבות קבלת כל התצהירים קיימו השופטים דיון פנימי בשאלה, האם יש להוציא צו על תנאי ב־עניין תקפות החנינות. שופטי בג"ץ — הנשיא מאיר שמגר, המשנה ל־נשיא, מרים בן פורת, והשופט אהרן ברק — קבעו כי ישמעו טיעונים בעל פה נוסף על התצהי־רים. הטיעונים יישמעו בבג"ץ ב־יום א', 20 לחודש זה. ובעקבות זאת יחליטו השופטים אם יש מקום להוציא צו על תנאי בשאלת תקי־פות החנינות.

בישיבה זו יהיו בפני בג"ץ גם תצהירי התשובה בעניין החקירה מטעם הממשלה וישמעו בה גם טיעונים בעל פה מצד הצדדים ב־עניין זה.

העבירות — לצורך מילוי התפקיד ולמען בטחון המדינה

עובד בכיר בשירות הבטחון ה־כללי אמר בתצהיר התשובה שלו: „לאחר אירוע חטיפת אוטובוס קו 300 התמניתי ביום 26.4.84 לחבר ועדת חקירה לחקירת נסיבות מותם של שנים מהמחבלים שהשתלטו על אותו אוטובוס. כחבר הועדה פעלתי להעלמת חלקם של אנשי השב"כ בהריגת מחבלים. בכך עברתי עבירה, או עבירות על חוקי מדינת ישראל. העבירות נעברו ל־צורך מילוי תפקידי".

כשהתייחס לבקשת החנינה לנשיא המדינה הוא אומר: „בחתימת ה־בקשה והגשתה לנשיא התכוונתי להודות ואף הודיתי בעבירת אותן העבירות ביקשתי מהנשיא כי יחון אותי מהן. טענתי כי כל פעולו־תי נעשו בהוראת ובאישור הממונים עלי למען בטחון המדינה ושמירת סודותיה, באומרי כן לא התכוונתי לטעון בפני הנשיא טענת הגנה כלשהי השוללת אותן עבירות. אמרתי כן כנימוק לבקשת החנינה ועל מנת שיידע נשיא המדינה כי כל מעשי ופעולותי נעשו לצורך מילוי תפקידי ובאמונה מלאה כי נועדו לשרת את טובת המדינה ובטחונה".

להלן נוסח תצהירו של איש ה־שב"כ השני: „אני משרת בשב"כ ונמנה עם המשיבים בעתירות. לאחר אירועי הפרשה המכונה פרשת אוטובוס 300 קויימו הליכי חקירה המכונים הליכי ועדת זורע ועדת בלטמן. במהלך הליכי החקירה סייעתי לעדים לתאם עדותם על מנת להעלים חלקו של השב"כ בהריגת מחבלים. בכך עברתי עבירה או עבירות על חוקי מדינת ישראל. עברתי העבירות לצורך מילוי תפ־קידי ולמיטב הבנתי לקיים בטחון המדינה. באמור בבקשת החנינה כי לא עברתי עבירות, אמרתי כך לא כטענת הגנה מפני הנשיא השוללת אותן העבירות, אלא כנימוק למתן ה־חנינה ועל מנת כי יידע נשיא ה־מדינה וכל אלה שדבר הבקשה יגיע אליהם, כי כל מעשי ופעולותי היו לצורך מילוי תפקידי בתום לב ובאמונה".

בג"ץ: דיין אינו רשאי לתת עצות בעלות אופי פוליטי

מאת דוד פרידמן, כתב עתיים

בית המשפט הגבוה לצדק קבע בפסק דין הצהרתי, כי דיין כמו שופט אינו רשאי לעסוק בפעילות פוליטית ואינו רשאי לתת בגלוי או בסתר עצות בעלות אופי פו־ליטי לאנשים או לגופים פוליטיים הפונים אליו.

בג"ץ קבע כי התנהגות כזו פוג־עת באימון הציבור ברשות ה־שופטת ואין היא תואמת את מעמדו של דיין בישראל. פסק הדין ניתן בעתירתו של חבר הכנסת יאיר צבן נגד שר הדתות יוסף בורג וחבר בית הדין הרבני הגדול, הרב הראשי לשעבר הרב עובדיה יוסף.

ח"כ צבן טען בעתירתו, כי הרב יוסף עוסק בפעילות פוליטית ענ־פה במסגרת חברותו במועצת חכמי התורה ועל פיו יישק דבר. כך, למשל, טען ח"כ צבן, קבע הרב יוסף אם תשתתף ש"ס בקואליציה אם לאו, ואם היא תתמיד בהשתתפותה בקואליציה או תפרוש ממנה. בא־כוחו של ח"כ צבן, עו"ד מישאל חשין, טען, כי דיין, כשופט, פעי־לות כזו אסורה עליו. מאחר שהוא מורם מעם ואי־תלותו והחשש ל־משוא פנים מחייבים אותו להתרחק מכל עיסוק פוליטי.

לעומתו טען עו"ד שלמה תוסיה כהן בשמו של הרב יוסף, כי מעמד תפקידו כמלא רב פונקציה של דמות פעילה ומעורבת בחיי היום־יום בקרב הקהילה. עוד נטען ב־שמו של הרב יוסף, כי מעורבותו הפוליטית לא היתה במסגרת מעו־רבות מעשית, אלא בשל מעמדו כ־מנהיג דתי בעל השפעה, אשר אנ־שים נועצים בדעתו. הוא טען כי במסגרת הייעוץ אין בכוונתו להשפיע או להכריע על הרכב ה־ממשלה או תפקודה, אלא הוא מנחה בשאלות יישום ההלכה ו־מורשת ישראל על בעיות אקטוא־ליות, לרבות פעילות פוליטית ב־היבטה ההלכתי.

הדיין צריך להבטיח את אימון הציבור בשיפוטו

בפסק דינם קובעים השופטים אהרון ברק, שושנה נתניהו ואלי־עזר גולדברג, כי יש לחלק את ההחלטה לשתי שאלות: ראשית, האם הפעילות עולה בקנה אחד עם מעמדו של אדם כשופט, ו־השנייה — האם דין דיין כדין שופט בסוגיה זו.

השופט אהרן ברק, שכתב את פסק הדין, ציין, כי דיין, כמו שופט הוא חלק מהרשות השיפוטית, סמ־כותו משתרעת על כל הציבור, על כל גווניו, דעותיו והשקפותיו, וכמו שופט, כך גם דיין נהנה מאי־תלות ועצמאות בעניני שפיטה. „גם הדיין צריך להבטיח בפעילותו את אימון הציבור בשיפוטו. ציבור זה אינו רק הציבור הדתי. הדיין דן את העם כולו. עליו להבטיח בהתנהגותו את אימון העם כולו, חילוניים ודתיים כאחד. כשם ש־שופט אסור בפעילות פוליטית בכלל כך גם דיין אסור בכך. פעילות פוליטית של דיין פוגעת באימון הציבור בדיינות, פוגעת באימון ה־ציבור ברשות השופטת בכלל, ש־דיינות היא חלק ממנה", נקבע בפסק הדין.

בסוף הדברים קובע השופט ברק בפסק דין הצהרתי, כי אל לדיין לעסוק בפעילות פוליטית.

כתב עתיים מציין, כי גם ש־ר הדתות היה משיב בעתירה זו. שר הדתות אמר בתשובתו לבג"ץ, שגם עמדתו היא שעל דיין אסורה כל פעילות מפלגתית פוליטית. אולם הוסיף, כי למרות עמדתו זו יכבד את פסיקתו של בית המשפט ולא יהיה נכון אם יעשה שימוש ב־סמכויותיו לפעול נגד הרב יוסף כל עוד לא יסתיימו ההליכים ה־משפטיים בעתירה.

הגר"מ אליהו: הוראת שר הפנים בעניין הרישום — בניגוד להלכה

„הצהרתו של השר הרב יצ־חק פרץ שניתנה בראיון לקול ישראל, בה אמר שפעולותיו ה־אחרונות בנוגע לרישום גויים כיהודים בתעודת הזהות נעשות לאחר שהוא התייעץ עם גדו־לי הרבנים וכביכול כל הרב־נים מסכימים להצעתו — אינה נכונה" — אמר הרב הראשי ל־ישראל, הראשון לציון הגר"מ אליהו, בראיון מיוחד שהעניק לעתון „ישראל שלנו" היוצא בארה"ב.

בראיון יצא הרב אליהו בבי־קורת חריפה על השר הרב פרץ על כך שלא ציין בפירוש בראי־ון שלו ל„קול ישראל" כי הרב־נות הראשית המופקדת מכוח ה־חוק על רישום נישואין מתנגדת בכל תוקף להוראותיו של השר פרץ.

הרב אליהו ציין כי הוראה זו של השר פרץ מנוגדת ניגוד גמור להלכה „ואינני מבין כיצד רב ב־ישראל מורה לפקידיו לפעול נגד ההלכה".

הרב אליהו טוען: „איך ייתכן שיצהירו על גוי שנתגייר ב„גיור" רפורמי שאין לו כל ערך — ש־הוא יהודי".

בראיון ל„ישראל שלנו" ענה ה־רב אליהו לשאלה ואמר „אינני מאמין שהרב שך מנהיגו של ה־רב פרץ הסכים להוראה שבתעו־דת הזהות של מדינת ישראל, יי־רשם גוי גמור כיהודי".

מנהיגי צרפת ובריה"מ בעד ועידה למזה"ת

מסקווה (רויטר עתיים) — נשיא [illegible] אתמול כי הוא ומנהיג בריה"מ, מיכאיל גורבצ'וב, הסכימו ביניהם כי חמש המדינות שהן חברות קבו־עות במועצת הבטחון יכינו ועידת שלום למזרח התיכון.

ש"ס

ועידת התנועה הדתית לאומית
חזית דתית לאומית – הסתדרות הפועל המזרחי

ועידת התנועה

ועידת התנועה הדתית לאומית תיפתח אי"ה בבנייני האומה בירושלים ביום ראשון י"ג בתמוז תשמ"ו (20 יולי 86) בשעה 6.45 בערב.

טקס הפתיחה במעמד נשיא המדינה והרבנים הראשיים לישראל

בתוכנית:
- ● ברכות.
- ● דברים — יצחק יגר — יו"ר ועדת מבנה וארגון התנועה.
- — ד"ר יוסף בורג — שר הדתות.
- ● מסכת אור וצליל.

דיוני הוועידה יתקיימו בגני התערוכה בתל־אביב בימים: שני — שלישי — רביעי — י"ד — ט"ו — ט"ז תמוז (20—21—22 ביולי).

הודעות לצירים

✡ מכתב הנחיה יחד עם הזמנה לטקס הפתיחה נשלחו לכל ציר. צירים אשר משום מה לא קיבלו עד היום את המכתב יפנו טלפונית לטל. 03/452178.

✡ לשכת הארגון של הוועידה תפעל בבנייני האומה בירושלים ביום ראשון, י"ג תמוז (20.7.86) משעה 6.00 עד 6.45 בערב. הצירים מתבקשים לפנות ללשכה מיד עם הגיעם לבנייני האומה.

✡ ביום שני י"ד תמוז (21.7.86) על הצירים להיות בגני התערוכה בשעה 8.00 בבוקר (לחלוקת תעודות ציר ותיקי ציר). דיוני הוועידה יחלו בשעה 9.00 בבוקר.

חוליית המחבלים

(סוף מעמוד ראשון)

קאי ומעצב בולים ידוע. לבני המשפ־חה עוד בת ובן קטן. גיא שירת כמ"כ ונחשב לבחור עדין ועניו.

שיפור במצב הפצועים

שיפור חל במהלך יום חמישי במ־צבם של 9 פצועי צה"ל, המאושפ־זים בבתי החולים בנהריה וברמ־במ, בעקבות תקרית הדמים בצפון שבה נהרגו שניים מחיילינו.

בבית החולים בנהריה מאושפזים 8 פצועים, אשר מצב 7 מהם הוגדר כקל. הם סובלים בעיקר מפגיעות ר־סיסים. הרופא המטפל, ד"ר אליצור חזני, מסר, כי המדובר בפציעות שטחיות ולאיש מהם לא נשקפת סכנה. אחד מן הפצועים נפגע באורח בינוני בבטנו. החייל נותח והלה הת־אושש במצבו.

„החזית העממית": הפעולה — על ידי „קומנדו פלשתיני־לבנוני משותף"

(רויטר־עתיים) — קומנדו המח־בלים שניסה להסתנן ביום רביעי בלילה בדרך הים לתוך רצועת הבטחון מצפון לראש הנקרה, היה מורכב מפעילים של החזית העממית לשחרור פלשתין בהנהגת ג'ורג' חבש ומאנשי הסניף הלבנוני של המפלגה הלאומית הסוציאליסטית הסו־רית — נאמר בהודעה שפרסמה אתמול „החזית העממית" בדמשק.

דובר צבאי של החזית העממית טען, כי הקומנדו נתפס בקירבת נ־הריה.

הנשיא: אסור שיהיה רפיון במלחמה נגד הטרור

נשיא המדינה, חיים הרצוג, אמר בתגובה על נסיון חדירת המחבלים בצפון כי אסור שיהיה רפיון במל־חמה נגד הטרור ואסור לפגוע ב־גורמים הפועלים נגד הטרור.

הנשיא שמע על התקרית במהלך סיור מקיף שערך אתמול במוסדות ישיבת „אור שמח" בירושלים. ב־התייחסו לפרשת השב"כ אמר הרצוג כי הוא שלם עם החלטתו לחון את ראש השב"כ. „עשיתי את שעשיתי באמונה מלאה שזו הדרך היחידה להציל את המדינה ממחול השדים". אמר והוסיף כי הממשלה צריכה להחליט בעניין.

שמיר: תזכורת דמים

מ"מ ראש הממשלה, יצחק שמיר, אמר כי נסיון החדירה של חול־יית המחבלים אתמול שאירע באמ־צע הוויכוחים המרגיזים על פרשת השב"כ, הוא תזכורת דמים לאנשי הטרור הערבי כי הם ממשיכים ב־מלחמתם נגד קיומנו.

בהופיעו אתמול בפני ראשי „ישי־בה אוניברסיטאית" במלון „מלך דוד" בירושלים, אמר שמיר: „המסר ברור. הטרור הערבי ממשיך את מאבקו נגדנו ועלינו להכות מאמצים נגדו ולא במלחמת אחים המיגיעת נגד הלוחמים בו בטרור. אולי זה יפקח את עיני האנשים המתעקשים לבחוש במים העכורים". שמיר ציין כי כוחות הבטחון סיכלו את כוונת המחבלים לפגוע ככל הנראה באזר־חי מיישובים בצפון.

בשיחה עם עיתונאים הוסיף ש־מיר כי אפשר היה לפתור את פרשת השב"כ מוקדם אילו היה רצון טוב לכך מצד כל הגורמים.

אלוף פיקוד הצפון: המערכת דרוכה ומוכנה

אלוף פיקוד הצפון יוסי פלד, אמר כי מטרת המחבלים שחוסלו בתקרית עם חיילי צה"ל היתה לבצע פיגוע באזור הישובים בישראל, ואילו הת־גובת צה"ל היתה מהירה מאוד ו־מקצועית.

אלוף הפיקוד ששהה עם הכוחות במהלך התקרית, אמר אחר־כן כי תגובתם המהירה של צה"ל מלמדת שהמערכת דרוכה ומוכנה. „להתפת־חות מסוג זה, עוד אמר, כי יש ערכו דיונים על הארוע ויוסקו ה־מסקנות ואין להחפז להסקת־יות".

האלוף פלד הטעים כי המחבלים מנסים את כל דרכי הפעולה כדי לפגוע בנו. נסיון החדירה מן הים נעשה משום שאינם מצליחים ב־פעילותם בדרך היבשה.

בתי החולים חוזרים

(סוף מעמוד ראשון)

שיוכלו להן לתפקד יותר טוב — אמר אתמול שר הבריאות, מרדכי גור, בעת ביקור בבית החולים רוטשילד בחיפה.

השר הדגיש עם זאת כי מערכת השכר לא נפרצה על אף השביתה הארוכה, להערכתו לא תהיה הצפה של חולים בימים הקרובים בבתי החולים.

בהתייחסו למשא ומתן אמר, כי זה צריך לתת תשובות ענייניות ל־בעיות שבהן מתמודדות האחיות. בהקשר זה הוסיף, כי אין ויכוח שרבות מן האחיות עוזבות את בתי החולים או עוברות לחצאי משרות.

אשר לנוסחה שהביאה את הצד־דים לשבת ולנהל משא ומתן אמר, כי זו היתה כבר מונחת אצל ה־אחיות עשרה ימים, אך יתכן ש־יהיה צורך בהתבנה ניסחת כדי ש־יבינו שזהו המקסימום שניתן להגיע אליו.

האחיות יבחרו ביום א' בנציגותיהן למו"מ

ראש האגף [illegible] בקופ"ח ב־הסתדרות [illegible], אמר אתמול כי הצבר זה היתה קשה ל־[illegible] שהיא המתישה. הוא [illegible], כי ביום ראשון יתכנס פורום [illegible] האחיות לבחור נציגות [illegible] ומתן.

הממונה על [illegible] במשרד האוצר, [illegible], אמר כי זו היתה שביתה קשה, אולי הקשות שהיו בארץ.

מנכ"ל משרד הבריאות, פרופ' דן מיכאלי, אמר, כי הוכח שאם הממשלה עומדת על כך שהמדיניות ה־כלכלית תישמר היא מסוגלת לדבר בשפה אחת.

[illegible] „הצופה" [illegible], כי [illegible] נמשך [illegible] אב לנכות משכר [illegible] אחיות את ימי השביתה.

האחיות מתנגדות לכך ותובעות להסתמך על תקדים שגם בשביתות אחרות, כולל שביתת הרופאים, לא ניכו ימי שביתה.

מטוסי חיל האוויר

(סוף מעמוד ראשון)

היה עלול להסתיים בהרוגים ובנ־זקים גדולים, ואולי בסופו של דבר היה הופך לפיגוע מיקח. נמנעה פעולה קשה מאד נגד יישוב אזרחי. שלא ברור מהו.

הבסיסים הצבאיים נהרסו

צידון. (רויטר עתיים) — לפחות עשרה בני אדם נהרגו או נפצעו כאשר 4 מטוסים של צה"ל תקפו אתמול את מחנה הפליטים הפלש־תינאים עין אל־חילווה שבקרבת צידון ביותר מ־16 טילים — על כך נמסר אמש ממקורות בטחוניים בצידון.

המקורות מסרו כי המטוסים פגעו בשלושה בסיסים צבאיים בתוך ה־מחנה ובסביבו.

עדי ראייה מסרו כי נשמעו הת־פוצצויות ממצבור תחמושת של ה־פלג הפורש מהפת"ח. ככל הנראה ע־לה מצבור התחמושת באש. עוד מ־סרו עדי ראייה כי הבסיסים הצבאיים נהרסו.

סעיף לסדר היום

בקצה העט
מאת צב

בעוד שבוע ימים, תיפתח הוועידה ה־15 של הפועל המזרחי וה־5 של המפד"ל. אולי יהיה שמה של הוועידה אחרת (הוועידה הראשונה של התנועה הדתית־לאומית). אך לא השם קובע אלא מה שיהיה בה. אני מציע שהוועידה תדון במכלול הבעיות התקשורתיות־ההסברתיות של המדינה.

הציבור הדתי־לאומי מצטיין ב־כך שהוא ער ל־בעיות הכלליות של המדינה. זאת היתה גישתו גם לכינון הממשלה הנוכחית — אף שבסופו של דבר בעל ת־בונות של „לשון מאזניים" גרם לו הדבר איבוד משקל ציבורי. נציגים של ציבור אחראי כזה, אינם יכולים להתעלם מההתדרדרות הכללית במדינה ומשליחות כל רסן להתאפקות ול־אחריות. בזאת נוכחנו גם בשבועות האחרונים ב־פרשת השב"כ והפולמוסים בעקבותיה; בשביתת האחיות ובתופעות נפסדות אחרות שחשפו את נקודות התורפה שלנו.

המגמה והעצבנות של הציבור בישראל — מזכי־רים דליקה בשדה קוצים. מספיק שתפורסם באיזה עתון איזו ידיעה על מאורע שלילי — ומרבית אזרחי־המדינה — בהשפעת כלי התק־שורת, ייצמדו אליה בכל מאודם. לעתים, אמנם מתרשם שציפייה לקראת אירוע מעין זה ניתן למישוש באוויר והבואה כאילו נתפרק המתח והכל שותים בצמאון את האירוע לפרטיו.

אין ספק שהתופעה הזאת נולדה לא רק משום התואר „עמא פזיזא" שניתן לנו מקדמת דנא, אלא משום שהורגלנו כך על ידי כלי התקשורת שמורחים את האירוע לכל פרטיו. המדינה קטנה ולמעט כל אחד מכיר את כל אחד וסקרנותם של האזרחים. המכירים פחות או יותר את גבור הפרשה רוצים לדעת עליו יותר ויותר. כלי ה־תקשורת ממלאים, איפוא, את תשוקת הקורא ה־ממוצע אך גם כיסיהם מתמלאים מהגברת התפוצה. גם כלי התקשורת, שאינם תלויים בהגברת ההד של המאורע מבחינה כספית — שמחים לקצור את פרי היוקרה ולכן אינם רשאים לעמוד מנגד להתרחשות המשתוללת. חוק ההיזון החוזר פועל, איפוא, יפה ביניהם לבין לקוחותיהם, הלא הם הקורא, המאזין והצופה.

התמכרותו של האזרח למכשיר התקשורת — הוא דבר לא טוב כשלעצמו. גרוע מזה הוא המזון המוגש לו. כל המאמצים שמשקיעים בית־הספר וההורים — לא יחזיקו מעמד מול המנגנון הפורע שאינו יודע סייג בתיאור עבירות ואירועים. ה־כלים האלה הופכים למחנכי הדור — גדולים כ־קטנים. מצטיינים בכך עתונים כגון „העיר", „חדשות" ואחרים (וגם כלי התקשורת הממלכתיים אינם מפגרים אחריהם) בהפצת תפלות, ניבול פה וביזוי כל קודש.

קחו למשל, את המכשיר הפצום שקוראים לו טלוויזיה. לפי חוק רשות השידור חייב מכשיר זה לחזק את הקשר עם המורשת היהודית, להעמיק את ידיעתה, להרחיב השכלה ולהפיץ דעת, לטפח אזרחות טובה, לקדם את המטרות של החינוך הממלכתי ועוד. האם יכול מישהו להגיד שהתוכנית הזאת מתקיימת אפילו כהוא־זה? בברכון השידו־רים עומדים: ספורט, (על כל גילויי הפראות והבזיונות שבו), פופ, להיטים, שידורים אלימים, סרטי מין, פריצות ותועבה. גם סטיות מגונות מקובלות, גם לשון בלתי נקייה, גם פירסומים המשמשים את שונאינו — מתקבלים שם באהדה.

מחקרים רציניים מתריעים נגד כל האלימות בסרטים ומזהירים כי סרטים אלימים לעתים קרו־בות הם בעלי השפעה בלתי מודעת ומזיקה אפילו כשהמדובר בצופים כבוגרים ונורמליים. סופר „הארץ" פרסם בימים אלה כמעט מחקרים הכול־לים עבודות ופירסומים לגבי סרטים אלימים. ל־משל: ב־89 דקות של סרט מסויים („קוברה" המוצג עתה בארץ) הורג גיבור הסרט יותר אנשים מאשר כל משטרת מיאמי במהלך שנת 85. „הוא גם בו בגלוי, בבתי המשפט ולהצג לאולת ידה של המשטרה ובתי המשפט במאבקם עם הפשע". הפרטים האלה מעוותים את המצי־אות וגורמים למיליוני צופים לקבל את האלימות כחזונית ומצליחה".

בידי החוקרים 1,000 מחקרים מ־25 ארצות ה־מתעדים את התוצאות הנפסדות של בידור אלים על ילדים וצופים כבוגרים ונורמליים. הבנייה הפסיכולוגית הנפוצה, לפיה סרטי אלימות מסי־עים לצופים להיפטר מהאלימות שבתוך נפשם — מוכחשת. אדרבה: סוג כזה של בידור מחזק את התפיסה שיש לפתור קונפליקטים בדרך אלימה והם מטפחים רמות גבוהות יותר. כל התנהגות אלימה, יכולה להיות לה השפעה גם על חייו האישיים של הצופה.

כל זה אמור לגבי סרטים אלימים ואין להאריך עוד על השפעתם של סרטי מין ותועבה.

ולהבדיל מיליון הבדלות: לא אמרנו עדיין דבר על הניתוק שבין השידורים שלנו לבין ערכים דתיים, לאומיים ומסורתיים, בניגוד גמור לחוקת רשות השידור.

הפתיחות המוגזמת באינפורמציה שכלי התק־שורת מעניקים לנו — אינה לוקחת כלל בחשבון שהננו עם במצור וכי אזנו של האויב (והייתי מוסיף: גם הידיד) כרויה לקלוט כל ידיעה שיש בה־משום רמז כלשהו (ועל אחת כמה וכמה — יותר מרמז) על ההתפוררות וירידת המוסר בחברה שלנו; על העזיבות של יישובים בצפון ובמזרח; על מחסור בתעסוקה ובפרנסה; על פרסומים מפורטים מתחום הבטחון (השב"כ!) ועל המרי־בות והגידופים ההדדיים בממשלה. הכל כשר ל־פרסום והכל מוגש לאויב על טס של זהב, חנם אין כסף.

מהמעט שנאמר כאן עולה בבירור, שהגבולות (לא הגיאוגרפיים־הבטחוניים) של המדינה פרוצים לאין שיעור מהכא להתם (ומהתם להכא ואילו החי־סון הנפשי—מוסרי הולך ומאבד את כוחו מיום ליום.

כלום לא יהיה זה מן הנכון שהוועידה תתן דעתה לסכנה הנשקפת למדינה ולאזרחיה מההתרופפות המסוכנת של החישוקים המלכדים את האומה? כלום לא יהיה זה מהנכון שהוועידה הזאת תדרוש מהממשלה להפעיל צעדים ואמצעים תקיפים כדי להגביל את כלי התקשורת לעת רגיעה ולחובותיהן בשעת חירום? כלום אין זה מחובתנו להגיד לראשי הממשלה ולשריה כיצד צריכה להתנהג חברה ב־מצור?

בראש וראשונה ולפני הכל, אנו חייבים לפעול, בתוקף ובהתמדה שכלי התקשורת הממלכתיים ימלאו את ייעודם הלאומי וייהפכו למכשיר הדרכה והס־ברה נאמן של הציבור הרחב.

דמעות התנין של האחיות

בכל „הופעה" של נציגי האחיות בכלי התקשורת, כשהן נדרשות להסביר קשיחותן כלפי החולים — הן מחזירות את הכדור למגרש הממשלה או ההס־תדרות. הנוסחה היא: הללו אשמים מפני שאינם ממלאים דרישותינו! משל לשודד הרוצח את קרבנו, מפני שלא נתן לו את כספו מרצון ואילץ את הרוצח להרוג אותו.

שביתה זו תירשם בהיסטוריה העולמית כראשונה באכזריותה. אם היו מי שחשבו תחילה שתביעות האחיות מוצדקות — הרי „הצליחו" לשכנע את הציבור כולו שאפילו מבחינה מקצועית גרידא לא היתה לה הצדקה.

עקב עמידתו האיתנה של שר האוצר משה נסים והגיבוי של ראש הממשלה — תהיה זאת למזלנו השביתה הראשונה הבלתי־מוצדקת, שהסתיימה בכי־שלון חרוץ והאחיות נאלצו — או ייאלצו בקרוב — לחזור לעבודה בבושת פנים ותוך איבוד אהדה ויוקרה.

כך נאה וכך יאה להן — רק חבל שהחולים שילמו בעד הלקח מחיר יקר מאוד.

אמור לי מי הידידים שלך...

מיודענו ברונו קרייסקי סיפר לעתונאים שהוא נפגש בווינה עם „ידיד ותיק שלי" הוא יאסר ערפאת.

הוא לא סיפר לעתונאים אם כיבד את „הידיד הוותיק" שלו באיזה כיבוד, כמו, למשל, כוס מים — דבר שראש ממשלת ישראל בזמנה, גולדה מאיר, לא זכתה לו בעת שביקרה אצלו.

ועוד: קרייסקי דיבר עם ידידו על שבויים יש־ראליים בידי אש"ף. הידיד אמר לו שהוא יברר אם יש דבר כזה.

שבויים ישראליים בידי אש"ף, אינו נושא של מה בכך וערפאת אינו יודע דבר על כך? או אולי כדי כך ירדה סמכותו שאינו יודע מה מתרחש בין המחבלים?

טאבה - תעודת כשרות למובארק

לא אחדש דבר אם אגיד כי הנתונים לניבוי (או לניחוש) לגבי מה שעשוי (או עלול) לקרות באיזור שלנו — נזילים מאד. הפרוגנו־זות שלנו עשויים להמתיק (או לאכזב) אותנו לטוב או לרע. אף על פי כן נדמה לי — וזאת כבר אמרתי בטור זה — שמובארק אינו מתכוון כלל ועיקר לנרמל את היחסים עם ישראל.

לעניות דעתי, החשיבות שמובארק מייחס ל־נושא טאבה, אינה נובעת מהעניין לגופו. חשיבותה של טאבה בעיני נשיא מצרים היא בכך שהמצרים כבר הצליחו לשכנע את העולם ואפילו את ישראל, שטאבה היא אבן נגף כה רצינית עד שאין להתקדם לקראת נרמול אם אין פותרים אותה. „אבן נגף" מלאכותית זו מהווה נכס יקר בשביל מובארק שבה הוא יכול לתלות את כל התקלות בתחום היחסים בין ישראל לבין מצרים. ומכיוון שכך רק שתי יוצאים מתחום ידיו תרווח כה מתוחכם להמשך הקפאון.

אך לא זו בלבד, למובארק יש בעייה עם המדינות הערביות והוא זקוק לתזכורת תקופתית שתעלה שוב ושוב את נושא טאבה לעמודי החדשות. כאן באות לעזרתו ארה"ב וישראל. שתי המדינות עושות ל־מצרים שירות שלא יסולא בפז: הביקורים של נציגי ארה"ב (כגון מר סופר) באזורנו והפרסומים מסביב למאמצים המתחדשים תכופות ללא תוצאות — מעניקים למובארק אליבי (בשפה פשוטה יותר, תעודת הכשר) האומרת למדינות הערביות ולאופו־זיציה במדינתו: הנה, אתם רואים שאינני נכנע לתכתיבים של ארה"ב ואינני מקיים את הסכם קמפ־דיויד, לא בעניין טאבה ולא בעניין הנרמול עם ישראל — מה כי תלינו עלי?

המסקנות שלי הן, איפוא: לא יהיה נרמול; מובארק אינו מעוניין לפתור בעית טאבה כדי שלא יהיה חייב בנרמול או פתרון כלשהו. המגעים וה־לחצים, חדשים לבקרים אינם מניבים שום תו־צאות, משרתים רק את האינטרסים של מובארק ואין טעם לעודדם.

עד אתמול בצהריים לא נודע דבר על מה שהשיג מר סופר במצרים בעניין שטר הבוררות. פורסם רק על „הישגו" אחד והוא שהצד המפסיד בבוררות טאבה, יוכל לשלוח את אזרחיו למקום זה בלי ויזות. הישג זה כבר מרמז מראש, שישראל תפסיד שהרי אזרחי מצרים אינם להוטים לבקר שם, כידוע, ורק אזרחים ישראליים שכבר שכחו את סיני, אינם יכולים להתאפק בירושלים, בצפת, בנהריה, בנתניה ובאשקלון ולבבותיהם יוצאים אחרי ביקור בטאבה.

לקחת מהם את הנשק

עסקנית מרכזית בנעמ"ת סיפרה כי בתוצאות חקירה שנערכה, מסתבר שאחוז גדול של בעלים המכים את נשיהם, מחזיקים ברשיון להחזיק נשק.

זו סיבה נוספת המחייבת את משרד הפנים להס־ביר לציבור הרחב מה הם הקריטריונים להענקת רשיון לנשיאת נשק שכן, אחרי מרבית מקרי הרצח שלא על ידי מחבלים עוינים או פליליים — נודע שהרוצח החזיק נשק ברשיון.

הבעלים המכים את נשיהם אינם מסתפקים במכות בלבד. לעיתים קרובות אנו שומעים שאף רצחו את נשיהם או גרושותיהם. מדוע לא יקחו ומיד — מאנשים אלה את נשקם?

נתן שצ'רנסקי איננו מרוצה

יש לברך על כך שנתן שצ'רנסקי מרבה לגלות פעילות בעניינים ציבוריים וקודם כל למען יהודי ברית המועצות

השבוע בישיבת ועדת המשנה לענין יהודי ברית המועצות מתח מר ש' „ביקורת חריפה" (זה לשון העיתון) על הממשלה „הנמנעת ממאבק פומבי ו מקיף" למען יציאת יהודי ברית המועצות. מר ש' מכיר את ה„תחושה" של יהודי ברית המועצות ומוצא כי התחושה היא „שמדינת ישראל איננה עומדת מאחורי המאבק למענם". מתקבל הרושם — המשיך ואמר — שחוץ מדיבורים לא עושים דבר. ממשלת ישראל מעדיפה, לא להרגיז את הדב הרוסי.

אלה דברים חמורים מאד!

אינני יודע למה מתכוון מר ש' כאשר הוא סבור שצריך לחרוג מ„דיבורים". להכריז מלחמה על ברית המועצות? לשלוף את היהודים מברית המו־עצות בכוח הזרוע? או, אולי, לאיים על ארצות הברית שאם לא תלחץ יותר על גורבצ'וב נוותר על כל הסיוע שאנו מקבלים ממנה? אבל הרי באותו מעמד אישר מר ש' שיהודי ארצות הברית ואירופה מן פעילים למען יהודי רוסיה?

עם כל הכבוד למר ש' (אשר, אגב, לפני מאסרו הוא עצמו לא נמנה על הלוחמים לעלייה מרוסיה) אין, לצערנו, אמצעים יותר אפקטיביים מאשר הפגנות, החדרת התודעה של המאבק לשדרות הרח־בות ובעיקר הנוער; לחץ על גורמים בינלאומיים המקיימים יחסים טובים — פחות או יותר — עם שלטונות בריה"מ, וכיוצא באלה. אלה המבצעים שבכוחנו לעשותם ואנו עושים אותם כמיטב יכול־תנו. אם יש למר ש' הצעות על פעולות שהן פחות ממלחמה עם רוסיה — ישים אותן.

ועוד: דווקא מי שמכיר את הרשעות של „הדב הרוסי" חייב לחשוב היטב ופעמיים אם אמנם לכל המבצעים יש איזו השפעה (יש אומרים שלא) ואם בסוג התעמולה שהוא מנהל נגד בריה"מ מאז הגיעו לישראל, אולי דווקא מזיק לחבריו שלו למאסר או לגלות, שהקג"ב הרוסי דורס אותם? ואולי גם ההחמרה ביחס השלטונות למבקשי עלייה, היא תוצאה באותו כעס?

כאשר מדובר על שלטון חסר מצפון כמו השל־טון בברית המועצות צריך גם לחשוב שהוא מסוגל להיות עוד יותר קשה ממה שהיה עד עכשיו ודווקא אותם הנמצאים בצפרני הקג"ב יהיו קרבנו הראשונים.

אכן, דרך ביניים היא דרך קשה והיא מצריכה תושייה, שיקול דעת וגישה אחראית. אינני בטוח שאפשר למצוא אותם בביקורתו של מר שצ'רנסקי.

בא לכלל רוגז - בא לכלל טעות

עוזי אורנן הידוע לנו מתקופת הכנענים (לא ההיסטורית אלא לפני 40—30 שנה) פרסם מכתב למערכת ובו הוא מתפלא מדוע נזעקו נוכח כוונת שר הפנים, לרשום בתעודת הזהות, במקרה הצורך, „יהודי (גר)" הלא נזעקו על נוהל הנהוג כל הזמן המחי־יב כל אדם להיות רשום בהשתייכות לעדה דתית ולהירשם בהתאם, כגון: יהודי, דרוזי, יהודי קראי, שומרוני או ערבי נוצרי וכדומה רישום עדתי מובהק.

צר מאד שהכוונה לשלול את הזכות שלוה על יהודי לרשום בתעודת הזהות שלו „יהודי" (ולא „ישראלי") מביאה את עוזי אורנן לכלל טעות: אין שום רישום עדתי כגון „ערבי נוצרי" כל ערבי נרשם כערבי. לעצמו של דבר, יש להתפלא שיהודי (או אפילו „ישראלי" כמר אורנן) אינו נותן דעתו לכך שבמדינה כמדינת ישראל, השרויה ביחסי עוינות עם הערבים מחוצה לה וגם עם הערבים בתוך המדינה, שעדיין לא השלימו עם קיום המדינה — חייבים מטעמים בטחוניים לדעת את מוצאו והמעמד הלאומי של כל אזרח ולכן אין אפשרות להסתפק בהגדרה „ישראלי". והלוואי שנגיע לתקופה של שלום אמיתי ואז אפשר יהיה לשקול את הדבר שנית.

אשר לאפשרות שהשורה המיועדת לרישום לאו־מיותו של בעל התעודה תישאר ריקה — אכן, יש לזה אסמכתא מפורשת בפסק הדין של בית המשפט העליון, אבל הדבר אפשרי, לדעתי, רק אם היו מעטים מאד שיידרשו זאת.

על כגון זה אפשר להקביל מה ששנינו: „שלי שלי שלך שלך זו מידה בינונית ויש אומרים זו מידת סדום". לכאורה קשה כיצד אפשר שיהיו חילוקי דעות כה מרחיקי לכת, בנושא? התשובה היא: אם ישנם בודדים, שרואים רק לעצמם ורו־צים להתבודד מהזולת — מילא, אפשר להשלים עם זה בדיעבד. אך אם „יש אומרים" (היינו שרבים חושבים כך), הרי זה מידה סדום כי חברה נוהגת באנוכיות כזו, היא חברה שנידונה [illegible] סדום.

אם, חלילה, ימצאו רבים שירצו להתכחש ליה־דותם — אז מהווה סכנה ואי אפשר יהיה לדעת מה זהותו של מי שאינו ממלא את סעיף הלאומיות — האם הוא יהודי או ערבי, אויב או ידיד. אי אפשר יהיה להעניק פריווילגיה זו, שלא לסכן את בטחון המדינה.

אגב, כסקרני אם בין הערבים ישנם כאלה המת־ביישים בערביותם (כמו יהודים ב„יהודתם") אלא (ובכללם גם היהודים ה„ישראליים").

אם כן הם יעשו כן כדי לפגוע בבטחון היהודים

هتسوفيه 1986/7/11

הצופה

* * * * *

מוסף של שבת

בין „חופש עתונות" להפקרות

מאת משה אישון

ציבור העתונאים נחרד השבוע בעקבות ההחלטה שנתגבשה בפורום ממשלתי להגיש הצעת חוק האוסרת פרסום שמות של חשודים בטרם הוגש כתב אישום נגדם. החרדה היא ל־חופש העתונות, וכה מסבירים העתונאים את חרדתם: אם יאושר חוק זה — לא יוכלו כלי התקשורת למלא את השליחות המוטלת עליהם. גם הצבור ייפגע — הם מוסיפים — עם שלילת הזכות הדמוקראטית השמורה לו מכוח כוחה של הסיסמה אותה טבעו כלי התקשורת והמסתכמת בשלוש מילים: „זכות הציבור לדעת...".

לא זו בלבד, אלא השוללים הצעת חוק זו מעיקרה מוצאים בה פגם נוסף חמור: פגיעה חמורה בדמוקראטיה, שאחד מסימני ההיכר שלה: חופש הביטוי והאינפורמציה.

ויכוח זה איננו חדש. הוא עולה ויורד בהכותרות לעתים מזומנות. לרוב מתעוררים לדוש בו אחרי שהארץ מודעזעת מ"תיק פרסה על תיק פרסה" כתוצאה מפרסומים מסויימים שמצאו בהם לא רק הריגה מהטעם הטוב אלא מקום פגיעה בכבוד האדם שנברא בצלם. אולם באותה מהירות שהעניין עולה על סדר־היום הוא גם יורד מסדר היום וכל הרעש מסתיים ב„סערה בכוס מים".

יש יסוד להניח שגם הפעם תשקוט הארץ ויבוטל „רוע הגזירה" ולא יוסמו את העתונות ברישה ואת העתונאים הנוהגים לדוש ולנפש פרשיות, שלרוב מתברר שהן בחזקת „הר שהוליד עכבר", אולם ככל הנראה, גם אלה המרבים להסתייע בלשון חכמים, כדי להדגיש את החובה לנהוג כבוד בכל אדם שנברא בצלם, לעתים אף הם שוכחים, כי כלל זה חל גם על העתונות.

למרבה הצער, הפגיעה בכבוד האדם אינה נחלת „העתונות הצהובה" בלבד. גם עתונים שבעבר הלא רחוק ידעו להקפיד על שמם הטוב ונקיות לשונם, אינם נקיים עוד מעבירה זו. אם הסגנון הוא האדם, הרי שאם נשפוט את העתונות לפי כלל זה ניתן לומר בפרשיות, כי הלקים מכנה מוזהים על פי סגנונם כמי שאיבדו את צלם האלוקים בו נברא האדם.

תופעה זו יש בה כדי להדאיג ואולי אף יותר מהאימה והפחד שמטילים על הציבור והיה אם יתקבל חוק שמטרתו לצמצם את הפגיעות בכבוד האדם, על חשבון הפגיעה ב„חופש העתונות".

חבל שהעתונות אינה בוחנת את עצמה. המדברים בשמה כנושאי דגל האתיקה המקצועית וחופש העתונות, בחלקם אינם מוכנים להודות בעובדה עגומה, כי „מפני הסאטירה" — מפני התאים המבמבים שהתמוססו כאמצעה השכם והערב בפרוטיה — „כמס שליה" בהצעות חוקים כדי להגן על כבוד האדם שנרמס על ידי התקשורת...

בימים שהעתונות [illegible] לא היה צריך באוקיא [illegible] אינה מוכנה לקיים [illegible] על עצמה [illegible] — איגוד העתונאים ומועצת העתונות — בכל הקשור בשמירה על כבוד האדם, הרי שאף היא זקוקה לאיזו תמריץ, כדי ליצור ברגע האחרון בצד ההידרדרות האיזמה שנקלעה לתוכה בשלושה תחומים עיקריים: כבוד האדם, כבוד המדינה ומורשת היהדות.

כבוד האדם הפך להיות המקר־מושג זה כמעט ונמחק מהלקסיקון העתונאי; כבוד המדינה ודאגה לבטחונה — הפכו, בכיכול, אנטיתיזה לעתונות טובה. ואילו מורשת היהדות היתה למרמס בכלי התקשורת — הכתובה והאלקטרונית כאחד, כאילו אין לה ולא כלום עם מורשתו הרוחנית של עם ישראל.

שיטת ה„כסאח" — מושלת בכל. כך בעתונות, כך גם בספרות, באמנות ובכל במת התיאטרון. מי שמתעלם מכל אלה ומסתפק ב„מלחמה" למען „חופש הביטוי" — חוטא כלפי האדם שנברא בצלם, חוטא כלפי המדינה היהודית וגם כלפי ההיסטוריה של עם ישראל המקפלת בדפיה פרקי זוהר של מורשתו הרוחנית של העם אשר ידע משך אלפי שנים לשמור עליה וזו שמרה עליו עד הלום.

החוק המוצע לא ירפא את העתונות מתחלואיה ומעיוותיה. ההצעה — כאמור — מצטמצמת לגבי עניין ספציפי מאד והוא: איסור פרסום שמות החשודים בטרם הוגש נגדם כתב אישום. כך שהגיגת ה„כסאח" תוכל להימשך באין מפריע — אם לא בגלוי, ברמיזות — ואילו אחרי שיוגש כתב האישום שוב תותר ה„רצועה" לדוש בפרקי החיים של נאשמים — בהם, בבני ביתם ובכל אשר להם...

הלכך, אם דרוש תיקון, הרי לאו דווקא כדי להגן על חשודים בטרם הוגש נגדם כתב אישום, כי אם בתחום אחר לחלוטין והוא — בסגנון הכתיבה, באמינות ובאחריות ציבורית המוטלת על עתון ועתונאים. וזאת, כדי להגן על הכלל — על הציבור והמדינה הנפגעים על־ידי התקשורת במקור של סתימת פיות.

חס וחלילה. לא לכך הכוונה. בכלל, את התיקונים הללו לא ניתן להשיג באמצעות חוק. אי־אפשר לכפות סגנון תרבותי על חסרי תרבות; אי אפשר לדרוש יחס כבוד לערכים מצד אלה שהם חסרי ערכים. עם זאת אפשר לבקש מהמעטים שנותרו בעולם התקשורת והם בעלי נפש ואחריות כלל־יהודית, כי ירימו קולם נגד תופעת ה„כסאח" בכלי התקשורת, כי ישתדלו להנחות את הדור החדש של עתונאים להבחין בין עתונות יהודית טובה ואמינה היודעת להגביל את עצמה לעת מצוא שלא לפגוע בעם ובמדינה שהיא חלק בלתי נפרד מהם, לבין עתונות הנושאת את שם „חופש העתונות" לשווא.

ייתכן שזה לא יגעם לרבים, במיוחד לאלה הרואים את עצמם אבות רוחניים של הזינאר העתונאי החדש...

ואף על פי כן ולמרות הכל: הוכח תוכיח את עמיתך העתונאי.

*

בשנים האחרונות, בצד השיפורים בכלי התקשורת, רבו גם הקלקולים שמשום מה מוצגים כשיפורים...

מדורי סאטירה נוספו בעתונות היומית. ומה שלא ניתן לומר בעתון הרגיל — אומרים במוסף הסאטירי.

ראשי־אש דברי טעם הפכו ל„דבר אחר" — תרתי משמע ופליטונים לסתם עמפלטים וכיו"ב.

מובן שסאטירה כשלעצמה — אינה פסולה, גם אם היא דוקרנית — היתדוך־היתדוך. אולם ברגע שהסאטיריקאים מאבדים את חוש ההומור וסתם פורצים לשונם בלא כל הבחנה ובלא כל רתאמה, היא מבזה ומדאיגה ביותר.

במדור הסאטירי של אחד העתונים קראנו השבוע: „בשיבה לילית החליט הקבינט [illegible]: ערבים ונשים הם לא בני אדם. הערבי הוא יצור שפל שמוצאו מן הכלב ואילו האשה היא יצור נחות שמוצאה מהמרה ולפיכך אנו מחליטים כדלקמן: א. מותר לשחוט ערבים, [illegible] כלבים נקיים; ב. אסור להרוג [illegible] כי שהרג יצורים „הכלולים בסעיף א' יזכה לחנינה וכו'".

גבגליון אחר שלאותו עתון הופיע „סיפור לילדים" עם איורים תחת הכותרת: „קופיקו־בין העכברלוש". גם סיפור זה עוסק בערבים ובלשון הסאטיריקן „מומלץ על ידי הממונה על האגף הדתי במשרד החינוך".

ראשיתו של הסיפור — על כניסתו של צעיר ערבי לשכונה דתית, סופו כלשון הסאטירה: „לבסוף תלה קופיקוביץ את העכבר על העץ כמו שעשו להמן הרשע...".

למען האמת, התלבטנו אם להביא את הדברים בשם אומרם. אולם אחרי הרהורים רבים, בכל זאת החלטנו להפנות את תשומת לב ל„סגנון החדש" — הסאטירי כביטול — התופס כיום מקום רב בכלי התקשורת. כי זו הדרך היחידה למקד את תשומת הלב הציבורית לקלקולים בתקשורת למען ישמעו ו...יראו עד היכן מגעת ההידרדרות.

בכוונה תחילה בחרנו את „פניני הלשון" המבליטים את פיהם ועטיהם. הואיל ויש בהם משום הוכחה לאן מוביל „הסגנון החדש" בעתונות...

זה מוביל להסתה נגד יהודים; להצגת בני עמנו שהיו הראשונים בעמים שנענו לקריאה השמיימית „לא תרצח", כמי שרוצחים ערבים, ואת מדינת היהודים — כמדינה שבה הותר דמם של הערבים...

ודאי יאמרו אנשי הסאטירה, כי צריך לדעת לקרוא סאטירה, אך אין בה כדי להפחית מחומרת הדברים, וכדי ביזיון וקצף.

אולם עד כה לא שמענו, לא את מועצת העתונות, כי תגיב על הדברים הללו: גם לא את קולותיהם של סופרים, הוגים ואנשי אקדמיה, כי יסתייגו מסגנון מביש זה.

הם מן הסתם „לא שמעו ולא ראו..." — אחרת ודאי היו מגיבים. אבל „אי הראייה" אינה פוטרת אותם מאחריות, בייחוד שכדי פעם בפעם הם עצמם נוהגים להשתמש במטבעות לשון המציגות את היהודים ואת מדינתם בראי עקום.

וכה הולך ומתחלל לא רק כבוד האדם — אלא גם כבודה של המדינה היהודית במצב מחולל.

והציבור סובל הכל. העתונים, שרוממות כבוד האדם הסובלנות בגרונם, וחרב פיפיות בידם, הם מבלים בכעס השלוף של העתונאים — כל חלקה טובה בעם ובמדינה.

האם גם זה חופש העתונות, ואם כן הפקרות מהי?

*

חופש העתונות יקר לכולנו — לכל המושכים בעט עתונאים. אך לא פחות מזה יקר לנו גם כבוד המקצוע. פעם זה זוכר כבוד. האם גם כיום? ספק רב.

כבוד המקצוע מתחלל בידי אלה הרואים את עצמם מעל לכללי המוסר, מעל לחובה להתחשב בצורכי העם והמדינה במצור — מעל לכל.

הם — אלה הרואים את עצמם „שופטי כל הארץ" — מתמלאים כעס וחימה כאשר מעיזים לשפוט גם אותם...

כולנו ללא יוצא מן הכלל התקוממנו לשמע דברים בגנות עתונאים שהועמדו בשורה אחת עם כלבים. אולם אחרי שקראנו את דברי העתונאים בעלי עט סאטירי, המכוונים ערבים לכלבים ואת היהודים לרוצחים — אמרנו בלבנו כי נתקיים בעתונות הכלל הידוע, ובמידה שהם מודדים מודד להם...

אבל, מה אשמים כל אלה שסגנון זה אינו סגנונם והדרך זו של כתיבה אינה דרכם?

מסתבר שעתונאים ערבים זה לזה. גם אם רק אחדים יחטאו — העדה כולה מוצאת את עצמה תחת מטר אש של אשמה...

וכל עוד לא נקום ונאמר, כי זה הזמן לערוך בדק־בית בתוך ביתנו אנו — כולנו ללא יוצא מן הכלל עלולים ליהפך לעדת „כלבים נובחים".

ואז מותר העתונאי מן הכלב — אין...

זה הזמן לקום ולהגן על כבוד המקצוע וטוהרו; זה הזמן שלא נסתפק עוד במחאות נגד המלבינים את פני העתונאות ברבים, גם לא אלה המנסים להציע חוקים כדי להגן על כבוד האדם המתחלל על ידי פרסומים בלתי אחראיים.

משימה לא קלה, בפרט כאשר העתונאים [illegible] היא: האם יהיה לנו העוז לעצור את הסחירה, כדי ששוב יישמע ברמה קולה של העתונות השפויה, הנוהגת כבוד באדם ובמדינה, בין שהיא מדברת בלשון בני אדם ובין שהיא מדברת בלשון הסאטירה?

סופו של דבר — כולנו בני אדם, ולא איזו חבורות „כלבים נובחים", כפי שמישהו ברגע של חולשת דעת הציג את בני מקצוע זה.

נדבר לא בלשון בני אדם, ואז יהיה יותר תקף גם למחאות נגד כל אלה המציגים את העתונאים כסתם כלבים נובחים...

יש אומרים — העתונאים הם כלבי שמירה. כך שאל להם להיפגע כאשר משווים אותם ל„כלבים נובחים". אולם כלבי שמירה מאומנים, בדרך כלל אינם נובחים. הם חכמים. הם יודעים היטב לזהות את המטרה ולהבדיל בין אסור למותר. ואילו על התקשורת, בדרך כלל, חזל משלים מנהג שכל דבר הוא בגדר של מטרה להתקפה. הכל מותר... גם מה שאסור.

ספק אם עתונות מסוג זה עומדת בקריטריונים הקובעים את חופש העתונות, ודאי שאינה בחזקת „כלב שמירה"... וממילא לא אחת, הקול שהיא מרימה מזוהה על ידי הנפגעים כסתם נביחה...

חבל!

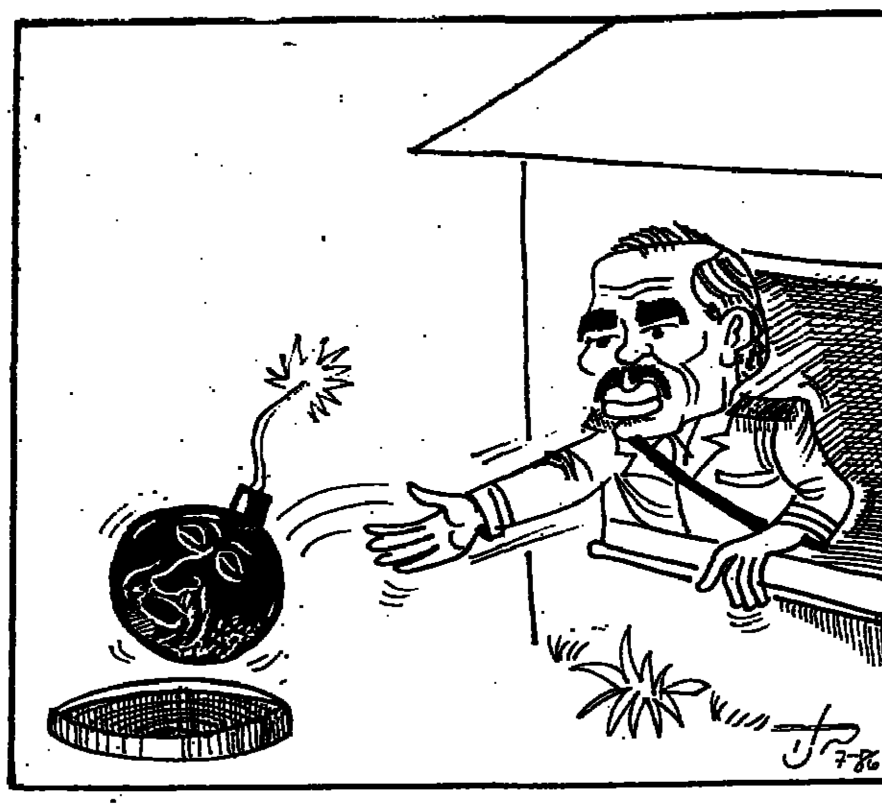

עם ידידים כאלה...

הממשלה בין בג"ץ ל...חקירה

מאת מ. ניר

היום כבר ברור, כי בסופו של דבר תתקיים חקירה של פרשת השב"כ — אם מצו הבג"ץ או חקירה משטרתית של התלונה שהונחה במשטרה על ידי הפרופ' זמיר.

הקץ המר לפרשה כבר ידוע. בליכוד וב־במערך עשו בשבועות האחרונים את כל המאמצים כדי למנוע את החקירה בידי המשטרה, לאחר שכבר ברור שאם לא תנקט פעולה ממשלתית לא יהיה מנוס מהחקירה. מוסכם על שניהם, כי הנזקים של חקירה משטרתית יהיו גדולים פי כמה מהנזקים של חקירה על ידי ועדה משפטית. אבל בינתיים נמצאים כולם בעמדת המתנה לתוצאות הבג"ץ.

ראש הממשלה, שמעון פרס, נקט תקופה ארוכה מדיניות של דחיקת הקץ. במקום „להסמיר" על הטיפול בפרשה, [illegible] הקפיד לתפקוד השב"כ, הוא העדיף לטפל בפרשה בדרך של ה„כן ולא". לא אחת תוך הססנות בקביעת עמדה ברורה והחלטית. הוא עשה זאת תוך התחשבות מלאה בשותפיו לקואליציה, שכזכור מתנגדים בכל תוקף לביצוע כל סוג של חקירה.

שרי המערך מתחילים היום ביקורת על הדרך שבה נהג ראש הממשלה בטיפול בפרשה. בשלב זה הם מעדיפים להישאר בעילום שם. הם טוענים, כי בטיפול בפרשה נעשו מאז פיצוצה כל השגיאות האפשריות — החל בהשארת הטיפול בידי הדרג המקצועי, עיכוב הטיפול במשך חודשים רבים עד לפני בג"ץ הפרשה, הדלפת הבוק של היועץ המשפטי הקודם ברגע שכבר הסתמן פתרון כלשהוא למשבר, מהלך החנינה, וכלה בהפקרת ראש השב"כ לרצון אופי פוליטי שנעשה על־ידי גורמים בליכוד.

שרי המערך טוענים, כי לא היתה בעת הטיפול בפרשה כל חשיבה מעמיקה השוקלת ראייה לטווח ארוך. כך למשל הם אומרים, שכאשר הוחלט על החנינה, איש משרי הקבינט לא חשב על האפשרות כי בעקבות החנינה יוגשו עתירות לבג"ץ העלולות להחזיר את הפרשה ל„משבצת הראשונה". הם גם טוענים, כי התקפות אנשי הליכוד על ראש השב"כ, שהפכו אותו לא סתם פושע אלא פושע שקרן, לא הוו לתגובה הגונה הולמת מראש הממשלה, ואברום הופקר.

מה רוצה פרס?

ראש הממשלה, שמעון פרס, מעדיף היום חקירה על ידי ועדת חקירה משפטית שדיוניה יהיו סודיים על פני חקירה משטרתית. אבל ראש הממשלה לא עצר השבוע מאמץ כדי לנסות ולשכנע את שותפיו כי למען הסדירה הביטחון וההגינות כלפי אנשי השב"כ צריך להקים ועדה משפטית עוד טרם יהיה מאוחר. מר פרס הצדיק השבוע לטעון: „אקבל את המלצת היועץ המשפטי בעניין חקירה. היועץ המשפטי בדיעה שבבחינה משפטית לא ניתן להפסיק חקירה. עצם החקירה הוא הליך משפטי בו אין לממשלה כל מעמד".

השרים משה שחל ואמנון רובינשטיין, שזכו לקבל את התואר „השרים המשפטנים", ניסו להשפיע על ראש הממשלה להקים ועדת חקירה משפטית. „גם מבחינת הליכוד עדיף היום חקירה משפטית", אמר השר רובינשטיין. אבל מאז תחילת השבוע הדגישו מקורבי ראש הממשלה, כי מר פרס ממתין לשמוע את דעתו של היועץ המשפטי לממשלה. „אם מר חריש יבוא לראש הממשלה וימליץ מבחינה משפטית כי עדיפה חקירה על ידי ועדה משפטית, יקבל מר פרס את העצה וינסה לשכנע את שרי הליכוד כי במצב שנוצר עצתו של מר חריש היא משפטית טהורה והיא עדיפה". ביום שלישי רמז ראש הממשלה, כי הוא ממתין להחלטתו של היועץ המשפטי.

היועץ המשפטי, שידיו מלאות עבודה, כוסס גם הוא לפנות לראש הממשלה ולומר לו באורח חד משמעי כי עדיפה חקירה משפטית [illegible] החלטת הממשלה על פני קבלת הוראה מבג"ץ. מר חריש שוחח במהלך השבוע עם מספר שרים ולכולם אמר כי הוא נוטה להמליץ על הקמת ועדת חקירה בשל התנאים שנוצרו. „צריך להחליט על הקמת ועדת חקירה משפטית עוד טרם יגזור הבג"ץ בממשלה — כמו מורה בתלמיד — ויבוא לפתוח בחקירה משטרתית" אמר חריש באחת משיחותיו עם השרים.

אבל כנראה שגם הוא ממתין כי מר פרס יזמן אותו לשמוע את ההחלטה. ופרס ממתין גם הוא להחלטה של היועץ המשפטי. „משחקים בטלפון שבור". התקשורת דיווחה בכותרות ענק את דעותיהם של היועץ המשפטי ושל ראש הממשלה. אבל פגישה בין השניים עדיין לא התקיימה.

שרי המערך התומכים בהקמת ועדת חקירה משפטית שואלים מדוע בעצם שלא יזמן ראש הממשלה את היועץ המשפטי לממשלה וישמע את דעתו?! מר פרס בעצמו סבר, כי „החוק ממליץ שישוה אחת היועץ בחברותו בטרם תיקבע מסקנה". אם כך מדוע להמתין לסוף המר — להחלטת הבג"ץ לחקירה משטרתית, שלכל הדעות היא גרועה?

ראש הממשלה עמד בלחץ שריו, חברי הכנסת מסיעתו ושל לשכת מפלגת העבודה. ביום ראשון השבוע התכנסו שרי המערך לישיבת „שריגי מיזוג" לפני ישיבת הממשלה. למרות חילוקי הדעות הסתיימה הישיבה בהמלצה של ראש הממשלה להמתין לדיוני הבג"ץ ולפסיקתו ולא להעלות את הנושא בפורום ממשלתי.

הממשלה ו...העתירה

בממשלה לא עלה נושא השב"כ. אך לא הרחק מקרית הממשלה, בזמן ישיבת הממשלה, הוגשה עתירה נוספת, השלישית במספר, לבג"ץ. הפעם היתה העתירה של בני משפחת המחבלים שנהרגו. הם עתרו לבג"ץ כי יורה לחקור את חלקו של הדרג המדיני, ובייחוד את חלקו של ממלא מקום ראש הממשלה, יצחק שמיר. בעתירה מבקשים העותרים לגלות את זהותם של האנשים שהשתתפו בהריגת בני משפחתם.

הפרשה הכשיכה להסתבך. שאלות חדשות צצו בעקבות הבג"צים. מה יהיה לכשל אם המשטרה בחקירתה תבקש לחקור את אנשי השב"כ שהשתתפו בפיצול בהריגה, ובדובר לפחות בעשרה לוחמים של השב"כ, שאם לא יזכו לחנינה כמו בפקידיהם, הם עלולים למצוא עצמם על ספסל הנאשמים? הנשיא לאחר גלוי ביקורת על מהלך החנינה ישקול היטב אם להעניק גם לנותרים בשב"כ חנינה. שאלה אחרת שהתעוררה היא שאלת קו ההגנה המשפטית של ראש השב"כ ואנשי השב"כ במקרה של חקירה. כבר נרמז כי ראש השב"כ ואנשי השב"כ עשויים להביא בפני בית המשפט תקדימים נוספים למקרי הרג מחבלים. פרסום הדברים עלול לא רק לגרום לנזקים חמורים אלא להחרפת הריבה והעריכה עתידה ב־בג"ץ.

החנינה לא פתרה אם כך את הפרשה. ולמרות הערכות כי בג"ץ יאשר הליכי החנינה, משערים משפטנים ופוליטיקאים כי בנושא החקירה יורה הבג"ץ למשטרה לחקור את הפרשה.

„רק החלטה על הקמת ועדת חקירה ממלכתית משפטית יכולה להביא להפסקת החקירה המשטרתית. אחרת לא ניתן יהיה לעצור את החקירה במשטרה". הדגיש השבוע שר המשטרה, חיים בר־לב, שכידוע איננו מתלהב מחקירת הפרשה. גם בתצהיר המטכ"ל לבג"ץ ייכתב כנראה, כי המשטרה מוכנה לקחת על עצמה את ניהול חקירת השב"כ.

טיעון נוסף הביא השבוע השר אמנון רובינשטיין: „יש לי יסוד להניח שהעותרים יוותרו על עתירותיהם בבג"ץ אם תתקבל החלטה להקים ועדת חקירה". הוא שוחח כנראה עם כמה מבעלי העתירות וקיבל אישור לדבריו.

כזהראיון שנתן ממלא מקום ראש הממשלה לירחון „פוינט" מתברר בינתיים, כי מר שמיר קיים שיחה עם ראש השב"כ בקשר להריגת מחבלים. שרים במערך טוענים, כי „שיחה פרשה הבהיר". דבריו של השר שמיר בראיון קודם הדגישו כי הוא לא ידע כלל על פעולות החיפוי של השב"כ בוועדות החקירה. „בכלל הדבר נודע לי רק לאחר שנמסר הדבר לראש הממשלה לאחר שיחתו עם ראש השב"כ" טען שמיר. ואילו מקורבי ראש השב"כ טוענים, כי בידי אברהם שלום אישורים מהאישים, והוא רמז על כך בבקשת החנינה — „הדברים נעשו בסמכות ואישור". חקירה משטרתית תצטרך להביא לעימות בין השר שמיר לראש השב"כ. כיצד נוהלה שיחת השניים? האם נעשה רישום לדברים שנאמרו? מי עוד השתתף בשיחה? על שאלות אלה עדיין לא ניתנה תשובה. שר המשפטים, יצחק מודעי, הביע דאגתו גם לשב"ן

(סוף בעמוד 4)

„מכסחי" ערכים

מאת יעקב ינון

אחדות ישראל — זה כלל גדול בתורה, ביהדות, בציונות ובעם ישראל, לדורותיו ולמפלגותיו, בכל התקופות — כולל התקופה שהחלה באמנציפציה", אשר העניקה שוויון־זכויות ליהודים ופתחה לפניהם, לרווחה, את שעריו של העולם הלא־יהודי, בכל המישורים: חברתי, כלכלי, תרבותי ומדיני; אך בו בזמן ערערה את יסודותיו של אורח־החיים היהודי, אשר היה מעוגן בתורה ובמצוות, ורוחות חדשות — בשטח של אמונות ודעות — החלו מנשבות ברחוב היהודי וזעזעו את החומות הבצורות שהגנו על ייחודו של העם היהודי.

ברם, הזעזועים והפרצות, חזקים ככל שהיו, לא הביאו לידי כפירה באחדות ישראל כבעלצבה. כבר בן. אין המדובר באלה שנטשו את העם והתנצרו. אך כל מי שנשאר בפנים — ראה כדבר פשוט שאין עליו עוררין, שכל היהודים בני עם אחד הם. המתבוללים — כלומר, בעלי האידיאולוגיה של טמיעה בגויים — כפרו ב„לאומיות" של בני ישראל, אך גם הם דגלו באחדות ישראל, אמנם כ„בני דת משה". לא רק להלכה סברו כך, אלא למעשה עשו רבות וגבורות לא רק למען אחיהם בקהילות בגוריהם, אלא למען יהודים בכל העולם, שצרות ופרעות התרגשו עליהם. די להזכיר את השמות של השר מונטיפיורי, הבארונים גינזבורג, הירש ורוטשילד, הארגון כמו ה„ג'וינט", שנוסד ונוהל בארצות־הברית, על־ידי „מתבוללים", ועשה, בשעתו, גדולות ונצורות למען יהדות אירופה, וגם כיום עושים עזרה ליהודים בעולם, בצר להם.

הציונות המדינית, בודאי ובודאי שהכירה באחדות עם ישראל כעיקרון יסודי במשנתה. שהרי מטרתה היתה הצלת העם היהודי, על כל סוגיו ושכבותיו, שחרורו הלאומי ע"י הקמתה של מדינת היהודים, והכחות לציונות ההיסטורית. היו ישם בציונות חילוקי־דעות לגבי תכנית הרוחני של היהדות ושל המדינה היהודית, אך איש לא פקפק ביסוד של „מי כעמך ישראל — גוי אחד בארץ". וברציפות ההיסטורית של עם ישראל (גם בגישת זאב הרצל, שבו נתלים לעתים אלה הרוצים להפריד בין יהדות ומדינת ישראל, אבר שהשיבה ליהדות קודמת „לשיבה למדינה היהודית").

ברם, לא רק התנועה הציונית, שאחדות ישראל היא עצם בעצמיה ובשר מבשרה, אלא גם לנגד עיניה של תנועת הפועלים היהודית הסוציאליסטית הלא־ציונית — עמד גורלו של העם היהודי כולו. הם דגלו במלחמת מעמדות בתוך החיים היהודיים, בתוך הגלות; וזלזלו ברעיון של מדינה יהודית בארץ־ישראל, ונלחמו בציונות — אבל גם במשנתם היה כלול, כדבר הלמד מעצמו, היסוד של אחדות ישראל.

זכורני, שלפני למעלה מחמישים שנה נכחתי בויכוח בדיאלוג פומבי מרתק בין מנהיג ציוני פולין, יצחק גרינבוים, לבין ד"ר חיים זייטלובסקי, כמנהיג הרוחני של תנועת הפועלים היהודית (הלא־ציונית) בארצות־הברית הגהה־דעות מחולל. ברצונו להדגיש שאף הם דוגלים באחדות ישראל, עשה זייטלובסקי פאראפראזה על המימרה: „ישראל, אף על פי שחטא — ישראל הוא", ש„אפילו ריקנים שבך מלאים מצוות כרימון" (עירובין, י"ט, ע"א), — הנ"צביד „תיוה" הפוכה: לדעתנו, אף יהודים, המלאים מצוות כרימון — יהודים הם!"...

חזכה שהגישה הדובינגנית להוציא „כבגבים" ד' דוחים החיובית בעם, לגבי העיקרון של אחדות ישראל, כשתקפת יפה בפזמון היהודי: „ואס מיר זינגן, זיינען מיר, אבער יידען זיינען מיר!" (הנגו מה שהגנו, אך יהודים — הננו!)...

נחשולים אדירים של טמיעה (לא אידיאולוגית, אלא מעשית) ונישואי־תערובה (כשליש מהזוגות הנישאים) מציפים את העם היהודי ומסכנים את קיומנו. הנה השיפה הציונות דה ישדה ההקיה את מדינת היהודים. לכאורה, זה כלי מבורך ומפואר למאבק בנחשולים האמורים לעיל, הן על ידי פעולות אקטיביות בשטח החינוך היהודי בגולה, הקניית רגש האחריות לעם היהודי וקיומו — לכבודגים: והן על ידי הפיכתה של מדינת ישראל למרכז רוחני לגולה, בין באורח חייה היהודי של המדינה והאגהה לכלל ישראל, בגשמיות וברוחניות, ובין על־ידי השראה מצד אינטלקטואלים, אנשי רוח, סופרים ואמנים, המחזקים ידיים רפות ומאמצים ברכים כושלות — של אחינו בית ישראל, בכל מקומות פזוריהם, השקועים בבית שערי הטמיעה.

האמת ניתנת להיאמר: כי המנהיגות האחראית של העם היושב בציון, המפלגות — בעיקר הציונית — האחראיות לא נטשו את הדבקות בכלל של אחדות ישראל, הן בבחינת הזיקה בין מדינת ישראל ליהדות שבגולה, והן בבחינת האחדות בין כל העדות והחוגים שבתוך המדינה. אך אין להתעלם מכך שחלק גדול מאד של האינטלקטואלים, אנשי הספרות והאמנות והתקשורת („אנשי הרוח") — מושכים ומשפיעים בכיוון הפוך (אמנם, תופעה דומה מצויה אצל רבים מהאינטלקטואלים במערב, אבל אין בכך אפילו „חצי נחמה"...). לכאורה „הרוב הדומם" לא נטש את היסודות העיקריים שעליהם בנויה הציונות ובנויות היהדות והמדינה. אך השפעתם של „אנשי הרוח" המפעפעת בכלי־התקשורת, בתיאטרונים ובספרות ובאמנות, שלהם תוהדה צבוימה. בבחינת מים העלולים לשחוק את אבני היסוד, ולהחליש את בעלי האחריות הנאבקים למשנה הציונית והיהודית, ולטווח ארוך — אף עלולים להתגבר עליהם (לא כזבן התבטא אחד מחברי הכנסת הצעירים הרעשנים של מפלגת העבודה, שאם כי — מבחינה עקרונית — הוא מתנגד לנישואי תערובת, הרי בסופו של דבר אנשים מבוגרים רשאים לנהוג כרצונם...: גם בהתחקות בין הדתיים לבין החילונים נשכבות לעתים כפי „השוליים הרעשניים", התבטאויות הסותרות את הכלל של אחדות־ישראל.

אמרנו, „הרוב הדומם" לא נטש את היסודות, אך „הרוב" איננו דבר מסתפק. אסור להתעלם מכך, שקמו וקמים דורות חדשים, „אשר לא ידעו את יוסף", ולא זו בלבד שבורים הם ביהדות אלא אף תרבותם הציוני ירוד ביותר (אמנם, „הא בהא תליא"...), וקיימת סכנה רצינית ביותר, שהם לא יכירו בערך רגנות יסודיים, כמו — אחדות ישראל, ב„תנאי שאין בלתו" של קיומנו כיהודים במדינה יהודית. לא זו בלבד, אלא שבראש ניצנים של כפירה בעצם זכותנו על הארץ הזאת, ויש שמתגלמים זאת למעשים במישורים שונים.

חיים נחמן ביאליק, משוררנו הלאומי, כתב: „אם יש את נפשך לדעת את המעיין ממנו שאבו אחיך... אל המצות אל ראשי מילתו אבותיך משאת נפשם, תורתם... קדשי קדשיהם — ויגילופו" לגבי חלק גדול מאד — למעשה רובו של הדור החדש, שקיבל חינוכו בארץ — המעיין יבש והמצנה נתרופף, הבעיה... הכפלים כיום — דלוחים בחלקם ובהם נשאבים גיסור ליהדות, לעם היהודי ולציונות, ופרצור הרי יסודות.

בארצות־הברית התנהל משפט נגד פסיכולוג, אשר מאשם כי הקים, במסווה, של „מרכז לפסיכותרפיה", כת שבשיטה של שטיפת־מוח השתלטה כליל על דיי המטופלים. פסיכולוג זה כינה עצמו בהודעה שפירסם, „מכסח המיתוסים".

אצלנו מוכן נשתרשה האופנה של „כיסוחי (ניתוק) כיהודית, כלומר — כיתוסים הקוררים כך על־ידי המכסחים, וכל המרבה לכסח, הרי זה משובח... אין זה מפריד את מנוחתם של המכסחים

(סוף בעמוד 4)

בשולי אירועים

התקשורת אינה מעל הכל

מאת יצחק דויטש

היורדים הישראלים היושבים בארצות הברית, בעיקר בניו־יורק רבתי, זקוקים לרגיעה נפשית. משהו למען המצפון. הם זקוקים גם לחיים משלהם, כיוון שרבים מהם עדיין, אינם שולטים היטב בשפת המקום ובאורחותיו. קשה להם להינתק בבת־אחת מהארץ. השבועון „ישראל שלנו" והגל העברי „קול אמריקה" עוזרים להם להתגבר על בעיותיהם. בסיועם של אלה הם מוסיפים לחיות „חיים ישראליים" בגלות הטובה והמתוקה.

אבל תחת השם הנוסטלגי הזה, המלא כל־כך געגועים לארץ הכורתנו, אשר רק בגלל גזירות קשות ואיסור יציאת יהודים מארה"ב הם מנותקים ממנה, הם גם עושים שירותים טובים לארץ שלנו. השבוע התבשרנו כי „ישראל שלנו" טרח לספק לנו מידע אשר בארץ היה איסור בפרסומו באמצעות הצנזורה. אותו עיתון הוא אשר גילה את „הסקופ", כי קצין בחיל הבודי־ץ מודח ברוגל לטובת סוריה. איננו יודעים מדוע הצנזורה מסכימה את צולה ומעלימה את המידע הזה מאזרחי ישראל; אבל אם היא עושה זאת, לא יתכן שעיתונאי כלשהו בחו"ל יחליט על דעת עצמו להפר את ההוראה ולפרסם את המידע.

והי בבלה כאשר פרסום המידע נעשה באמצעות עיתון המשרת יורדים, ויש אומרים כי בצמרתו ישראלים היושבים בארצות הברית בדרגה זו או אחרת של ירידה. לא די בכך שהם מתקשטים בנוצות ספרותיים והדברים במתקשטפיים על ישראל־שלנו, אלא שהם כרשים לעצמם לפרסם מידע אשר השלטונות בישראל אוסרים את פרסומו.

היה מעניין מאוד לדעת מיהו העתונאי הישראלי היושב בתוכנו ומעביר את המידע הנה. והרי אין זו פעם ראשונה שמישהו היושב כאן מעביר מידע לעיתון זה או אחר בחו"ל ומשמש כלי לפיצוץ פרשיות אשר בישראל אוסרים את פרסומן. מן הדין היה שאם מישהו כזה חבר באגודת עיתונאים בישראל, הוא יסולק ממנה. איננו זקוקים לעושי מעשי־נבלה בחסות עיתונות. זרה או עיתונות הגי־זוה ומתפרנסת מ„רגשות פטריוטיים" כביטול של יורדים או יורדים־בכוח. אין שום זכות ל„ישראל שלנו" ודומיו לסדר את ישראל שלנו.

• • •

התקשורת אינה מעל הכל

בעקבות הדברים שהובאו בשם מ"מ ראש הממשלה, יצחק שמיר, „שיבנוו העתונאים כמה ימים" וכר באו תגובות נחרצות מצד העיתונות. לא רק מאמר „כאוחז" נוסח אמנון אברמוביץ ב„מעריב", וסילבי קשת ב„ידיעות אחרונות", אלא גם האיגוד הארצי של עיתונאי ישראל נחלץ להגיב. וזהי זכותו. אף כי לא שמענו את האיגוד מגיב כפי שהגיב כאשר עיתונאים פגעו באישי ציבור במלים לא פחות בוטות. מועצת העיתונות, מטפלת אמנם בתלונות המוגשות לה ומסקנותיה לא־אחת הן בעלי עניין. אבל ככלל, האיגוד איננו פעיל בנושא זה.

חבל רק שבהזדמנות לא כל הגיגית זו שמוסדות העיתונות מתערבים בנושא הסגנון שבין אישי מדינה לעיתונאים הם לא נתנו את הדעת על בדק בית בעיתונות עצמה. מי שעיין בפרסומים בפרשת ראש השב"כ ימצא שם שפני לשון אשר „שיבנוו העיתונאים כמה ימים" הם כלב לעצמם. מדוע מוסדות העיתונות אינם חושבים על חשבון נפש?

יש גם עניין של טעם. ראוי לתת את הדעת על חלקה של העיתונות במה שנקרא „פרשת ראש השב"כ", ועוד לפני כן בפרשת „אוטובוס מס' 300". שני עיתונים, כל אחד חשיבתו עצמו, התחרו ביניהם: מי יהיה הראשון אשר יפרסם את התמונה של שני מחבלים המובלים על־ידי איש צה"ל — זו התמונה אשר הביאה למינוי „ועדת זורע", באמת תהילת על זכות גדולה, אשר עליה יש להעניק פרס העיתונות.

משום מה העיתונות והתקשורת האלקטרונית רואים עצמם מבטאים של דעת הקהל. לו שאלו את הקהל, ספק אם היה אומר שאלה אמנם מבטאים את דעתו. עם כל הכבוד לתקשורת, היא אינה עומדת מעל לכל. ראוי שגם היא תבוא חשבון עם עצמה. בין השאר היה מקום לערוך מחקר יסודי מה היה קורה למדינה בדרך ולמדינה בראשיתה ולוכה לו היתה לה תקשורת במידה שכזו באותם הימים.

• • •

הפקידים היו צרי־אופק

כל המחאות והשיפות העובדות לא הצליחו למנוע את השבעתו של קורט ולדהיים לנשיא אוסטריה. הקצין הנאצי הזה הוא היום נשיאה של מדינה דמוקרטית. זוהי בושה לאוסטריה ועלבון לחברה האנושית.

אבל כדאי לשים לב: נוסף לשגרירה של ישראל נעדרו מהטכס הזה השגרירים של ארה"ב ובריה"מ ושגרירים של מספר מדינות באירופה אשר דאגו להימצא בחופשה באותה עת. במקומות שונים בעולם נערכו הפגנות נגד כניסתו לתפקיד של הנאצי הזה. נוצרה מודעות רחבה, אף כי לא מספקת, לנושא.

ומה הלקח? עוד לפני חודשים מספר כאשר ולדהיים הודיע על התמודדותו ואישים ציבוריים בישראל יצאו נגדו, נמצאו פקידים במשרד החוץ שזעקו על המהלכים הללו. אותם פקידים אף יצאו נגד שר החוץ יצחק שמיר בעצמו על שהעז לומר דברים בגלוי. שגריר ישראל בוינה הסתייג מעמדת הממשלה וטען להבהיר להביע דעתו שלו. הפקידים הללו חששו שישראל מסתבכת ללא תועלת.

עתה ברור כמה קצרי ראות היו אותם פקידים ואותו שגריר. הם לא הבינו מאומה בנושא זה של מדינת היהודים המתקוממת נגד מינוי נאצי לנשיא מדינה בשנת 1986: הם לא חשו עד כמה ישראל היתה מתקפלת ומתגמדת בעיני העולם ובעיני העם היהודי אילו החרישה בעת הזאת. כדאי שיודו כי ראייתם היתה צרת אופק.

• • •

מה רוצה הממשלה בפרשת רקנאטי?

כבר בשלב זה הממשלה עומדת באור מגוחך בפרשת רקנאטי. הדימוי שלה בנושא יישום המלצות ועדת בייסקי הוא של „כן ולא". אלא שהיא הוסיפה על דימוי זה גם הכשלה של הנגיד החדש, פרופ' מיכאל ברונו.

מלכתחילה התחמקה הממשלה מקבלת הכרעה בגדרה: האם היא רוצה ליישם את המלצות האישיות של ועדת בייסקי. לא היתה זו בושה לקבל החלטה אמיצה לכאן או לכאן. אבל, הגיע הזמן שלפני שממנים ועדת חקירה כלשהי יתקבלו שתי הכרעות בסיסיות: א) האם המסקנות של הועדה הן המלצה או החלטה מחייבת; ב) האם למי שהועדה מטילה לגביו מסקנות אישיות יש זכות ערעור בפני פורום כלשהו או שהוא מורשע בלא זכות ערעור.

פרופ' מיכאל ברונו, כבר בטכס מינויו לנגיד, הודיע, כי הוא נצרך בעמדתו כי יש ליישם את המסקנות האישיות בדו"ח ועדת בייסקי. כאשר למחרת הודיע מר רפאל רקנאטי כי הוא איננו מקבל עליו את הדין, חזרו בבנק ישראל הבהירו את נחישות דעתו של הנגיד בנושא זה. האמת צריכה להיאמר, כי מבחינה טקטית, ואולי בעיקר מבחינה אישית, נהג פרופ' ברונו כמי שאיננו מכיר היטב עם מי יש לו עסק. מדובר גם בשרים בממשלה וגם ברקנאטי. אפשר שהיה מיטב לעשות אילו בא לממשלה ומבקש ממנה לקבוע עמדה ברורה: קיימות המלצות ועדת בייסקי בתחום האישי. מנכ"ל בנק דיסקונט, רפאל רקנאטי, אומר „לא". אפשרויות הפעולה הן השעיה עפ"י סעיף פלוני בחוק, עם סיכוי־מסויים בעמדתו בבג"צ, או לחילופין חקיקה מיוחדת, שיש לה מיגבלות של רטרואקטיביות ויעוד למוסד מסויים דווקא. מה הממשלה רוצה? לו כך נהג, היה יודע איך לנווט את מהלכיה בודאי שזוהי שגיאה טקטית של הנגיד החדש.

אבל אין הדבר פוטר את הממשלה עצמה. אם היא גורסת שאין לבצע את ההמלצות האישיות בדו"ח ועדת בייסקי, למה היא לא אמרה זאת? למה בשתיקתה הביאה להתפטרות הנגיד הקודם והמנהלים האחרים? ואם היא גורסת שיש ליישם את ההמלצות — מדוע הסחבת הזו שאנו עדים לה? ככל שמתארכת הסחבת הזו; יש גיבוש של שרים המבקשים להכשיל את המהלך לגבי רקנאטי. נוצר צירוף של אינטרסים בעלי אופי שונה, אבל תוצאה אחת.

בנסיבות שנוצרו הממשלה אינה נוהגת בהגינות בשלושה מישורים: א) כלפי ועדת בייסקי; ב) כלפי הבנקאים שהתפטרו כבר; ג) כלפי הנגיד החדש.

הססנותו של ראש הממשלה, שמעון פרס, היא המובילה בפרשה. יש המדביקים לו נקיטת עמדה אישית בשל קשריו עם רפאל רקנאטי, ומתהראה להאמין שדברים אלה אינם נכונים. אבל רק נקיטת עמדה ברורה שלו תוכל לשכנע את הציבור בענין זה. אם הוא יחליט על עמדתו, אפשר יהיה לצפות להכרעה מצד הממשלה. המינימום שיש לצפות לו הוא, שהממשלה תחליט בישיבתה הקרובה. אם היא לא תעשה כן, תיהפך פרשת רקנאטי לפרשה הממשלה.

مطابق للأصل

מחזור מצומק בבורסה

מאת מרדכי זפט

המחזור בבורסה המצומק אתמול לכדי 3.4 מיליון ש"ח בלבד — שפל שזמן רב לא היה כיבית. מתוך סכום זה ריבוע כניות הבורסה רק 726 אלף ש"ח — מחזור שכבר שנה לא היה בבורסה נמוך ממנו.

שערי המניות

החברה	דיב'	השער	השינוי בנקו'	ב־%
אי.די.בי.		82900	+850	+ 1.0
אגוד		62001	+601	+ 1.0
דיסקונט א'		105100	—400	— 0.4
כורתי		33850	—150	— 0.4
ספנות	0.1	1035*		
פועלים		56230	—120	— 0.2
כללי		143800*		
בליל		35599*		
כימנן	1.0	48770*		
הבינלאומי		3570*		
פי.בי.		3920	+ 19	+ 0.5
אתקים		13200	—150	— 1.1
ל. משי ש'		4505*		
ם. משי ש'		1394	+ 14	+ 1.0
משכן ש'		2135	—100	— 4.5
עצמאות		7030	+300	+ 4.5
ספי ר"ג ש'		12050	—250	— 2.0
מירב		4850	+220	+ 4.8
שלטון		357*		
לאו. תע' ש'		5428	— 20	— 0.4
הסנה ש'		482	+ 17	+ 3.7
הפניקס	0.1	675	— 9	— 1.3
סקורליסט		2501	— 4	— 0.2
ציון	5.0	3950*		
דלק ש'		2900	+ 30	+ 1.1
שופרסל א'		4950	+ 15	+ 0.3
אזורים		598	— 1	— 0.2
אפריקה	1.0	22950*		
דנקנר	1.0	3890	+ 4	+ 0.1
גבסים		2689*		
בבזים	0.5	2280*		
הכ' ווי' ש'		48200*		
ישפרו		2679	+ 39	+ 1.5
ישרס		12000*		
רסקו מיר		6840*		
אגן		20100	+ 20	+ 0.1
אורדן	0.1	9700*		
אי.פי.		808*		
אלי ש'	0.25	3090	+140	+ 4.8
אלקטרה	0.5	6720	+100	+ 1.5
דשנים	0.5	1530*		
קופ' פח	1.0	1140*		
חיפה כימיקי		804	— 8	— 1.0
טבע ש'		ה.פ.		
כלל אלקט'		2120	+ 15	+ 0.7
לודזיה	0.4	824*		
ים־המלח		14900*		
כפי נייר		203000	—1000	— 0.5
פטרוכימים		540	+ 40	+ 8.0
נחושתן	0.5	6501	+ 1	(+)
פוליגון		7770	+370	+ 5.0
פריקארגם		9400*		
אי.די.בי פי'		3700*		
אלרן ש'		2695	— 5	— 0.2
אכסא		12290	+390	+ 3.3
דיס' השי' ש'		2160	— 25	— 1.1
פר השי' ש'		5180*		
ירדן		4280*		
מי השי' ש'		15950	—200	— 1.2
כלל נדל"ן		365	+ 10	+ 2.8
כלל תעשיות		1290	+ 15	+ 1.2
פמה	0.5	4950	+150	+ 3.1
פרוזן		3460	+ 70	+ 2.1
פז נפט		12650*		

* ללא שינוי

אתמול בבורסה

המסחר אתמול אופיין בשפמום — כמו בכל ימי המסחר השבוע. נקבעו — 100 ירידות, 138 עליות ו־22 ניי"ע נסגרו ללא שינוי בשער.

ככלל, הייתה מגמה מעורבת עם תנודות עד 5%. גם באפיק קרנות הנאמנות הייתה פעילות דלילה ביותר.

אגרות החוב הצמודות למדד רכזו שוקי הציצ של כ־3 מיליון ש"ח והן ערו בתנודות עד חצי אחוז. באגרות החוליות היו ירידות של אחוז באדום. ירידות עד 1.5% ביוכין ולפעמים עד 3% בגלבוע.

בהנפקת השגיא נקבע אתמול שער 89.5 נק'. ביגליל נקבע שער 83 נק'.

הודעות מהבורסה

★ גלגל — החברה תחלק מניות הטבה בשיעור 100%. „אקס" ב־20/7 והקצאה ב־23/7.

★ טבע — הרווח הנקי לשנת העסקים שהסתיימה ב־31 במרץ 1986 הסתכם בכ־10.9 מיליון ש"ח לעומת 9.4 מיליון ש"ח אשתקד, — גידול של 16%. החברה תחלק דיבידנד במזומן בשיעור 600% וכניית הטבה בשיעור 900%.

לוח מועדים בבורסה

13.7 בר טון—אקס הטבה 330%, הקצאה 16.7. ישום — פתיחת מסחר בשער 225. תדיראן אג"ח 1 — פתיחת מסחר בשער 100.

16.7 מקיפי — העברת המסחר לפי תשואה שנתית.

17.7 כור הנפקות — הזמנת אג"ח סד' 4 במכרז — 16.5 מיליון ש"ח.

21.7 מסחר באג"ח לפי קבוצות חדשות, חיפה כימיקלים — אקס הטבה 65%, הקצאה 23.7, 21.7 גליל סד' 3830, גליל סד' 3758, שגיא סד' 420ט — פתיחת מסחר.

הנתונים: בנק המזרחי המאוחד, בעיבוד אגף ניירות ערך

יצחק נבון דורש הגדלת תקציב האוני' כדי לבלום הידרדרותן

סגן ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות יצחק נבון אמר אתמול בכנסת, כי דרושה הגדלה משמעותית בהקצבות הממשלה לאוניברסיטאות, כדי שיוכלו לענות על דרישות בעריכת ההשכלה המתפתחת בעולם כי אין אנו חייבים למנוע ירידה במספר הסטודנטים הלומדים לקראת האיום המתקדמים בפגיעה באיכות הפנים ללמוד באוניברסיטאות.

השר אמר דברים אלה בתשובה לשאילתא של חברת הכנסת גאולה כהן אודות על ההידרדרות בתקציבי האוניברסיטאות, זוכה הקיצוצים התקציביים שהיו בשנים האחרונות.

נבון חזר והתריע על המצב הקשה שבהן נתונות האוניברסיטאות בארץ בתקציבי ההשכלה הגבוהה, הביטחון, מעמד המדינה ההברה בישראל.

הוא ציין, כי אף שכמספר הסטודנטים הלומדים לקראת תארים מתקדמים לא ירד בשנים האחרונות, אין בכך כדי לענות על דרישות המערכת. „אם לא יחול שינוי דרסטי בהקצבת הממשלה לאוניברסיטאות ניתן כבר היום לחזות ירידה במספר הסטודנטים הלומדים לקראת תארים מתקדמים ובאיכות הפונים ללמוד באוניברסיטאות", הוסיף נבון.

השר מסר לכנסת, כי עלה בידו לגייס חוב בממשלה, כדי למנוע קיצוץ נוסף השנה של 10 מיליון דולר בתקציב האוניברסיטאות וזאת לראשונה לאחר 10 שנים של קיצוצים בתקציבים.

ראש הממשלה הקים לאחרונה ועדה שנתבקשה להמציא דרכים לשיפור מצב האוניברסיטאות. בוועדה, שכבר קיימה ישיבה ראשונה, חברים שר החינוך, שר המדע והפיתוח, נציג המועצה להשכלה גבוהה ואיש האוצר. הוועדה לתכנון ולתקצוב במועצה להשכלה גבוהה אף עיבדה תוכניות לצמצום ופיתוח בבוקר המערכת, אך טרם הוקצבו המשאבים ליישום תוכניות אלה.

„כל הצעדים הללו לא יועילו" — קבע נבון — „אם לא תהיה הגדלה משמעותית של תקציב ההשכלה הגבוהה לכך יש לצבורו."

ביהמ"ש הורה לשחרר בערבות את החשוד בקבלת שוחד תמורת „אירגון" חנינות

שחרורו עוכב כדי לאפשר למדינה לערער

בית המשפט המחוזי בירושלים הורה לשחרר בערבות, את יצחק ברואני, הנאשם בפרשת השוחד במשרד המשפטים, אך השחרור בפועל נדחה כדי לאפשר לבית המדינה לערער על ההחלטה.

לפני יומיים הוגשו כתבי אישום נגד ברואני, שהיה נהגו של היועץ המשפטי לממשלה ורכז התחבורה במשרד המשפטים, ונגד נאשם אחר באותה פרשה, בסיקו טל. בכתבי האישום נאמר כי ברואני קשר קשר עם בסיקו טל בשנת 1982, כדי לנצל את תפקידו ומעמדו של ברואני להבטחת עזרה לאסירים בבקשות לחנינה ולעיכוב הליכים, תמורת שוחד.

בעקבות הגשת כתב האישום נערך אתמול דיון בבקשת המדינה להאריך את מעצרו עד תום ההליכים המשפטיים נגדו.

רשם ביהמ"ש המחוזי בירושלים, השופט אליהו בן זימרה, דחה את הבקשה והורה לשחררו בערבות עצמית של 1000 ש"ח וערבות צד ג' בסכום של 10.000 ש"ח. כמו כן הורה שהנאשם יפקיד את דרכונו במשרד המשפטים, ימנע מלשוחח עם פקידי המשרד ויתייצב פעמיים בשבוע במשטרה.

השופט נימק את החלטתו בכך, כי האיש הוא חולני, ללא עבר פלילי, הודה בעבירות המוצעות מצברותו.

לבקשת ב"כ המדינה נאות השופט בן זימרה לעכב את שחרורו של ברואני ל־24 שעות, כדי לאפשר למדינה להגיש ערעור בפני בית המשפט העליון.

כתב עתיים מציין, כי הדיון בבקשת המדינה להאריך את מעצרו של הנאשם השני, בסיקו טל, יתקיים ב־17 לחודש. עד אז יישאר במעצר.

צו ביניים אוסר על שרון למנות 2 נספחים מסחריים

שופט בית המשפט הגבוה לצדק, השופט אהרן ברק, הוציא אתמול צו ביניים האוסר על שר התעשייה והמסחר למנות שני נספחים מסחריים, האחד בניו־יורק והשני בהמבורג.

כמו כן הוציא השופט צו על תנאי המורה לשר ולנציב שירות המדינה להשיב בתוך 45 יום על סיבות העתירה בדבר אי־הדירים במינוי שליחי המשרד בחו"ל. הצווים הוצאו לעתירתם של 55 עובדים אקדמאים במשרד המסחר והתעשייה, שטענו בעתירתם כי ראובן ברשלום, שמונה כנספח מסחרי בניו־יורק, ומשה בן בתן שמונה כנספח מסחרי בהמבורג, מונו בשל קרבתם הפוליטית לשר שרון והמינויים נעשו שלא כדין.

מלשכת שר התעשייה והמסחר נמסר בתגובה כי שתי הוועדות שעסקו בבחירת הנספחים המסחריים והכלכליים הן הוועדות המתכנסות בכל שנה שהרכבן קבוע. נוהל עבודת הוועדה היתה השנה בדיוק כפי שהיתה ב־10 השנים האחרונות.

מלשכת השר נאמר עוד כי השר שרון כבר ציין בעבר, כי יעדיף קציני צה"ל משתחררים לתפקידים פנויים שאינם מאויישים ע"י עובדי המשרד. המדובר בקציני צה"ל שסיימו את שירותם הפעיל ואשר יימצאו כמתאימים ובעלי כישורים לתפקידים וראשונו ע"י הוועדות העוסקות בבחירתם.

פסטיבל הפולקלור ייפתח במוצש"ק בחיפה

מאת א. צבי גבעון

שעה אחרי צאת השבת ייצא בחיפה הפסטיבל הבינ"ל לפולקלור לדרכו בפעם הששית בישראל. הפסטיבל מאורגן על ידי החברה לתערוכות וירידים בעיריית חיפה. מופע הפתיחה יהיה בהיכל הספורט במעמד ראש הממשלה שמעון פרס ובהשתתפות ראש העיר אריה גוראל חברי כנסת, חברי מועצת העירייה ואישי צבור.

על מישטח הפרקט בהיכל הספורט יעלו נציגי המדינות המשתתפות לאחריהם יפתחו בריקודים ומוזיקה — 900 מחוללים ונגנים מ־10 מדינות מאירופה ואמריקה.

ביום ראשון אחה"צ יקיימו משתתפי הפסטיבל מצעד ומפעני רחוב ססגוניים לאורכו של רחוב הרצל, הרחוב הראשי בהדר הכרמל. רחוב זה והרחובות הסמוכים יסגרו לתנועת כלי רכב כשעה לפני פתיחת המיצעד.

החל מיום שני יתקיימו ברחבי הארץ מופעים בהרכבים שונים של הלהקות, בהם 10 מופעים בחיפה, ו־6 מופעים נוספים בירושלים, תל־אביב, טבריה, וקיסריה.

הסכם בין סוכנות החלל הצרפתית לגוף ישראלי

הסכם נחתם אתמול בין הברית „ספוט אימאז'" השייכת לסוכנות החלל הצרפתית, לבין המרכז הבינתחומי לניתוח ולחיזוי טכנולוגיה המוכוונה הישראלית לניצול החלל, שהם עמותה של אוניברסיטת תל אביב.

הצרפתים משתמשים בלוויין כדי לצלם מהאויר וישראל תוכל עתה להזמין אצל חברה צרפתית זו צילומים כדי למוד, למשל את השלגים בחרמון, התאדות המים, כבישים, שבילים בהרים וכדומה.

שגריר צרפת בישראל, העומד לסיים את תפקידו בתל אביב, אמר בדברי ברכתו, כי הוא שמח להיות נוכח בטקס חתימת החוזה לפני עזיבו את הארץ. השגריר רואה בהסכם הישג לטכנולוגיה של החלל של שתי הארצות ובכך אפשר יהיה להגיע לידיעה טובה יותר של כדור הארץ. התפתחות טכנולוגית חשובה זו אינה יכולה להשאיר את ישראל אדישה וידוע שבישראל יש התעניינות בקרטוגרפיה הלויין יסייע בכך. ההסכם גם יאפשר חיזוק הקשרים בין מלומדים ומרכזים של שתי הארצות.

מנכ"ל משרד המדע יעקב ספיר הביא את ברכת משרדו. הוא הזכיר, כי צרפת היתה הארץ הראשונה שחתמה עם ישראל על שיתוף פעולה מדעי. עתה מבקרים בארץ אלפי מדענים בעניני מחקר שונים. לישראל יש היום 6 פרויקטים משותפים עם צרפת.

נתגלו מאות מזוזות גנובות

מאות מזוזות החשודות כגנובות נתגלו אתמול ברשותו של תושב שכונת התקוה, בן 25, והוא נעצר על ידי חוקרי משטרת השכונות.

החוקרים גילו ברשותו גם כלי עב"ה, מכשירי חשמל ובגדים החשודים כגנובים מחנויות ומדירות באיזור דרום תל־אביב.

חלק מן הרכוש החשוד כגנוב נמצא מוסתר בעגלת תינוק ועגלת כב זה בחצר ביתו של החשוד.

למעצרו הביאה תושבת השכונה, אשר טענה כי ראתה אותו גונב בגדים מחבלי כביסה. חוקרי המשטרה עלו על עקבות החשוד, אולם הוא נמלט מביתו ונעצר רק לאחר מירדף.

חיבת ציון

(סוף מעמוד 8)

לשעבר ששמע ברדיו של „קול ציון לגולה" מירושלים את השיעור בגמרא שמגיד הרב גולד. הדבר עורר אצלו את החשק ללמוד גמרא ולכן הוא מבקש ממני שישלח לו גמרות. עוד כתב, שמאז אותו יום, חיפש ומצא בבורמה עוד 12 יהודים ויחד איתם הוא לומד דף גמרא. כוח מגנטי כזה היה לו לרב גולד בדיבורו ובליבו, ואפילו בדרך הרדיו מיגנט ועורר מחדש את ניצוץ התורה בבחור ישיבה הנידח בבורמה הרחוקה.

הרב גולד נולד בשטוצין שבפולין בכ"ט שבט שנת תרמ"ט (1889) אצל אביו הרב יעקב מאיר קראבצ'ינסקי, שהיה רבה של מאריאמפולה בליטא, ואח"כ כיהן ברבנות בערים שונות ברוסיה. משפחתו מנתה שמונה דורות של רבנים. בצעירותו למד תחילה אצל אביו ואח"כ בישיבת כיד אצל ר' אליהו ברוך קמאי. בגיל 17, בתרס"ו (1906), קיבל סמיכה לרבנות מאת רבה של מינסק, הרב אליעזר רבינוביץ. ובגיל 18 הגיע לאמריקה. נשא לאשה את יוכבד בתו של הרב משה רייכלר שהיה רב ביוסיקה נ' י' ואח"כ מילא מקומו ברבנות. במהלך שנותיו הפוריות, כיהן הרב גולד במשרות מזרחיות וציוניות שונות. שלוש שנים היה נשיא המזרחי באמריקה. 12 שנה היה יו"ר המרכז העולמי של המזרחי והפועל המזרחי וכן חבר הראשים של ההסתדרות הציונית, חבר בסקציה האמריקאית של הסוכנות היהודית. בשנת 1946 היה אחד הנציגים הרשמיים במשלחת היהודית שליד האו"ם. ב־1948 היה בין מנהיגי היישוב שחתמו על מגילת העצמאות. במוזיאון תל־אביב בעת יסודה של מדינת ישראל ה' אייר תש"ח — 1948. עד לבחירות של הכנסת הראשונה היה חבר במועצה הזמנית של המדינה שזה עתה נוסדה.

הרב גולד התיישב בארץ ישראל בשנת תרפ"ד — 1924. באופן השנים הזמין אותו הרב אברהם יצחק הכהן קוק זצ"ל, אז רבה הראשי של ארץ ישראל, להיות „הרב הנודד" שיסייר במושבות ארץ ישראל. הודות להשפעתו נוסדו בתי כנסת, בתי ספר רבים ומוסדות דתיים אחרים וגם נתקבלו רבנים רבים. הרב גולד היה גם בין מייסדי „ישיבת תל אביב" והישיבה החקלאית בכפר הרואה. אולם הגם שהתגורר בארץ ישראל הוא לא ניתק את קשריו עם היהדות האמריקאית, ולעתים תדירות היה מבקר באמריקה, ובמיוחד בימי הוועידות של המזרחי או התעצרויות ציוניות וכן שליחויות ציוניות אחרות.

הרב גולד השתתף בכל הקונגרסים הציוניים, מאז הקונגרס ה־13 הציוני שבו השתתף בפעם הראשונה. מלבד זה פעל וייצג את המזרחי במוסדות שונים ובעשרות אירגונים לאומיים, כמו הקונגרס היהודי העולמי, הקק"ל ועוד. הרב גולד ידע על בוריין בדיבור ובכתב שלוש שפות: עברית, יידיש ואנגלית. בשלוש שפות אלו השתמש כאשר כתב בעשרות עתונים וכתבי עת ברחבי העולם. בשנת תש"ט — 1949, הופיע בהוצאת מוסד הרב קוק ספרו „גיבי זהב" הכביל את הגותו ורעיונותיו על התורה ועל בעיות יהדות וכלליות, וכן חלק מנאומיו ודרשותיו, שהשמיע במסעותיו הרבים בעולם.

הרב גולד היה ממשיכם למעשה של מנהיגי המזרחי הרב יצחק יעקב ריינס והרב יצחק ניסנבוים, שמו יאיר תמיד בין הבונים הדתיים הציוניים של החיים היהודיים החדשים בארץ ישראל ההיסטורית העתיקה — כדינת ישראל.

משרד המשפטים | לשכת עורכי הדין

משפט עברי
סמינריון בדיני שומרים

יום ה', — מוצ"ש, י"—י"ב בתמוז התשמ"ו (17—19.7.86), מלון הולילנד, ירושלים.

דברי פתיחה: מר יצחק מודעי, שר המשפטים

יושב ראש: עו"ד מנחם ברגר, ראש לשכת עורכי הדין בישראל

מרצים: השופט שמואל פינקלמן, בית המשפט המחוזי ירושלים. הנושא: הגדרת השמירה

ד"ר יעקב ויינרוט, הפקולטה למשפטים, אוניברסיטת ת"א. הנושא: לאקונות בחוק השומרים ודרכי פרשנות

הרב עדין שטיינזלץ. הנושא: התלמוד — האם אפשר בלעדיו?

מנחים: עו"ד משה דרורי, עו"ד יצחק מירון

סיכום: פרופ' נחום רקובר, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה

הסמינריון הבא דיני עונשין

יום ה' — מוצ"ש, כ"ג—כ"ה באב תשמ"ו (28—30.8.86), מלון לרום, ירושלים.

פרטים והרשמה: משרד המשפטים 02-270266

הכנס הבין־לאומי הרביעי למשפט עברי

(בשיתוף המכון לחקר המשפט העברי, האוניברסיטה העברית בירושלים).

הכנס יתקיים בקיבוץ רמת רחל שליד ירושלים, בתאריכים י"ג—ט"ז באב תשמ"ו (18—21.8.86).

בהשתתפות מרצים מן הארץ ומחו"ל. לקבלת תכנית מפורטת: משרד המשפטים 02-270266; ד"ר ח' בן־מנחם, האוניברסיטה העברית 02-882501.

הקרן לפרסי יצירה לסופרים עבריים מטעם ראש הממשלה מיסודו של לוי אשכול ז"ל | משרד החינוך והתרבות, המועצה הציבורית לתרבות ואמנות

פרסי יצירה לשנת תשמ"ו

ועד הנאמנים של הקרן מודיע לסופרים העבריים תושבי ישראל, כי אפשר לפנות אל הקרן לקבלת פרס היצירה לשנת תשמ"ו.

המועד האחרון לפניה הוא יום שלישי כ"ט תמוז תשמ"ו 5.8.86

עם קבלת הפניות יישלח שאלון, אותו יש למלא ולהחזיר עד יום רביעי ט"ו באב תשמ"ו 20.8.86.

הכתובת לפניות אל הקרן: רח' תל־חי 3, תל־אביב 64334.

אהרון ידלין — יו"ר ועד הנאמנים

לבית ספר תיכון דתי בדרום אמריקה

דרושים

זוג מורים דתיים לניהול והוראה

לשנת הלימודים תשמ"ו

מועמדים מתאימים יפנו לת.ד. 7523 ירושלים

משגיח כשרות

מוסמך

לבצוע עבודות השגחה במסעדה כשרה בגרמניה

בא לפנות למר יגר, חדר 303 מלון הילטון תל־אביב, טלפון: 03—244222

מטוס מיוחד הוכן לצורך העברת ישראלית שלקתה בספרד בשטף דם לארץ

מאת כתב עתיים

עיסקה של הכירת מטוס מהברת „אל על" לטיסה מיוחדת לספרד, לשם הטסת ישראלית שלקתה בשטף דם במוח — עמדה שלושים אחה"צ לפני ביצוע, אך בוטלה ברגע האחרון זאת, כנראה, משום שהובהר כי האישה תוכל לקבל טיפול רפואי נאות גם בספרד.

שטף־הדם אירע בעת שהאישה ביקרה עם בעלה במלגה בדרום ספרד. בעקבות זאת התחיל ידידו של הבעל לטפל בעיסקת הכירת המטוס, כדי להטיס למלגה צוות רפואי ישראלי, כולל רופא שיחזיר את האישה ארצה לשם טיפול רפואי דחוף בבית חולים בישראל.

אותו ידיד, מר ג'קי נגלר, סרכו־מנהל של חברת „אל על" המעסק בחברת „מעייק" בתל־אביב, בא בדברים בעניין והעם סגן ראש אגף המסע של אל־על, אריה גור, וביקש בשם בעלה של האישה להכיר מטוס „בואינג 737" לטיסה מיוחדת למלגה.

על אף המחסור בצוותים בחברת „אל על", והרף היות כל המטוסים תפוסים בטיסות לאירופה וארה"ב — נעשו מאמצים נמרצים בחברה להיענות לבקשה, מאחר שהדבר נחשב למקרה של פיקוח נפש.

מיכאל אצירקן, ראש אגף מרכז שליטה באל־על, הצליח, לאחר מאמצים ניכרים, לארגן צוות למטוס „בואינג 737" ונעשו כל הסידורים כדי לאפשר את המראתו ביום ד' ב־7 בערב לספרד. למזמין נאמר כי מחיר הטיסה המיוחדת יהיה כ־29 אלף דולר.

אולם בסופו של דבר בוטלה הזמנת הטיסה, כנראה משום שהסידורים בבית החולים במלגה הניחו את דעת בעלה של האישה, והוא בא לכלל מסקנה שגם שם תוכל לקבל טיפול רפואי נאות.

ימי עיון נערכו לוותיקי התנועה

בכפר הנופש „ביתר" של המושבים הדתיים בגילו, התקיימו ימי עיון לוותיקי ופעילי התנועה מסניפי התנועה בארץ ומשרשי הפועל המזרחי. השתתפו כ־200 חברים וחברות.

ניהל את המפגש הח' שלום זילברפרב — יו"ר ארגון הותיקים, אשר הסביר על מהות הימים והתכנית. את ברכת כפר הנופש הביא המנהל הח' שירק.

אחרי הרצאת הפתיחה, הרצתה חברה מבני"ים שדה על הגולן, הרב ר' יחזקאל דאום — רבה של רמת מגשימים הרצה לקראת שנת השמיטה.

משנה יומית גלמה מפי ר"י זבידוביץ. הח' זבידוביץ — הב מזכירות הארגון, סרה הרבה ודגר להח' זילברפרב להצלחת ימי העיון.

שתי הרצאות בשבת נשא פרופ' יעקב רנד מאוניברסיטת בר־אילן. על הנושאים: דוד עברו, חטאו ותשובתו. דור המדבר, ומנהיגות.

על פרשת השבת הרצו החברים: בביהכנ"ס ובסעודות שבת ר"מ ולרשטיין, ראש"פ ממס, ור"מ אהרוני. תפילות שבת: פרופ' יעקב ראנד, ר' אפרים גולדברג, בק מנחם והסופר ר"א בלאס.

החברים השתתפו בטיולים מענינים בחפירות גמלא וחמת גדר.

בסעודות שבת ובמפגשים הצטיינו בשירה וזמירה הח' ר"ג גרוסברג, ר"נ בייסנר, ר"נ ולרשטיין, ר"ד ברזנאי, יהושע כץ ואחרים. בהתפמלות בוקר הדריך את המשתתפים הח' ראובן גרייסמן.

במוצש"ק נערכה מסיבת סיום על־הדשא שע"י המלון.

דוד בלס יישאר במעצר

איש העסקים דוד בלס, הנאשם בקבלת כספים במירמה בהיקף ניכר מהתקים, יישאר במעצר עד תום ההליכים המשפטיים נגדו — קבע בית המשפט המחוזי בתל אביב, בדחותו אתמול את בקשת סניגוריו של בלס לשחררו בערבות.

מזל טוב באסותא

אולה ורוברט אמואל — בת
רחל ואברהם שורץ — בן
שרה ומרדכי אנגל — בן
אווה ורות וינברגר — בן
חוה וצבי אקמן — בן
אלה ורוני שוב — בת
ענת ורמי לאלי — בת
אביבה ויוסי סרד — בן
בלהה ושעיהו בוקשפן־בשן — בן
ענת ומרדכי רסקין — בן
ארנית ויחזקאל ברוך — בת
דליה ומרדכי אסס — בן
לאה וישראל צוקרמן — בן
שרה ושבח גרינפלד — בת
שרה ועמוס פרץ — בת
יעל ואליהו מואל — בת
לינרה ודוד צור — בן
שרה ושאול ברמץ — בת
חנה ומשה אשכנזי — בת
שרה ויעקב רוטמן — בן
הדסה ושרגא סולר — בת
רחל ומרדכי פצוסיצי — בת
חוה ואריק איוך — בן
הדסה ושמואל קורץ — בן
רתנית ואהרון ברקוביץ — בן
ליאת ומשה ברץ — בן
זהבה ודוד שר — בת
מרים ואמנון אביבי — בת
יעל ובני כהן — בן
מיכל ואריאל חפץ — בן
אורית ועדן אוזנזר — בת
דבורה וברוך איבלזון — בת
טובה ודוד אקילר — בן
חנה ויהושע שרון — בת
טל ואורם אריר — בן

גם לך מגיע אסותא
240185

מזכיר הסתדרות העובדים החקלאיים מצר צעדיו של נציג הפוהמ"ז באיגוד

— טוען אלעזר גואלמן הדורש התערבות ראשי ההסתדרות בפרשה

מאת חיים פיקרש מפר „הצופה"

חיים הברפלד, ראש האגף לאיגוד המקצועי בהסתדרות נדרש לפעול בתקיפות נגד צעדיו של המזכיר הכללי של הסתדרות הפועלים החקלאיים, המצר צעדיו של נציג הפועל המזרחי בהסתדרות זו, הרב הבר עלמה מבוגות מהסכמי הפועל המזרחי וההסתדרות, בכל הקשור לשיבוצם הפקידים ומפגרם של נציגי הפועל המזרחי באיגודים המקצועיים השונים.

אליעזר גואלמן, ראש המחלקה לאיגוד המקצועי של הפועל המזרחי שיגר בנדון מכתב חריף לראשי ההסתדרות ובו הוא מוקיע את התנהגותו של מזכיר הסתדרות העובדים החקלאיים, הדוחק רגליו של י. ציביבין נציג הפועל המזרחי בהסתדרות עובדים חקלאיים ומונע את שיתופו בוועדות השונות, שהארגון הקים למימוש פעולותיו המגוונות.

„לא יעלה על הדעת המשך הפעילות נציגנו בביתה על ההסתדרות. זה ראשיתו של ריב ומדון והפרת הסכם קיים מזה קרוב ל־40 שנה" — מתריע אליעזר גואלמן בהלונתו להנהגת ההסתדרות.

חיים הברפלד, ראש האגף לאיגוד המקצועי בהסתדרות נדרש, אי־פא, להתערב ביד כדי למנוע את התופעה החריגה.

סופר „הצופה" מוסיף כי מעמדם של נציגי הפועל המזרחי באיגודים המקצועיים נקבעו, על פי הסכם שנחתם בין מוסדות הפועל המזרחי וההסתדרות הכללית. ועדה פריטטית מיוחדת קבעה בשעתו את האיגודים המקצועיים שבהם ישבו נציגי הפועל המזרחי. זו גם הובטח „היחס השיויון" בין הנציגים ומלוא זכויותיהם.

צויין כי ההסכם החל להתבצע לאחר הצטרפותם של הכורים הדתיים להסתדרות המורים, ובתו בולטת נציגות התנועה ברוב האיגודים המקצועיים. אך עתה, כאמור, הופר ההסכם. בהתנהגות בלתי הולכת של מזכיר איגוד העובדים החקלאיים „שלא ידע את יוסף" — כדברי של אליעזר גואלמן הקורא להעמידו לסדר.

בתנועה

שעורו של נח ולדמורסקי

שעורו העיוני של הח' נח ולדמורסקי מתחדש ביום ראשון הבעל"ט בשעה 7.45 עד 8.30 בבוקר, ולא כפי שפורסם בידיעה שהופיעה שלשום בהצופה. ממשיכים ללמוד מס' זבחים.

אמונה — הוגי פרשת שבוע בהמשך שינקין רח' המערכה 40 תל. אביב. המרצה: מר ש. ליכט.

בבנין הנוער הדתי קרית שלום, המרצה: מר דוד כהן.

בדרך הנצחון בבית הכנסת ב־11.15 לפנה"צ מפי הרבנית גולדשמיט.

ביום שני — חוג התנ"ך בבצרון ב־8 בערב כפי הרבנית גולדשמיט.

ביום שלישי — שעור התנ"ך עם הגב' מרים עץ חיים ב־5 אחה"צ במועדון אמונה רח' דיזנגוף 209 תל אביב.

אמונה — האו"ל

סניף הילל — יום ראשון במועדון אמונה רח' סוקולוב נפתח מועדון להברה הותיקה. המועדון יופעל בימים ראשון ורביעי בין השעות 12.00—10.00 לפנה"צ, יפתח הרב נטע לנדסמן.

יום שלישי — סניף הרצליה ידיד קיץ יתקיים בסניף הפועל המזרחי רח' אחד העם 26 בין השעות 22.00—16.00.

אמונה — המדור לקליטה

חברותיה הוותיקות של עולים

ביום שני — יום עיון למתנדבות מוקדש לנושא: המאבק למען יהודי ברית המועצות וקליטתם בארץ. יום העיון יתחיל ב־3.30 אחה"צ ויסתיים ב־7.00 בערב, במועדון אמונה בתל־אביב רח' דיזנגוף 209. דברי פתיחה ותכנית עבודה לעתיד — פנינה בנמיר ושושנה פלג. הצעות לפעילות בעשית היידן — יוסף יעקובי, המורצה המבירתית למען יהודי ברית המועצות, וסיפור אישי של אסיר ציון בליווי שק פיות.

ביום ה' — מדריכות ומורות למלאכת יד בחוגים של אמונה לעולות כ... השתתפנה ביום עיון, המאורגן ע"י המחלקה לקליטה הברתית במשרד הקליטה. יום העיון יתקיים בבית סאבי, בנתניה החל בשעה 9.30 בבוקר.

תל אביב

בבית הכנסת הגדול

„השבת, בבית הכנסת הגדול בתל אביב, אלנבי 110 יעבור לפני התיבה חזן אורח. לפני קבלת השבת, השעור ברמב"ם מפי נשיא בית הכנסת מר אברהם הצרוני עליו"א בהלכות תפילה בנושא „תפילות התגלות". מנחה 6.45 שחרית 8.00.

עונג שבת — „אהל שם"

השבת פרשת חקת — ב־19.00 ירצה הרב אליעזר כהן על חוקות התורה. הרב ש. זלמן הוכמן יתן השעור בפרקי אבות — פרק ה'. החזן מר משה ציטרין ישמיע פרקי שירה.

בבית הכנסת ביל"ו בשעה 10.30 הרצאתה של הרבנית הסופרת — נחמה רבינוביץ.

הרב ד"ר ש. ז. כהנא ימשיך בהרצאותיו בירושלים בהיכל שלמה במועדוני בני ברית ונויירה בימים א' — ב' — ג' — ד'.

חיפה

בבית הכנסת לנוער בביה"ס „יבנה — נצח ישראל"

התפילות בליל שבת לפי זמני הדלקת נרות, ובשבת בבוקר ב־8.15. לפני התפילה ב־7.30 שעור בהלכות מפי הרב ישעיהו גבר, רבו של בית הכנסת. לפני הקריאה ליכוד משניות לזכרם של תלמידי ביה"ס שנפלו במערכות ישראל.

בית הכנסת הפועל המזרחי (רח' החלוץ 59)

בשבת בשעה 7.00 בבוקר יתקיימו 2 שיעורים בתנ"ך ובגמרא מפי החב' מנחם המר, ובשעה 10.30 שיעור בחוג רמב"ם כבי החב' יוסף קריצר.

שערים יציגים

להלן השערים היציגים ל־10/7/86:

דולר ארה"ב:	1.4918
ליש:	2.2740
מרג:	0.6857
פרנ:	0.2137
פלה:	0.6089
פרש:	0.8396
כתש:	0.2102
כתנ:	0.2997
כתד:	0.1837
דולר קנדי:	1.0830
דולר אוסטרלי:	0.9520
רנד:	0.5825
פרב: (10)	0.3333
שיל. אוסי: (10)	0.9752
לירה איטלקית: (1000)	0.9989
ין יפני: (100)	0.9281
פאונד אירי:	2.0656
פזטה ספרדית: (100)	1.0761
יחידת מטבע אירופית	1.4668
דינר ירדני:	4.2397
לירה לבנונית (10)	0.3730
לירה מצרית:	0.7951

מגן דוד

טלפון חירום 101: ירושלים, בית־שמש, תל־אביב, חיפה, נהריה, עכו, חדרה, הרצליה, כפר־סבא, נתניה, קרית־שמונה, צפת, ראשון לציון, באר־שבע, אופקים, דימונה, ערד, אילת.

ירושלים — טל' 523133, בית־שמש — 811288, תל־אביב — 460111, רמת־גן, גבעתיים, בני־ברק — 781111, פתח־תקוה — 9231112, קרית־אונו — 344442, חולון — 803133/4, בת־ים 585555/6, חיפה — 512233/4, נהריה — 923333, 979333, עכו — 912333, קרית־טבעון — 931401, קרית־ביאליק — 721817, חדרה — 063-22333, הרצליה — 541333, כפר־סבא — 33222, טבריה — 067-90111, קרית־שמונה — 067-44334, בית־שאן — 065-8722, עפולה — 065-93333/4, חצור הגלילית — 067-36333, קצרין — 067-61333, נצרת עלית — 065-73333, מגדל־העמק — 065-4006, רחובות — 054-451333, אשדוד — 055-51332/3, אשקלון — 051-23323, לוד — 054-229133, רמלה — 054-221022, קרית־מלאכי — 051-881333, ראשון־לציון — 055-8233, שדרות — 942333, באר־שבע — 051-97074, אופקים — 057-78333, נתיבות — 923022, דימונה — 941033, ערד — 957222, ירוחם — 59333, מצפה־רמון — 80133, אילת — 88333, צפת — 059-72333, 067-30333.

בתי מרקחת

בתי מרקחת — יום ששי

ירושלים: קופ"ח של ההסתדרות מרפאת רוממה רח' הכ"ג 28 523191.

תל אביב: זיוה, אצ"ל 52 שכ' התקוה 378403; שדה דב, האוזנר 3 תכנית ל' 428510.

פתח תקוה: אמונה, ברוך הירש 21 911710.

חולון: ד"ר חורי, סוקולוב 70 842433.

נתניה: נאות שקד, מרכז מסחרי אזורים 52484.

חיפה: הנשיא, שד' הנשיא 33 333312.

ב"ב ר"ג: רש"י, רש"י 13 ר"ג 7510971.

בתי מרקחת — יום שבת

ירושלים: הר הזיתים, הר הזיתים 287480.

מוצ"ש: קופ"ח של ההסתדרות מרפאת רח' הגידם 1 224173/8.

תל אביב: זיוה, אצ"ל 52 שכ' התקוה 378403; שדה דב האוזנר 3 תכנית ל' 428510.

מוצ"ש: זיוה, אצ"ל 52 שכ' התקוה 378403.

מוצ"ש: שדה דב, האוזנר 3 תכנית ל' 428510.

פתח תקוה: מינימרם, שפרינצק 20 9321007.

חולון: ד"ר חורי, סוקולוב 70 84243.

נתניה: נאות שקד, מרכז מסחרי אזורים 52484.

חיפה: הנשיא, שד' הנשיא 33 333312.

ב"ב ר"ג: פינצי, חיבת ציון 43 ר"ג 782821.

בתי חולים

ירושלים: הדסה עין כרם (ילדים, פנימית, עיניים), ביקור חולים (נשים, א.א.ג.), שערי צדק (כירורגית), הדסה הר הצופים (אורטופדית).

יום שבת

ירושלים: ביקור חולים (ילדים, א.א.ג.), הדסה עין כרם (פנימית, נשים, עיניים), שערי צדק (כירורגית), הדסה הר הצופים (אורטופדית).

שערי חליפין במט"ח
בנק המזרחי המאוחד

שערי קניה ומכירה של בנקנוטים והעברות במטבע־חוץ ליום 10.7.86 עד למחרת בשעה 12.30, לעסקות ברולרים עד לסך 1,000 דולר ובותר המטבעות עד שווי 500 דולר, יהיו כמפורש להלן:

יתוסף לשערים דלהלן יש לגבות עמלה בשיעור של 0.75%

המדינה	המטבע	יחי'	שער קניה (שיק העברות)	שער מכירה (העברות)	שער קניה (בנקנוטים)	שער מכירה (בנקנוטים)
ארה"ב	דולר	1	1.4837	1.5023	1.46	1.53
בריטניה	לירש"ט	1	2.2596	2.2880	2.22	2.33
גרמניה	מרק	1	0.6829	0.6915	0.67	0.70
צרפת	פרנק	1	0.2127	0.3154	0.20	0.22
הולנד	גולדן	1	0.6064	0.6141	0.59	0.63
שוויץ	פרנק	1	0.8373	0.8478	0.82	0.86
שוודיה	כתר	1	0.2088	0.2115	*0.20	*0.22
נורווגיה	כתר	1	0.1987	0.2012	*0.19	*0.21
דנמרק	כתר	1	0.1827	0.1850	0.17	0.19
פינלנד	מרק	1	0.2919	0.2956	0.28	0.30
קנדה	דולר	1	1.0747	1.0882	1.04	1.11
אוסטרליה	דולר	1	0.9458	0.9577	0.89	0.98
דרא"פ	ראנד	1	0.5801	0.5874	0.57	0.60
אוסטריה	שילינג	10	0.9729	0.9851	0.95	1.00
איטליה	לירה	1000	0.9904	1.0029	**0.95	**1.02
יפן	ין	100	0.9218	0.9334	0.90	0.95

* רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 100 כתר

** רק לגבי בנקנוטים בערכים של עד 10,000 לירטות. לגבי בנקנוטים בערכים גבוהים יותר יש לקבל את השער מהאגף לעסקות חוץ.

רדיו

קול המוסיקה

06.02 „צלילי בוקר"; 07.07 „בוקר טוב"; 07.30 „שחרית מוסיקלית"; 12.05 „במהלך אבנים"; 13.00 „כרטיקה קלסית שלה"; 14.00 אנטוניו סלייריו בלאך או בפלצח; 15.00 „האולמי הקונצרטים שלנו"; 17.00 „דוד הזהב"; 18.00 „לבקשתכם".

רשת א'

06.00 שידורים לעולים; 07.30 „פי צבי המזרח"; 10.30 „רדיו קלי"; 11.10 „שירים עבריים"; 11.30 „השכלה ודעת לכל"; 12.05 „יהאר ציינצר"; 13.00 אנגלית; 13.30 צרפתית; 14.06 „לבת ולבן ולכל המתבגרים" עם רינה אדמוני; 15.00 „קבלת שבת"; 16.05 „עם אנשים"; 17.00 אנגלית; 17.05 צרפתית; 17.10 „ליל שבת"; 18.06 „מוסף רדיו לספרות".

מוצאי שבת

21.00 שידורים לעולים; 22.05 „עכשיו ספרות"; 23.05 „ניגונים".

רשת ב'

06.06 „שמע ישראל"; 06.12 תת־מלות בוקר; 06.22 לחקלאי; 06.30 סקירת מאמרי המערכת של עתוני הבוקר; 06.40 „מה נשמע"; 06.53 „אור ירוק"; 06.57 רבע של עברית (נעימות קלות בין 16.00 ל־08.00); 07.00 „הבוקר הזה"; 08.05 „התעל בסנדלים"; 09.05 „כל צבעי הקשת"; 12.05 חדשות מקומיות; 12.10 „גל פתוח"; 13.00 „בחצי היום"; 14.06 „תן היורד"; 15.05 הודעה על זמני כניסת השבת; 15.06 „עד כאן"; 17.05 „תפוס כוכב נופל"; 18.06 „זכרון דברים".

מוצאי שבת

21.05 „זמן השבוע"; 22.05 פרקי היום בתנ"ך; 22.10 „מלוה כלכה"; 23.05 „ציונות 86"; 00.10 „הוי ארצי מולדתי".

גלי צה"ל

05.45 פרקי אבות; 05.55 באופן כילולי; 06.05 פזמונים לכוכב; 06.30 „פוקחים עין"; 07.07 הוכבת בוקר; 08.05 בוקר טוב ישראל; 09.05 בילוי נעים; 11.05 „קולה של אכא"; 12.05 „סנדלים"; 14.05 שירי בשוררים; 15.05 „הדרך"; 16.05 שיר בשקט בשקט; 18.05 „חיילים אנשים צעירים".

טלוויזיה

טלוויזיה כללית

16.30 „צוות לעניין"; 17.15 הכנית בידור ואירוח.

מוצאי שבת

21.00 מבט לחדשות; 21.20 פרק בסדרה המשפצת „בנטוץ"; 21.50 „צירופים"; 22.30 „הכלה" — סהזה כאת ד"ה לורנס. 23.55 פסוקו של מקום חדשות.

לקיץ בצפת
דירה מרווחת
עם כל הנוחיות
וחצר עד 8 מיטות
להשכרה
069-71851

רואה חשבון
מקבל מאזנים, דו"חות אישיים, בקורת וגמר הנהלת־חשבונות.
יהודה, טלפון: 03—351597, 03—355349

לביהכנ"ס ע"ש הרב דורף בנחלת יצחק
דרוש בעל תפילה לימים נוראים
נא להתקשר בשעות הערב 03-261198, 03-213020, 03-730678

המו"ל: הצופה בע"מ. העורך: משה אישון, מערכת ומנהלה: תל־אביב, רח' המסגר 66, טל' 336056, ת"ד 2045. חשבון בנק הדואר 441144 ★ סניף ירושלים: רח' בן־יהודה 3, ת"ד 3148, טל' 02—234910, בערב טלפון: 02—639524 ★ סניף חיפה: רח' ארלוזורוב 3, טל' 04—663628 ★ דפוס העשור בע"מ תל־אביב.

אין המערכת אחראית לתוכן המודעות [illegible]

הצופה
עיתון יומי
HATZOFE
DAILY

ועדת חקירה במבחן התכליתיות...

כל כך הרבה מריבות מתחים ומהומה בכנסת, בממשלה, בציבור ובעתונות סביב השאלה „כן ועדת חקירה לא ועדת חקירה" בפרשת השב"כ ואיש, לפחות לאו דווקא בקרב הפוליטיקאים, אינו עוצר כדי לשאול כמו הילד באגדה של הנס כריסטיאן אנדרסון: בשביל מה לכם ועדה בכלל? הרי המלך עירום?

או במלים אחרות: נניח, שהקמנו כבר ועדת חקירה, אז מה? איפוא ה„תכליס"? כבר היו לנו שלוש ועדות חקירה והרבה רעש התחולל מסביבן וסביב ממצאיהן ו...„שבה הדממה כשהיתה" כמו שכתב ביאליק במתי־מדבר. דבר לא נשתנה. ועדת אגרנט כזכור „ערפה" את ראשו של „דדו" אלעזר, הרמטכ"ל מלחמת יום הכיפורים, וחוץ מזה כמעט לא עשתה דבר נוסף. ועדת כהן הענישה, חלקית, את אריק שרון (פ"ת סברא ושאתילה) אבל מעבר לכך לא יכ"ה לשנות כלום. וכי מה ציפו מחבריה, שיוהי"ד איתנו מפני סברא ושאתילא מספר שניים כשגם במספר אחד לא היה מדובר כלל בנו אלא בטבח שערכו נוצרים לבנוניים במוסלמים לבנוניים?

וכה בקשר לוועדת בייסקי שחקרה את מפולת הבנקים? מנכ"ל בנק לאומי „פרש" עם פיצויים גדולים המסתכמים במליוני דולארים; מנכ"ל בנק הפועלים פינה את מקומו משום שחיכה לו, בין כה וכה, תפקיד קוסם אחר. מנכ"ל בנק דיסקונט, כידוע, מתעלם מהוועדה ומסקנותיה ורק מנכ"ל בנק מזרחי נענש, השד יודע למה, יותר מכל רעיו, בלי שהציבור יבין בדיוק למה ומדוע. את הכסף שהלך לאיבוד במשחקי הבורסה והמניות — לא קיבלנו בחזרה.

נשאלת השאלה לאיזו תכלית, פרט לסערה נוספת בכוס המים שלנו, צריך להקים ועדה רביעית ועדת חקירה ל„פרשת השב"כ"?

ואגב, מרוב ועדות, אנחנו עלולים, כמו בימי האינפלציה הדוהרת, להוזיל את ערכה של מטבע זו, ולגרום לכך שמכשיר רב ערך יאבד את האפקטיביות הציבורית והדמוקרטית שלו.

העליתי את הסברות הללו באוזני ד"ר יהודה בן־מאיר, שהיום, בין יתר תפקידיו, הוא גם חוקר במכון ללימודים אסטרטגיים, והאלוף (במיל.) אהרון יריב, העומד בראש המכון, והנה תגובותיהם:

ד"ר בן־מאיר: ועדת חקירה ממלכתית — מוסד חשוב

מוסד ועדת חקירה ממלכתית־משפטית הוא מכשיר חשוב שיש לו מקום במדינה כמו ישראל.

יחד עם זאת, כמו בכל מכשיר אחר, צריך לדעת מתי להשתמש בו ומתי לא. המכשיר הטוב ביותר, אם משתמשים בו לא למטרות נכונות או משתמשים בו יותר מדי, מאבד מערכו ויכול להפוך לרועץ. אשר לשאלה מה הועילו ועדות החקירה הקודמות שהוקמו בארץ — זו אינה שאלה שונה.

ועדות החקירה לא תמיד באו כדי להועיל או לשנות דברים אלא לענות על צורך שהתעורר בציבור ללבן סוגייה ולהגיע לאמת ולהבהרת העובדות סביב לה. קשה לי לתאר לעצמי את האווירה בישראל לאחר מלחמת יום הכיפורים ללא ועדת אגרנט.

ועדת אגרנט מילאה צורך חשוב ביותר שנבע ממעמקי הלב. קרה משהו ביום־הכיפורים ההוא, וחייבים היינו לבדוק מה קרה. קשה לי להעלות על הדעת שיש אנשים שחושבים שלא צריך היה לבדוק את אסון יוהכ"פ בו איבדנו למעלה מאלפיים נפש.

הצרה היא שנתברר אז שגם כשקיימת ועדה משפטית שחבריה אנשים ללא רבב — גם אז לא כל הציבור מקבל את מסקנותיה באמון מלא ובשלמות. על כל פנים ועדה פוליטית (כגון כזו שחברים בה חברי כנסת) היתה אלטרנטיבה גרועה יותר. מראש לא היו מקבלים אותה.

ועדת אגרנט היתה איפוא תשובה נכונה בעתה לזעקת הציבור שמישהו אמין יבדוק מה שקרה. לא כל מסקנותיה בוצעו? נכון. אבל, אלף המסקנות האישיות (בנוגע לרמטכ"ל ולראש המודיעין) נלקחו בכל הרצינות. בית — את המסקנות הארגוניות והמבניות שהצלחה, קשה יותר לבצע, ובחלקן — בוצעו.

כנ"ל באשר לוועדת בייסקי.

הציבור בישראל לא היה מוכן לעבור לסדר היום אחרי הנזק הבלתי ישוער ליחידים ולמדינה שהוליל משבר המניות. ואיזו תשובה טובה יותר אפשר היה להציע לציבור פרט לוועדה בלתי תלוייה המתמנה ע"י בית משפט עליון?

מובן שלא לכל בציה שצצה בארץ יש למנות, פרטבנסית, ועדת חקירה. מינוי כזה צריך להיעשות רק עקב אירוע חריג ביותר בחומרתו ובהשלכותיו על הציבור, וזה מביא אותי לפרשה השב"כ.

הפעם, בפרשה זו, אין צורך בוועדת חקירה וגם הציבור אינו רוצה בה, בניגוד לפרשות הקודמות שהזכרנו. הפעם, אני משוכנע, שהציבור בארץ מבין בחושיו מה שקרה ואינו לוחץ לחקור חידות בלתי מפוענחות. אדרבא — כולם יודעים מה קרה והרוב סבורים שהפתרון

מאת נ' גולן

שנמצא הוא הטוב ביותר האפשרי במצב הנתון. הרי הוסקו מסקנות מרחיקות לכת נגד ראש המערכת ואנשיו. אנשים אלה הודו בחטאם, נקבע שאכן היתה עבירה, נעשו מעשים לא מקובלים, התפטרו האחראים, ביקשו חנינה, החנינה ניתנה. סוף פסוק. ההיסטוריונים יעסקו בנושא עד סוף הדורות, אבל הציבור יודע שיש כאן סוף פסוק.

מי שאינו מניח לנושא עושה זאת מתוך מניעים פוליטיים. לפנינו דוגמא מובהקת לרצון להשתמש במכשיר חשוב — למטרות פוליטיות דוגמא לאנשים שאינם נוהגים בחוכמה ולא חרדים לטובת המדינה. אגב, אינני טוען שפתרון החנינה הוא פתרון אלגנטי. אני רק אומר שזהו פתרון נבון ונכון, השומר בהחלט גם על שלטון החוק, האמת והצדק וגם על הבטחון.

האלוף (מיל) יריב: אין לשפוט ועדות רק במושג של תכליתיות

אינני פוסל גישה תכליתית אל המציאות אבל את ועדות החקירה אין לשפוט רק במונחים של תכליתיות. ואם כבר תכליתיות, לא נכון למשל שהמלצותיה של ועדת אגרנט לא בוצעו. היו בדו"ח אגרנט המלצות בתחום הצבאי שלא פורסמו בציבור ושבהחלט כן יושמו בצה"ל. אני עדיין זוכר מימי היותי חבר בוועדת חוץ ובטחון של הכנסת כיצד ישבו אנשים עם רשימת ההמלצות ביד, האזינו לדיווחים ובדקו כל סעיף וסעיף מבחינת ביצועו המעשי.

היתה אמנם המלצה אחת, למנות יועץ מודיעין לראש הממשלה, שלא בוצעה מיד אלא אחר זמן אבל גם היא מומשה. יצחק רבין, ראש הממשלה דאז, מינה את יהושפט הרכבי ליועץ מודיעין. הרכבי נשאר גם בימי בגין ואח"כ התפטר. אבל עובדה שיש מעקב ומחקר עד היום גם במוסד; יש פלוראליזם בהערכות המודיעיניות, חוזק המחקר המודיעיני במשרד החוץ והוקמו את חוק יסוד הצבא שמסתמך על המלצות אגרנט. בנושא שחקרה ועדת בייסקי אינני בקיא אבל גם פה הממשלה מינתה ועדה כדי שתציע הצעות שיש ליישם ולא רק תהווה דעה.

אלא שמעבר לשיקולים האופרטיביים יש שקורה אירוע בעל ממדים לאומיים שאם לא ייחקר עד תום ישאיר כתם וגם חשד בלב חלק גדול מהציבור. הציבור „חושד שמטשטשים", שמכ...מאים מתחת לשטיח, ולא יניח לנושא.

אינני מתעלם כמובן מתופעות הלוואי של ועדות החקירה. מכך שקופצים מהר להסקת מסקנות מוקדמות (אולי כחלק מהטבע הלאומי שלנו, מעצבנות היתר, מהרגישות הגדולה. אבל היהודים פועלת נודדת מצבי הרוח: „היום גיבור — מחר בבוז", מהניפוח בכלי התקשורת, ואינני אומר זאת בנימה ביקורתית. טבעי שעתונים מחפשים כותרות, אבל כשאתה מופגז בחדשות בוקר, צהרים, ערב חדש ומבט — מקבל הנושא ממילא ממדים מנופחים, ומכל הרעש סביב.

ולמרות כל אלה — ועדות חקירה צריכות להתקיים. במקרה של פרשת השב"כ — חבל שלא הקימו ועדת חקירה יותר מהר ויותר אלגנטי. צריך היה מיד לחקור ולחתום ולא לתת לכדור השלג להתגלגל.

בתחומים רגישים כמו מודיעין ובטחון אפשר וצריך לחקור, להסיק מסקנות, ועדיין לא לגלות סודות ברבים. ואם אז לא נעשה עד כה — שיעשה היום במהירות כדי לחתום את הפרשה. וכי האלטרנטיבה טובה יותר? שתימשך הרושת השמועות, שידברו מאחורי גבם של איש זה ואיש אחר?

פרופ' רקובר: מימד יהודי לפרשה

מימד של עומק, מימד יהודי, לפרשת השב"כ והחנינה, העניק לי השבוע פרופ' נחום רקובר, יועצו המשפטי של משרד המשפטים, בבקשו תקדימים מעניינים מפוסקים ראשונים ואחרונים.

תחילה הזכיר פרופ' רקובר את מה שענה הרשב"א (רבי שלמה בן אדרת) לאנשי מחכמי טוליטולה שבספרד, בספר שו"ת הרשב"א, חלק ה', סימן רל"ח:

„דע כי לשון רכה תשבר גרם" פותח הרשב"א ומגיב לשאלה בדבר עבריינים העוברים על חוקי המדינה ומה לעשות עמם, וממשיך: „גדולה עבירה לשמה ממצווה שלא לשמה". כלומר, אומר רקובר, לפעמים נוטים מהדין הקבוע אם סטייה זו נועדה למטרות חשובות יותר מאלו של הענשת עבריין על עבירותו הספציפית. „כי אי אפשר לנהוג בכל האנשים במידה אחת כבעניין דוד אדוננו מלכנו אשר נהג להעלים עינו מיואב ומשמעי ואף על פי שהיו בני דין מות, והסכנה שאמר כי היום ידעתי שאני מלך על ישראל כי לכל זמן מוזמן... והעלמת העין מן העובר עבירה לקיים מצווה והכל לפי צורך השעה".

הרשב"א לומד גישה זו לא רק מדוד המלך אלא גם משאול המלך עליו נאמר „כי היה כמחריש" כלומר לא מיצה את הדין עם העבריינים.

מעיר פרופ' רקובר: לתשובתו של הרשב"א משמעות כבדת משקל בדיני עונשין כשהעונש הקבוע בחוק אינו מתאים לנסיבות מסויימות בחיים.

שהרי לשם מה נקבעו דיני עונשין?

לשתי מטרות: ייסור, מניעה. יש שמיצוי הדין — משיג את ההיפך משניהם.

שיטת הרשב"א אומצה ע"י המחוקק הישראלי. הוא העניק ליועץ משפטי לממשלה סמכות שלא להעמיד לדין או אפילו לעכב הליכים משפטיים שכבר נפתחו — מנימוקים של טובת הציבור.

אין העמדה אוטומטית לדין. אפילו כשהתובע והשופט סוברים שיש להעמיד לדין עבריין, רשאי היועץ שלא להיענות להם.

האמצעי השני שהעמיד המחוקק לרשות המדינה בתחום זה הוא: החנינה. הסמכות שבאה אחרי גזר הדין. ייתכן שהבג"ץ שהוגש בפרשת השב"כ יפתור את השאלה האם הנשיא מוסמך לחון גם מי שטרם נידון והאם הודאה בעבירה מספיקה לשם כך שהרי בנוסח של סמכות החנינה נאמר: לחון עבריינים. אך גם בשאלה זו יכולים להסתמך על המקורות. בחוק העברי — אין חנינה. פסק דין של בית משפט — יש להוציא לפועל אלא אם מדובר בענישה לצורך שעה. אלא שבימינו, כשאין סנהדרין, כל הענישות הן לצורך שעה, כך שכל הענישות פתוחות לחנינה.

הרמב"ם, בפירושו למשנה במסכת ערכין מעיר בשאלת אדם שיוצא להורג: הלכה זו אינה אמורה אלא דווקא עפ"י בית דין אבל אם יוצא להורג עפ"י המלך אין לו תחולה כי יכולה להיות שהמלך יחון אותו.

גם כשמעיינים ברמב"ם במקומות אחרים, מסביר פרופ' רקובר, רואים שבאופן עקבי הוא נוקט לשון אם רצה המלך הרשות בידו לענוש. כלומר אין למלך חובה לענוש עבריינים. הרשות בידו.

הדגיש זאת גם רבי מנחם המאירי בדבריו במסכת סנהדרין כשהסביר שסמכויות המלך מועברות לגדולי ישראל שבכל דור ודור והם רשאים לענוש או לחון לפי שיקולי זמנם ודורם.

ובדורותינו, כתב הראי"ה קוק זצ"ל ב„משפט כהן" סימן קמ"ד שסמכויות מלך חוזרות לאומה בכלל, כשאין מלך. והציבור באמצעות נציגיו מקבל איפוא את האופציה שהיתה שמורה בחוק העברי למלכים לענוש או לחון לפי שיקולי טובת השעה וטובת הציבור!

קירוב לבבות בנוסח ש"י

מאת שאול שיף

נשיא המדינה וראש הממשלה יזמו באחרונה, בעקבות המתיחות ביחסי דתיים—חילוניים, פורומים להידברות ביניהם. יש להניח, כי ההידברויות הללו ישובו בעיקר על „ממדיו" של ה„סטטוס־קוו" בענייני דת ומדינה. אם זה יביא לקירוב לבבות, ירחיק את מלחמת התרבות, זו כבר שאלה אחרת.

אבל אפשר להרגיע את שני האישים רמי המעלה, כי מלאכה נפלאה, הראויה לכל שבח, אכן נעשית לקירוב הלבבות. עבודת תשתית רבת־היקף, הרחק מעיני הפוליטיקאים, שתכליתה ליצור היכרות בלתי אמצעית בין בני הנוער, דתיים ושאינם דתיים. במפגשים הללו מוסרות המחיצות הסטריאוטיפים ומועבר מסר חינוכי ערכי־ציוני יהודי למשתתפים.

מאחורי הפעילות הזו עומד מכון ש"י „שבות יהודי" להכרת היהדות (על־שם ר' יהודה אריה צביבל ז"ל) מיסודו של „מכון מאיר", על־יד אוניברסיטת „בר־אילן". המכון הוקם בשעתו על־ידי הרב ישראל הס, שהיה רב „הקמפוס". היום עומד בראשו הרב יצחק כהן, ראש המדרשה לבנות שליד האוניברסיטה והוא מנוהל על־ידי אבי רס. על אבי רס נכתב בשעתו רבות כאשר נסקרו מעשי הגבורה שלו ב„קרב סולטן יעקב" במהלך „מלחמת לבנון". למכון ש"י אגודת ידידים נמרצת בראשותו של איש העסקים דוד כץ וחברים בה: דוד צביבל, זליג ונגרובסקי, מאיר אלדד ויצחק טרשנסקי.

המכון פועל זה ארבע שנים ומקיים ימי עיון לתיכוניים כלליים, תוכנית בר־—בת־מצווה, סדרות חינוך לצבא, סדנאות למתנכים ומפקדים, הרצאות קבוצות, סמינריונים, ערבי הוויה ולימוד, שבתות, פרסום מאמרים ועוד. המכון הוא הגוף היחיד בכל גוש דן העוסק בלימודי היהדות במובן הרחב שלהם ברוח לאומית ציונית.

קצת סטאטיסטיקה

המכון נמצא בפיקוח משרד החינוך והתרבות וקצת סטטיסטיקה לא תזיק: בסך כל פעילויות השנה של המכון, הועברו מאלול תשמ"ה עד תמוז תשמ"ו 3020 (!) שעות הרצאה, ובפעילויות אלו נטלו חלק 21,940 אלף יהודים משכבות גיל שונות.

הנה ציטוט ממכתב המדבר בעד עצמו: „ברצוננו להודות על היום המהנה. על היום אשר עורר אצלנו רגשות כלפי היהדות. תודה שאיפשרתם לנו להבין בצורה יותר בוגרת, שנושא היהדות הוא נושא עמוק, רחב, ועשיר. הדיונים היו נהדרים וכן שיחת הסיכום. נשמח לשמור על קשר. בהמון תודות, שיכבת כיתות י' בית ספר מקיף העמית „עמל", ראשל"צ".

אומרים דוד כץ ואבי רס: „אנחנו עוסקים בבן הרביעי מארבעת הבנים שב„הגדה" הראשון היה „החכם", זהו הסבא שומר המצוות. השני היה האבא שהשליך אחרי גוו את רוב מצוות התורה ועלה לישראל כחלוץ לבנות את הארץ ולהיבנות בה. השלישי הוא „התם": הנכד רואה את תמונת סבו עומד הזקן והפיאות ומולו עומד אביו... אנחנו מתרכזים בניו, בבן הרביעי, ש„אינו יודע לשאול" אפילו, ותפקידנו הוא: „את פתח לו...".

השוני ממכונים אחרים

במה אתם שונים ממכונים האחרים להקניית ערכי היהדות. ישנם הרי רבים כאלה?

דוד כץ — אבי רס: הגישה הציונית עוברת לאורך כל הדרך. הנה, לדוגמא, שתיים מפעולות המכון: פרורות חינוך לצבא: בתיאום עם קצין חינוך ומפקדי „בית פלדמן", מועברות סדרות חינוך לצעירי נהי"ד (בסיסי הדרכה) וקורס קצינים. הסדרות עוסקות בנושאי ציונות דתית, ציו־

דוד כץ

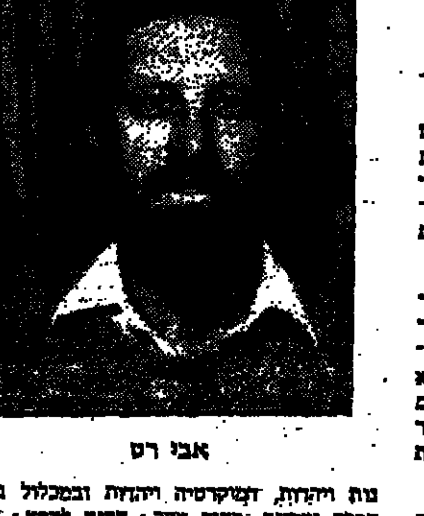

אבי רס

נות ויהדות, דמוקרטיה ויהדות ובמכלול נושאי חברה ומדינה. ובתם אף: הכנה לצבא: הרצאות־אלו מיועדות לתלמידי שכיתות לפני גיוס, ועוסקות בנושאים שונים כגון: מוסר, מוסר במבחן לחימה, ערכים, צבא בגוף רוחני, חברות במבחני לחץ, שירות בצה"ל באוירא"ל וכדומה. לכיסב יקייעתו כל הבכנים שהם בחסנות

הנוגים החרדים אינם עוסקים כלל, מסיבות מובנות בנושאים הללו. אין גם מכון, שלו מיגוון כזה של פעילות ובהיקף כשלנו.

האפלוסופיה שלנו, הדתית ציונית, „מתחכבת" עם חילוניים בכל תחומי החיים. עד שקם המכון שלנו לא היה שום גוף בכל גוש דן הגדול שהכביר תורת־חיים ודרך חיים לציבור החילוני ברוח ההשקפה הציונית. לחרדים היה השופר הגדול ביותר, והמכון שלנו בא למלא את החסר, לכל העילאים, לכל שכבות הציבור וללא תנאי קבלה.

אנחנו מקדישים תשומת־לב מיוחדת למפגשים בין נוער דתי לבין נוער חילוני. הדגש — לבקר האחד אצל האחר. כך לומדים להכיר זה את זה את אורח החיים של כל אחד. ואז רואים שהמשותף גדול מהמפריד. הביקורים הללו חשובים גם לנוער הדתי. יש לו איזה רגש של התנשאות ובביקורים הללו רואה הנוער הדתי שיש לו גם מה ללמוד ממי שאינו דתי. אצל רבים מהדתיים רווחת הדיעה הסטריאוטיפית שכל החילוניים „שמאלניים". והנה בביקורים הללו הם מוצאים בתים הספוגים באהבת העם והארץ. תאמין לנו שהביקורים הללו חשובים עוד לפני שקבקרים בסייבה...

אנחנו הרי מקיימים גם הרצאות קבועות. במשך השנה התקיימו במכון שש הרצאות קבוצות על־ידי הרבנים כהן, יניב, הס, קליין, ונגרובסקי, סליגר וקלדהיזר. הנוכחות בהן גבוהה ואנחנו משתדלים שהבאים יהיו עם רקע לא־דתי. מהרצאות אלו יוצרים מפגש אינטלקטואלי בין דתיים לבין חילוניים שלא במסגרת הפגנה אלא של דו־שיח.

במקום חקיקה דתית?

אתם מאמינים שהפעולה המושה שלכם יכולה למלא את מקומה של החקיקה הדתית?

קשה לתקן את כל העולם. אם נתחיל לרוץ לכל עבר ולכל דבר — ניכשל. גם אין לנו כוחות לכך. אנחנו לא עובדים על „מאסות". הגישה שלנו בכל תחום היא להוסיף אור. מעט אור דוחה הרבה מן החושך. כל יהודי שעבר דרכנו אפילו פעם אחת, מבין טוב יותר מהי יהדות, והוא שליח טוב שלנו. שליח כזה הוא נקודת אור בכל מקום. הווה אומר: פחות נקודת חושך. אנחנו משתדלים לדבר הרבה על יהדות ולא על יהודים ובורחים מפוליטיקה. התפקיד שלנו לצמצם את נקודות החיכוך. רק אם הצד השני יבין מהי יהדות, מהו צביון יהודי למדינה, אז הוא יבין אותי מדוע אני מתנגד לתחבורה ציבורית בשבת וכל זאת גם אם הוא עצמו ימשיך לנסוע בשבת לים.

אין דבר מסוכן יותר מבורות. הרב ש"י כהנמן זצ"ל התבטא פעם: הדור הקודם היו אפיקורסים, היום הסכנה גדולה יותר כי יש לך עסק עם עמי־ארצות...

אנחנו לא באים לפתור את כל בעיית העולם, כן חקיקה, לא חקיקה דתית. אין לנו גם פרטנזיות לראות את עם ישראל חוזר בתשובה במעמד אחד. אלא כמו שנאמר על הגאולה, קמעא, קמעא.

מה מתאם אתה, דוד כץ, איש עסקים הקילם הגדול, החלטת להקדיש מזמנך למכון?

התרשמתי שנתחי הסון בהידברות בין דתיים לבין חילוניים הם אישים בציבור החרדי ורציתי להבליט את הגישות של הציבור שלנו. ראיתי שהמגבלה להגיע ליותר אנשים, ליותר פעולות, ליותר פרסומים — היא מגבלה תקציבית. שוכנעתי שבעזרה כספית צנועה אפשר להגדיל את הפעילות. חיפשנו תורם שיקנה את שם המכון ומצאנו את שותפי דוד צביבל. דוד ראה בזה מפעל חשוב, שמן הראוי להקדישו לזכר אביו. אביו היה דתי־לאומי וסובלן שחיפש דרך לקרב רחוקים. חבריי ואני בוועד הנאמנים עוסקים בגיבוי הכספי למכון. מוסדות הציבור החרדי נהנים מתמיכתם של הציבור הדתי־חרדי ומרבים בציבור הדתי־ציוני. אין לי דבר נגד זה, אבל לא ייתכן שאנשים בעלי מכון השקפה יעזרו רק למוסדות חרדים ויתעלמו מהצרכים של הציבור שלנו ותפקידו היהודי. זה ממש אבסורד. הגיעה השעה שהציבור הדתי־לאומי לאחר שביסס, לאחר מאבקים ממושכים, את מוסדות החינוך שלו, יתן יד לבניו היוצאים לישוח לעסוק בקירוב לבבות למען אחדות עם־ישראל.

„מכסחי" ערכים

(סוף מעמוד 3)

לשם כיסוח, שמרבים הם ציונות, ניהיליזם, מבוכה ומפח־נפש. העיקר, להתיישר לפי האופנה והפופולריות, ולזכות בתשבחותיהם של „כוהני הכיסוח"...

„הרגלגוני" ל„ניתוץ המיתוסים" ו„השלמנר" עמו ועם „אחיו התאום" — „שחיטת פרות קדושות" (כמינות ה„שוחטים"), אך מאל"ף מגיעים לב"ית, וצוברים כבר ל„כיסוח" ערכים יסודיים ביותר.

במאמר, שמתרתו: „קונצנסוס כמטיבה", שפירסם פרופ' אסא כשר, במדור לספרות של „ידיעות אחרונות" בכ' בסיון תשמ"ו (27.6.86), ושצבינו — ביקורת על הספר: „על הקונצליקט והקונצנסוס בחצם הפוליטיים היהודיים", שיצא לאור על־ידי אוניברסיטת בר־אילן, אנו מוצאים „פנינים" אלה: „הזכנה לחוגגה של אחדות ישראל היא שידול להבליע דביון שיטתי ולטשטש כל הבדל עמים. מי שפיטם את ילדינו בסיסמה הזאת, שנה אחר שנה, לא היה מספיק חכם להבין שבזה הוא מדשן את שנאת־יהודים, שבכך הוא כיסח את הגזעניות. הם זרעו את הרוח ואנחנו קצרנו את הסופה. אני כשר לעצבי, יש בי תודעה של שותפות ורגש של אחוה עם מרטין לותר קינג ועם וויני מנדלה, ואף לא שמץ בזה עם הרבנים דרוקמן ולדלמן, כהנא ולווינגר והדומיהם".

ובכן, לא שינוי מיתוסים ולא שינוי ערכים או תיקונם, אלא „כיסוח ערכים". ולא „נוץ קונסנזוס" אלא כפירה בערך יהודי ביהדות, בציונות ובעם, הערך של אחדות ישראל. ובכן, שנאת זרים אסורה, אך שנאת יהודים — מותרת וכשרה, אליבא דאסא כשר...

אין אדם צריך להזדהות עם דעותיהם של הרבנים הנ"ל במעשיהם והליכותיהם. אך לאחוז אותם כבידה כלשהי, כדי להתיצב בצידיי שנאה וכפירה כאלה מצד פרופיסור יהודי בישראל (באוניברסיטאות תל־אביב ובר־אילן!) שומר מצוות והמחנך ילדיו למצוות, ולהבוה: אלה מחנכיך ישראל...!

כלום צריך להזכיר, כי מצוות שנאמרו בתורה, ביחס לאח, כגון: „לא תשנא את אחיך בלבבך" (ויקרא י"ט, י"ז), וכיוצא בה, ביחס לכל אחד מישראל נאמרה, והרמב"ם (בספר המצוות, מצווה ש"ב) אומר: „שהזהירנו משנוא קצתנו את קצתנו, והוא אמרו: „לא תשנא את אחיך בלבבך", ולשון ספרא „לא אמרתי אלא שנאה שהיא בלב. אמנם, כשהראה לו השנאה והודיעו שהוא שונאו — אינו עובר על זה הלאו, אבל הוא עובר על „לא תקום ולא תטור". ועובר על עשה גם כן, והוא אמרו: „ואהבת לרעך כמוך", אבל שנאת הלב היא חטא חזק יותר מן הכל".

הוא שאמרנו: „מכסחי ערכים" עליך, ישראל!

אמן המשלב פיסול ויהדות

מאת חיים פיקרש

האלפים הרבים שגדשו השבוע את סימטאותיה של יפו, במסגרת אירועי „שבוע יפו", זרקו מבט בוחן לעברו של פסל אמנותי בעל חזות של צלחת אנטנה, שניצב ברום פסגת גינת ככר קדומים בעיר.

תקשורת — כך הסבירו, היא שמו של הפסל הזה, — מעשה ידיו של האמן אבנר ברהמא, מקרית גת.

האמן חבוש הכיפה הסרוגה והמעוטר בזקן, ביקש באמצעות אביזר אמנותי מרשים זה להפגין קריאה לאחדות ותקשורת בין חילוניים ודתיים. על רקע המציאות היום בחברה הישראלית ראוי לפעול בכל תחום כדי לקרב את הלבבות, אומר האמן, אשר מצא לכך ביטוי יחודי, בדמות הפסל שיצר.

עתה, לאחר שנסתיימו האירועים ביפו „יגדוד" הפסל האמנותי אל עיר מגוריו וישמש שם שנון שמש...

אבנר ברהמא, איש חינוך ותיק, העוסק היום בהוראת האמנות במכללת תלפיות של החינוך הממלכתי הדתי, חש עוד בילדותו כי אצורים בו כשרונות להבעה בציור ברישום ובפיסול. אך יחד עם זאת הוא התלבט, אם יכולה בכלל אמנות כזו להשתלב עם העובדה כי הוא שומר תורה ומצוות. אך לבכיון הצלה בפני מורו ורבו בישיבת אור עציון, הרב ח"כ חיים דרוקמן, ואישי תורה נוספים. והם שהפנו אותו אל ספריו של מרן הרב קוק זצ"ל, שבהם נאמר, בין השאר, כי „הציור והחיטוב עומדים להוציא אל הפועל כל המושגים הרוחניים המוטבעים בעמקי הנפש האנושית, וכל זמן שיחסר גם שרטוט אחד הגנוז בעומק הנפש, שלא יצא אל הפועל, עוד יש חובה על עבודת האמנות להוציאו" — — —

על פי משנת הרב זצ"ל

מאז דברי קודש אלה של מרן הרב קוק זצ"ל, ועוד דבריו רבים אחרים שנאמרו על ידו בתחום זה האצורים בספר שערך וביאר הרב ישעיהו הדרי, הם משמשים נר לרגלי — בכל עבודותי האמנותית, אומר אבנר.

האמן הצעיר והמבטיח, ששמו דרך בעולם האמנות הישראלי ויצירותיו הרבות משולבות בהרבה תערוכות ומפגשי אמנים, נולד בשנת 1946 במרוקו ועלה לישראל עם משפחתו בשנת 1956. את השכלתו האמנותית רכש בבית הספר הגבוה לציור בתל־אביב ובמדרשה למורי ציור ואמנות. לפני כן חבש את ספסלי ישיבת „אור עציון" ואת מוסדות החינוך הממלכתיים דתיים בעירו — קרית גת.

בשנת 1973, כשסיים את למודיו בהצטיינות בבית הספר הגבוה לציור, הוא הוזמן להצטרף אל סגל ההוראה, וכך במרוצת ארבע שנים רכש גם ניסיון בתחום הוראת האמנות. עם זאת, לא הניח אבנר ברהמא למכחולו ולאזמלו המשיך, שעות על גבי שעות, בהפקה אמנותית. כשציוריו משתלבים בתערוכות רבות. כך הפך שמו של אבנר ברהמא לשם נרדף להצלחה בתחום האמנותי, וכמי שעתיד לתפוס את מקומו הראוי בגלריה המגוונת של ציירי ואמני ישראל, כשהוא נושא בגאוה את העובדה שהוא אמן דתי, שומר תורה ומצוות, היודע לשלב יהדות עם פיסול וציור.

העובדה שאני אמן דתי אינה מפריעה לי, אומר אבנר, בציונו, כי מציאות זו רק מסייעת לו, שכן עולמו — עולם האמונה, מושפע בהרבה נושאים, שאותם ניתן להביע ביצירות אמנות. ואמנם, גישתו היהודית הזו סייעה לו לפלס נתיב בזכה בתחום האמנות ולקנות לו הכרה בין שוחרי האמנות בארץ. הנה כי כן, גם „בשבוע אירועי יפו" בלטה דמותו של האמן השקט המרצין כבר, שנכון היה להסביר „לכל המעוניין" את פשר היצירה. „חשוב לו הקשר עם הקהל" — הוא מסביר, דבר המאפיין אותו אולי באמנים אחרים הסבורים כי הכל צריכים להבין לבד את סוד יצירותיהם...

האמן במלאכתו

כך גילה את עצמו

אבנר ברהמא, מאז שגילה את עצמו בילדותו, כשאהב לצייר לעיתים גם על קירות, הוציא תחת ידיו כבר הרבה יצירות, שאותם הציג גם בתערוכות יחיד ברמת גן, ירושלים ועירו קרית גת. הוא גם יוצר עבודות פיסול שהות ברחבי הארץ, ביניהם פסלים המוצבים היום בגנים ציבוריים בירושלים. פסל אמנותי מרשים ניצב ברחבת הכיכר המקומית בית שאן, בתחנת „אגד" בחיפה, בעיירת ירוחם בנגב ובמבנים ציבוריים רבים אחרים. לאחרונה זכה בכבוד לפרוייקט אמנותי גדול בכפר תבור. העובדה כי הנושאים שבקדושה מושכים אותו במיוחד באה לביטוי גם בעבודות אדריכלות של שני מקדשי מעט בקרית גת — בית הכנסת משכן משה ובית הכנסת של „ישראל הצעיר" — שנטל בהן חלק.

במדינתנו, אומר אבנר ברהמא, נשוי ואב לשלושה ילדים, שגם הם, מסתבר, מושכים כבר במכחול הציירים, חל שינוי לטובה בכל הקשור לשילוב האמנות בבנייה. ואמנם, מוסיף איש שיחנו, ניתן לראות כבר פסלים בערי הפיתוח ובכיכרות הערים, „וזו, כשלעצמה, התקדמות מלבבת".

חיבה מיוחדת נוטה אבנר ברהמא האמן לירושלים. מאז ומתמיד שאף לקיים בה תערוכה על „ירושלים שלי". באותם שנים שקנה דעת תורה בישיבת נתיב מאיר וספג לתוכו מנופת של ירושלים העברה, היה מביע בציורים ורישומי פחם את החיבה המיוחדת שלו לעיר. אלה הוצגו על ידו בתערוכה שקיים בבית האמנים בירושלים. באי התערוכה לא יכלו להסתיר את התרגשותם אל מול הדיוקנאות היפים שביטאו את עומק החוויות שעברו על הצעיר המבטיח הזה. ששה על גבי הבד את אשר עם ליבו. בהתרגשות הוא מספר היום, כי אכן הצליח לתפוס את הייחוד שבירושלים שלו... ירושלים הקדושה, ירושלים של נצח.

בין הנושאים הרבים שעוררו בו עניין מיוחד היתה המנורה — סמל המדינה. הוא גם קיים תערוכה יחודית שנושאה היה — המנורה בדרך לירושלים. וכל כך למה? כי במהלך סיור שערך ברומא התרשם עמוקות משער טיטוס המנציח את מסע ההשפלה שערך טיטוס למנורה וכלי הקודש שנשדד מבית המקדש בירושלים. כשחזר לארץ חיפש במקורי הקודש את התשובה לשאלה, היכן בעצם נמצאת מנורת המקדש. והוא מצא בכתובים ההערכה שהמנורה המקורית נמצאת, כנראה, בירושלים ואילו המנורה שהובאה לרומא היתה מנורה שעשה שלמה המלך כשבנה את הבית השני.

בחודש אפריל 1979 ביקר אבנר שנית ברומא, במסגרת כנס בוגרי בני עקיבא. כאחד ממארגני הכנס יזם גם מצעד לפידים של מאות מבוגרי התנועה ברחובות רומא עד לשער טיטוס „כדי למחות על חרפת השפלת המנורה ולסמל את נצחיות ישראל".

מבינים אומרים כי יצירות המנורה שלו הן הטובות שביצירותיו.

נושא אחר שהרשים אותו ובא על ידו לביטוי היה — הפינוי של חבל ימית, שהפך חיש מהר לתערוכת יחיד שהתקיימה אף היא בבית האמנים בירושלים.

נצחיות וארעיות

נושא הפינוי ועמידתם העיקשת של המתפנים קישרה אצלו מושגים של „נצחיות וארעיות". „השוויתי את עמידתם האיתנה והעיקשת של המפונים דווקא לסלע ולא לאבן, וכך התחלתי ליצור פסלים בגושים. יצרתי בחלק מהפסלים גם כלבים של עמידה איתנה של הסלע. מול הלחץ הכבד של חומרים אחרים כמו אבן השיש"... אגב, גם „בית הקברות לבתי ימית", שהוקם ליד כרם שלום, לא רחוק מהגבול החדש עם מצרים, שימש לו מקור השראה.

אבנר ברהמא, רואה את עיקר עיסוקו בתחום הפיסול הסביבתי. אתגר של ממש הוא בשבילו לראות את יצירותיו אלה מוצבות במרכזי ערים, בגנים ציבוריים, במגרשי משחקים ובכל מקום שבו חיים אנשים.

שעות על גבי שעות יושב אבנר ברהמא על האבניים ומפיק את יצירותיו, השואבות מקור והשראה במקורות יהדות בעיקר. אין הוא יודע שובע — כדרך אמן מוכשר. המשכיל לפלס לו נתיב בוטח בעולם הפיסול, כשולב בערכיה של היהדות.

האנדרטה התקשורתית

הממשלה בין בג"ץ

(סוף מעמוד 3)

זה: „אם השיחה בין שמיר לאברים היתה בארבע עיניים אנחנו בצרה גדולה".

ראש הממשלה ניבק השבוע את צעדיו שלא לנקוט פעולי יוזמה: „אין בממשלה רוב בזכות הקמתה של ועדת חקירה משפטית. לפיכך, בהעדר החלטה ממשלה תימשך החקירה המשטרתית". ח"כ דן מרידור ששמע את דבריו של ראש הממשלה הציע לעבר: „הרופא שמעון פרס, אשר מנסה לרפא את המחלה — הופך להיות אחראי לקיומה". דן מרידור ניסה להאשים את ראש הממשלה שלא סגר עניין עוד לפני שהפרשה התפוצצה. אבל דבריו תפסים גם למהלכיו הנוכחיים של ראש הממשלה: מר פרס אינו מנסה למנוע חקירה משטרתית. בידו לעשות זאת עוד טרם יפסיק הבג"ץ את החלטתו בסוף השבוע, ולאחרי הפסיקה, לחיוב או לשלילה, תיפתח החקירה על ידי המשטרה.

ה„תרגיל הפוליטי"

הממשלה טרם הגישה את התצהיר בשמה לבג"ץ. „הרגיל" פרייס יוסף בגסים השר שחל ורובינשטיין לעצית לראש הממשלה עוד טרם יוגש התצהיר. ב"ב רביצי הם הגישו מכתב לראש הממשלה ודרשו כי הצהיר הממשלה צריך להיות על דעת כל חברי הממשלה, ע"כ יש לדון בעניין בישיבת הממשלה. דיון בפרשה בישיבה, אי אי הסכמה של מספר שרים מהמסמך להחתום על התצהיר, האמור להבטיח כידוע לא יחקור את הפרשה, עלול להביא למשבר ממשלתי חדש.

האם צפוי מר פרס להיגרר למשבר ממשלתי שיצוץ מחדש על רקע הפרשה? הציניקנים במפלגת העבודה שאינם מרוצים מדרך ניהול המשבר על ידי ראש הממשלה אמרו השבוע כי הם מאמינים שפרס לא יוביל את הממשלה למשבר. „הוא רוצה להיבחר את אמינותו. הוא באמת רוצה להגיע לרוטאציה. לפיכך עכשיו הוא סופר את הימים עד הרוטאציה, וכשזו תבוא ב־14 לאוקטובר הוא אני אמין".

הידרדרותי נגרמה מערבות שנתתי לעו"ד רווה על הלוואה „אפורה" שלקח

טוען משה שטרן, שהיה מנהל סניף בנק צפון־אמריקה בירושלים

משה שטרן, שהיה מנהל סניף בנק צפון־אמריקה בירושלים, טוען בעדותו במהלך המשפט המ־תנהל נגדו בביהמ"ש המחוזי בבי־רה, כי ערבות להלוואה בסכום של מיליון דולרים שניתנה לעו"ד גד רווה בשוק האפור, גרמה להי־דרדרותו, עד שהגיע למצבו הנו־כחי.

משה שטרן סיפר כי גד רווה, שי־היה לקוח בסניף, הגיע בשנת 1981 למשרדו בבנק צפון אמריקה. „גד רווה סיפר שהוא שרוי במצב קשה, על סף יאוש מבחינה כספית. סיפו־רו נגע ללבי. גד רווה נזקק למי־מון ביניים לעסקים שונים בסכום של כמיליון דולרים, אבל הוא היה חייב חובות רבים והריבית אוכלת אותו. מאחר והסכום היה עצום ע־בורי יצרתי קשר עם מכרים מהשוק האפור. הייתי ערב לכספים שנייטלו עבורו", סיפר העד.

היא הוסיף כי הלווים לא לחצו לפרוע את החובות אלא דרשו רק להאריך את מועד הפרעון בתוספת ריבית וריבית דריבית. „המצב הת־גלגל כמו כדור שלג ממליון דול־רים למיליוני דולרים. רווה הצליח עם כושר השכנוע שלו לשכנע אותי שאינו מתחמק והוא יחזיר את ה־כספים. אחרי מפולת מניות הבנ־קים היה השוק צבעני מאד, היו ד־רישות להחזיר את הכסף מיד או ל־תת ערבויות יותר ממשיות מפתם פיסות נייר. נקלעתי למצוקה קשה. לא הפסקתי ללחוץ על רווה אך ה־מלווים הגיעו אלי ישירות", אמר שטרן.

להלן סיפר שטרן לשופטים את השתלשלות האירועים שהביאו או־תו למצבו הנוכחי. שטרן דיבר ב־קול נמוך, ואמר שגילה כי בשוק יש ערבויות מזוייפות ולא רשומות. הוא אמר כי התפתה לספק ללווים ערבויות וציקים מזוייפים ולא ר־שומות. הוא אמר, כי התפתה לס־פק ללווים ערבויות שיספקו אותם, חלקם גם ערבויות מזוייפות וכך הג־יע להידרדרותו הפלילית.

„בשלהי 1984 הפך כדור השלג. המצב היה קריטי מבחינתי. אמר־תי לגד רווה שאני במצוקה. נסעתי אליו לשווייץ המשפטי ללחוץ ע־ליו אך הכסף לא נכנס. נזקקתי ל־כספים כדי להחזיר לאנשים שהייתי ערב להם, נסחפתי ונסחפתי".

שטרן גילה כי כדי להעניק ערבו־יות לכספים שניתנו לגד רווה ב־שוק האפור הוא הפעיל את החברה האמריקאית־ירושלמית שהקים יחד עם יהושע הלפרין. „החובות הגיעו לסכומים אדירים, עבירה גררה עבי־רה. הגעתי רציתי להפוך את החובות של החברה האמריקאית לחוב שגוי דרך חשבונות שגויים בסניף".

שטרן הביע חרטה על מעשיו ו־אמר לשופטים „אני אבול וכולי צ־ער. כמבט לאחור אני חושב שלא פעלתי בהכרה. אין לכך שום הצ־דקה ואני מתחרט".

פרטי הפעילות המיסיונרית בישראל נשלחו לראש הממשלה

— ע"י ארגון „יד לאחים" לקראת ההכרעה הצפוייה בממשלה ביום ראשון בעניין בניית האוניברסיטה המורמונית

„תמונת מצב" עגומה ומחרי־דה על הפעילות המיסיונרית ב־ישראל נשלחה היום ע"י ארגון הפעילים „יד לאחים" לראש ה־ממשלה, מ"מ ראש הממשלה ו־שר החוץ, וכן לחברי ועדת ה־שרים לבדיקת הקמת האוניבר־סיטה המורמונית ולקראת ה־ישיבה המכרעת בנושא המורמו־נים שתתקיים בתחילת השבוע הבא.

בתזכיר מפורט כי לרשות המי־סיון כ־10 מוסדות הכוללים מש־רדים, כפרי נופש, אכסניות, מרפ־אות, חנויות ספרים ועוד. ב„הפצת הבשורה" עוסקים כאלף מיסיונרים פעילים, מספר שאינו כולל כאלה הפוקדים את הארץ לפרקים. כ־3,000 יהודים מומרים החיים ב־ארץ מאורגנים ברובם בקהילות המשיחיות השאר — משתייכים לכנסיות נוצריות.

לצד זה מונה הדו"ח, שורת פעילויות הנעשות תחת מסווה של „מיסיון ידידותי" שסכנתו מרו־בה לטווח ארוך, כדוגמת השג־רירות הנוצרית הבינלאומית, תח־נת הטלוויזיה המזרח תיכונית ב־דרום לבנון, החודרת מתנדבים ל־אולפנים ללימוד עברית ועוד. כן מפורסים שמותיהם של 23 הכי־תות המיסיונריות הפועלות כיום ב־ישראל ומפילות ברשתן צעירים ומבוגרים.

במכתב שצורף לתזכיר מתאר יו"ר „יד לאחים" הרב ש.ב. לי־פשיץ: בידך לעצור את הסכנה המאיימת על תושבי הארץ. הפ־סקת הבנייה המורמונית וחקיקה שתאסור הטפה להמרת דת בכל דרך שהיא — חובת השעה.

„צרופים" בטלוויזיה במוצ"ש
אליעזר שפר
יהודה בן־מאיר
על הנושא:
הציונות הדתית והציבור החרדי

עיריית ת"א מפלה בהקצבותיה את המחלקה לתרבות תורנית

— מאשים שמואל גפן, נציג המפד"ל בעירייה

מאת חיים פיקרש סופר „הצופה"

התנגדות נמרצת לאישור הע־ברת כספים בהיקף של מאות אלפי שקלים הדרושים למימון פעילות תרבותית, תוך הפליה בולטת של ההקצבה לפעילות המחלקה לתרבות תורנית בע־ירייה, הביע במהלך ישיבת ועדת הכספים העירייתית שמואל גפן, נציג המפד"ל בעירייה.

בישיבת ועדת הכספים האחרונה הועלו לבירור שני סעיפים — העברת תקציבים בהיקף של 270 אלף שקלים להכשרת שטחי גני־יהושע בפארק הירקון לפעילות תרבותית, וכן העברת 150 אלף שקלים לתיאטרון הקאמרי למימון 4 מחזות. במסגרת הבמה הנסיי־נית המיועדת ל„עידוד שחקנים ובמאים".

שמואל גפן אמר בישיבה כי הוא מתנגד להעברת תקציבים בהיקף כזה, כל עוד העירייה מפלה לרעה בהקצבותיה את המחלקה לתרבות תורנית בעירייה, ואף מקצצת ב־אורח שיטתי בתקציביה. למרות שהמחלקה פעילה ושירותיה מבוק־שים על ידי גורמים רבים בעיר, גם בקרב הציבור החילוני.

שמואל גפן חזר והבהיר, בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים, כי הוא יתנגד למתן אישורים בנושאי תרבות, כל עוד ימשך קיפוחו זה.

יבוטל הפיקוח על המצרכים

שר האוצר משה נסים אמר אתמול, כי עד חודש דצמבר יבו־טל הפיקוח על המצרכים. הוא ביאר זאת לבאות עצמאיים ש־התכנסו לועידתם הראשונה ב־מלון דן אכדיה בהרצליה.

בהתייחסו לשביתת האחיות ש־הסתיימה אמר השר, כי הממשלה עמדה נחושה ואיתנה בדעתה לא לתת אפשרות לפירוץ הסכם ה־מסגרת, דבר שעלול היה לסכן את התכנית הכלכלית ולהדרדר את ה־משק כולו. השר הדגיש, כי בעתיד לא תענה הממשלה לשום לחץ ודבר לא יפחיד את הממשלה, גם לא שביתה מסוכנת הכרוכה בסיכון חיי אדם.

הרוגה ושני פצועים בתאונה

תושבת קריית מנחם נהרגה ו־שני אנשים נפצעו, בתאונת דרכים שארעה אתמול בכביש ניצ־נה — באר שבע.

בני הזוג מלחי מקריית מנחם, שבטמרך חיפה, נסעו אתמול ב־כביש באר־שבע—ניצנה. תוך כדי כך ארע תקר בגלגל האחורי ה־ימני של המכונית, הנהג איבד את השליטה על הרכב, שירד לשולי הכביש והתהפך. כת־וצאה מכך נהרגה רנה מלחי, בת 63, בעלה, בן 67 „פצע קל ולקה בהלם. הוא אושפז להשגחה במרכז הרפואי סורוקה בבאר־שבע.

מערכת ההסקה בביה"ח בצפת ניזוקה קשה בהתפוצץ דוד קיטור

למרבה המזל לא היו נפגעים

נזק הנאמד ב־500 אלף דולר נגרם השבוע למערכת החימום וההסקה בבית החולים הממשלתי בצפת, כתוצאה מהתפוצצות אחד מדודי הקיטור במשקל 10 טון, המופעל בדרך כלל בלחץ של 9 אטמוספרות ומייצר 4.5 טון קי־טור לשעה.

כתב עתיים שלמה חוד, מוסר כי כתוצאה מהפיצוץ שותקו כמה מע־רכות חיוניות בבית החולים ובהם המכבסה, המטבח ומערכת הסטרי־ליזציה, עד לתיקון הנזקים נעזר בית החולים בצפת בשירותיהם ה־טובים של בית החולים רמב"ם בחיפה.

פיצוץ הדוד אירע לפנות בוקר, שניות ספורות לאחר שעזב את המקום אחד הטכנאים. מעוצמת הפיצוץ נגרם נזק כבד לכל חדר המכונות בבית החולים והסתבר שאילו שהו במקום עובדים כלשהם כפי שהדבר קורה בשעות היום, היה הדבר מסתיים באסון.

בדיקת מהנדסים מהמוסד לבטי־חות ולגיהות העלתה, כי כל מער־כות הבקרה האמורות להתריע ו־למנוע פיצוץ בסדר גדל כזה לא פעלו — דבר המור כשלעצמו.

עובדים המועסקים באחזקת המקום אמרו לכתב עתיים, כי מדובר ב־דוד המופעל ללא הפסקה כבר 13 שנה. אולם אין הדבר מצדיק פיצוץ כזה, שכן הוא נבנה לעבודה של 50 שנה ויותר ומורכבות בו מער־כות התראה חדשניות ביותר ה־אמורות להתריע ולמנוע מקרים מ־סוג זה.

בית החולים מינה ועדת חקירה לבדיקת הנושא ולהסקת מסקנות. הוועדה תבדוק אם מדובר ברשלנות של עובדי האחזקה.

דיירי בניין פונו מחשש להתמוטטותו

בית בקריית־גת פונה אתמול בבוקר מדייריו על ידי המשטרה, מחשש להתמוטטות המבנה.

אנשי המשטרה הוזעקו בשעות הבוקר המוקדמות ע"י שכנים מודא־גים לרחוב הורד 62. הם נוכחו לדעת כי המבנה, שהוקם לפני כ־25 שנה, רעוע. לפי הוראת המפקד הוצאה מאחת הדירות זקנה עריריה ומהדירה השניה פונו 3 בחורות המתגוררות שם.

מספר חברי הפועל־המזרחי מגיע ל־144,570 חברים

השנה התווספו 2272 איש ✡ ר. בן־נתן: הסתדרות הפהמ"ז מהווה כוח משיכה לרבים

מאת חיים פיקרש סופר „הצופה"

הגופת ההצטרפות של חברים חדשים להסתדרות הפועל ה־מזרחי, נמשכה גם השנה ומס־פרם של חברי התנועה מגיע כיום ל־144,570 חברים — כך עולה מנתוני המיפקד השנתי, שנערך על ידי מחלקת המיסים בתנועה, שפורסמו השבוע.

בהתאם לנתונים, שהוצגו על ידי נפתלי וייגברג וחיים אינטרטר, חברי הנהלת מחלקת המיסים, עולה כי השנה נתוספו 2272 חברים חד־שים — נטו. בעוד שבמציאות הקיפה ההרשמה אלפים רבים, חל־קם קוזז, בחברים שפרשו, ירדו מהארץ וחברים שהלכו לעולמם.

רפאל בן־נתן, מזכ"ל הסתדרות הפועל המזרחי העריך את הגידול המתמיד במספר החברים המצטר־פים לשורות הפועל המזרחי מדי שנה, בציינו כי השנה, במיוחד, בולטת תופעה זו, על רקע כניסת אגודת ישראל למסגרת האיגוד ה־מקצועי, ואפשרויות הרישום לקופת חולים, מצד תנועה זו בנפרד, דבר שגרם לכך שחברים מאגודת ישראל שנרשמו בעבר בהפהמ"ז כדי לקבל שירותים בקופת חולים עזבו השנה את התנועה.

„בכל זאת הצטרפו השנה אלינו 2272 חברים חדשים, ועובדה זו כשלעצמה מלמדת שגם בימים של ליקוי מאורות בשטח הפ־ליטי, הסתדרות הפועל המזרחי מהווה עדיין כוח משיכה בקרב רבים, ובמיוחד — מבין הצעירים" — אמר רפאל בן נתן.

צוין עוד כי מבין המצטרפים — חיילים משוחררים, בנות השרות הלאומי, תלמידי ישיבות ההסדר ובוגרי ישיבות מקצועיות ומוסדות חינוך דתיים. השנה בלט גם מספרם של המצטרפים מקרב העולים ה־חדשים, אם כי הירידה בהיקף ה־עליה לישראל, השפיעה גם ב־תחום זה.

עובדי מחלקת המיסים הצביעו גם על הצטרפותם של עולים חד־שים מאתיופיה, מברית המועצות וארצות המערב. גם מציאות זו מעודדת — הטעים בן נתן.

סופר „הצופה" מוסיף כי על פי נתוני מחלקת המיסים, מספרם של חברי הפועל המזרחי במיגורים ה־עירוניים מגיע כיום ל־122,076, ב־התישבות המושבית — 18,509 ו־בקיבוצים הדתיים ל־3994 חברים.

רפאל בן נתן, מזכ"ל הפועל המזרחי הדגיש כי מחלקת המיסים בתנועה, המארגנת את הרישום, מסייעת במסגרת זו של התעצמות חבריה, גם להעשרת הפעילות ה־תנועתית, שכן חלק ניכר מהפעי־לות במיגורים השונים ממומן על ידי מחלקת המיסים כמו מחלקת הוועד הפועל, הסניפים, קרנות ה־גמל, מרכז ישיבות בני עקיבא, המרכז לחינוך דתי, ועוד.

אישים ומוסדות

— רבנים, ראשי התנועה הציונית הדתית בקנדה וידידים השתתפו בחתונתם של לאה, בת הרב בנימין האזאר, רבו של בית הכנסת חברא קדישא בבני־יעקב במונטריאול וסגן נשיא הסתדרות המזרחי הפועל ה־מזרחי בקנדה ורעייתו מרת מרים עם החתן אברהם שלום פרבר, מוסמך ישיבת „תורה ודעת" בניו־יורק. החתונה רבת המשתתפים נערכה בבית הכנסת חברא קדישא בני־יעקב במונטריאול.

— בביתם של המחנך־מורה חיים כהן ורעייתו אראלה סגנית מנהלת הגנים של „אמונה" בצפון הארץ התקיימה מסיבה לכבוד הולדת בתם מוריה בהשתתפות כל עובדי סניף המפד"ל — הפועה"מ, עובדי מחלקת המסים, עובדות סניף „אמונה" ועובדי סניף מרכז החינוך בחיפה והצפון: דברי תורה וברכה השמיעו האב חיים, והח' חוה קרייצר, מנהלת מחלקת הגנים ב־צפון והח' א. צבי גבעון.

— באולמי מודיעין ברמת־גן התקיימה חתונתם של אילה, בת לאה ואברהם ידלר־גולדברג, מ־בכירי עובדי חברה קדישא בפתח־תקוה, עם יהושע, בן נחמה ויעקב הכהן קובלסקי מירושלים. בחתונה השתתפו רבנים, ראשי ישיבות ו־קהל רב.

דרוש בעל תפילה מנוסה
בימים הנוראים
המתאימים יתקשרו:
053-32289

נתפסו משאיות גנובות

עזה (עתיים) — 3 משאיות גנובות שהיו בשלבי פירוק התחלתיים ל־חלקי חילוף, נתפסו על ידי משטרת עזה. זאת בהמשך פשיטה על מוסך בעיר, שעסק בפירוק כלי רכב גנובים ובשיווק חלקיהן כחלפים ל־סוחרים בעיר.

חודשה העבודה ב„אורדך"

העבודה במפעל המתכת „אורדך" במצפה רמון חודשה בסוף השבוע, לאחר שההנהלה קיבלה את הצעת הפשרה של ההסתדרות, והעובדים נעתרו להפסיק את השביתה, שנמ־שכה שבוע ימים.

טבע בים ת"א

אנטוניו פדר בן 17 מרחוב חצור בבת־ים טבע אתמול בצהריים בחוף הים מול בוגרשוב בת"א.

האיש נמשה מן הים על ידי מתרחצים והועבר לביה"ח איכילוב, אך שם נקבע מותו.

בית החולים בקור חולים ירושלים
ברכות מזל־טוב
להולדת הבנים/הבנות

אוחנבך אליהו ושושנה	בת
אולמן אברהם ושרל	בת
אברהם יהושע ורבקה	בן
אביטר שמואל ורבקה	בן
אתגר צבי ומיכל	בת
אטיאס מאיר ורינה	בן
אלשולי ברוך ואתי	בן
אלמסי מאיר וסלביה	בת
אברהם משה ולינה	בן
אהרן ראובן ולאורה	בן
בריקמן אברהם ורחל	בן
בצון דוד וקלרה	בת
בש שמחה ורבקה	בן
בן ברוך יעקב ועדינה	בן
בוהגלר ברוך ותקוה	בת
בן יהודא דוד ואסתר	בן
ברנרוין מאיר ונחמה	בן
בראון שמעון ואסתר	בת
בורלא צבי ודוה	בת
ברמי יונה ורבקה	בן
גוטליב אריה וקולה	בת
גולדרנגר צבי ואסתר	בת
גולדברג אליהו ומלכה	בת
גל מכאל ולליאן	בן
דרוק משה ונילי	תאומים
הספייש מאיר ועלקא	בן
הולצינגר אברהם ואנרה	תאומים
חשין יצחק ושנה	בת
טורנהיים נתנאל ומיכל	בן
טורגמן ימין ודנה	בן
טל יעקב יצחק וברכה	בת
האקאב אברהם והדליה	בת
יפת בנימין ואסתר	בן
כהן יעקב והגה	בת
כהן צמח ציון ואורה	בן
ליברמן נחום ורחל	בן
למפרט יהושע ושרה	בן
לפשיץ יהונתן וחיה	בת
ליגטום שמואל ורחל	בן
לה אברהם ומרים	בת
מוסקה אוריאל וצבוה	בת
מלכה שלמה וגוגל	בן
מגל מאיר וחגית	בן
מורחי מחס ואנגט	בן
מזאל מרדכי ודגה	בת
סעדון אריק ואסתר	בן
סטל חיים ואהובה	בן
סיידוף אמנון ושולה	בן
עמרי דוד ולאה	בן
פוזן שבתי ושרה	בן
פורר יחיאל ורבקה	בן
צמח ראובן ומירב	בת
קוזניק יהושע ותהלה	בן
קעלנער יעקב וחיה	בן
קקון דוד ודפנה	בן
קפלן בן ציון ורחל	בת
רוזנברגר יצחק ומיכל	בן
ראזן חיים ורחל	בן
שטרן יהושע ושמחה	בת
שלוש מרקוס וטלה	בת
שלזינגר יעקב וגולדה	בן
שקלוש גדעון ואולגה	בת
שלזינגר ברוך ונעמה	בן
שלום יצחק ואסתר	בן
תם יחיאל וצפורה	בת

יזכו ההורים לגדלם לתורה, לחופה ולמעשים טובים
ההנהלה

ארגון נשי חב"ד באה"ק

כפר חב"ד, בית שזר, טלפון: 984833

הכנס הארצי הכ"ג של נשי חב"ד

יתקיים בעזה"י ביום ראשון י"ג בתמוז (20.7.86) בשעה 4.00 אחה"צ במלון „גלי צאנז" נתניה.

המושב המרכזי יתקיים למחרתו, ביום שני, י"ד בתמוז (21.7.86) משעה 10.00 באולמי „רון" — רחוב שטמפפר נתניה.

נושא הכנס:

שליחות והתקשרות לגדולי ומנהיגי ישראל

בכנס יתקיימו הרצאות, דיונים, סדנאות ותכנית אומנותית מעניינת בנושא הנ"ל במטרה להאדיר ולפרסם את רעיון השליחות של חב"ד בארץ ובעולם הלכה ולמעשה.

נשות חב"ד מכל רחבי הארץ מוזמנות

ניתן להשתתף בשני ימי הכנס או באחד מהם

פרטים והרשמה: טלפון: 03—281398

מרכז ישיבות בני־עקיבא

„אורות ישראל" מכללה לבנות

פתיחת כיתת אחיות מוסמכות

נפתחת ההרשמה לכיתת אחיות מוסמכות לשנת הלימודים תשמ"ז

בשיתוף עם

קופת חולים הכללית
מרכז רפואי ספיר - בית חולים מאיר
בית הספר לסעוד

ההרשמה תיערך בבית־הספר לסיעוד „מאיר" — כפר־סבא, טל' 052-451874, או במכללת „אורות", טל' 03-900738, 03-918478.

מה המקור?

כפי הנפסק בהלכה חייב רב בישראל לגלות את המקור. לכל פסיקה הלכתית שלו ולהוכיח את צדקתה.

(אצל גוים, להבדיל, לא חייבים לתת מקור לפסיקה „דתית"). לאור זאת אנו שואלים את כבוד שר הפנים, שהוא רב בישראל:

* מה המקור להיתר לרשום גוי שלא נתגייר כהלכה — כיהודי?
* מה המקור להיתר לרשום על מי שלא־נתגייר כהלכה, שהוא „נתגייר"?
* מה המקור להיתר להשוות מתגייר כהלכה ל„מתגייר" שלא כהלכה?
* איך מהווה התוספת „שנתגייר" מחאה, כאשר תוספת זו נרשמת גם על מתגייר כהלכה, ומה המקור לכך?
* למה טובה יותר הכרה מומבית ב: „גיור" רפורמי מצד רב בישראל מהכרה כזאת מצד שר חילוני ומה המקור לכך?

הועד למען שלמות העם
רח' שלום עליכם 20, ת"א
טל. 03-282098

לאבינו וסבנו היקר
פנחס ינובסקי
מיטב הברכות והאיחולים
בקבלך תואר
יקיר ישיבת בני עקיבא „פרחי אהרון" בקרית שמואל

יחזק ה' את ידך בהמשך פעילותך לשיגשוגה והתפתחותה של הישיבה

מאחלים:
בניך, כלותיך
נכדיך ונכדותיך

עש"ק ב' חוקת תשמ"ו

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית
מח' הארגון

מפעלי קיץ

א. קייטנות לאמהות ברוכות ילדים

קייטנות יומיות

מחוזי הסניפים	מקום הקייטנה
כ"ט סיון תשמ"ו, 6.7.86	
קרית שמונה	בית הארחה כפר בלום
ו' תמוז תשמ"ו, 13.7.86	
צפת	במלון „הפסגה", צפת
חיפה, קרית־ים, עכו, קרית־אתא, בנ־דור, קרית מוצקין	אולפנת בני־עקיבא כנולה
בית שאן	המועד והמקום יפורסמו בקרוב
תל־אביב, אור־יהודה	אולפנת בנ"ע צפירה
נתניה, הרצליה, כפר יונה	ישיבת בנ"ע רעננה
י"ג תמוז תשמ"ו, 20.7.86	
ירושלים	סמינר ליפשיץ ירושלים

ב. קייטנות עם לינה

מחוזי הסניפים	מקום הקייטנה
ו' תמוז תשמ"ו, 13.7.86	
רעננה, כפר־סבא, ראש העין, ראשון־לציון, נס־ציונה	הישיבה הטכנולוגית כפר אברהם
י"ג תמוז תשמ"ו, 20.7.68	
רחובות, גדרות	הישיבה הטכנולוגית כ"א
ו' תמוז תשמ"ו, 13.7.86	
באר־שבע, קרית־גת, קרית־מלאכי, אופקים, צבק לוד בטה יהודה, חבל יבנה, מודיעין, קרית ארבע, יהוד, רבת הגידון	ישיבת הדרום רחובות, המכינה המרכזית לישיבות בני עקיבא גבעת שמואל
י"ג תמוז תשמ"ו, 20.7.86	
אשקלון, אשדוד, פרדס חנה, חדרה, מטה בני־ברק	ישיבת הדרום רחובות
כ' תמוז תשמ"ו, 27.7.86	
צוחה, מירוב הגליל, צפיר, בקעת בית שאן	הישיבה הטכנולוגית כפר אברהם

ג. קייטנות לחברה הותיקה

מהסניפים: גדרה, אשקלון, בני-עיש, מושבי מרום הגליל, מושבי מ.א. שפיר, מושב אחיעזר, מושב עזריאל.

ד. סמינריון לדור המשך

יתקיים אי"ה בתאריכים י"ב—ט"ז באב תשמ"ו (17—21.8.86), בישיבת הדרום רחובות — במקום כרי דשא, בריכת שחיה למבוגרים ולילדים עם החיצה נפרדת ומגרשי ספורט. ● פרטים בסניפים

בס"ד
הישיבה התיכונית בני־ברק
ת.ד. 582 בני־ברק

דרושים מורים מוסמכים

למקצועות:
• פיזיקה
• מתמטיקה

לפנות למספרי הטלפונים: 790835, 705237, 700433
נ.ב. הלימודים הם אחה"צ

דרוש מחנך בן תורה

לכיתה ה' בבית אל
תנאים טובים למועמד מתאים
נא להתקשר 02-976447 לחנוך
או 02-976094 לשלמה

מבצע מיוחד בתשלומים נוחים!
עד סוף השבוע בלבד
סט שלם (16 כרכים) של
„אוצר הפוסקים"
מחיר הסט: 400 ש"ח ב־7 תשלומים
אפשר להשיג גם כרכים בודדים
להשיג: במשרד הראשי של אוצר הפוסקים רח' תורה מציון 3, ת.ד. 5110 ירושלים טלפון 02-526515
הפוצה" — בירושלים ובבני ברק ובחנויות הספרים.

ישיבת בני-עקיבא אדר"ת — בת-ים
רח' בר אילן 40 טל' 03—864456

דרוש/ה
טבח/ית
ומדריך ישיבה
לפנות למזכירות

קריאת חבר הרבנים של התנועה לקראת ועידת התנועה הדתית לאומית

התנועה שהרתה על דגלה את הקריאה „על פי תורת ישראל" מן הדין שבכל השאלות העקרוניות הנשמע בקירוב דעת הרבנים המזוהים עם יהדות התנועה ומשפיעים את היבר של מרן הרב קוק זצ"ל. חבר הרבנים יהיה הקו המנחה של כל מוסדות התנועה הציונית.

לצורך זה יש להבטיח מיד:

א) מינוי מירבי של צירים מקרב רבני התנועה שעובדים במסירות אין קץ בראש המחנה של ארץ ישראל לעם ישראל ע"פ תורת ישראל.

ב) לתת ייצוג הולם ומכובד לרבני החבר בכל המוסדות הפעילים של התנועה שיבחרו לפחות כפי שהיה מקובל במשך שנים רבות.

מיעוט ייצוג הרבנים והפיכתם למשקיפים בלבד כפי שנעשה בתקופה האחרונה, היה מן הגורמים לירידה מרנה של התנועה.

ג) חבר הרבנים פונה בקריאה חמה לכל הצירים לזקוף הלב בועידה לפעול באחדות ודרכי נועם ובגבורות שלום של תורה. כולנו כאיש אחד בלב אחד.

ומי יתן ונזכה שיתאהב יתקדש שם שמים על ידינו ויקויים בנו „בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתיך".

אמונה — תנועת האשה הדתית לאומית
רשת מוסדות החינוך

דרושים
עובדים דתיים
למוסדות ילדים פנימייתיים
לגילאי בי"ס יסודי

א. „בית אלעזרקי" נתניה
1. מרכז—מדריך (רצוי בעל רשיון נהיגה)
2. מדריך—נהג
3. מדריכה

פרטים לקבל בטלפון 053—28815 בשעות 7—5 אחה"צ.

ב. כפר הילדים „נוה מיכאל" בפרדס־חנה
1. פסיכולוג, חצי משרה
2. עובדת סוציאלית
3. אם בית — לגיל העל יסודי

פרטים לקבל בטלפון 063—77104.

ג. בית ילדים ע"ש שרה הרצוג בעפולה
1. מדריכים — בעלי נסיון (בעלי רקע ישיבתי או תעודת הוראה) למשרה מלאה — מגורים במקום.

פרטים בטלפון 065—22463.

ד. „אחוזת שרה" בני-ברק
1. אמהות-בית חינוכיות — העבודה בשעות אחה"צ והערב.
2. מדריכות — רווקות — רצוי בוגרות סמינר או אוניברסיטה. מגורים במקום — התפקיד במשרה מלאה.

בענין פרטים נא להתקשר:
לטלפון 03—791504, 03—782578.

ב"ה
ציירי ועידת התנועה הדתית לאומית
הזמנה
לכינוס ארצי של הצירים הבלתי תלויים
(להלן הפרטים העיקריים לאלו שהמכתב עדיין לא הגיע אליהם)
הכינוס יתקיים אי"ה ביום שלישי ה' בתמוז (15.7.86) בשעה 4.00 אחה"צ.
מקום הכנוס: בית הפועל המזרחי בני ברק רח' ר' עקיבא מול ביהכ"נ הגדול. יוגש כבוד קל.
הסעות — המעוניינים בהסעה יתקשרו לאחד הטלפונים הרשומים מטה.
סדר היום: ✱ נושאים עיקריים לדיון בועידה ✱ דרך ניהול הועידה ✱ מועמדים לתפקידים.
חברים, יש המנסים להתארגן כדי להבטיח שלא יגיעו „הצופים" לצבא כהועידה כמו שנכנסנו אליה...
רבים מצפים עלינו שדבר זה לא יקרה.
עשו מאמץ לבוא לכנוס כדי להוכיח שיש ציבור גדול הדורש ההחדשות ומאמין ביכולתו לעשות זאת.
בברכת עלה נעלה
הרב עזרי קלמן, פרופ' משה כוכב — י"ם
יוסי בנימין הדר, אלה שכטר, ציון פרידה, י-ם
המכוה: 02-525071
רבנים: בצי לוי 02-520305, שחר ויסבי 02-536243, שמואל מאיר 02-761781
פעילים בצפון: שמואל כהן — חצור הגלילית 069-36789, יעקב מרגלית — רמת הגולן 067-36789, הרב מנחם ולדמן — בית צפון.
פעילים במרכז: אריה וייסרהן — כושב נחלים, ירח נלסר — בני ברק: בבית — 03-777601, עבודה 03-718516.
פעילים בדרום: חיים סבן — יד בנימין 055-94835, יצחק איזל — נוש קטיף 051-47121
שמשון דהן — אבן שמואל 051-882915.

שיחה עם משה מן, המנכ"ל החדש של בנק המזרחי המאוחד

על הבנקים לשוב להיות מקור צמיחה למפעלים ולמוסדות

משה מן, נשוי, אב לחמישה ילדים וסב לשלושה נכדים, הוא דור שביעי בארץ. נולד בירושלים ובה בילה את כל חייו למעט שש שנים

שבהן ניהל את בנק טפחות בת"א עד אשר הצליח להעביר לירושלים את כל הנהלת הבנק.

סבו, הרב חיים מן — היה ראש המלמדים בישיבת „עץ־חיים" בירושלים משך 50 שנה. גם משה מן, למד ב„עץ־חיים".

בהמשך דרכו למד באוניברסיטה ראיית־חשבון, שירת בצה"ל ועבד שנתיים בגזברות הסוכנות. אח"כ עבר למשרד האוצר, ותחילה היה אחראי על תקציב הפיתוח ואח"כ נתמנה כסגן החשב הכללי.

לימים, פנה פנחס ספיר למשה מן וביקשו להקים בנק ממשלתי למשכנתאות, „טפחות", כדוגמת הבנק לפיתוח תעשיה. שגם בהקמתו היה משה מן שותף.

מאז, מ־64 ועד 86 „טפחות" זה משה מן ומשה מן זה „טפחות".

פעילות ציבורית: יו"ר הנהלת בי"ח „שערי־צדק", יו"ר הנהלת בי"ח „עזרת־נשים" בירושלים, חבר ועדת הקבע של אוניוורסיטת בר־אילן ויו"ר ועדת הכספים שלה, חבר ההנהלה המלאה של קרן ירושלים, סגן נשיא האיגוד הבינ"ל של הבנקים למשכנתאות ועוד.

משבוע זה — גם מנכ"ל בנק המזרחי. משהוצע לו המינוי — הגיש תנאי: לשנתיים בלבד, רצה להיות בטוח שהוא אוהב את הג'וב. בינתיים, בשעת שיחתנו — נראה היה שמשה מן חש בנוח בכורסת המנהלים של מנכ"ל בנק המזרחי.

לכך. גם כשהתחלנו לבסוף להבהיר במישהו „מבחוץ" — אין זה מפני שהעובדים „מבפנים" אינם טובים. לכן, אפשר להבין את האווירה ששררה.

יחד עם זאת, עלי לציין כי אני מכיר את כל צמרת הבנק ובימים ספורים מאז שנכנסתי לתפקיד הם גילו יחס טוב ושיתוף פעולה מלא בעבודתם עימי. גם לא היה לי ספק שכך יהיה, הלא היכרותנו איתם היא רבת שנים.

ש. כך בכך עם התפקיד כמנכ"ל בנק המזרחי, הפכת גם ליו"ר מועצת המנהלים של בנק טפחות. כשכיהנת כמנכ"ל עם נשאר ריק. האם אין חשש לניגוד אינטרסים?

יש מקום לאיחוד קבוצות הבת העוסקות במשכנתאות

מן: בנק טפחות אינו שייך כולו לבנק המזרחי. הוא חברה ציבורית וימשיך להתנהל כך כמו עד עתה. גם אהרן מאיר היה יו"ר דירקטוריון טפחות והיתה הפרדה מוחלטת בעניינים.

ש. המנכ"ל הקודם מר מאיר היה מעוניין למכור את חלקו של בנק מזרחי ב„טפחות", מה עמדתך בעניין זה?

מן: אני חושב שהיה מקום למכור חלק מאחזקת הבנק ב„טפחות". הנושא הועלה לדיונים בבנק המזרחי לפני למעלה משנה ומאז לא עסקו בו. בעניין זה, אהיה האחרון שיציע למכור את חלקו של בנק המזרחי בטפחות.

ש. אם כן, האם לא נכון יהיה לאחד את כל קבוצות הבת של המזרחי העוסקות במשכנתאות — כהתנו גם לבנק אדנים?

מן: בהחלט כן. בנק אדנים צריך לכל הפחות להירכש ע"י טפחות, שכן גם כיום הוא מקבל ממנו הרבה שירותים. ייתכן שבשלב השני אוכבם יהיה איחוד. אני אעלה את הנושא בפורומים המתאימים.

ש. מה בדבר ההצעה שהועלתה לאחד את בנק מימון יחד עם בנק טפחות ולהפכו לאחר ההרחבה לבנק מסחרי?

מן: היו תכניות כאלה אבל הן אינן ניתנות לביצוע כיוון שהוראות המיסוי, למשל, החלות כיום על בנקים למשכנתאות, — אינן דומות לאלה המוטלות על בנקים מסחריים. בעיה נוספת בעניין זה היא שחלק ממניות בנק מימון וסחר הן במסגרת הסדר המניות והן חסומות עד 1988. איני חושב שנושא זה יועלה בזמן הקרוב לדיון.

ש. מהן לדעתך המסקנות שיש להסיק מדו"ח בייסקי על פעילותם ההלכתית של הבנקים במשק הישראלי?

יש למצות את דו"ח בייסקי ברוחו — אך לאו דווקא לפי המלה הכתובה בו

מן: מחברי הדו"ח רוצים שהבנקים יטפלו רק בנושאים בנקאיים טהורים ולא במכירת מניות, למשל. אולם יש בעיות קשות ליישם את ההמלצות האלה. מי יטפל בנושאים „האחרים"? הבנקים הם היחידים שיש להם הכלים והאנשים המתאימים לכך.

צריך לחזור לשאוף לכך שהבנקים יהיו מקור צמיחה למפעלים ולמוסדות. בהחלט יש מקום לדון איך לשפר את המערכת וכיצד להפריד בין האינטרסים הבנקאיים לבין מכירת המניות למשל. אני מתאר לעצמי שוועדות שונות באוצר, בבנק ישראל וכן ועדות פנימיות בבנקים דנות בנושא.

אנחנו צריכים להגיע להסכמה עם כל הגורמים הנוגעים בדבר, כיצד למצות את דו"ח בייסקי ברוחו — לעשות את שהתכוון שנעשה — אך לאו דווקא בדיוק לפי המלה הכתובה בדו"ח.

מאת מרדכי זפט

ש. מהם היעדים שהצבת לעצמך עם קבלת תפקיד מנכ"ל בנק המזרחי?

מן: היעד העיקרי הוא לשקוד על רווחיותו של הבנק, ולהמשיך לנהלו בצורה תקינה. בנק המזרחי פועל היטב וכך היה גם ב„תקופת המעבר" כשעניין המנכ"ל החדש היה בכותרות, לא היתה בפעילות הסניפים והבנק בכללו שום שינוי לרעה. אני מקווה שאצליח שיוסיף להתנהל היטב.

הקשר לירושלים

ש. מדוע הגבלת את הקדנציה שלך לשנתיים?

מן: בכלל, לא רציתי לעזוב את ירושלים ואת בנק „טפחות" שבהקמתו יש לי חלק גדול. כשהציעו לי את תפקיד מנכ"ל בנק המזרחי, הסכמתי בהסתייגות — לשנתיים. אני מקווה שבתקופה זו „אתאהב באדוני" ואמשיך גם מעבר לתקופה הקצובה. אבל אם התפקיד לא ייראה לי — אחזור לירושלים. אני מאוד קשור לעיר זו וקשה לי לעזוב אותה.

ש. אז אולי כדאי להעביר את משרדי הנהלת הבנק לבירה?

מן: אינני בטוח שמבחינה טכנית אפשר לעשות זאת. בבנק „טפחות" עשיתי זאת ואחרי מלחמת ששת הימים העברתי את ההנהלה מת"א לירושלים. גם אז היו ספיקות אם הדבר יצליח. אבל התברר שההעברה לא הזיקה. אני חושש שאין זה כך בבנק מסחרי כמו המזרחי והדבר גם אינו עומד על הפרק.

ש. אתה מוכר כ„מר משכנתאות", שכן מ־1964 אתה עומד בראש הבנק למשכנתאות הגדול במדינה. מההתרשמות הראשונית של מספר ימים כמנכ"ל בנק מסחרי — האם המערכות דומות? האם המשותף בשתי המערכות רב מהשונה ביניהן?

מן: ישנם תחומים דומים במערכת בנק מסחרי ובנק למשכנתאות, כגון: תכניות חיסכון, קופות גמל וכדומה. אולם ברוב התחומים השוני גדול. לנהל בנק מסחרי זה עולם ומלואו, בעיות שונות לגמרי מלנהל בנק למשכנתאות.

ש. האם בדעתך לערוך שינויים פרסונליים בצמרת בנק המזרחי?

מן: יהיה טפשי לעשות זאת. יושבים כאן אנשי מקצוע שבנו את הבנק והביאו להתפתחותו למקום הרביעי במדינה. אין מה לדבר כעת על חילופים בצמרת הבנק.

ש. במספר השבועות שקדמו למינויך כמנכ"ל בנק המזרחי, האוירה בצמרת הבנק ובקרב ה„מקורבים" לא היתה אוהדת כלפיך. האם יושרו ההדורים? האם הבטחת שיתוף פעולה מצד צמרת הבנק?

שיתוף־פעולה בצמרת

מן: זה טבעי שכשמתמנה משרה בכירה בבנק, יש לראות קודם כל אם יש אנשים מתאימים לתפקיד בקרב אלה המכהנים כבר בתפקידים בכירים במערכת. זה גם טבעי שאותם אנשים יצפו

דרושה „מגילת עקרונות" לחידוש פני התנועה

מאת משה אונא

במאמרו „שפע של מסמכי עקרונות — על שום מה?" („הצופה", יום ו', כ"ו בסיון תשמ"ו) מעורר צבי ברנשטיין על הצורך בניסוחים חדשים של עקרונות הציונות הדתית. הוא רואה בכך „בזבוז" כי הם ידועים, כביכול: עלי להעמיד אותו על טעותו, שאם יתקבלו דבריו בציבור שלנו יהיה הדבר לנו לרועץ, הנה תשובתי:

א) המשבר בתנועה. אמנם קשור גם (לא רק) להעדר העקרונות. גדולים וטובים ממנו התריעו על כך. כגון שהי"ל, הרב מ. בר־אילן, ד"ר י. אביעד ועוד.

ב) בגלל זה בלבד היה זה מוצדק לנסח את העקרונות כיום. כשמה צורך קיים שנה שרוצים לפתוח פרק חדש בתנועה ויש ציבור גדול שספק רב אם הוא בקי בכגון אלה.

ג) צ.ב. סבור שהסיסמה: „ארץ ישראל לעם ישראל על פי תורת ישראל" ממלאת את הצורך של העקרונות. זו מצוה יסודית; סיסמה היא לכל היותר הכינת ראשי תיבות. לא כל אחד יידע לפענח אותם. בהעקבה־מה אפשר גם לומר: סיסמה היא שווה לכל אדם להידבק בה גם אם אינו יודע לפרשה על כל דקדוקיה. עקרונות דרושים לתנועה כדי שיהא לה בסיס משותף וקנה־מידה אשר לאורו יפעלו.

בירורים לקראת הוועידה

ד) כוונת הניסוחים היא ליצור בסיס משותף ידוע ונראה לעין כל. אם רוצים להגיע אף לחיוכות בין הזרמים השונים חייבים לצאת מן המשותף. צ.ב. סבור שצריך לצאת מן המחלוקת, אין אנו מקבלים דעה זו.

ה) אם אין אפשרות לבירור עניינו תישבר האחדות עוד טרם שנולדה. אם להתבסס רק על הרצון הטוב בלי כאמצע מן האמיתי להידברות, לא תקום התנועה מחדש.

ו) הספה להיות „ילדים טובים" לא תספיק. איננו ילדים טובים לצערנו. יש ליצור תנאים. אחד התנאים היא קבלת עקרונות באופן הגיוני ומחייב על ידי הוועידה.

שינויים ארגוניים אמנם חשובים הם ללא ספק. בלי הרגשה שאנו מתחילים מחדש הם לא יתממשו. ההכרעה אם ההתחדשות של התנועה עלתה יפה תהיה במפתח של דבר בחירת העקרונות וההתייחסות אליהם כלנכס יקר של התנועה.

רשמים, הרהורים, תקוות

מאת הרב יוחנן פריד

רושם ראשון: עדיין לא יצאה התנועה הדתית־הלאומית ממשבריה. עדיין יושבת היא על מדוכת קיומה. עדיין לא מאיר האור בקצה המנהרה עד כדי גירוש החושך, האפילה, הכאבים, הייסורים.

רושם שני: כבר (עדיין?) מתרוצצים (מי לא?) סביב כסאות, כיבודים, סיעות, „קונים—מוכרים", מקבלים תמורה, מחזירים תמורה. יד הכל — בקול.

שלישי: מחפשים מוצא. „המשופשפים" „עוזרים" ל„חדשים": כבכנסים כינוסים, מתוועדים בוועדות, משתפים שיתוף, מפלגים פלג, שומרים משמרות, נוטרים איבה, אוהבים אהבה, מלחכים, צועקים, מסלפים, „סוגרים" מצד הצד.

רביעי: לא דנים בעיקר. לא מתכוננים לדון בו.

*

הרהור ראשון: הוועידה צריכה להיות יום של חג. חג לציונות הדתית על המרכיבים שבשמה ובתורתה. חג של העלאת שאלות ובירורי דרך, של דיון ערכי אמיתי במה שמציק מבפנים ומבחוץ. של תורה שבכתב, של משנה שבעל־פה, של שקלא וטריא, של השרשת השרשים והנצת ציץ ופרח, של פרישת ענפים ושל כריתת זרדים, קוצים ודרדרים.

הרהור שני: האם יועמדו לסדר היום שאלות האמת המכרסמות בחלל הבית הפרטי של מאות אלפי בתי־אב בישראל, יחד עם שאלות הבנין הכללי של מדינת ישראל, מדינת היהודים ומדינת היהדות?

הדרך משל הבנין: מה פירושו של היעד „ללמוד תורה"? כיצד הוא מתבטא הלכה למעשה במערך החינוך על רבדיו וגילוי? אלו כלים ואלו מוסדות? איזו עדיפות יש לו בתחומי החינוך על פני „דברים אחרים" ומה מקומם? כיצד מגדלים גדולי תורה בעלי השקפה ציונית־דתית שילחמו מלחמתה של תורה במדינה ולמענה? כיצד תקבל הרבנות הראשית והרבנות בכלל את מקומה ותבצע את תפקידה? האם יכולה להיות רבנות צבאית של ישראל ללא הכרת רבניה במדינת ישראל? (האם די להכימא?).

יעוד: האם ארץ ישראל בשבילנו חשובה באמת, במדיניות ובחיי הרוח? ומה היא גולה? ומה אומרים לגולים אשר עדיין לא נטשו את גלותם? המותר להזכיר (חיו...) את המלה והעניין ששמו „עליה"? ומה יאמר ליושבים על אדמת הקודש במדינת הקודש ואינם חשים את גלותם? והאם אנחנו מודעים להיותנו דור גאולים? ובמה גאולתנו? והאמנם יצאנו מגלות וגם גלות יצאה מאתנו?

ועוד ועוד? מאי משמע לחיות במדינת ישראל להילחם בחילוניות ולאהוב, כך ממש וכפשוטו, את המכונה „חילוני"? לאהוב בלא שיור ובלא סייג כמצוות אהבת ישראל, לשמוח בשמחתו ולהצטער בצערו. (חס ושלום, ישמרנו האל, לא לשמוח לאידו — שהוא בסופו של עניין גם איתנו. למשל: למי ולמה מתכוונת אמירה כגון: „רוב היורדים, כידוע, הם חילוניים" — „אמרנו לכם ד'").

ועוד שאלות לדיון בוועידה — כיצד יחסנו לעולם המסדרוני? על כל מרכיביו — חיוב גמור? שלילה גמורה? פשרה? אילוץ?

מה עושים אנו בבישור התרבות? ולהערכתי, עד היום — כמעט שום דבר. כוונתי — לשלם המוסיקה, האמנות, הדרמה, התקשורת וכו'.

ואם לא די בכך אוסיף עוד הרהור שלישי — האם שלושה „מרצים" המדברים באולם כאשר „הענינים" מסתדרים, כמקובל, במסדרונות ובבתי־קפה צדדיים יפתרו אחד מכל הנושאים הללו?

הרהור רביעי: מה נאמר, למחרת הוועידה, לכל מבקשה ומקייה בנושאים ערכיים ורעיוניים אלו? האם מותר לנחש? האם מותר להעז ולומר כי אין במתכונת הנוכחית, הנראית, לוועידה כדי תשובה, ולו אחת, לכל אלו הנושאים הכואבים באמת למאות אלפים בישראל המצפים לשמוע?

*

תקוות — שיידעו הבאים בשערי הוועידה, ואלו המלווים אותה מרחוק, את אחריותם. למען ד' שיתכוונו ברצינות ובכנות. שיתגלגלו לסייעתא דשמיא.

התמודדות בדרך של הבנה וכבוד

מאת הרב מאיר פרידמן

הוויכוח המתנהל כעת במדינה ובעם ישראל, כולו היא תוצאה מהפילוסופיה החילונית שפעלה במאה האחרונה ובמאה העשרים שאנו חיים בה והשפיעה על חלק גדול מעמנו.

התרבות האירופית הובילה לידי מצב של אסון השואה. המצפון של האנושות נשאר דומם. המוסר של תורת ישראל נעקר לגמרי מהחלק החילוני של עם ישראל.

במדינת ישראל מתרוצצים אותם הכוחות ההיסטוריים של מתייוונים, ושומרי תורה ומצוות. החינוך החילוני במדינה כיוון את דרכו ליצור עם חדש בלי שורשים תורניים. המירו את מוסר אבותיהם במוסר הגבעות שה אוכל עשב. במוסר שהכל „מותר לך". אין מצפון נשמר במובן התורני „כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ".

מול החינוך החילוני קם חינוך תורני של המגמה הדתית הלאומי. גדל נוער נפלא שמביא כבוד לעם ולמדינה. נוער איתן באמונתו חזק בצדקת דרכו, שעם ישראל וארץ ישראל מקושרים בתורת ישראל ובמצפוני העיקרי. הנוער הזה הנה הביא „ישועות של יעת באפלי שמי".

בוויכוח הזה צריך להיות משאל עם במדינה ובתפוצות. כל אחד צריך לתת דעה בשאלות כגון: לאן אנו הולכים? מה יהיה העתיד שלנו? האם אנו הולכים בדרך הנכונה? האם החינוך החילוני יבטיח את קיומו של העם כולו?

לאחרונה התכנסו נציגי המזרחי הפועל המזרחי מהארץ והתפוצות בקיבוץ לביא לימי עיון ודיון על המצב ביהדות העולם בכלל ובמדינת ישראל בפרט. אישי תורה ומדע, נציגים מהתנועה הדתית הלאומית באו מכל חלקי העולם היהודי לשמוע ולהשתתף בדיון החשוב הזה.

מהכינוס הזה יצא קול להתעוררות בהתמודדות בין הזרמים. בדרך של הבנה וכבוד. דובר על פגישות בין דתיים וחילוניים ובעיקר להיפגש עם מחנכים חילוניים ולהדבר על תוכן הלימודים בגני הילדים ובבתי הספר היסודיים והעל־יסודיים.

דווקא בימינו אלה של אי הבנה בין דתיים וחילוניים יש התמכות, חוב קדוש ואחריות גדולה לשוחח, לדבר לעשות הכל כדי להביא את כל חלקי העם לחיות בשלום.

מצווה חשובה היתה בעם היהודי היא ללמוד וללמד. הלימוד מביא לידי מעשה. בהפצת ידיעות התרבות שלנו וההבנה. הדרך המסורתית של תורת ישראל, נתרום לשקט ושלום בין כל חלקי העם.

סיכומו של שבוע

ישראל — בין חוסיין לבין ערפאת

בין טוב ובין רע, עובדה היא, שבשנה האחרונה חל קיפאון בזירה המדינית באזורנו. גם המעצמות נמנעו מלטפל בנושא הזה, אם כי יודעי דבר מעריכים, שההתעצמות הצבאית של מדינות ערב נמשכת בקצב מוגבר, בעוד צה"ל מצטמצם בשל אילוצים תקציביים.

קיפאון זה נגרם לא מעט בשל הפילוג בעולם הערבי, מלחמת עיראק—איראן והיעדר תיאום עם ראש ארגון המחבלים, ערפאת, המכשיל מראש כל ניסיון להידברות ישראלית—ערבית.

עיני ישראל פקוחות היטב לעבר הגבול הצפוני, כאשר סוריה מהווה כרגע האיום הצבאי הרציני והמוחשי, כשחיל הרגלים שלרשותה הגיע לחצי מיליון איש.

בינתיים הננו ערים גם לנעשה בתוכנו, בשטחי יו"ש וחבל עזה. כמו זיקית המחליפה צבעיה, כך חלים שינויים תכופים ביחסי חוסיין—ערפאת. אתמול — קבלות פנים חגיגיות, חיבוקים ונשיקות, והיום — פנים זעופות, גירושים, יחסים עכורים וסגירת משרדים והצגויות.

מאז פברואר 1986, כאשר חוסיין נואש מהתקווה להשיב את אש"ף למהלכים המדיניים עם ישראל, חלה הידרדרות ביחסיהם, ומלך ירדן מחפש אופציה אחרת. מאז הגביר אש"ף את התחרות תחת סמכויות חוסיין ומעמדו בקרב תושבי יהודה, שומרון וחבל עזה. עוזרו הבכיר של ערפאת, ראש הזרוע הצבאית בפת"ח, חאליל אלוזיר (המכונה „אבו ג'יהאד"), שיזם בשעתו הידוק הקשרים בין חוסיין לערפאת, הוא היום מגורש בישראל ומקיים קשרים עם פעילי אש"ף ב„שטחים". משרדו של אבו ג'יהאד זה הוא אחד מעשרים וחמישה המשרדים של אש"ף שירדן סגרה השבוע.

יועציו המדיניים של ערפאת היטיבו כנראה, לייעץ לערפאת לנהוג „לינו פה הלילה", ולעכב תגובתו לצעדו זה של חוסיין. בעיתונים ערביים מיהרו להודיע, שערפאת, בתגובה לסגירת משרדיו, יכריז על ביטולו הגמור של ההסכם עם חוסיין (בפברואר 1985). אולם, כאמור, התגובה בוששה לבוא.

סוד גלוי הוא, ולמרבה הצער גלוי מדי, שישראל עורגת ונכספת ליום שבו יושיט חוסיין יד לקראתנו, לקראת ראשית גישושים לשיחות הסדר שלום. אם כך יהיה, יחל מחול שדים ממש להיהודים אלה ואחרים לעודדו ולקרבו.

עם כל זה, אין רע בכך ששר הביטחון, יצחק רבין, מיהר לברך על צעדה הנ"ל של ירדן. סגירת משרדי אש"ף, פגיעה בתשתית צבאית ומדינית של אש"ף בירדן וב„שטחים", יסייעו לישראל לתוך את הגורמים הפלשתינים ביהודה, שומרון וחבל עזה. אם כי ירדן עצמה חוזרת ומדגישה שהיא עדיין מכירה באש"ף כנציג בלעדי של הפלשתינים, פעולת ישראל בבגמה להרכיה לתומכי חוסיין, כי ייהנו מזכויות יתר ב„שטחים". ישראל גם נתנה לחוסיין זכות וטו במינוי ראשי ערים ווכויות אחרות.

אנו מצפים ליום שבו הפלשתינים יגיעו לכלל הכרה שערפאת מהווה מכשול בדרכם להסדר שלום עם ישראל. אולם, יחד עם הצעדים שאנו נוקטים להרחבת הניתוק בין חוסיין לבין ערפאת, בל נשכח שהשמחה מוקדמת. לא פעם היינו עדים למעבר חד ביחסיהם של מנהיגים ערביים. על כן אומרים: „יום עסאל (דבש) ויום בצל", קיימת גם אפשרות, שה„מתוק" זה ייצא „מר", וההתוצאות יכולות להיות שליליות לגבינו. דווקא ערפאת „מוכה" ו„מובס" עלול לזכות באהדה גדולה בשטחים. יחד עם זאת, אפשרי גם שאש"ף יאלץ להגביר פעילותו בלבנון נגדנו.

לסיכומו של דבר, בצעדו זה של חוסיין יש סיכויים ויש סכנות לגבינו, ותיטיב ממשלתנו לעשות אם תפעל בזהירות מירבית בתמרון בצעדיה בין חוסיין לבין ערפאת.

יונה כהן

כשנקבע מועד טקס הנחת אבן־הפינה לבית־הספר לסיעוד בבית־חולים לניאדו בנתניה, לא היה ידוע, כמובן, כי הדבר יהיה בעיצומה של שביתת האחיות. טקס זה הביא קורטוב של נחת למקצוע האחיות. בבית־החולים הדתי אין האחיות שובתות מטעמים של פיקוח נפש. בבית־הספר לסיעוד ב„לניאדו" הכשירו עד כה כמאה אחיות העובדות במרכזים רפואיים בארץ. בטקס הנחת אבן־הפינה לבנין החדש נכחו רבנים, שגריר ארה"ב בארץ תומס פיקרינג, חברי הוועד העולמי של ידידי צאנז ובני משפחת טסלר מארצות־הברית, שתרמו חצי מיליון דולר ועל שמם ייקרא המרכז. (צולם: מיכאל וייס)

„חבלי לידה" קשים לסיום שביתת האחיות

כמה וכמה פעמים היו כבר ההסדר המיוחל, ששובן של האחיות השובתות לעבודתם הסדירה אינו אלא „עניין של שעות".

ברם, נראה, כי הפעם ועד הסתדרות האחיות, לפחות, קורץ מ„חומר אחר" — נוקשה, חסר רגישות כלפי החולים המאושפזים, המנהל מדיניות של „יקוב הדין את ההר", ויסבלו החולים, ובלבד, שלני האחיות יהיה „שכר גבוה יותר"...

הן איבדו במהלך השביתה את אימון הציבור בהן, ואף יצרו חזית של התנגדות, בסיוע לאחר שאנשי האוצר חשפו את היקף שכרן. העולה במקרים רבים על אלף שקל לחודש. בשלב מסויים של השביתה הן תכננו להביא לכיכר מלכי ישראל בתל אביב את בני משפחותיהן כדי לקיים הפגנה גדולה, תוך זעקה גדולה יותר לגבי מצבן הקשה ש„חייב אותן לנקוט צעדים ארגוניים קיצוניים".

לקראת סוף השבוע, כשנראה ששביתת האחיות תימשך בעקבות האדישות שגילו מעסיקיהם ממשרדי הממשלה, נקט מזכ"ל ההסתדרות, ישראל קיסר, יוזמה והחל בניסוחו של מסמך, שמטרתו היתה — להביא את האחיות לשולחן הדיונים, תוך שיבה מלאה של כלל ציבור האחיות לעבודה בבתי החולים.

אך־זאן התברר, כי המחלוקת הפנימית בהסתדרות האחיות עדיין קיימת ומפריעה, שכן משך שעות התנצחו אלה ביניהן, כי תיניאנ אותן במרים: האם המזכירה הנבחרת כרמ־ידה פדן, או אילנה כהן, שמאז נטלה את המיקרופון, במהלך ההפגנה ברחבת הוועד הפועל, קראה באורח קיצוני ביותר ל„מרד הפנימי", היותה למנהיגת המורדות בהסתדרות...

בכל זאת, ישראל קיסר החתים את אילנה כהן על המסמך ולא את כרמ־ידה פדן. עובדה זו, כשלעצמה, מלמדת, שכדי לסיים את השביתה נכון היה מזכ"ל ההסתדרות לוותר על נציגות בהסתדרות האחיות ולהכיר בוועד הפורש!

גם לאחר מכן התברר שיש גם לנציגי הממשלה מה לומר. וכך, בחצות הליל, כשנחתם המסמך, די האחיות הביעו נכונות לשוב לעבודה סדירה, הביעו מנכ"ל משרד הבריאות הממונה על השכר באוצר הסתייגותם מהמסמך, ושוב החלה ההתנצחות, והשביתה נמשכת למגינת לבם וסבלם של החולים ובני משפחותיהם!

חיים פיקרש

צה"ל מצמצם את ההסברה הדתית

לאחר שנתפרסם השבוע דבר טיהורו של הרב שמואל דרייליך, הרב הצבאי של יהודה ושומרון, מאשמה חמורה של הסתה ל„רצח עם", מקרה מחריש השוטת לב הציבור לנושא ההסברה בצה"ל בכלל, וההסברה הדתית, בפרט.

כמו בשטחים אחרים כן גם בהסברה „צולים" כלי התקשורת, שברובם נתונים להשפעה שמאלנית, על כל מי שדעותיו שונות משלהם. הפעם נטפלו לדף הסברה תורני המופץ בפיקוד המרכז של צה"ל. בפרסום זה הם ראו הסתה נגד ערבים, והמוזר מכך — הסתה לרצח עם. בבדיקה מהירה, שהוטלה על גוף החקירות של צה"ל, משטרה צבאית חוקרת (מצ"ח), ומסקנותיה נמסרו לפרקליטות הצבאית הראשית (פצ"ר), נמצא כי אין כל מקום להעמיד לדין את הרב דרייליך. מפאת החשיבות הציבורית שיש לנושא פורסם דבר טיהור שמו של הרב דרייליך בפומבי, דרך דובר צה"ל, דבר שאינו מקובל בדרך כלל.

הסיפוק מהסרת האשמה מהרב דרייליך מלווה בחששות לגבי עתיד ההסברה הדתית בצבא העם, צה"ל. זאת בשל „המלצה" שמוסיף בחוות הדעת שלו הפצ"ר, שלפיה צריכים הרבנים הצבאיים „להימנע בעתיד מלגעת בנושאים פוליטיים". מובן שהמלצה של הפצ"ר מחייבת, למרות שהדבר לא נאמר במפורש. ביצוע ההמלצה פירושו נטילת חלק נכבד מעבודת הרבנות הצבאית. הא אלם החלוקי שהוטל על הרבנים הצבאיים לא יאפשר להם לבצע אחד התפקידים המרכזיים שלהם — חיזוק החוסן הרוחני של חיילי צה"ל. בכל מדינות העולם מבינים היום שהחייל צריך לדעת על מה ולמה הוא נלחם, ואינו צריך לפעול כאוטומט המקבל הוראות ופקודות וממלא אותן. חיזוק רוחו של החייל הוא אחד מכלי הנשק החשובים לו, וככל שהוא מחוזק יותר כן עולה כושר הלחימה שלו.

למען האמת, הרבנים הצבאיים אינם אנשי ההסברה היחידים בצה"ל, וגם אם תצומצם פעולתם עדיין יישאר מערך ההסברה הראשי בצה"ל — זה של קצין חינוך ראשי. לו יש מערכת מורכבת של פעילות חינוכית, שמטרתה המרכזית היא להביא את החייל להזדהות עם עמו וארצו, ובכך לחזק את המוטיבאציה שלו להילחם ולבצע את מלאכתו מתוך הכרה בצדקת מלחמתו. האמצעים לכך הם רבים ומגוונים — אם ישירים; הרצאות ושיחות, שבהם מלבנים נושאים בתולדות העם והארץ, טיולים ברחבי הארץ וכד', ואם עקיפים; ביקורים בתיאטרונים, סיורים במוזיאונים, שמטרתם להעלות את רמת תרבותם של החיילים. אותו דבר אמור גם לגבי השכלה כללית הניתנת לחיילים, החל בלימודים יסודיים לחיילים שלא סיימו בית ספר יסודי, וכלה בהשכלה גבוהה למשרתי קבע.

עד כה הבינו בצה"ל, כי מערך הסברה בקיף אינו מספיק, וכדי להגביר את חוסנו הרוחני יש להנחיל לחיילים קצת מהמורשת היהודית. וכך, למשל, בכל שנות קיומו של צה"ל נערך בחודש אלול מבצע ההתעוררות ביוזמת הרבנות הצבאית, וההשתתפות בכנסים הנערכים במסגרת זו היא חובה לכל החיילים. מפקדי צה"ל לא ראו בפעולה זו מבצע הסתה דתית ולא התחשבו בצעקותיהם של השמאלנים למיניהם על „כפייה דתית".

גם בפעולות ההסברה האחרות של הרבנות הצבאית, הן בכתב והן בעל פה, אין לראות כפייה, אלא חלק מחיזוק הזיקה לישראל. את התוצאות אפשר לראות בקרב חיילי ההסדר בעלי המוטיבאציה הגבוהה, שכל יחידה בצה"ל רוצה לזכות בהם.

ברוך אדלר

יותר מזומנים — כמגמה חיובית

גידול כמות הכסף בידי הציבור היווה בדרך כלל בכל השנים „נורה אדומה" לקברניטי המשק. הדבר גרם להתפתחות תהליכים אינפלציוניים.

משום כך קבע החוק שאם אמצעי התשלום עולים מעל לשיעור מסויים בפרק זמן קבוע, חייב נגיד בנק ישראל להגיש על כך דו"ח מיוחד לממשלה ולוועדת הכספים של הכנסת. דו"ח כזה מאפשר לנגיד להפעיל „פעמון אזעקה" על המצב במשק ולהציע הצעות לתיקונו.

הנגיד החמישי של בנק ישראל, פרופ' מיכאל ברונו, הגיש השבוע דו"ח ראשון על עליית אמצעי התשלום במשק לתקופה שלפני כניסתו לתפקיד. מהדו"ח עולה כי בסוף חודש נובמבר 1985 עד סוף חודש מאי 1986 עלו אמצעי התשלום בשיעור של 61 אחוז. אלא לשם שינוי הפעם עליית אמצעי התשלום היא חיובית ולא שלילית.

כי כה קרה? בתקופה שלפני כן ברחו אנשים מכסף מזומן, הם רצו לפמ"ס, אגרות חוב, תכניות חסכון, דולר שחור, פת"ב־בלסה ובעצם כה לא. הכל כדי שלא להחזיק מזומנים, כיוון שהשקל איבד מערכו כחצי אחוז ליום. אבל מאז הפעלת התכנית הכלכלית השתנו פני הדברים. אנשים מוכנים להחזיק מזומנים בכיסם. הערך נשמר. לכן, גדלו אמצעי התשלום ב־8.3 אחוזים לעומת עליית מחירים של 1.3 אחוז.

בדו"ח הנגיד יש שורה של המלצות כדי למנוע התחדשות האינפלציה. אבל, הסיכום לגבי עצם עליית כמות המזומנים בידי הציבור הוא טפיחה על השכם.

י. ד.

עט לשחוק

עתה כבר ברור מעל לכל ספק כי ולדהיים הוא שונא־ישראל מושבע.

*

כשוולדהיים הכריז בלהט בנאום השבעתו כי יילחם באנטישמיות עד חורמה, כבר התחלתי לחשוב, כי ביום הבחירות נתן את קולו למפלגה היריבה.

*

חוסיין סגר את משרדי „פתח" בירדן. ואולי פתח בכך פתח למו"מ עם ישראל.

*

ל„פתח" חוסיין אמר שלום. השאלה היא, האם איתנו הוא גם רוצה להתראות.

*

בארצות־הברית חוקרים מי העביר לישראל ידע לייצור פצצות מצרר. בישראל מתעניינים: את הפצצה הצרורה החדשה מי צרר.

אילן בומבר

השבוע בקו מעט יקר

הפצצה תקשורתית...

הצופלדיס

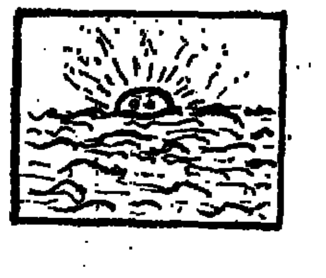

ב"ה, יום ו', ד' תמוז תשמ"ו (11.7.1986)

גליון מס' 239

בעריכת עפרה ורד

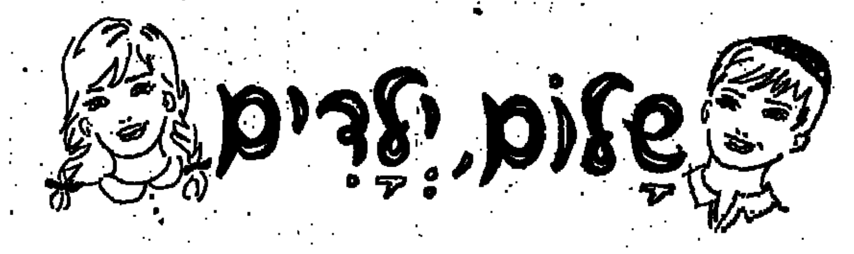

"קרה לי נס", אמרה לי בת דודתי הקטנה. "ומה קרה?" שאלתי בסקרנות. "השתתפתי בטיול שאורגן מטעם "בני־עקיבא", יפה אמרתי, ומה היה הנס? "הטיול היה נפלא", המשיכה בת דודתי וסיפרה, "אבל, בשעת הארוחה כאשר ישבתי עם כמה חברות על אחד הסלעים ביער ליד ירושלים, והנה מתפתל ומתקרב אלינו, יצור עגול ועל גבו מעויינים בצבעים מרהיבים. נחש!!! קראה חברתי. נבהלתי חשתי שראשי מתרוקן מדמו, רגלי התקשו כמו אבנים ובקושי התרחקתי מהמקום".

בשומעי סיפור מפחיד זה, החלטתי הפעם לכתוב לכם, ידידי הצעירים, על הזהירות הרבה שעליכם לנקוט במצבים כאלה. הנחשים, העקרבים ועוד יצורים מסוכנים יוצאים להם בימות הקיץ מחוריהם ל"טיול" כמונו, ועלינו לשמור מרחק מהם. נכישת נחש מהווה סכנה חמורה לחיים. יש לבדוק היטב את השטח בו אנו רוצים לנוח ואם, חס וחלילה, קורה משהו, לא להיכנס לבהלה, לפנות את השטח ולתת למבוגרים שהביאו תרמיל "עזרה ראשונה" לטפל במקרה.

בהזדמנות זאת אזכיר לכם שאין לגעת בשום חפץ חשוד. בארצנו היו מלחמות ומסתובבים מחבלים. במקומות שונים בארץ מונחים רימונים ומוקשים, הנגיעה בהם תגרום להתפוצצות ולפגיעה בחיי אדם. על כן, זיכרו — הסקרנות במקרים אלה עלולה להזיק. אם מצאנו חומר נפץ, עלינו להתרחק מהמקום ולהודיע למבוגרים ולתחנת משטרה קרובה.

נשתדל מאוד לנהוג על פי כללי הזהירות ויחד, בעזרת השם, נעבור את הקיץ בשלום.

שבת שלום
שלכם,
עפרה

ותמת שם מרים... ולא היה מים לעדה (כ', א'־ב')

לדעת בעל "כלי יקר", נענשו כאן בני־ישראל על שלא הספידו כראוי את מרים הצדקת במותה. שכן במות אהרן נאמר: "ויבכו את אהרן שלושים יום" (כ', כ"ט) ובמות משה נאמר: "ויבכו בני ישראל את משה... שלושים יום" (דברים ל"ד, ח'): אבל במרים הנביאה לא הוזכר כלל בכי ומספד, אלא נאמר: "וישב העם בקדש, ותמת שם מרים ותקבר שם" (כ', א'). היתה בכך כפיית־טובה מצד בני ישראל, שנהנו ארבעים שנה מבארה של מרים, שנדדה איתם בדרכם במדבר, ומשום שלא ספדו לצדקת במותה, נסתלקה באר־המים ממחנה ישראל. כדאי שהכל יכירו וידעו שמתנה יקרה זו ניתנה להם בזכות מרים, וראוי לבכות ולהתאבל על מותה.

והיה אם נשך הנחש את איש, והביט אל נחש הנחושת וחי (כ"א, ט')

נשאלת השאלה: וכי ההתבוננות בנחש הנחושת יכולה להחיות או להמית? אלא כל זמן שהיו עיניהם של ישראל תלויות לשמים ומבקשים רחמים, היו רואים את הנחש שהיה נתון למעלה בשמים, אותו צוה הקב"ה למשה לעשות, אז היה ליבם מופנה לרחמי שמים, והיו מבקשים רחמים והקב"ה עשה נס וריפא אותם. (ילקוט מעם לועז)

דבר בשם אומרו

הלל אומר: הוי מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום, ורודף שלום, אוהב את הבריות, ומקרבן לתורה.
(פרקי אבות א', י"ב)

מלאכת האיסוף כיצד?

מאת חיים לנגלבן

"החופש הגדול", כשמו כן הוא — גדול, זמן רב עומד לרשותנו. בואו, נמצא לנו, בין שאר העיסוקים, עיסוק נוסף לשעשע את עצמנו ולמלא את זמננו הפנוי.

לדור ולמיה, לטל ולמיכאל וגם לשרי אוסף גדול של בולים. מה טיבו בדיוק אין אנו יודעים, אבל יש להם באמת בולים רבים. ואתם סבורים בוודאי שלאסוף כמות גדולה של בולים קשה ביותר. אין זה מסובך כל כך.

ובכן, כל עוד אין אנו יודעים בדיוק מה רצוננו לאסוף, לאיזה נושא נקדיש את האוסף שלנו, מוטב שנאסוף את כל הבולים המתגלגלים לידינו. למעשה, כדאי לאסוף בולים רבים ככל האפשר, כדי שנוכל להחליף בול [illegible] ונושא אחד בבול שבו חשקה נפשנו.

ובכן, — מלאכת האיסוף כיצד? יש כמה דרכים, ילדים. ראשית המכתבים המגיעים הביתה. בקשו רשות לפתוח את המעטפות, ועשו זאת בזהירות רבה. פתחו את המעטפה בתחתיתה, לא קרוב לקצה שבו הודבק הבול. כך גם לא משחיתים את המכתב שמעבר למעטפה. את המכתב תנו לאמא, ואת הבול גזרו בעזרת מספריים סביב סביב לבול, כשאתם משאירים שוליים רחבים.

אפשר לארוב לדוור ולהתנדב למסור את המכתבים בבתי השכנים, כשתבקשו [illegible] הבולים המודבקים על המעטפה. שיטה אחרת היא ה[illegible] נידונו. אפשר ללכת משכן לשכן ולבקש שישמרו עבורכם את הבולים שעל מעטפות המכתבים. אבל לא כדאי להגזים בכך, שכן יום אחד עתיד הדבר להימאס על השכנים...

ואם... הוא יכול בעצמו לאסוף בולים. ישנה שיטה נוספת, [illegible] יעילה. אפשר לבקש מסבא, סבתא, דוד, דודה וכו', שיתגייסו למבצע איסוף. יש להניח שאם יראו שאתם מגלים התעניינות של ממש, ישמחו לעזור לכם. הם יחטטו בין ה"אלטע זאכן", יעלו על ה"בוידעם" שם ודאי ימצאו שלל של מכתבים ישנים ועליהם... נחשתם... בולים, אף עתיקים ונדירים יקרי ערך.

בשלב מאוחר הרבה יותר, נשתמש, מן הסתם, בקניית בולים, אבל זו באמת לא חוכמה, לקנות כל אחד יכול, ואילו לאסוף — לכך נחוצים כישרון ו...תושיה.

ובכן, התחלנו לאסוף בולים.

בפעם הבאה נשוחח על אביזרי התחביב ועל השלבים הבאים לאיסוף.

מאת אהרן ב"יד

— לאן הגענו? שאל בנימין.

— לצומת "תפוח", אמר אלעזר, המשתתף בקביעות בכל טיול, גם אם אינו מדבר תמיד...

— נכון, אמר שמריה. ובכן נמשיך היום מכפר־תפוח, ששמו הוא מקראי! ובמקום צפונה, נפנה מערבה, ונעזוב את דרך־אלון.

עברנו בין שדות, חלקן מעובדות חלקן בור, עד שהגענו אל הישוב הגדול אריאל, השוכן מדרום לדרך, וכביש מיוחד מביא אליו. נכנסנו לישוב, עברנו בין שכונות השונות, השיכונים החדשים הגדולים, לעומת הבתים הראשונים, הוילות (בעברית — חוילות) המטופחות בבנייה, אך בהרבה בתים וחצרות חסר לנו הירק מסביב לבתים.

— שמריה, למה יש כאן רק בתים ולא ירק, כמעט? שאל בנימין.

— אכן, צדקת, אך עוד מעט. אינך זוכר כיצד נראה המקום לפני שנים ספורות, כאשר החלו להתיישב כאן, ולו ראית זאת, היית חש בהתקדמות הענקית מאז. הכל יגיע — סבלנות.

במועצה המקומית קיבלנו דף הסבר, ושמריה הקריא לנו את תולדות המקום והתוכניות הפיתוח. היינה כי כן למדנו להכיר עוד חלק מארצנו — יישוב בשומרון.

המשכנו מערבה, ולהפתעתנו היתה הדרך רצופה יישובים חדשים, מימין ומשמאל, מצפון ומדרום לדרך. הבתים הקטנים של בית־אבא, והנה קרית נטפים, ועוד קפיצה קטנה ואנחנו...

— יה שמריה, איזה בתים, איזה רחובות, צעקו החבריא ביחד.

— נו, ובכן, תגידו אתם, מה שם המקום?

ובמקהלה צעקו כולם: אלקנה, אלקנה, אלקנה! — אך לזכותם יש לומר שישרים הם הילדים, הם הודו מייד בפני שמריה שקראו את שם היישוב על השלט, ובאמת לא ידעו מהו שם המקום.

ובכן, על שם הנחל הקרוב, נחל קנה, נקרא שם הישוב אל־קנה, ויש הרוצים לקרוא לו בשם אביו של שמואל הנביא, בן אלקנה. ביקרנו באיזור התעשייה, במקום בניית הישיבה הגדולה, באיזור מבני החינוך, והשתאינו על גודל הישוב, למרות שהערים בארץ גדולות בהרבה.

— כן, חברים, מן ההשתאות שלכם אני למד, שאתם תוהים כיצד בונים יישוב כה גדול. ראו, יש הרבה אנשים שארץ־ישראל קדושה להם, ולכן הם מוכנים להתיישב בכל מקום שיש סכנה שיימסר לידי האויב הזר, ואחרים — זוגות צעירים מחפשים לבנות את חייהם מן ההתחלה, והם באים להתיישב ביישובים חדשים, וכך, ברוך השם, ההתיישבות מתרחבת. אתם יודעים, ילדים, שהרבה יותר יהודים שומרי תורה ומצוות מתיישבים ביישובים החדשים, לעומת האחרים.

מאלקנה הצפנו אל קרני־שומרון, וכאן כבר ראינו יישוב מבוסס, הרבה ירק, הרבה גנים, איזור תעשייה גדול, וכבר לא השתאינו, כלל לא היתה התפעלות, כבר היינו עם הרעיונות.

— שמריה, כאשר התיישבו כאן התושבים הראשונים, שאל בנימין, האם הם ברכו איזו ברכה מיוחדת בהקימם את ביתם כאן?

— כן, בנימין, שאלה יפה, כל הבונה בית חדש שנגאל מן האויב, או מאומות העולם שגרו בארצנו, מברכים ברכה מיוחדת: "ברוך מציב גבול אלמנה". ללא שהייה נעמדה כל הקבוצה סביב לשמריה, הרימוהו על כתפיהם לאות־תודה, וברכו — ללא שם ומלכות, ברוך מציב גבול אלמנה.

עונת ה"גוגואים"

מאת שושנה צפורי

כמו תמיד – בכל שנה,
כבר החלה העונה,
האח, הנה הם באים –
משחקי ה"גוגואים".

כל ילד מבקש
לאכול הרבה משמש
וכל שכן שבגנן
ב"גוגו" מגלה ענין...

נתתי לאורי צבעים
בעד עשרה "גוגואים"
ומיוסי קבלתי עשרים
בעד שני ספרים.

דוד במשחק מצליח
את ה"גוגואים" להרויח,
ואני – אחרי ההפסקה –
נשאר עם שקית ריקה...

רן ורן נלחמים
על שני "גוגואים",
אף אחד לא מותר
מי מהם ישיג יותר?

ואני, "בלי חכמות",
משחק בלי מלחמות –
אף התחלתי כבר לדאג:
שמא זו "מלחמת גוגו ומגוג"...

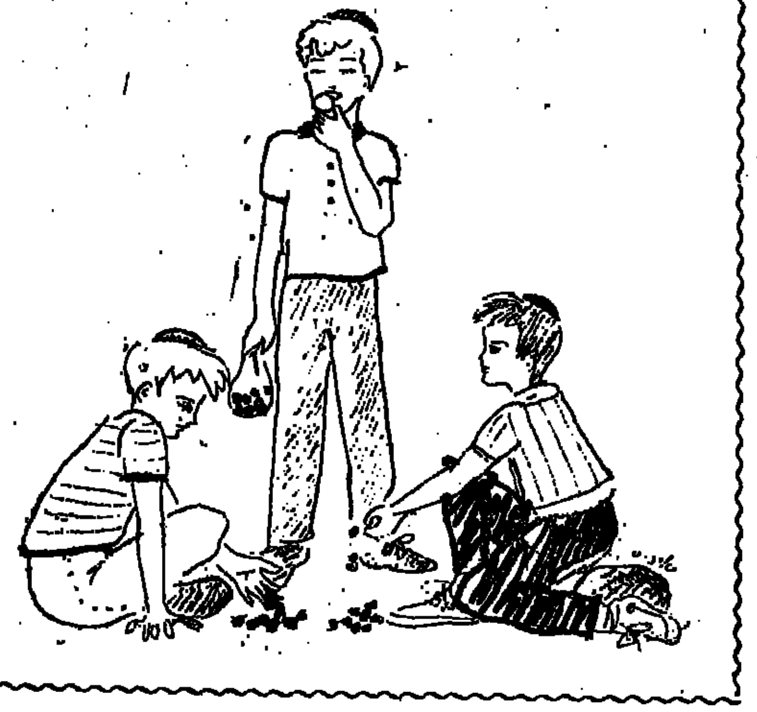

חודש תמוז

מאת רחל שילוני

חדש תמוז
כלו קיץ
כלו שמחה
משתובב לו
עם רוחות קלות
עם צבעים
ועם פרות!
כלו חפשה
טיולים ונסיעות
ורמיונות – מה לעשות?
כלו אפשר
כלו מתר.
אז מה אם חם?
אטבל אותו בים,
ויודע אני לשחות
ובמים שוקעים לי
אפילו החלומות.

ואני –
רק עם מים,
רק עם שמים
ועם אין ואין.

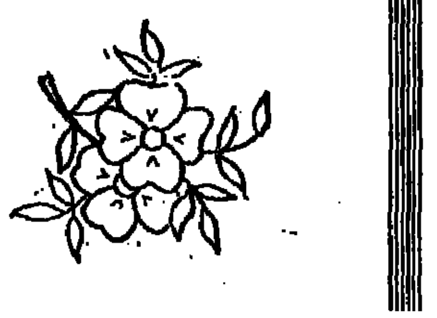

חידון ושעשועון

תשבץ כל־בו

מאת אבי וינברג (בן 14, תל־אביב)

במאוזן — מימין לשמאל:
1) אבן יקרה.
5) אחד האבות.
9) מקום איחסון התבואה.
10) מוצא שפתיים.
11) פרת.
13) מרתף לשמירת יין.
14) מאבות מלאכה.
15) מקום חניית בני ישראל במדבר.
17) הבא.
18) ההיפך מעבה.
19) אותו אכלו בני ישראל במדבר.
20) פרשה בספר בראשית.
22) בהמות.
24) חית־טרף.
26) לבנה.
28) ממכות מצרים.
29) מתייסר.
31) חופש.
32) נוצר.
33) ההיפך מוולה.

במאונך — מלמעלה למטה:
1) אחד הצבעים.
2) עוזב.
3) ההיפך מעלה.
4) שר.
5) אבר בגוף.
6) בעל חיים.
7) פרשת השבוע.
8) עולה.
12) אדם שגר בארץ נוכריה.
15) פרשה.
13) צורר ממגילת אסתר.
20) אחד החודשים.
21) עץ מאכל.
23) תנור.
24) חופש.
25) המציאה מליבה.
27) ידיד.
28) מופיע לפני הרעם.
30) מילת שלילה.
31) ההיפך ממת.

בין הפותרים יוגרל פרס

עיטורי סופרים וספרים

צוהר לחשיפת גנזי תימן

מאת צ.מ. רבינוביץ

שוב הפתיע אותנו ר' יהודה נחום לוי בספר חדש בשם „צהר לחשיפת גנזי תימן"*. זה חמישים שנה רי"נ לוי, החל משנות העשרים המוקדמות לחייו, עוסק בעמל וביגיעה באיסוף כתבי יד מגנזי תימן. עוד לפני עליות יהודי תימן לארץ הוא עודד במכתבים את רבני תימן, קרוביו ומודעיו, שיעלו לארץ את שרידי כתבי היד הנמצאים בגניזות בבתי הכנסת בתימן, וגם אחר כך עם העלייה הגדולה של יהודי תימן לארץ הוא נודד מיישוב ליישוב, לחפש חיבורים שלמים או שרידי דפים עתיקים, ומחטט בתוך כריכות הספרים שבהם יהודי תימן נהגו לכרוך את ספריהם. באופן כזה הצליח לאסוף אלפי קטעים במקצועות שונים ביהדות.

הרבה חוקרים ורבנים נעזרו על ידו בהוצאת ספריהם. כך לוי מקבל כל אדם בסבר פנים יפות ומגלה לכל אחד את אוצרותיו במפעל חשיפת גנזי תימן בחולון. המפעל כבר פירסם ספרים אחדים בפרשנות המקרא (ספר ההפטרות), צילום כתב יד צחיק של המשנה סדר מועד בניקוד עליון־בבלי ובנוסח יהודי תימן, עם פירוש הרמב"ם בערבית, שו"ת רביד הזהב על השולחן ערוך לר' דוד משרקי ועוד. חלק גדול מכתבי היד טרם פורסמו והוו מוכנים לחוקרים לפענחם. לאחרונה נמצאו קטעים כמכילתא לדברים העומדים להופיע. ספרו האחרון מכיל רשימת כל כתבי היד הקטעים הנמצאים במפעל מחולקים לפי מקצועות וממוספרים. ואלה מדורי הספר:

מקרא — כתבי יד של המקרא (= תאג') בניקוד ציוני, עם תרגום אונקלוס ובלעדיו, המסורת כמנהג יהודי תימן, עם פירושים שונים וכולם בני מאות שנים, תפסיר (= תרגום) רב סעדיה גאון, קטעי מדרשים לתורה, כרכים שלמים של מדרש הגדול לתורה מאת ר' דוד העדני, מדרש אסתר מאותו מחבר, כמדרש ר' דוד נכד הרמב"ם. אברהם כך פירסם לבראשית שמות בלבד, ובמפעל נמצא גם המדרש לדברים ולמועדים. נמצאים שם כל הפירושים והמדרשים לתורה שחיברו התימנים, כגון מדרש החפץ לר' זכריה הרופא (= הרז"ה), נר השכלים לר' חוטר בן ישי, מאור האפילה לר' נתנאל בן ישע ועוד.

בתורה שבעל פה — ספרי משנה וגמרא, משנה תורה לרמב"ם בנוסחאות קודמים, פירוש המשנה להרמב"ם בערבית, ספר המצוות — כולם בני מאות שנה, תכלאלים (= סידורים) עתיקים, דיוואנים של משוררי תימן ותיכן, כתובות, שטרות וגיטין ועוד.

מדור מיוחד מוקדש לשאלות ותשובות של רבני תימן, ביחוד בעניין הפסיקה לפי שולחן ערוך למהרי"ץ קארו. יהודי תימן פסקו בהלכה לפי הרמב"ם והתפללו לפי נוסח מיוחד (= בלדי). אבל במאה השש עשרה התחילה להיכנס ליהדות תימן השפעת השולחן ערוך וקבלת האר"י. חלק מיהודי תימן קיבלו על עצמם לפסוק לפי השו"ע ונוסח ספרד (= שאמי). גם עם עליית יהודי תימן לארץ, התעורר הוויכוח בין רבני תימן. חלק מרבני תימן פנו לנצוא בשאלה אם מותר להם לשנות ממנהג המקום, הספרדי, ולהחזיר למנהג תימן הקדום, כגון במנהג לאפות המצות בכל יום בפסח, כדי שתהיינה טריות, או המנהג שבמסיבות היה אחד מברך ברכת המוציא בקול רם ומוציא את כל המסובים ידי חובת ברכה — כאן מובאות כל התשובות ודעות רבני תימן בעניין זה.

לסיכום: הספר מלא וגדוש חומר רב לתולדות יהודי תימן, תורתם ומנהגיהם, מלווה בתצלומים של קטעים רבים. תורה נאה בכלי נאה.

*) צהר לחשיפת גנזי תימן, מאת יהודה נחום לוי, בעריכת יוסף טובי. הוצאת אפיקים — לתחיה רוחנית ותרבותית, תל־אביב, תשמ"ו.

יסודותיה של המשפחה היהודית

מאת דוד עלזנר

„כיבוד ומורא", לקט בהלכות כיבוד ומורא אב ואם, מאת יצחק אליהו הכהן אדלר.

המשפחה היהודית היתה מאז ומעולם המבצר המרכזי, היציב והעמיד ביותר של עמנו. היא שמרה על מהותנו, הבטיחה המשך מסורתנו, ושימשה מופת של שותפות אמת, עד שהקב"ה בעצמו הסכים לשכון בתוכה. יסוד המבצר הזה הונח במעמד הר סיני, שם ציווה נותן התורה: „כבד את אביך ואת אמך".
משמעותה של דיבר זה כרקיעה שחקים, שכן היא הובקה זרועית אמונתנו בחיוב החיים במתנת הבורא לברואיו, במצוות יישובו של עולם ובהשתתות חיינו על התורה שנתן לנו ה' לזכותנו: „רצה הקב"ה לזכות את ישראל".

רוח התזזית של „הזמן החדש" בתרבות אירופה, שהסעירה גם אותנו, זיעזעה את המבצר הזה ונגלו בו פרצות פה ושם... צו השעה הוא לחסום את הפרצות ולחזק, כדי להחזירו לאיתנו הקודם. תרומה לתפקיד נעלה זה משתדל לתת יצחק אליהו הכהן אדלר, בספרו „כיבוד ומורא". המחבר, אף שעודנו תלמיד ישיבה, כבר הוציא ספרון קודם על הנושא: „מצות שהזמן גרמן", וזוהי יצירתו הספרותית־תורנית הראשונה במתכונת ספר.

זהו „ליקוט נפלא" — כותב בהסכמתו הרב ש"י קרליץ, הרב שלמה פישר, ר"מ בישיבת איתרי, מעיד כי הספר הוא „באמת אוצר נחמד מלוקט בטוב טעם ודעת". אמנם, סגנון הספר הוא למדני, אלא שיעילותו איננה נפגמת מזה, מכיוון שמצווה זו, כמו כל המצוות, צריכה חיזוק אף בהוגים האמונים על סגנון כזה...

המחבר הצעיר סיגל לעצמו שיטה הגיונית ומסודרת יפה בהציגו את הפרטים המרובים המסתעפים מעצם המצווה של כיבוד אב ואם. קודם־כל הוא מביא את מקור הדין, ולאחר מכן הוא עוקב אחרי פירושו והתפשטותו עד כדי מיצוי כל הנאמר בפוסקים הראשונים וברוב ספרי השו"ת. בארוח זה מתברר ומתבהר כל הנושא הנידון.

„הוצאות" הכיבוד

המחבר קובע, כי כל הפוסקים מסכימים ש„הוצאות" הקשורות בקיום מצוה זו מוטלות על האב, אף שבכל המצווה חייב היהודי להוציא עד חומש מנכסיו על קיומן. מעניין, כי בשעה שהאב צריך לממן את הכיבוד, הבן מחוייב להוציא כל „ממון דשלאו" כדי למנוע צער מהאב, כפי שמובא בגמרא (קידושין לא, א) אודות דמא בן נתינה, העכו"ם מאשקלון, שוויתר על ששים רבוא שקלים שהציעו לו חכמים בעד אבנים יקרות בשביל האפוד, מפני שלא רצה להעיר את אביו שישן על מפתחות האוצר. שלו!

בהקשר זה נזכיר את הסיפור על הקמצן הפתולוגי שפנה אל ר' חיים סולובייצ'יק זצ"ל, בשאלה קוריוזית: ברצונו לבקר את אביו החולה ולקיים בזה מצוות כיבוד אב. אלא שאביו גר בביאליסטוק, והוא (השואל) מסופק אם אבא יחזיר לו את ההוצאות. כה לעשות? ענה לו ר' חיים: מי אומר לך שאתה צריך לנסוע אל אביך בנסיעת הברזל? לך ברגל!...

שאלה אחרת בנושא קרוב, היא „אם מותר לתבוע את אבא לדין תורה", שהרי יש ומתגלות „אי־התאמות" (בלשון המעטה) בין הבן ואביו בעניינים ממוניים; ואין ליישר את ההדורים ביניהם ללא פנייה לבית־דין. „מה יעשה הבן" ולא יעבור על מצוות כיבוד אב?

לכאורה נראה, כי תביעת האב לבית־הדין יש בה בשום בזיון, אלא שמדברי הרמב"ם (פ"ה מהלכות ממרים, הל' טז) מוכח שהבן רשאי לתבוע את אביו לבית־דין, כפי שמסביר המחבר. מאידך גיסא, ספק הוא אם פסקו של הרמב"ם מתייחס באותה מידה לתביעת האם לדין־תורה, מכיוון שהזמנת אשה לדין „הוי בזיון גדול". גם כאן המחבר אינו רק מלקט, אלא דן באורח הלכתי ונוסף על בקיאות מגלה גם חריפות הגיון.

מתי מותר להתעלם מעצת ההורים?

כמו בכל כלל, יש גם במצוות כיבוד אב ואם פרטים של יוצאים מהכלל. הבן אינו צריך „לקבל" את עצת אביו בנוגע לשידוך, כפי שהמחבר מנסח את הנושא על סמך מקורות מפורשים: שהבן איננו מצווה „להניח אשה שחפץ בה ויצטרך לקחת אחרת אשר לא־תיטב בעיניו על כך". אותו דבר גם בנוגע לעלייה לישראל. הרמב"ם פוסק, שהבן איננו צריך לשמוע לקול אביו כאשר הוא מתנגד לעלייתו לארץ ישראל. ומשיב ביותר ואקטואלי הנימוק של הפוסק הגדול הזה, כי ציוויו של האב שלא לעלות לא"י הוא כאילו מצווהו לעבור על דברי תורה!

יש לציין כי ישנם פוסקים גדולים שלדעתם אף במקרה זה אסור לבן לעבור על מצוות אביו. גם אחד מגדולי התורה בימינו, בעהמ"ח „ציץ אליעזר", מצטרף לדעה זו. אולם, בעל „יחוה דעת" פוסק להיפך ראיות מוצקות לפסקו של המבי"ט. טוב עשה המחבר שהביא בפרטות את דעותיהם ונימוקיהם של הגדולים בנושא זה, שתלמידי הישיבות בחו"ל יכולים לכוון את דרכם באשר לעניין העלייה לארץ ויצב על סדר־יומם.

הכל במידה...

גדולה מצוות כיבוד אב ואם, שהיקש כבודם לכבוד המקום — אומר הרמב"ם, אולם הוא אשר נותן לנו אמת־מידה פדגוגית עקרונית בקיום מצווה זו: „אסור לאדם להכביד עולו על בניו ולדקדק בכבודו עמהם, שלא יביאם לידי מכשול, אלא ימחול ויתעלם...".

מדוע איפא אין מברכים על מצווה גדולה וחמורה זו? תשובה מעניינת עונה בעל שו"ת „בנימין זאב": „דאין מברכין אלא על מצוות שאין העכו"ם עושין אותם כלל, דעדי שאנו מקיימים אותם ניכר בנו קדושת ישראל, ודייק יותר למימר „אשר קדשנו במצוותיו". אבל על מצוות שגם האומות לפעמים מקיימין, כגון כיבוד או"א וכד', לא מברכינן".

הבאנו פרקים מאלפים מספר זה, ואידך — זיל גמור!

כהאי לישנא

ובכל נפשך

מאת אבנר ארליך

מה המשותף במלים ובראשיתנו, וכבל? משותף הוא אם נבטא את השוא הראשון כשוא נח דווקא, שאז תצא לנו פעמים בזו אחר זו כעין בי"ת רפה, כ"ף רפה, ודבר זה נשמע משונה לאוזן.

מניין נובע כל זה? כל זה נובע מהשיטה שהשוא בבליים ולפרי, יבבשם, ובכל וכן זבילוניהו, ובבאריה, ופעלים הוא שוא נח. נכון שזו שיטת מדקדקינו מימי־הביניים, אבל כבר נהג העם לבטא את השוא הזה כשוא נע. ייישר כחם של גלי צה"ל שבקריאת שמע ב־6 בבוקר מבטא הקריין את כל הבאים מהסוג הזה כשוא נע: ובכל נפשך ובכל מאודך ...ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך וכתבתם וכו'. תענוג ממש לשמוע זאת בשוא נע, בניגוד לשוא הנה הרגיל ברדיו.

זאת הערה ברדיו: כבנגורת גזירה, הרי הגזירה היא מושלמת, לא פעם כן ופעם כן, כמנהג הלשון בעברית. אם נקח את כל הספרים בעברית, הקודמים והחילוניים, נראה כי תמיד יש פנים לכאן ולכאן, דרך משל: ההבנון וההבין — פעם בראיו אחת ופעם בשתים וכד': עניין — עניין ועוד. לכן אין להיתפס לשיטה אחת בלבד ולבטא תמיד בשוא נח.

ומענין לענין באותו ענין:

תיקו 0:0

מודה חדשה באה לרדיו: אומרים „תיקו אפס". תמיד היינו רגילים לכתוב ולומר: „תיקו אפס — אפס" וכד'. החליט מי שהחליט שמיותר האפס השני ואפשר להסתפק באפס אחד. ולא הוא.

פרס על שם הרב יצחק יעקב ריינס זצ"ל

המכון לציונות דתית הכריז על הענקת פרס על שם הרב יצחק יעקב ריינס זצ"ל, מייסד תנועת הציונות הדתית. להלן תקנות הפרס:

א. הפרס יוענק לספר, שיוקדש לחקר והוראת הציונות הדתית, משנתה, אישיה, תולדותיה, הקשר שיבת ציון והקשר לארץ ישראל מדור לדור.

ב. הפרס יוענק מדי שנה בשנה לפי המלצת ועדת שופטים למחבר הספר המצוין ביותר ההולם את מטרת הפרס, שנכתב עברית. ועדת השופטים רשאית גם להמליץ על מתן הפרס למחבר נודע, בעד מפעל חייו בשטח הציונות הדתית, או לחלקו בין שני מחברים.

ג. לא יינתן פרס לספר שכבר זכה בפרס אחר. מחבר אחד יוכל לזכות בפרס זה רק אחת לשלוש שנים.

ד. את הספרים רשאים להגיש המחברים עצמם, ידידיהם, הוצאת ספרים או מוסדות.

ה. הספר שיוצע לוועדת הפרס יוגש למזכירות המכון לציונות דתית בארבעה עותקים, לא יאוחר מט"ו באב השנה.

ו. הפרס יוענק במעמד חגיגי ביום הקרוב ביותר ליום י' באלול, יום הזיכרון לפטירתו של הרב ריינס זצ"ל.

ז. כתובת מזכירות המכון לציונות דתית: ת.ד. 642 ירושלים, טל' 526232.

בין הגות ודמיון

מאת אברהם בלאט

אחד מגדולי הסופרים אשר פרץ את גבולות הסיפורת והפילוסופיה גם יחד ושמו הפך למושג היה חורחה לואיס בורחס, שנולד בשנת 1899 ונפטר בחודש האחרון.

בעולמו הקוסמופוליטי של חורחה בורחס עולות וצומחות בקשת רחבה תורות פילוסופיות ואסכולות ספרותיות הכוללות מחקרים על אבנות הקיום, סיפורים על תבאורליס והגות מטאפיזית. עולם מסתורי זה, המרחיב את האספקלריה של זמנים הולל, נצרף עמיק באוטופיות וסיפורי בדים, זוכה פקש על פני קלאסיציזם ומודרניזם. בהצטיינו במנטליות חריפה ורגישות איכות לחשוף עבר בלתי ידוע ולאבחן פקסים של מיתוסים קדומים.

האמנות והספרות, הן בציות יסוד בדרך חייו של הסופר הארגנטינאי אשר מציאות מולדתו היא בדבך תשתי ביצירתו, והוא קשור ביולוגית אל גופיה וגיבוריה, בצד שבאופן תרבותי ומהותי, הוא בן רוח אירופית. עולמו של חורחה משתרע על פני גן פילוסופי של שבילים מתפצלים, בהם החלום והאגדה הקסומה, המשותק הדיאלקטי השיח הפילוסופי, קולטים בכל התחומים. בורחס לא היה בן כמאה מסויימת, וכשם שהיה שייך למאה התשע עשרה, הוא היה בן המאה העשרים. כל חייו היו בעצם כמעט של בריחה לארץ לא נודעת, עת הוא ניסה להשתחרר ממוסכמות, לבנות ולהמציא משהו אחר, הוא היה מבריא לעולם של מבוכים, ל„אלף לילה ולילה" של מסתורין, וכן לאבד „בורכה", בהטיחו כלפי עצמו: „שפינוזה קבע שכל דבר מבקש להמשיך להתקיים במהותו הנצחית; האבן לעולם מבקשה להיות אבן, הנמר מבקש להיות נמר, אך אני... די. כן, הוא לא בילה את זמני בהתענגות זכרון של רשמים זורמים, אלא חי את היצירה העילמית של סופרים, ואנשי מדע, בקיכו מעין חוג עצמי לפילוסופיה ולספרות, משחות עם יוצרים אשר במציאות אינם חיים זה שנים, ומעלה דמויות שאבד עליהן הכלח, כי בספרות הוא ראה את המדיום הגדול בשל כוח ההמצאה שבה. על פיעה של האדם ניצב קולב הדמיון, ובורחס ראה בו את מטרת חייו הנסתרת ותכלית עמלו.

המבוכים של הסופר לא היו של משקיף אבסטראקטי, והיה בהם יותר מאשר שמץ של סיפור בלשי. הוא סיפר על ססני פן, והיתה לו הולשה לסוף, ובדרך כלל היה יוצר עתידים שתים וזמנים שונים, חופפים ומקבילים. „רקמה זו של זמנים הקרבים זה אל זה, מתפצלים וחותכים זה את זה, ואינם יודעים דבר זה על זה, במשך מאות בשנים. במרבית הזמנים הללו אין אנו קיימים כלל, בבמה מהם אתה קיים, ואני אינני קיים".

סדר עולם על יסוד חוטי תוהו ובוהו

מרחב מצטלב זה של אסטרולוגיה וקטיגוריות קאנטיאניות, קוביות הגרלה ומשמעות דתית — מציין את המאגיה של בורחס, הסדור חוטי תוהו ובוהו ומנסה לכונן בהם סדר עולם. הוא כתב סיפור על גבי סיפור, והגיע אל פייר מנאר כמחברו השני של „דון קיחוטה" שלא ביקש לכתוב „דון קיחוטה" נוסף ברוח המאה השבע עשרה, אלא אותו עצמו. פייר מנאר לא קיבל את האמת כדגם היסודי מקובל לשבחי ההיסטוריה, כמו סיגל דה סרוונטס, כי האמת ההיסטורית היתה בעיניו לא בבחינת מה שאירע, „אלא מה שסבורים שאירע". זואת על לדרך המגנון הארכאי הקביעות הגיהוליסטית, כך הוא זה חידות על „נושא הבוגד והגיבור" על „אמה צונץ" או מדמין רעיונות טופסטיים על גבולות האבסורד הפאראדוכסי. הוא התייחס ברצינות לשמות ואירועים מעורפלים, בגלותו כושר השיבה אנאליטי וארודיציה רחבה לביטת פרדוקסים מדהימים של יסודות גיאומטריים ופסיכולוגיים, כדי להקים דוגמא של אבסטרקציות ומחשבות שנתנו. האדם בפילוסופיה של בורחס חי בתוך זמנו, בהישנות האירועים של כל הזמנים, ואין לשייכו ולקשרו לעידן אחיד.

חורחה בורחס כתב את תולדות הספרות של כל הזמנים, שהן בעצם תולדותיה של הרוח האנושית, כשם שאמרסון גרס שאיש אחד כתב את כל הספרים המצויים בעולם, והמשורר הפרסי ביש פלי סבר, כי כל השירים של העבר, ההווה והעתיד הם אפיזודות או קטעים של שיר אחד אינסופי, שנכתב על ידי כל המשוררים עלי אדמות.

בספריו של חורחה בורחס תבוי מרחב נפשי של עולם גלוי לעין, על יד עולם הפאים שצצא מפין חלום תעתועים. ב„רקויאם גרמני" הוא מנתח את הפילוסופיה שכל מה שקורה לאדם מרגע הולדתו ועד לרגע מותו, הוא קבוע מראש על ידיו, לאמור: „כל היסוד דעת הוא מודע, כל פגישה מתכננת. נאמר אצלו, שבני אדם מתויקים לאריסטוטליים ולאפלטוניים, ובעוד משך הדורות מתחלפים השמות, הלשונות, הפנים — אך לא היריבים הנצחיים". „אני כביט בפני באספקלריה למען אדע מי אני! למען אדע איך אתנהג! כאשר בעוד שעות מספר אתמודד עם הבצה, גופי אולי פוחד — אני לא".

כך כתב בורחס סיפורים על מאורעות שהתרחשו ועל בדיות שיש בהן הבדיון, וכן מבות הקשורות למסתורין של ההיסטוריה, ועל סופרי מופת ויציריותיהם, בשיווו להם משמעות סמלית. הוא שבר את המוסכמות, וברח אל המלים כדי לבנות דהרוב מיתוסים.

הוא היה אינטלקטואל וגם פילוסוף שיצר לבירינתים בפרוזה שלו, שלא רבים מצאו בהם את הקשרים, וכך גם נשאר עם כל חידותיו. לא לחינם נזכר שמו יחד עם פרנץ קפקא או סמואל בקט, שכן אמנותו היתה מיוחדת וסגולית בהפלגותיה לחזיונות לא נודעים.

בורחס סיפר על הקיסר הסיני הראשון, שי־האנג טי, אשר ציווה לבנות את החומה הסינית כדי למנוע מפני ברברים, ופקד לשרוף את כל הספרים שנכתבו עד זמנו כי הנלמדים לשלטונו הסתמכו עליהם כדי להלל את השליטים שקדמו לו. הדקדוקו של הסופר לפילוסופיה: האלמוניות של הקיסר היא מעין אבן חכמים אלכימאית המאפיינת את דרכו כדי למצוא את חיות החיים. הקיסר הסיני היפל את סם האלמוות, ותלם על כר־בן שושלת אלמותית, ובבניית החומה נראתה אצל שי האנג טי כמפעל בן חלוף אך השמיד את הספרים משום שהבין שהם ספרי קודש. „החומה והספרים" הם בעצם שני הגורמים המבטלים זה את זה באיזה אופן כמתור, ומכאן — היא צלו של קיסר מסויים שציוה על האומה המבצרת ביותר את עברה — לשרוף אותם. האדם הנמצא במישת מתמיד בין בנייה והשמדה הוא מרכז המחשבה האסתטית הפילוסופית של הסופר הזה בעל שאר הרוח.

„אני יהודי"

זהו, חורחה בורחס, אחד הסופרים הגדולים בספרות הלטינו־אמריקאית שנולד למשפחה מעורבת, לאם פרוטסטנטית ואולי יהודית, שמוצאה מבין האנוסים, ואב בן מהגרים מאנגליה אשר דולשו ניתוח המכה אותו לבן בית בתרבויות עולם ולקוסמופוליטיס השולט ברומית, גרמנית, אנגלית, צרפתית וספרדית, בהיותו „פתוח" לאסכולות והשוניות ולקלאסיקה גם יחד.

בורחס, אשר קיבל פרס ירושלים בשנת 1971, הוקסם ממדינת ישראל והפך לסניגוריה בהתעניינו בתרבות היהודית ונכספיה. „הרעיון כי לכתבי קודש יש גם משמעות סמלית אינו אצלו בלתי רציונאלי כי אם עתיק יומין שאפשר למצוא אותו אצל פילון האלכסנדרוני, אצל המקובלים ואצל סודנבורג, כיוון שהמעשים המסופרים בכתבי הקודש הם אמיתיים (אלוקים הוא אמת) ולכן שומה עלינו לקבל שבני אדם המבצעים את המעשים הללו מציאים לפועל... מבלי שיידעו על כך, הם דרמה נסתרת, שתכנונה ומחשבה על ידי האל.

מכאן הוא מסיק, שכל העולם הוא ראי של חידות, שבו הדברים הזעירים ביותר ביקום עשויים להיות אסמלדיות נסתרות של הדברים הגדולים ביותר. בורחס אף אהב להדגיש את אילן היחוסין של אבותיו, ואף פרסם רשימה בשם „אני יהודי" ובה סיפר על תחולת ישנה למצוא עקבות של דם יהודי בעורקיו, כי היהדות בעיניו „היא אכן ללא מליס כמו המצבות של מגדלטר". בשני ביקוריו בישראל, זהר וסיפר של חלום גושן זה של עיכות התפתיכות לנגעו של שפינוזה. „היהודים וההיהודים" מופיעים איפוא הרבה בכתביו, ולישראל עצמה הקדיש שתי סונטות גלהבות.

זהו בורחס־הפייטן בפרוזה, שלמד בדינות, שהה בספרד, וחזר לארגנטינה, שם יצר ומיצה את עצמו בהקדישו את בעלי הגל החדש, ועל אף עוורונו בשנים האחרונות, המשיך להפליג בעקבות משנתו האסתטית והפילוסופית בעלת המטפיסיה האורטיפית, בהפגינו דמיון והגות שהיו מבהר־בי־ספירו, בלדו־שיות הגרתק בין „אני ואותו" ו„אני והעולם".

האות הכתובה ועם הספר

מאת הרב יחיאל ושדמן

מי שיצא בשבוע הספר, לעת ערב, לרחובות הכרך הסואן, רואה את המוני בית ישראל, נערים, נשים וטף, חילוניים ודתיים, צובאים על דוכני מכירת הספרים, מלעלעים בספרים שונים, מעיינים ואף רוכשים.

אכן, התואר עם הספר, יאה לנו.

שבוע הספר העברי, מוצא את היסודות הישובים שבנו, מהכספת החוצה. הוא מראה לנו, עד כמה האות הכתובה, אהובה על מבוגרים וצעירים כאחד.

לאוכלוסיית המדינה, המתלוננת על קושי קיומי, ביוז וכלכלי, יש עדיין הרצון, ונמצא גם התקציב לרכישת ספר חדש.

תייר הנוחת בארץ, ונקלע לכרך העיר, לא יידע על הסערה הפוליטית־ציבורית בפרשת השב"כ, לא ישמע על היחסים המעורערים והמתוחים שבין המחנות השונים. ברחוב, הוא יפגוש סופרים, משוררים וקוראיהם, במפגש תרבותי מרנין לב.

הספרים החדשים, המוצעים למכירה, כמו הישנים, משקפים קשת רחבה ומגוונת של דעות. כל בן תרבות, יסכים ודאי, שזו ורק זו הדרך לוויכוח אידיאולוגי, ויהיה קשה ותקיף ככל שיהיה. ריבוי דעות והשקפות, כאשר הם פועלים על הכתב, מהווה דרך לקירוב לבבות ולא לריחוקם. שכן, קריאת ספר, משה רעיונות, או מאמר פובליציסטי מאפשרים חשיבה תוך יישוב הדעת ומתינות, ואינם מזמינים תגובה אימפולסיווית בלתי שקולה.

לכן, גם אם ירצה הקורא להגיב על הכתוב, להודות או למחות, התגובה היא במלה כתובה, ורק דרכה.

כך ניתן לצמצם, לדעתי, אלימות, חרחורי ריב ומדון ותגרות מילוליות ואף תגרות ידיים, יתר על כן, הוויכוח יישאר, יהיה עניני ואופן המענה יהיה תרבותי.

הציניקנים טוענים, כי הרעיון לשבוע הספר הוא מסחרי בלבד, אך גם הם אינם יכולים שלא להודות, כי מתוך שלא לשמה בא לשמה.

אנו נוכחים בשבוע זה בכוח אשר מסוגל לאחד את העם בימי שלום, והוא, תרבות הקריאה, יכולת החשיבה ומפגש אינטלקטואלי בונה.

במסכת בבא־בתרא נאמר: „קנאת סופרים תרבה חכמה". ושאלו חכמינו במסכת ברכות, ומהי תכלית החכמה? ועל כך השיבו: „תכלית החכמה תשובה ומעשים טובים".

ומכך ודאי מאנ נשכרים כולנו.

האנציקלופדיה הראשונה לתולדות ארץ־ישראל

מאת נעמי גוטקינד

שמתם לב לתופעה המעניינת שבמקביל לשקיעת ההתעניינות הציבורית במדינת ישראל (זו שאיבדה בהרבה את תדמיתה הצעירה והטריה, „החוצפנית" והמיוחדת) פורח מאוד העניין שמגלים בארץ־ישראל?

מדי שנה, בדי החודש, מתעשר מדף ספרי ארץ־ישראל בחיבורים הנוגעים לפרחי הארץ ולנופיה, לתולדות הארץ ולעתיקותיה, לכובשי הארץ ולהוגיה. ומי שביניא ספר בתחומים הנ"ל — הוקה עליו שיראה אותו בכבב בראש עריות מתנות הבר־מצוה שניתנים היום. מה שבשנות ה־60 היו אלבומי צה"ל — היום הם אלבומיה של ארצנו הקטנטונת, עתיקה הזומין ועשירת ההיסטוריה.

ולא רק לגבי הציבור הישראלי — נכונים הדברים. גם הציבור האמריקני קונה בהתלהבות וברצין את הסוג הספרותי־המדעי הזה כשהוא מתורגם לשפתו, בין אם כמתנת סקס ההתגבורה בכנסייה לבת בנות השתים־עשרה ובין אם לספרייה הפרטית בבית. יעדו של ריגן בנשיאות הינם ערובה לרנסאנס דתי, ורנסאנס נוצרי דתי קשור טבעית כמובן גם עם ארץ־ישראל.

לכל הציבור הגדול והעצום הזה (אל שלושת המיליונים שלנו הוסיפו את מאה וארבעים המיליונים הפונדמנטאליים בארה"ב) בתוספה השבוע תרומה נכבדה: אנציקלופדיה לתולדות ארץ ישראל, ראשונה בסוגה, בעריכתם של יואל רפל ואוריאל רפפורט ובהשתתפות כחמישים חוקרים.

„מר ספרי ארץ־ישראל"

יואל רפל, יליד קבוצת יבנה ובנו של פרופ' דוב רפל — אינו מרגיש כל כך נוח כאשר מציגים אותו כ„מר ספרי ארץ־ישראל", מחשש לעינא בישא או מתוך צניעות טבעית, אבל מי שהצליח לכבוד בשבלה כמאה ושש אלף עותקים של שני כרכי „תולדות ארץ ישראל" שיצא בהוצאה לאור משרד הבטחון לפני שש שנים, שמהדורה חדשה של ספר ושיבוצין מהציעתבאיות „קטעי מולדת" נדפסה לא מכבר, סכרו „אגדות א"י וירושלים" (שנכתב בשותפות עם אבא דוב) יצא לפני שלושה חודשים, שחלק ב' של „מבכי מולדת" שלו, שיקרא „ארץ המקרא" נמצא עתה בדפוס (בין פרקיו: „פרשני המקרא מטיילים בא"י" או „דוד המלך חי וקיים בירושלים") והוא מכין כעת שלושה ספרים בשביל מו"לים אמריקנים גדולים, ספר בשם „ביזאיקות בארץ הקודש" ספר בשם „תולדות ארץ ישראל", ספר בשם „אגדות ארץ ישראל" ו...ירצו, גם את האנציקלופדיה החדשה שעיקר על שלושת כרכיה מתרגמים לאנגלית בשביל הקהל האמריקני, וגם הדוקטורט שהוא כותב (באוניברסיטת בוסטון, בהנחיית אלי ויזל) קשור לארץ ישראל, דיוקנים העיסק בהשקפותיה והנדמיתה של הארץ בעמייה החסידית — איך הכנו אותו אחרת כאשר מר ספרי ארץ ישראל?

אבל לפני שנחזור אל רפל — נלך אל האנציקלופדיה שלו. ההצלחה המסחררת של „תולדות ארץ ישראל" (מאה ושישים אלף עותקים, כאמור, הפנתה אל רפל הרבה הצעות מאנשים שונים להמשיך בתחום שבו הוא כהבצא כל כך (ציבור מאזיני הרדיו מכיר סדר הדישר שנים את תבניתו „ארץ חמדה"). רפל בדק את השטח ומצא שלמרות כל הספרים הרבים היוצאים בתחומי ההיסטוריה, הארכיאולוגיה וגו' — אין ולו גם אנציקלופדיה אחת שתרכז את כל המידע העדכני החדש בכלי אחד לשימושם של תלמידים, מורים ומחנכים.

„להכין אנציקלופדיה לבד — זו משימה בלתי אפשרית אפילו כשמדובר באדם פורה, חרוץ ועשיר המקורות כרפל ואפילו כאשר נרתמים לעזרתו ההוצאה לאור של משרד הבטחון והמייל עודד מוזן. פרופ' אוריאל רפפורט באוניברסיטת חיפה, מומחה לתולדות בית שני והקיסר האימפריאלי, גויים איפוא לעזרה חמישה עורכי משנה נקראו לעשות גם הם במלאכה (ביניהם פרופ' עודד ביסתאי, פרופ' משה שרון, ד"ר יהושע קניאל) וחוקרים לעשרות מכל האוניברסיטאות בארץ הזמנו לכתוב ערכים. גם צמד העורכים הראשיים, איש איש בתחומו, „הורידו" כארבעים המיפים ערכים כל אחד, והרעיון שעלה במחשבה לראשונה לפני שש שנים — מונח השבוע לפנינו בשלושה כרכים מאויירים, יפיפיים.

הנוסחה האוקספורדית

בעבור רפל: „כדי לגשת אל הכנת אנציקלופדיה בצורה מסודרת — חייבים להחליט מראש איזו שיטה אנציקלופדית לנקוט ויש הרי שיטות רבות ומגוונות. אנחנו בחרנו בנוסחה האוקספורדית, כלומר תוקפים ערכים גדולים ומצמיחים להם תת־ערכים או ערכי־משנה. בערך שנקרא מלכי יהודה, למשל, ימצא המעיין קודם הקדמה או סקירה כללית ולאחר מכן פסקה המוקדשת לכל מלך בנפרד. ומי שיחפש לא באיה ביים תוה הכיורות מלכי יהודה אלא באלף כי הוא בעיניין באינפורמציה על נביא אחאב המלך בלבד, יוכל למצוא אותו גם באלף ואף להיעזר בכתבי האישים הנמצא בסוף האנציקלופדיה. הכוונה שלנו היא לא לנתק מידע מן התמונה הכוללת אליה היא שייכת, כשם שאין מנתקים צמח מסביבת גידולו, אלא להבציק אותו בתוך המסגרת הכוללת של הנושא. לצורך ספוריאה, המבוקש אף ורק לפי האלפא־ביתא. אין להעדר יכולת לתרום תרומה ממשית כמו ערך המוניל בגישא רחב.

עיקרון שני שהנחה אותנו בהכנת האנציקלופדיה היא — תחבי ריתב. בנושאים הגדולים כמו האמנות בארץ ישראל, היישוב היהודי בא"י, שמותיה וגבוליותה, דרכים אמצעי תשלום, העיר ירושלים — אנחנו צלבים אחרי ההתפתחות ההיסטורית מהתקופה תיה מאו הראשיה ועד פרוץ מלחמת העולם הראשונה.

בגה שקיה בארץ לאחר מלחמת העולם הראשונה — אני לא נגע. יש לי פחד מפני התעסקות באנשים חיים, ואני מתמהפק לכן באלה שחיו בעבר...

בצד התבי הירוב — כהרבי גם בערכים תקופתיים השיבה הקודשי להם במאמרים נרחבים יותר כמו בניר תקופת הממלוכים, הצלבנים, רומי וביזנץ, הכיבוש הערבי. אבל, קל לגלות שלכיבוש הערבי ולנושאים בתחום המוסלמי הקדשנו הרבה מקום, יותר מאשר לנושאים אחרים באנציקלופדיה. מדוע החלטתי כך? משום שגיליתי שיש מעט מאוד חומר בעברית על הערבים בארץ, מסיבות שונות, שלא כאן המקום לפרט, התמקדו החוקרים הסופרים בארבע־מאות שנות השלטון העותמני הכשר שבארץ ישראל שלפני בעשך כאותיים וחמישים שנה הממלוכים ועוד ארבע־מאות שנה לפני כן הערבים. לגישותי איפוא, יהלך בב ניתנה אנציקלופדיות אחרות — לספות כן התיקו הפיבפל ולהקדיש הסובהלב מיוחדה לנושא קיופה. כך, למשל, באנציקלופדיה בריטניקה של שנות ה־50 היקשו ערכים ארוכים מעבר לכל פרופורציה לבדיל הטבע. כן האנציקלופדיה העברית מקדישה לארץ ישראל. כרך שלם (בשדה האמריקאית מקדישה לערך הזה ארבעים עמודים בלבד) וכך אנחנו, באנציקלופדיה החדשה לתולדות הארץ, מקדישים פסח גדול לאיסלם ולתקופה הערבית.

ייתכן שבעוד עשר שנים נחליט שהתפרוסות נו איננה נחוצה עוד — ברגע היא נחוצה מאוד".

אין ספק שבשימוש רב צרך יעשה ציבור המתעניינים גם בבליוגרפיה העשירה שבסוף האנציקלופדיה. בפעם הראשונה מרוכזים במקום אחד כאלף כותרים העוסקים כולם בארץ ישראל, וזה בצד מפתח שמות המקומות והאישים, ולו רק לשם כך נעשתה המלאכה — גם אז היינו אומרים: דיינו.

ערכים פוגעים

אשר לשימוש הקונקרטי בחומר המודפס כאן, ביחוד כשמדובר בתלמידים ובציבור דתי — יש לי כמה ספקות. רפל מצהיר אמנם קטיגורית שכל מה שנכתב באנציקלופדיה נקי מגישות השקפתיות, תואם את הקו המדעי־המחקרי המקובל בנוסח יד בן־צבי, והבל אובייקטיווי — אבל השאלה היא אם אנחנו מעוניינים שהדור הצעיר יקרא בערך המוקדש לאבית האומה תיאור של אברהם אבינו „כנסיך סוחרי גדול בממלכת מארי שעל הפרת התיכון. ואת הכתובים בבראשית המתארים אותו ואת יצחק ויעקב כרועי בקר וגמלים כ„אנכרוניסטיים" שכן הגמל בוית רק במאה הי"ו לפנה"ס ואילו האבות חיו לפי תיאוריה אחת במאות הי"ד—ט"ו לפנה"ס ותיאוריה אחרת — הי"ג, 18 לפנה"ס. ד"ר צפורה בר־ברק, כותבת הערך הזה, יכולה אמנם לטעון ואפילו בצעם מוצדק מבחינתה) שזה מה שמקובל בין החוקרים, אבל כשלוקחים בחשבון שהאנציקלופדיה מיועדת גם לבני־נוער דתיים — יש בכל זאת לערב גם שיקולים נוספים.

על הערך הראשון באנציקלופדיה, ר' אבהו, כותב ד"ר זאב ספראי: „למד אצל ר' יוחנן ואצל תלמידיו הבדיל ריש לקיש ור' אלעזר. שימש כראש בית המדרש בקיסריה וכראש חכמי מחוז יהודה בראשית המאה ה־4. בבית המדרש בקיסריה נערך לדעת חוקרים אחדים סדר נזיקין של התלמוד הירושלמי ולר' אבהו היה חלק מכריע בחיבור זה. ר' אבהו נחשב כנציג היהודים בחצר הנציב בקיסריה וניהל ויכוחים רבים עם הנוצרים ועם מינים אחרים".

עד כאן. יש שיגידו: זה המקסימום שאפשר לכתוב על ר' אבהו. אחרים ירגישו שהניסוח הזה יבש וקצר מדי. על כל פנים, רפל מודיע מראש, הן בהקדמה המודפסת והן בראיון שבעל־פה, שערכים עליהם קל להשיג אינפורמציה בעברית לא יהיו ארוכים באנציקלופדיה שלו ואין איפוא להתרעם על הקיצור הזה דווקא. מי אוהב רצים ערכים האנציקלופדיה כשיבשים בתצלומים צבעוניים רבים, מפות וקיפאומות עד לערך הארוך שזכה בו מקום תרצה, ציר המלוכה של אחד משלושים ואחד המלכים שהכבו יהושע; ושלפי הארכיאולוגים ממוקמת בוואדי הירדן מאיזור שכם אל הירדן, והנרצה, אחרי שנזכרים ביעף על פני אלפי שנות ארץ ישראל, תורות הדר, כבאליה, והדפסת אחורנית אל ההתחלה, אל המוסד הושה שבחרו רפל ורפפורט לאנציקלופדיה שלה:

„ר' שמעון בן יוחאי אומר: „תבל" (משלי ח' כ"ו — כ"ו) ארץ ישראל. ולמה נקרא שמה תבל? שהיא מתובלת (מלשון תבלין, מתוקנת ומעורבת) בכל. שכל הארצות — יש בזו מה שאין בזו ויש בזו מה שאין בזו. אבל ארץ ישראל אינה חסרה כלום שנאמר (דברים ח', ט') „לא תחסר כל בה", (ספרי עקב)

ויקהל משה

מאת אודי כוכבי

ויקהל משה, שיחות על פרשת השבוע, מאת הרב משה ברנשטיין (התן פרס הוקרה של המועצה הדתית בתל־אביב בשנת העשור לפטירת הגראי"י אונטרמן זצ"ל)

מהקדמה לספרו מביא המחבר מאמרו של ר' אהרון הגדול זצ"ל מקרלין — מאבות החסידות, תלמיד המגיד ממזריץ: זה ספר תולדות האדם, דברי ימי חייו של האדם הם ספר, כל יום הוא דף בספר. ואם הדברים אמורים בימים רגילים שנוהגים כמנהגו נוהג — הרי אלה דברי ימי חייו של אדם בישראל. אלא שבתקופת השואה, שאין משל לה בתולדות ישראל הנקובים מדם, והמחבר חווה אותה על בשרו, חי אותה בכל זיעותיה, בשתי זרועותיה — הנאצית והסובייטית — הרי זה ספר של כל ישראל.

כלל גדול בתורה

חז"ל בספרי (פרשת קדושים) אומרים: „ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה. בן עזאי אומר זה ספר תולדות אדם גדול מזה". מסביר המלבי"ם, לדברי ר' עקיבא, ישתדל האדם לתועלת חברו ככל אשר ישתדל לתועלת עצמו, שאם ימנע מלהועיל לחברו גם האנשים יימנעו מלהועיל לו. אך בן עזאי סובר, כי לפי זה עושה האדם הכל לתועלת עצמו ולכן אומר — זה ספר תולדות האדם כלל גדול מזה. החובה היא לדעת שכל בני אדם נבראו בצלם א' ועושה הטובות למען צלם א' שבאדם ואפילו אם הוא במצב שאינו מחשיב את עצמו ראוי להטבה, מחשיב את דברי בתוך יציר א'.

בספרי זה ובספר תולדות חייו שלובות שתי הדעות כתרי ריעין דלא מתפרשין (כשתי דעות שלא נפרדות): אהבת רעים ואהבת אדם ביציר ה'. עוד בתקופה שלפני השואה סמוך לסיומה של מלחמת העולם הראשונה, נפגש עם החפץ חיים זצ"ל, והוא הורה לו להמשיך במלאכת הקודש שבה עסק לפני המלחמה בהיקף שנים רבות — לארגן חברות „תפארת בחורים" ללמד בשעות הערב — אחרי העבודה — תורה ומוסר. הוא קיבל עליו את המשימה, נסע מעיר לעיר וארגן בכל מקום חברות כאלו, עד פרוץ מלחמת העולם השנייה. ברכת ה„חפץ חיים" עמדה לו, והנהגתו התרחבה מאוד בכל רחבי פולין שלפני המלחמה.

לאחר שכבשה רוסיה את פולין המזרחית נאסר יחד עם פעילי הקהילות ונשלח לסיביר. אחרי ההסכם בין שלטונות פולין ורוסיה שוחררו האסירים היהודים, והוא הועבר לטשקנט. שם ארגן פעילות רבה בין הפליטים ע"י יסוד „חברת קדישא" שהיתה לתלפיות להשגת כרטיסי פועלים, מבלי שיצטרכו לחלל שבת, ועזרה לנצרכים.

אחרי המלחמה, עם היוודע גודל אסון השואה, בה נספו גם אשתו וילדיו, קיבל על עצמו את התפקיד להפיח רוח דייב ואמונה בניצולים. ארגן ויסד בתי מדרש ומטבחים כשרים, נסע ממחנה למחנה להכניס רוח חיים בלבבות שבורים ולעודד אותם לעלות לארץ ישראל ולהתחיל בחיים חדשים במטרה של „השיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם".

עם קום המדינה עלה לארץ עם אשתו וכאן פעל במשנה מרץ להקמת מוסדות חסד לקופות גמ"ח ועזרה לנצרכים. וארגן ונתן שיעורים בנ"ך ואגדה והרצאות בתורה כל שבת בשבת במסגרת „עונג שבת", בהשתתפות רבנים, לכבוד הגדיל תורה ולהאדירה. בספרו זה קטעים מדבריו שהשמיע בדרשותיו.

ניצוצות מספרו

בפסוק הראשון בתורה, „בראשית ברא", מביא רש"י את דברו של ר' יצחק: „לא היה צריך להתחיל את התורה אלא מהחודש הזה לכם שהוא מצוה ראשונה שנצטוו בה ישראל, ומה טעם פתח בבראשית? משום כח מעשיו הגיד לעמו שאם יאמרו אומות העולם לסטים אתם שכבשתם ארץ לא שלכם הם אומרים להם כל הארץ של הקב"ה, הוא בראה ונתנה לאשר ישר בעיניו".

מסביר המחבר: אין להתחיל את ההיסטוריה מן האמצע. בפני שחוה אכלה מן העץ — סמל הרשע בכל הדורות — אסור לנו לאכול מפרי העץ ש„בתוך הגן". צריך להתחשב תמיד עם ה„בראשית", לראות את הבריאה כפי שבראה ה' והסדר שהוא קבע ורצונו הוא שקיבע בסדר הדורות, וכאשר שכחה את ה„בראשית" נאכלה מ„תוך הגן" הביאה מוות לעולם.

„וירדו בדגת הים ובעוף השמים" — יש בלשון זו לשון רידוי ולשון ירידה. זכה — רודה בחיות ובבהמות, לא זכה — נעשה ירוד והחיות מושלת בו. לכן מפרש רש"י את המלה כ„רדומתו" — „להבין ולהשכיל" כלומר: אם האדם זוכה ושולט בתכונותיו ובדעותיו הוא עולה ומנצל את כל הטבע והיצירה לטובת כל הבריאה שברא ה' כעולה את הכל לדרגתו הגבוהה ביותר עד ותחסרהו מעט מאלקים. ואם לא זכה הוא שבו שולטת בו אין גבול לעומק הירידה, ולא רק הוא יורד אלא מוריד את כל העולם לשאול תחתית.

עניינים יקרות בספרו על כל פרשיות השבוע ועל מועדי ישראל. הקורא בו ישבע עונג.

„דעת מקרא" — הכרך ה־17

ברשימתו של יונה כהן, ביום שישי שעבר, כ"ז סיון (4 ביולי ש.ז.), „תג לזוכרי התנ"ך", צוין שדברי הימים א', שהופיע מקרוב במסגרת סידרת ספרי „דעת מקרא", בפירושו של ר' יהודה קיל, הוא הספר האחד־עשר בסידרה זו, ולא היא. זה הכרך השבעה־עשר, ואיתה תוך שבועות מעטים יופיע הכרך הי"ח, דברי הימים ב'. ברשימה השכבם שבו של מאיר בזה, ששקד על עריכתו המגנונית של הפירוש.

כל כתבי פילון האלכסנדרוני לראשונה במהדורה עברית

בימים הקרובים עומד להופיע הכרך הראשון של כתבי פילון היהודי, איש אלכסנדריה, שחי בתקופת בית שני. יצירתו הספרותית עוסקת רובה ככולה בפרשנות אלגורית של היהודים ואמונותיהם או בפרשנות התורה כפשוטה וכברורה.

המהדורה הנוכחית, בעריכתה המקצועית של הפרופ' סוזן דניאל־נטף, מלאה הערות רבות ומבוארת, שואפת להחזיר „הביתה" את הפילוסוף היהודי־הלניסט, ויעדה העיקרי הוא להביא לאשורם את כל כתביו שנשתמרו בשפת מקורם.

בכרך הראשון נכללו כתביו ההסטוריים והאפולוגטיים של פילון: „השליחות לגאיוס" ו„נגד פלאקוס" (בתרגומו של פרופ' אריה כשר, שאף הוסיף להם מבוא והערות), „חיי משה", „על חיי העיון" ו„היפותטיקה" (יצירה זו תרגם פרופ' דוד רוקח).

בכרכים הבאים ייכללו הנושאים הבאים: תיאור התורה לפשוטה (ב—ג) ופירוש אליגורי לספר בראשית (ד—ה).

את המהדורה מוציאים לאור מוסד ביאליק בשיתוף האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים.

100 יצירות מופת בתערוכה חדשה במוזיאון ישראל

מבחר של 100 יצירות של נייר מאוסף המחלקה לרישומים והדפסים במוזיאון ישראל — הכולל יצירות שלא הוצגו מעולם, רכישות חדשות ויצירות מופת — מוצגים לציבור בתערוכה חדשה במוזיאון ישראל.

התערוכה, הנותנת הזדמנות נדירה לראות את הרישומים היוקרים ביותר של המחלקה, מלקטת 600 שנות יצירה.

„במבחר זה של מאה רישומים, מתגלי האוסף כיצג שנות איסוף רבות שהתגבר לאחרונה בצבה. תוספות נעולות וחדשות, בעיקר מתנות, אך גם רכישות נדירות. רוב הרישומים הכלולים בקטלוג לא פורסמו מעולם. הם משקפים נאמנה את אופיו של האוסף, החל ביצירות מראשית המאה הט"ו באיטליה ועד לרישומים אמריקאיים וישראליים בני זמננו" — אומרת מרת מרי להאמן אוצרת התערוכה והמחלקה הקטלוגי. בין הרישומים אשר הוצגו בפרויקטיה: קאראוואג'ו, קאראצ'י, איל סאיריקובצינו, גואדצ'ינו קלוד לורן, פראגונאר, גויה, גוגן, ואן־גוך, מונה, פיקאסו, מאטיס, ג'קסון פולוק, אנה פרנק, מושל יאנה, קראמר, קוסטנרן, אריכה, ועוד רבים אחרים.

התערוכה נערכה עם פתיחת הכינוס הבינלאומי של הוועדה הבינלאומית של אוצרים לגרפיקה באוספים ציבוריים, כאשר השנה הפתיחה היא במוזיאון ישראל.

התערוכה תקבון כל תקופת הקיץ.

בין הדף והמדף

העימות בין ישראל ועמלק

מסתרי עמלק, מאת אליעזר שולמן, הוצאת מכון „פרי הארץ", ירושלים, 136 עמ'.

כשהביא אליעזר שולמן לפני כמה שנים את הספר „סדר הקורות בתנ"ך" עורר פליאה והשתאות. לא זו בלבד שהיה זה ספר פרי רוחו ושקדנותו של אדם ש„בילה" למעלה משלושים שנה בגלות סיביר, אלא שבמסקלו האיכותי של הספר זכה לשבחים רבים, ורבים חוקרים גמרו עליו את ההלל. הספר כתוב בכתב־ידו של המחבר, כשופע בטבלאות ובדיאגרמות והוא פורש בפני הקורא בצורה ברורה ומאירת־עיניים את סדר הקורות של עמנו במקרא, לפי תאריכים, דבר דבור על אופניו.

כמעשהו ב„סדר הקורות בתנ"ך" כן מעשהו ב„מסתרי עמלק". אף ספר זה כתוב בכתב־ידו של אליעזר שולמן ומבנהו החיצוני הוא בתבנית „סדר הקורות". אף כאן ניכר נסיונו של המחבר כאן לימוד תנ"ך במתכונת ברוסיה (הוא במקצועו מהנדס ומתכנן), לפי שיטה של היראה בצורת לוחות וגראפים. ספר זה עוסק בעמלק, אך לא פחות מכך בעמלקיות, שהיא בעצם המלחמה בין עשיו וצאצאיו לבין יעקב וצאצאיו. הרשימות, הטבלאות, הדיאגרמות ולוחות התאריכים שבספר הם פרי של עיון מדוקדק בדברי המקרא עצמו, בדברי חז"ל והפרשנים, וכן מפרי המחבר אריך לאריות, בדבק לנדבק, עד שמתקבלת תמונה מקיפה וכוללת. בספר מובאים מקורות רבים ממעיינות היהדות שיש בהם כדי לחשוף את כמותה של מלחמה ארוכה בין עמלק וממשיכיו לבין עם ישראל.

לאחר שהוא סוקר את סדר הדורות מאדם ועד עמלק, הוא מרחיב את הדיבור על קורות עם ישראל מאז ברית בין הבתרים ועד המלחמה עם עמלק ביציאת מצרים, הוא ממשיך ועוקב אחר העימות בין עם ישראל ועמלק בתקופת השופטים והמלכים, משלב את נבואת ישעיהו ויואל, מגיע לתקופת אחשורוש ולמגילת אסתר, אותה הוא מגדיר כפרשת הסיום של מלחמת שאול בן קיש במלחמתו באגג מלך עמלק על־ידי צאצא משפחת קיש — מרדכי. אף כי עיקרו של הספר מוקדש למלחמה בעמלק, הרי תוך כדי הרצאת הדברים מקבלים אנו מושג רחב על פרקים שונים בקורות עם ישראל, כמו ירידתם למצרים, תקופת היותם במדבר, התנחלותם בארץ וכיו"ב, והכול תוך ציון התאריכים המדוייקים. בין היתר מצויין בספר כי מלחמת עמלק נגד בני ישראל ברפידים היתה בשנת 2448 לבריאת העולם והמן נתלה בשנת 3404. מראשית מלחמתו של שאול בן קיש באגג ועד לתליית המן עברו 522 שנה. בסיום הספר יש טבלה, „עמלק וכאדריד", המגיעה עד לדורות האחרונים. כך, למשל, מהנסיון הראשון של עמלק להשמיד את בני ישראל ועד לגירוש ספרד עברו 2804 שנה, עד פרעות חמלניצקי — 2960 שנה, עד ממלת היטלר — 3257 שנה, ועד להקמת מדינת ישראל ולנסיון של מדינות ערב להשמידה — 3260 שנה. „מלחמה לה' בעמלק מדור דור".

✱—✱

המחשב והלשון

דברי הקונגרס העולמי התשיעי למדעי היהדות, חטיבה ד, כרך ראשון. העברית ולשונות היהודים, לשונות אחרות. הביא לדפוס: דוד אסף. הוצאות האיגוד העולמי למדעי היהדות, ירושלים, 189 עמ' + 72 עמ' בלועזית.

בכרך זה מתפרסמות 39 הרצאות, מהן 27 בעברית ו־12 בלועזית, שהושמעו בקונגרס העולמי התשיעי למדעי היהדות שהתקיים לפני כשנה בירושלים. הרצאות אלה מביאות חידושים במחקר הלשון העברית ולשונות היהודים, הן בתקופות שונות — המקרא, חז"ל, ימי הביניים, העברית החדשה — ולשונות יהודים בארצות שונות — כמו תימן, איטליה, פולין, רוסיה, סוריה, פורטוגל.

המחקרים, העוסקים ברבדים שונים של הלשון העברית, ואינם פוסחים על העברית החדשה. בחלק זה של הספר בולטים מאמרים העוסקים בהשפעת של עידן המחשב על חקר הלשון ועל שימושים מעשיים ומעניינים על האפשרויות הקשורות שהוא פותח בתחום זה. עוזי אורנן מצביע על הקשיים והבעיות הכרוכים בהבנת משמעות, באמצעות מחשב, של טקסט עברי בלתי מנוקד, ומספר על פרוייקט ניסויי של הכנת מפתח מקוון לפסקי דין של בית המשפט העליון. את המפתח הזה מכינים בכתב שפותח בשנים האחרונות לשימוש במחשב לצורכי עיבוד לשוני שונים. מיכל אפרת במאמרה על הצורת שורש — משקל בלשוננו, נדרשה לעזרת המחשב לצורך עיבוד של רשימות של אלפי מקומות בדרכי הצורות שונות. דניאל כהן מראה כיצד כללי העדפה פשוטים למדי מביאים לאחוזי הצלחה גבוה בניתוח ותבירי על־ידי מחשב של טקסטים בלתי מנוקדים. המחשב נזכר גם במאמרו של יגאל יבאי, „עובו של הניקוד העברי". הוא מצביע, בין היתר, על המגמה המסתמנת בשנים האחרונות בעתיר לשימוש בניקוד חלקי בטקסטים, בכותרות ובמודעות פרסומת, שאחת הסיבות לה היא חדירת המחשב למלאכת הדפוס והחולה הגדולה שבהופעת טקסט עברי מנוקד בשיטת סדר־צילום.

✱—✱

בבואה לחוויות אישיות

מטה אהרון, מאת ד.ה. לורנס. תרגום: אהרן אמיר. הוצאת שוקן / ירושלים ותל אביב. 271 עמ'.

ריצ'רד אולדינגטון באחרית־דבר לספר מציין כי דוד הרברט לורנס כתב את הרומנים שלו בקפידה מרובה ובשכתובים תכופים, או שהוציאם מתחת ידו בתוך פסק־זמן קצר להפליא. „מטה אהרן" משתייך לסוג השני. ספר זה החל לורנס לכתוב בשלהי מלחמת העולם הראשונה, בתחילת 1918, ותוך זמן קצר כתב 11 פרקים שהם 150 עמודים. שלוש שנים לא נגע בספר, ולאחר מכן כתב את חלקו השני, הארוך יותר, שוב במהירות רבה. פרטים אלה יש בהם משום חשיבות להבנה נכונה של הספר, שכן יש בו בבואה לחוויות אישיות של לורנס באותן שנים. באוקטובר 1917 גורשו בני הזוג לורנס מקורנוול על־ידי הרשות הצבאית בשל חשד בריגול. הם הגיעו ללונדון חסרי כל, וכמה ידידים ומעריצים טיפלו בהם שם. בנובמבר 1919 עזב את אנגליה, התגלגל לצפונה של איטליה, לפירנצה, והלאה משם דרומה.

חוויותיו של לורנס משוקפות בספר שלפנינו, שיש בו הרבה סאטירה ופרקים. גיבור הספר הוא אהרן סיסון, כורה המיטיב לנגן בחליל, והדבר מטלטל אותו מחוץ למולדתו, אנגליה, ומנתק אותו מרעייתו ובנותיו. המצבים והטיפוסים המתוארים בספר הם הד לחוויות שעברו על לורנס עצמו, והם מתוארים על רקע אירופה שלאחר מלחמת העולם הראשונה. אחד הגיבורים בספר, לילי, הוא לורנס עצמו. בחלק האחרון של הספר הופך אהרן להיות לילי לעתים קרובות, כך שלא רק לילי הוא לורנס אלא לפרקים גם אהרן סיסון.

✱—✱

אדיפוס — המחזה, היוצר ו...התסביך

אדיפוס המלך וסופוקלס, מבחר מאמרים בעריכת: דבורה גילולה. יצירה ויוצרה — סדרת ספרים בעריכת מנחם ברינקר. בית הוצאת כתר, ירושלים. 260 עמ'.

בספרו „פשר החלומות" שיצא לאור בשנת 1900 הזכיר זיגמונד פרויד לראשונה את מיתוס־אדיפוס היווני, בהקשר עם האהבה שרוחש הילד לאחד מהוריו והאיבה שהוא רוחש להורה האחר. וכך התקשרה יצירת־ספרות שנכתבה באתונה במאה החמישית לפני הספירה הכללית, המבוססת על מיתוס עתיק, לתופעה עליה הצביע רופא בראשית המאה העשרים. אך מעבר ל„תסביך אדיפוס" הידוע, הרי מחזהו של סופוקלס, „אדיפוס המלך", היא הטרגדיה המפורסמת ביותר ששרדו בידינו מיוון העתיקה. יצירה זו היא עניינו של הספר שלפנינו, שבו כלולים שמונה־עשר מאמרים העוסקים באדיפוס המלך ובסופוקלס. המאמרים הם לקט מהמחקר והביקורת של המאה העשרים, פרט לאחד, „ואלה תולדות אדיפוס", שהוא קטע מהספר „הספריה", המיוחס לאפולודורוס מאתונה, בן המאה השנייה לפני הספירה הכללית.

זיוה כספי תרגמה את המאמרים מאנגלית ומנחם ברינקר תרגם מאמר מצרפתית. הקובץ נפתח במאמרה הכללי של דבורה גילולה על מבנהו וארגונו של התיאטרון ביוון העתיקה. לאחר מכן באים מאמרים על המיתוס של אדיפוס, על אמנות העיצוב של סופוקלס, על דמותו ואופיו של אדיפוס האיש, על כוונתו ומשמעותו של המחזה, וגם על התסביך. חותם את הספר מאמר המשווה בין „אדיפוס המלך" לבין „אדיפוס בקולונוס", אותו כתב סופוקלס עשרים שנה אחרי המחזה הקודם.

ש. יהושע

הרב ד"ר יוסף זליגר — החלוץ של החינוך הדתי־לאומי בארץ

מאת ג. קרסל

לא אחת אני מהרהר בדרך־העוצב של הרב ד"ר יוסף זליגר, חלוץ החינוך הדתי־לאומי בארץ ומעצב יסודותיו, נוסף להיותו הוגה דעות בולט ביותר בתחום הציונות הדתית. השנה הועלה תאריך הגבורות של ראשית החינוך הדתי־לאומי בארץ אבל חלקו של הרב זליגר הוצנע ביותר, כשם שהוצנעה עד כה תרומתו החשובה להגות הציונות הדתית.

אם כבר זכה להיזכר ע"י נ' גולן באמצעה ב„הצופה" (מיום ב' בניסן) על שנת הגבורות של רשת תיכונית זו, הרי הוא מוצג שם כ„יהודי משכיל מבבבניה", דברים שהם חורי־שחר. הייתי אומר שגורל זה אך שנגה לו בדרך חייו. הוא נאבק עם החרדים האנטי־ציונים — כוזה ועם אישי ההתבוללות — כוזה, ומאבקים אלה אף הטביעו חותם על דרך־חייו, שהיתה קצרה ביותר. היה חוקר השואר לשונות הצבייריים בהם עסק, סופר מבריק בסגנונו ההדור ונוסף לכך אישיות קורנת ביותר. ומי לנו גדול ממרן הרב ראי"ה הכהן קוק, הכותב עליו (בהקדמת „כתבי הרב ד"ר יוסף זליגר", שהוציאה אשתו לאה זליגר בתרפ"ו) בין היתר: „האדם הגדול, רב התבונה, אביר הדעת וגדול התורה ויראת ה' הטהורה, הרב הכשר הגדול למשלת התורה הדר החכמה, הטעם הטוב ורגש קודש — — — אין קץ לקבוצה לב, אשר יחוש כל איש, אשר הכיר בקרוב את האדם המופלא הזה, כביר הכח הרוחני ואדיר הידיעות התורניות והמדעיות, בהסתעפיותיהן המרובות, בעל הכוסר הטהרה הנפשית, המבויינת והנשגבה — שנקטף בדמי ימיו — — —".

לא היה זליגר במובן בן גרמניה אלא איש גליציה המזרחית, בן סניאטין, העיר שבין שתי המלחמות היתה הגבול בין פולין ורומניה ואילו לפני מלחמת העולם הראשונה, התחנה הראשונה לכיוון בוקובינה. מכיר אני יפה את העיר, השוכנת בקרבת עיר מולדתי זאבלוטוב. מכאן היו באים הרוכלים לעירנו בימי השוק וכאן, כביר המחוז, קיבלתי את ניירותי בדרכי לארץ. הכרתי עדיין רבים שזכרו את זליגר בהערצה וכן הכרתי בני משפחת רוזנקרנץ, אשתו של זליגר, אף היא מסניאטין (בני משפחה זו היו בני בעירי ואחד מהם חברי לכיתה בבית הספר).

השכלה תורנית וכללית רחבה

כל מכיריו מעידים עליו, שהיה עילוי בלימודי קודש (בן י"ד סיים את הש"ס בפעם הראשונה) ולא הסתפק בכך אלא פנה גם לספרות הרחבה מני ים בתוך לש"ס ועל כך מעידים מחקריו ומאמריו בהגות ישראל במשך הדורות. מתחום זה פנה להשכלה כללית. בכוחות עצמו, רכש ידיעות הגרמניה ואף יצא לברן בשוויץ וסיים שם לימודיו בתואר אקדמי בתחום הפילוסופיה (הדיסרטציה חיבר בגרמנית והתורגמה לעברית בידי אשתו לאה, אך לא יצאה בדפוס). בד בבד עם לימודיו הרביץ תורה בין הסטודנטים וכל שוחרי דעת ועל אף הפיתויים בחוגי האוניברסיטה לקידומו האקדמי נטש את שווייץ וחזר לגליציה. כאן הוסמך על ידי שניים מגדולי רבני גליציה, ר' גדליה שמלקיש מקר לומיי ור' אריה הכהן לייפ רבה של ז'רנוביץ. היה איפוא מוכשר כמעטים כמוהו לשמש ברבנות, אלא שהתואר האקדמי הפריע לו. פעל איפוא בהרבצת תורה ובתחום החינוך, שבו הגיע להישגים ביותרים. יחד עם זה החל לפרסם מאמרי עיון בספרות חז"ל על כל אגפיה וכן מאמרים בענייני דיומא. ביחוד עוררו עניין מאמריו על החינוך, המבוסס על יסודות התורה וכן ללא קיפוח כתיאריות המדעים הכלליים. לא מצא בגליציה כר נרחב לרעיונותיו והנה הגיעה אליו הקריאה מהארץ לעלות ולהקים ביפו חינוך חרדי מתוקן. משהו כבר היה קיים אז, אבל בצורה ישנה ולא בהתאם ליסודות החינוך המודרני והחרדי גם יחד.

כאן נציין את צמו של האיש, דמות מיוחדת במינה בישוב אז, הוא האיכר ר' יעקב הכהן שבגיץ (שמו נשתבש בביוגרפיה של זליגר שנכתבה בידי אשתו ומשם עבר השיבוש לאנציקלופדיה לציונות דתית. שמו לא היה מרדכי). איכר זה מגדרה היה מלא וגדוש תורה ובעל רעיונות ויוזמות ברוכות ביותר. הוא שעורר את הרב קוסובסקי לחיבור הקונקורדנציות, לאחר שהוא עצמו החל לעסוק בכך. הוא, ששמעו של זליגר הגיע אליו, הזמינו לעלות לארץ לשם הקמת יסודות לחינוך הדתי־לאומי. שבגיץ אף עורר בשעתו עניין ציבורי רב. הסופר אלכסנדר זיסקינד רבינוביץ תיארו באחד מסיפוריו והעסקן הציוני הסופר יורק־שטיינר תיארו בספרו הגרמני: „האיכר התלמודי". מתארו גם ברל כצנלסון, שעלה לארץ באניה, בה חזר שבגיץ מחו"ל. באלול תרס"ז (1907), עלו, הוא ורעייתו לאה לארץ והתיישבו ביפו. מיד ניגש לחבר תכנית לימודים לחינוך דתי־לאומי — וכאן היה חלוץ ההולך בנתיב לא סלול.

תכנית לימודים העולה מדרגה לדרגה

מונחת לפני תכנית „תחכמוני", „בית ספר מרכזי לישוב החדש ביפו, בעריכת ד"ר יוסף זליגר הלוי בראשית תרס"ח". התכנית היא תחילה לגן ילדים, מגילאי שלוש שנים עד חמש שנים ואחרי כן: „בית מקרא" — מחמש עד תשע; „בית משנה" — מתשע עד שלוש עשרה; „בית תלמוד" — משלוש עשרה עד שבעה עשרה ואחרון: „בית מדרש" משבע עשרה עד עשרים ואחת. התכנית כוללת סעיפים רבים ומגוונים החל מגן הילדים. כאן למשל תופס הדיבור העברי מקום ראשון ואחריו: הכנת ציורים, שעשועים, דרך ארץ, ברכות, תפילות, שירים, פסוקים בודדים, משלים, מאמרי חז"ל, סיפורים מתולדות ישראל ותולדות האדם ומכאן מדעי הטבע על כל סוגיהם. תכנית זו עולה מדרגה לדרגה אבל באותו עיקרון. אילולי קוצר היריעה היה כדאי למסור את התכנית של הכיתה האחרונה, הכוללת מדעי יהדות ומדעים כלליים, אחד מהם לא נעדר. השם „תחכמוני" למוסד החינוכי החדש הוא משל זליגר. אולם התכנית בכל שהיא רחבת אופקים כן ניצבו מכשולים בדרך לביצועה. תחילה היה צריך להדריך את המורים, קרי המלמדים, ועיקר הקושי: לימודים בדרך של עברית בעברית. בתחום זה היה זליגר עקבי מאוד. הוא הנהיג את העברית בביתו ואילו הורי התלמידים לא אחת חלקו על דעתו וביחוד לא תפסו כיצד אפשר ללמד גמרא בעברית.

לרגל הקשיים, שנוספו עליהם גם המורים, היינו אחוזת המוסד, יצא הוא באותה שנה ראשונה לחו"ל לגרמניה במגמה לרכוש לבות החרדים לתמיכה בפעלו, שביקש להרחיב. השליחות נסתיימה בכשלון, שכן לא האמינו בדרך חדשה זו בתחום החינוך החרדי. הוא חזר איפוא לגליציה ושוב בשיעורים והרצאות בקראקא ובבית מדרשו „יבנה". בקראקא הופיע אז העתון „המצפה" והוא החל להשתתף בו בקביעות ולבסוף הקים עתון משלו, „בת קול", תחילה כעתון יומי ואח"כ כשבועון. כאן מילא כמעט בעצמו את רוב הגליונות במרבית הסוגים הספרותיים: דברי שירה, סיפורים, עיונים בספרות חז"ל, ענייני יום ועל הכל דברי פולמוס עם המתנגדים לציונות, החל במתבוללים וכלה בציונים, שציון על שפתם יום יום, ואילו לעליה לארץ ולהגשים ציונות זו לא עלה על דעתם. היה הוא, במידה שידוע לי, הראשון, שקדם בכך לאברהם שרון (שבדרון) ודוד בן גוריון בקטרוגו על הציונות הפיליסטרית, שכל כולה רוב עיסוק בשקלים ובקונגרסים ללא עלייה והגשמה.

וידוי ופולמוס

כמובן עסק הרבה בענייני חינוך וכאן הוא מצליף באורטודוקסיה הגרמנית, הדוגלת ב„תורה עם דרך ארץ". אלה מחקים את העם, אשר עליו הם נחשבים, בכל ענייני החינוך, שמים בפי בניהם את שפתו (והכוונה כמובן גרמנית) ומלחינים אותם לגיבוריו ולקדושיו ולחכמיו ולמשורריו — — —". שני דברים המריצו אותו: עברית וארץ־ישראל ואילו כל השאר אך התפעויות להם. כך הוא לוחם מלחמת הציונות עם ההתבוללות וחשבון נוקב לו עם מנהיג ההתבוללות היהודית בגליציה, חבר הפרלמנט וראש קהילת לבוב ד"ר אמיל ביק. אחד הפולמוסים הנוקבים ביותר עם ההתבוללות, ולאו דווקא עם ביק בלבד, ערך זליגר מעל עמודי „המצפה" שלפנינו וידוי אמיץ של יהודי, המגלה כל נקודת התורפה של מתבולל האוכל איבה אנטי־ציונית. ואפיינית טענתו נגד ביק בעניין הדו־לויאליות, עיקרון שהוא העלה נגד הציונות. וראוי להביא קטע קטן מדבריו:

אנחנו היהודים נאהב את ארץ אבותינו בכל לב ובנפש ולא נבירנה בכל ארץ בעולם, לוא גם היתה כגן עדן. ובכל זאת אינני פה (באוסטריה—פולין) זרים, כי אם גרים ובמשפט הודתנו, אשר היתה למקור מוסר וטהרה, צדק ומשפט לכל העמים, אנחנו באים עליה בטענת: 'תורה אחת ומשפט אחד יהיה לכם כגר וכאזרח'. בשובנו לארצנו ברינה לא נבדיל בין עם לעם ואהבת אמת השור בין אדם לאדם וקדושת ארץ ישראל תתפשט בכל — — —.

כאן וידוי יהודי־ציוני. אולם מצד וידוי אוהר, בצורת קטרוג קשה וחריף על הציונות, שכל כולה מס־שפתיים בלבד. מבחינה זו ראוי וראוי לעיון מאמרו „עלה נעלה", שאם לדון גדירה שוה מעצמי, קראתיו במשך השנים כמה וכמה פעמים ואיני יכול להשתאות די על האומץ בביקורתו וכן על הראייה שאינה שכיחה ביותר, ולא רק בימים ההם, למצב הציונות והתנועה הציונית.

קודם כל הוא מלגלג על „הבטיות" המצטרות בעולם הציונות הממלאות את כל חללה. כאן יצא זליגר מגדרו ודבריו קשים כגידים. „כשבעתנו התמורה אשר נשבע עם המשורר הישן ועם הרצל: 'אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני' איננו כי אם סוסלים ושרץ בידינו. כל עוד שהננו מסבבים את ארצנו בתפילה ובברכת המזון או בקיבוץ שקלים וקרן קיימת: יען זה הננו דבקים בארצות הגולה והולכים מארץ אל ארץ ומגלות אל גלות ואף לא אל ארץ מולדתנו, הננו כולנו צבועים ונוכלים. כל אלה המתלהבים אחרי הרעיון הציוני, מבלי לנסות אולי פעם יצלח בידם להשתקע בארץ ישראל, אינם ציונים והרעיון הציוני הוא להם לשעשועים, שאיננו תופש מקום בתכנית חייהם — — —". וכך הוא ממשיך בקטרוגים על „המנהיגים הגדולים, המתנפים לארצנו ומכנים אותה בכל כינוי של שבח והלל ועלה לא יעלו אליהם. ואם הם יושבים מכבר בתוכה, אז הם עוזבים אותה". הוא מקטרג על עולי ספרד שבמקום לעלות לארץ הם יצאו לארצות הבלקן והקימו שם ישובים ואילו לארץ הגיעו אך מעטים. הסיום הוא מעין גיבוש קטרוגיו על סוג זה של „הציוניססים", לפי כינויו של שרון: „מתי נחכם להכיר את האמת, כי רק בארצנו נושע תשועת עולמים. נעזבה נא את ארצות הגולה, המקיאות אותנו ועלינו כולנו כאחת אל ארצנו הטובה, המחכה אחרינו כיונה".

בניסן תרע"ד חזרו זליגר ורעייתו לארץ והפעם התיישבו בירושלים. ושוב, זליגר ללא תכנית חינוכית הוא דבר בלתי אפשרי. הוא מפרסם תכניות לבית מדרש למדעי היהדות, מרצה וכן מלמד ברשת החינוך „נצח ישראל" בפתח תקוה. בינתיים פורצת מלחמת העולם הראשונה המתאבקים נוגעים בו ובאותיו והוא הולך לעולמו בדמי ימיו באדר א' תרע"ה. כאן מן הדין להזכיר את רעייתו לאה, סופרת בזכות עצמה, שכן כותב עליה זליגר: „שפתנו העבריה איננה לי שפת מרחים בלבד, כי אם הלשון השגורה על שפתי בבית ובחוץ, עוד בטרם עליתי ארצה ישראל. ואם לא ידעת בטח יגעם לך לדעת, כי לאה זליגר, אשר תכתוב לפעמים סיפורים נחמדים ומאמרים ב„המצפה", זאת היא חברתי ובת בריתי, המלוה אותי בטיולי בפרדס החכמה והשירה. שפת בתנו היא כמובן לשון הקודש. בחו"ל היו רק אנשים ספורים, אשר יכולתי לדבר אתם רק עברית ואך פה בארצנו היא שפתי הרגילה בדיבור, בלימודים ובדרשות".

לאה זליגר פירסמה לא מעט ואף תרגומים מאחיה ומבעלה, שלא כולם יצאו בדפוס (נפטרה בקיבוץ בתה, בית־השיטה). מבית ההורים ירשה כשרון ספרותי בתם תקוה, שהיתה כבת ארבע בפטירת אביה. לאחר שנים נישאה לנחום שריג, ממבכירי המפקדים בפלמ"ח ובצה"ל. פרסמה ספר נחמד על אמה בשם „אמא אדמה" וכן מרבה היא לפרסם ספרי ילדים שרובם מוקדשים לאגדות רז"ל. המרו להם לזוג שריג החיים ובנם יוסף, הנקרא על שם אביה של תקוה, צעיר מחונן בכשרון ספרותי ומוסיקלי, נפל במלחמת יום הכיפורים. לאחר נפילתו יצאה מחברת שירים שלו, שעם הקריאה בהם אי אתה יכול להשתחרר מגורלה של משפחה, הדבקה בארץ ישראל ומעניקה לה כל יקר מיקר.

אד מורו — מורה לעתונאים

מאת בת שלום

כל מקצוע זקוק לגיבורים משלו, אנשים שהם מודל לחיקוי, אנשים שהישגיהם האישיים היו כאלה שאליהם אפשר וצריך להתאמץ ולהגיע. בשביל כתבי החדשות של רשתות הטלוויזיה בעולם כולו — גיבור כזה היה אד מורו.

מורו נפטר מסרטן ריאות (ארבע חפיסות ליום!) לפני חצי יובל שנים אבל בבתי הספר לעתונאות לומדים עדיין את שיטותיו כמראיין וכמדווח. סרט דוקומנטארי על חייו הוקרן בשעת שיא בטלוויזיה האמריקנית בינואר השנה וביוגרפיה מקיפה ביותר (795 עמודים) בשם „מורו, חייו וזמנו" של א. מ. ספרבר, יצאה בימים אלה אל חנויות הספרים.

מורו היה אדם שונה לחלוטין ממה שמקובל בז'אנר העיתונאי העכשווי. במקום נימה יבשה, עניינית עם הגבהות ציניות קלות של הרמת גבה, נקט הוא אינטונציות דרמאטיות ותנועות תיאטראליות. גם הראיונות שלו היו ממועטים בהרבה מן המקובל היום בין יורשיו. מורו לא הסתיר את דעותיו האישיות בעניינים פוליטיים, ולא הכחיש כאשר האשימוהו בכך, אלא שלמזלו (ובניגוד לנעשה בישראל, למשל) עמדותיו הפוליטיות דמו לאלה של רובו הגדול של הציבור, הן כשיצא למיתקפה על הסינטור מקארתי ושיטותיו והן כשיצא לאירופה לדווח ממנה על קרבות מלחמת העולם השנייה. כתבותיו משדות הקרב לימדו דורות של עתונאים איך צריך כתב צבאי לעבוד, כיצד עליו להסתכן אישית ולהסתמך על מראה עיניים ולא רק על סיפורים מיד שניה או שלישית. מורו הצליח, במלחמה של איש אחד, לשכנע את רשת הטלוויזיה שלו (סי. בי. אס.) לאפשר לו לדווח באיזה העזה ויושרות אינדיווידואליסטית על גבי המסך הקטן כפי שנהוג בעתונות הכתובה (עד אז דמו משדרי החדשות בארה"ב במידה גדולה לאלה של העולם הקומוניסטי, כלומר יותר תעמולה ופחות דיווח).

הביוגרפיה של ספרבר אכן מתמקדת בתרומתו של מורו למקצוע העתונאות ולעיצוב מערכת היחסים המורכבת והעדינה שבין התקשורת לשלטונות. מה גם שהיה בעצמו מנהל הרשות לאינפורמציה בימיו של הנשיא קנדי. מאה חמישים ראיונות השקיעה המחברת בביוגרפיה שלה, ביניהם עם אלמנתו של מורו ובנו. הודות לביוגרפיה גילתה פרטים אישיים שלא הוזכרו בסרט הדוקומנטארי שהוקרן בטלוויזיה, כמו העובדה שמורו היה שותף או שנרדף ע"י האף.ב.איי., שסוכניו התייחסו בביקורתיות רבה לגישתו העתונאית. סוכני האף.בי.איי., לדוגמה, „הלשינו" באוזני מנהלי חברה גדולה שמימנה את תכניותיו של מורו (בל נשכח שהטלוויזיה האמריקנית מסחרית כולה, ואם אין ממנים — אין תכניות), שהוא הדליף סודות מהתיקים הסודיים שלה. וכתוצאה מכך הסידרה החברה את תמיכתה הכספית מסידרה דוקומנטארית יוקרתית בשם „ראה את זה עכשיו", סידרה שמורו החשיב במיוחד.

אגב, אחרי עשרות שנים שבהן נתמך באמנות ע"י וויליאם פאלי, יו"ר סי.בי.אס., נלקחה ממורו, בשנותיו האחרונות (הוא נפטר בן 57) תכנית החדשות השבועית שלו בטענה שהיא לא מושכת די צופים... „כך חולפת תהילת עולם", אבל בין העתונאים כמתברר — תהילתו לא חלפה עד היום.

✱

המתחזה הגדול

איזה ז'אנר ספרותי אהוב ביותר על סופרים ומשוררים? שלושה ניחושים. והנה התשובה הנכונה: „הז'אנר המציג את „דיוקנו של האמן כאיש צעיר", כשם ספרו של ג'יימס ג'ויס.

סופרים, חוה טבעי, אוהבים לתאר בפרטי פרטים את התהליך ההופך אדם צעיר ליוצר במלים, מה שהגרמנים כינו בתיאוריות הספרותיות שלהם בשם „קינסטלר־רומן". דוגמה מקבילה בספרות העברית הם אולי צמד הרומנים של שבתאי או, להבדיל, סיפוריו הראשונים של ש"י עגנון (זוכרים את „חמדת", „וגבעת החול"?).

בארה"ב יצא בימים אלה רומן חדש השייך לאגף הזה, „המתחזה הגדול" של ג'יימס אשלם; בן ג'ניס, הגיבור המתחזה, הוא נער הצומח בשנות השישים בעיר קטנה באילינויס, בנם האהוב של זוג הורים יהודים השואפים להשיג בשבילו „חיים טובים יותר" מאלה שהיו להם. הצרה היא שחיי הוריו נראים לבן הצעיר „בסדר גמור" וגם חברותיו לספסל הלימודים, נערות שאינן שואפות ללימודים אקדמאיים ושההורים מעקמים את האף למראיהן („פשוטות מדי"), נראות לו בסדר.

אבא ג'ניס מזועזע. בן שלו חייב להיות לפחות ט.ס. אליוט אמריקני חדש, נצר מפואר שיקנה מוניטין, עושר ופירסום לגזע המשפחתי הוותיק. האב הזה, לדוגמה, מתרתח כאשר המחזאי ארתור מילר נשא לאשה את מרלין מונרו.

„האם אין מילר מבין שהוא חייב לשמור על תדמית האינטלקטואלים היהודיים בעולם... להתחתן לשחקנית קולנוע... איך הוא מעז...".

נו, איזו ברירה יש לבן ג'ניס הוא הולך ללמוד באוניברסיטה היוקרתית ביותר (הרווארד) ומשם ממשיך לאוניברסיטה יוקרתית אחרת (אוקספורד), מתאמץ להשיג את הציונים הגבוהים ביותר וכל הזמן שואל את עצמו: „מה אני עושה כאן בעצם, בשביל מי אני מתאמץ כל כך?...

בסופו של התהליך בועט, כמובן, הצעיר באידיאלים הבורגנתיים של בית אבא ומתאמץ להיות „הוא עצמו" אבל, ראה זה פלא, „הוא עצמו", כמתברר, רוצה להיות סופר. לאבא ואמא, באבנסטון אילינויס אין אלא לחכך ידיים בהנאה. שאיפת הגיה הצליחה, הבן היורש אכן נעשה סופר, הם יונצחו למען הנצח בספרות העולמית וידונו מלוא חופניים נחת.

„המתחזה הגדול" הוא איפוא רומן סאטירי, אבל זוהי סאטירה הבנויה, כאמור, לאורך הקוים המוכרים והסלולים היטב של „רומן החניכות" הישן, אבל בתחפושת ההומוריסטית שהלבישו עליו האמריקנים, כמו למשל „התמסן בשדה התירס".

נוסח קרלין והשתמרותו

מאת אברהם גלין

הודות לרשימתה של גב' נעמי גוטקינד ב„הצופה" דיפדפתי בהנאה באנתולוגיה של מוסיקה חסידית לנחמיה וינבר ז"ל, שחלק ממנה מבוסס על נוסחאות של חסידי קרלין.

הנאתי היתה כפולה בהיותי צאצא לחסידי קרלין זה דורות, ולמעלה ממאה וארבעים שנה שנוסחאות התפילה וניגוני קרלין מושרים בפי אבותי ואבות אבותי. אך עם זאת תמהתי על מספר נקודות שנרשמו ע"י וינבר ז"ל כפי שהם מצוטטות במבוא.

אין ספק שוינבר היה משכמו ולמעלה בידיעתו במוסיקה היהודית בכלל והחסידית בפרט. כאמן נדיר הצליח לרשום את הציורות המסובכות שבמוסיקה זאת. ברם, ספק רב אם וינבר היה בקי בתולדות חסידות קרלין בעבר ובהווה.

התרשמתי שוינבר כתב דברים, לאו דווקא מדוייקים, אם כי יתכן שהאמין בהם בתמימות. הוא מספר לקורא שאינו מתמצא בנבכי החסידות הקרלינית, כי הצליח לשמור יצירות מוסיקליות ההולכות ונעלמות — סיפור הנקלט היטב ומפתח תחושות סנטימנטליות לנושא.

וינבר, שנסחף בהתלהבות התפילה הקרלינית ששמע בבית המדרש של חסידי קרלין, כותב: „אני חושב כי אחת הסיבות שהמקוריות של נוסח קרלין נשארה חיה על כך הרבה זמן — היא שקרלין סובלת מכמה הפסקות בין פטירתו של רבי אחד ועלייתו של רבי חדש... הדבר הזה גורם לפחד. וותיקי קרלין תמיד פחדו שמא הנוסח הקרלינאי ישתכח. והפחד גרם מאידך גיסא לעקשנות הזואת בזמנים האלה".

זאת הסיבה, לדעת וינבר, מדוע השתמר הנוסח הקרליני עד כה. ומה עם ההווה והעתיד? גם על כך יש לוינבר מה לומר: „לדאבוני מה ששמעתי בתפילת ליל שבת עכשיו, בבית המדרש הישן של חסידי קרלין, אחרי מספר שנים שלא הייתי כאן, עשה לי רושם שיש כבר ליקויים לא מעטים... הסיבה היא פשוטה, מספר לא מועט מבעלי התפילה הוותיקים הלכו לעולמם ומלאו מקום אין". חד וחלק! השאלה נשאלת מאליה, להיכן נעלם הפחד שעליו דיבר וינבר? אמנם שנית, במשך תקופה ארוכה של מאתיים שנה הצליחו חסידי קרלין לשמור על מקוריותו, וכאן רק בהבדל של מספר שנים יש כבר ליקויים!?

מר וינבר ממשיך בתיאוריה שלו לעתידה של מוסיקה זאת: „שמעתי מאחורי הפרגוד שהצעירים מתמסרים שהם רוצים לשפר את הנוסח הישן, ואם באמת הם יצליחו „לשפר" את הנוסח הישן־נושן הזה, אז בטוח אני שבמשך זמן לא ארוך לא יישאר מאומה מנוסח חסידי קרלין".

ובכן, פחדו של מר וינבר ז"ל היה לשווא. נוסח עתיק זה יישמר עוד דורות רבים במקוריותו ללא סטיה קלה, וזאת לא בגלל הפחדים של החסידים, אלא דווקא בעיקר הודות לאדמו"רי קרלין שהקפידו על כל תג בנוסח ובניגון, וכל מי שמצוי בחצר חסידית זו יודע היטב שיסוד שלשלת קדושה זו הנמשכת בסייעתא דשמיא, — היא, ורק היא, מבטיחה את טהרת הנוסח ומקוריות הניגון הקרלינאי.

מי שמכיר מעט את הנעשה כיום בחסידות קרלין יודע על ההתלהבות הקרלינאית הנמשכת כבאו ומקדם, על המנהגים היחודיים מקדמת דנא הנשמרים בכל התוקף, ועל הניגונים העתיקים המושרים בדייקנות רבה בבתי הכנסת של חסידי קרלין בירושלים וברחבי הארץ, ואף בניו יורק הרחוקה שכולם כאחד עומדים תחת השפעתו של האדמו"ר מקרלין שליט"א המדריכם ומנהיגם בנתיבי אבותיו הצדיקים זצ"ל.

זוכר אני את מר נחמיה וינבר לפני עשרות שנים, כיצד היה מכתת רגליו דווקא לבית המדרש של חסידי קרלין, מאזין בשקיקה לתפילתו הנלהבת ובטעמו המעודן עמד על העמקות הגדולות שבנוסח ישן־נושן מקורי זה. מר וינבר זכה להיות הראשון ואולי היחידי מבין המוסיקאים שהתחקו ורשמו קטעים מנוסח התפילה הקרלינאית.

כמי שזכה לראות את וינבר בעבודתו והתלהבותו, וקרוב לנושא, מצאתי חובה להעמיד דברים על דיוקם. טוב היה אם ד"ר אליהו שליפר שערך בטעם רב את האנתולוגיה וכתב את המבואות — היה מבקר את הדברים האמורים טרם ראו אור.

יד הרב מימון
ירושלים

ביום שלישי ח' בתמוז תשמ"ו
בשעה 6.30 (15.7.86)
לפנות ערב,
בבית מוסד הרב קוק
ירושלים

הענקת פרס לספרות ומחקר תורניים

ע"ש הרב י"ל הכהן מימון ז"ל
(עם מלאת עשרים וארבע שנה לפטירתו)

להרב **שמואל תנחום רובינשטיין** שליט"א
אב"ד בתל־אביב

להרב **עזרא בצרי** שליט"א
חבר בית הדין הגדול

ת ת כ נ י ת:
דברי פתיחה
ד"ר **יצחק רפאל**, יו"ר ההנהלה
ד"ר **יוסף בורג**, השר לענייני דתות
הרב מימון — איש תורה והמעש
הרב **יוסף קאפח** שליט"א, יו"ר ועדת השופטים
הנמקת ועדת השופטים
על חתני הפרס ישמעו דברים:
הרב **שלום משאש** שליט"א
הרב הראשי וראב"ד לירושלים
מר **פנחס שינמן**
יו"ר המפה"ד תל־אביב־יפו
דברי חתני הפרס

לפרשת השבוע — חוקת

יפתח הגלעדי

מאת הרב חיים פרדס

ויפתח הגלעדי היה גבור חיל והוא בן אשה זונה, ויולד גלעד את יפתח (שופטים יא ד).

פסוק זה מהפטרת הפרשה, מעמיד בפנינו את אחד מן השופטים המיוחדים באופיים ובאישיותם, ולהלן נעיין במאמרי חז"ל הדנים בו, במעשיו, בדרכו ובמעלתו. במסכת בבא קמא צב ב אמרו: אמר ליה רבא לרבה בר מרי, מנא הא מילתא דאמרי אינשי (כלומר, מאין המקור לפתגם השגור בפי הבריות), מטייל ואזיל דיקלא בישא גבי קינא דשרכי (כלומר, כי דרכו של דקל רע שפירותיו גרועים, להיות גדל ליד אילני סרק). אמר ליה, דבר זה כתוב בתורה, שנוי בנביאים, ומשולש בכתובים, ותנן במתניתין (כלומר, מפורש במשנה), ותנינא בברייתא. שנוי בנביאים, ומשולש בכתובים, ותנן במתניתין (כלומר, בנביאים, דכתי' (פסוק ג) ויתלקטו אל יפתח אנשים ריקים ויצאו עמו. משמע מכאן, כי חז"ל ראו ביפתח את מי שנחשב כ„דיקלא בישא" שפירותיו באושים, ולכן התלקטו ונאספו סביבו אנשים ריקים מתוכן וממעשים.

מאידך, שנינו בברייתא במסכת ראש השנה כה א: ואומר (בשמואל א יב יא), וישלח ה' את ירובעל ואת בדן ואת יפתח ואת שמואל. ירובעל זה גדעון, בדן זה שמשון, יפתח כמשמעו. ואומר (בתהילים צט ו), משה ואהרן בכהניו, ושמואל בקוראי שמו. שקל הכתוב (והשווה אלו לאלו) שלשה קלי עולם (שהם גדעון, שמשון ויפתח, הנזכרים יחד בכתוב בשמואל שם), כשלשה חמורי (וגדולי) עולם (שהם משה, אהרן ושמואל). לומר לך, ירובעל בדורו כמשה בדורו, בדן בדורו כאהרן בדורו, יפתח בדורו כשמואל בדורו. ללמדך, שאפילו קל שבקלין ונתמנה פרנס על הציבור, הרי הוא כאביר שבאבירים. ואומר (בדברים יז ט), ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. וכי תעלה בדעתך שאדם הולך אצל הדיין שלא היה בימיו, הא אין לך לילך אלא אצל שופט שבימיך (ולקבל עליך את מרותו, אף שבדורות שקדמו לך היו גדולים טובים וראויים יותר ממנו). ואומר (בקוהלת ז י), אל תאמר מה היה, שהימים הראשונים היו טובים מאלה, כי לא מחכמה שאלת על זה. וטעמו של דבר, משום שככל שאנו מתרחקים והולכים מיום קבלת התורה, שבו העפילה כנסת ישראל לפסגת רום המעלה של „אני לדודי ודודי לי", כך הולכים הדורות ובני האדם ויורדים מטה מטה מבחינת הקדושה, הטהרה ויכולת ההשגה השכלית העליונה. ולכן גם שופטי ישראל, ראשי העם וכהניו, יורדים במעלתם מדור לדור. אך סמכותם ומרותם נשארות באותו מעמד ובאותה דרגה, כפי שהיו בדורות הקודמים. אל השופט אשר יהיה בימים ההם, אין לך אלא שופט שבימיך, כמות שהוא. ולכן אמרו, כי יפתח בדורו כשמואל בדורו. ודינם של גדעון, שמשון ויפתח שהם קלים וקטנים במעלתם באופן יחסי, כדין וכדרגת משה, אהרן ושמואל שהם ענקי וגדולי עולם. ודין אחד ליפתח המכונה בגמרא בשם „דיקלא בישא" על אשר נאספו סביבו אנשים ריקים, ולשמואל הנביא־הצדיק שהיה שקול כמשה ואהרן. הדברים מפתיעים, אך זהו עומק משמעות סמכות השיפוט של שופטי ישראל ודייניהם שבכל דור ודור. אך יש להעיר, כי כאשר אמרו חכמים ודיברו על יפתח בדורו, וכן על קלי קלים שנתמנו לפרנסים על הציבור שהם כאבירים שבאבירים, הכוונה היא לומר, כי אותם קלי קלים הם הטובים, המעולים והגדולים שבדורם ובימיהם. וכמו שאמנם אמרו שם: אין לך אלא שופט שבימיך. כלומר, שבימיך ובדורך הוא הוא הטוב והגדול מכולם.

נראה, שלא היתה עוד פרשה סתומה, נעלמת וחתומה, כפרשת בתו של יפתח, שבה הואשם ונכשל יפתח באופן החמור והקשה ביותר. ולכן היה גם עונשו נורא ואיום. וכך נאמר שם, מפסוק ל ואילך: וידר יפתח נדר לה' ויאמר, אם נתון תתן את בני עמון בידי. והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי לקראתי בשובי בשלום מבני עמון, והיה לה' והעליתיהו עולה. ויבא יפתח המצפה אל ביתו, והנה בתו יוצאה לקראתו בתופים ובמחולות, ורק היא יחידה אין לו ממנו בן או בת. ויהי כראותו אותה ויקרע את בגדיו ויאמר, אהה בתי הכרע הכרעתיני ואת היית בעוכרי, ואנכי פציתי פי אל ה' ולא אוכל לשוב. ויעש לה את נדרו אשר נדר, והיא לא ידעה איש ותהי חק בישראל. מימים ימימה תלכנה בנות ישראל לתנות לבת יפתח הגלעדי, ארבעת ימים בשנה.

אלו פסוקי אחת הטרגדיות המחרידות והמזעזעות ביותר, שאירעו בתקופת השופטים והנביאים. ומפרש הרד"ק שם: שעשה לה בית והכניסה שם, והיתה שם פרושה (ומרוחקת) מבני אדם ומדרכי העולם. כי כל השנה היתה מתבודדת, כמו האנשים הפרושים הסגורים בבתים. אך לא כך נראה הדבר, ממה שאמרו חכמים במדרש תנחומא לפרשת בחוקותי אות ז: ומפני שלא היה יפתח בן תורה (ולא ידע שהוא יכול להישאל ולבטל את נדרו), איבד את בתו. באותה שעה כעס עליו הקב"ה (על יפתח). אמרה לו בתו, אבי, שמא כתוב בתורה שיקריבו נפשות בניהם על גבי המזבח. והלא כתוב (בויקרא א ב) מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן תקריבו את קרבנכם, מן הבהמה ולא מן בני אדם. אמר לה (יפתח), בתי, נדרתי „והיה היוצא אשר יצא מדלתי ביתי והעליתיהו עולה". אמרה לו, יעקב אבינו שנדר „וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" (בראשית כח כב), ונתן לו הקב"ה שנים־עשר שבטים, שמא הקריב אחד מהם (כדי לקיים את הנדר ולתת מעשר לקב"ה מבניו). ולא עוד, אלא חנה (אמו של שמואל הנביא) כשהיתה נודרת (בשמואל־א א יא) ונתתיו לה' כל ימי חייו, שמא הקריבה את בנה כקרבן) להקב"ה. ולא שמע אליה, עלה ושחטה לפני הקב"ה, ורוח הקודש מצווחת (ואומרת ליפתח:) נפשות הייתי מבקש שתקריב לפני. (הרי נאמר בירמיהו יט ה:) אשר לא צויתי ולא דברתי ולא עלתה על לבי. מי גרם ליפתח לאבד את בתו, על שלא קרא בתורה. עד כאן דברי המדרש, המרעידים את הלב ומסמרים את השער, משום שנראה מהם כי יפתח ממש שחט את בתו והקריבה לעולה לקב"ה. המשא ומתן שהתנהל בין יפתח לבתו המלומדת הטהורה הזכה התמימה והחפה מכל פשע ועון, אין לו כמדומה אח ורע בעולם.

בבראשית רבה ס ג וכן בויקרא רבה לז ד אמרו: ולא היה שם פנחס (חי וקיים) שיתיר לו (ליפתח) את נדרו? אלא פנחס אמר, הוא (יפתח) צריך לי, ואני אלך אצלו. ויפתח אמר, אני ראש קציני ישראל, ואני הולך לי אצל פנחס. בין דין לדין אבדה הנערה ההיא. ושניהם נענשו בדמיה של הנערה. יפתח מת בנשילת (ובנשירת) איברים. בכל מקום שהיה הולך בו, היה אבר (אחד מגופו) נשול (ונושר) הימנו, והיו קוברין אותו שם. פנחס, ניטלה (ונלקחה) ממנו רוח הקודש (והנבואה). ובויקרא רבה שם אמרו בלשון אחרת: בין זה לזה נספתה אותה עליבה, ושניהם נתחייבו בדמיה.

هكذا في الأصل

מורי ורבותי, אחי ורעי

מאת משה קרונה

מול „המציאות הארצישראלית" (ב)

הפולמוס על „החלוקה"

שלא כוועידות העולמיות שכבר השתתפתי בהן בקרקא ושדנו בסוגיות אידיאולוגיות ופנימיות של התנועה העולמית הרי הוועידה העולמית של המזרחי שנתכנסה בציריך שבשוויץ ערב הקונגרס הציוני ה־20 נשאה אופי מדיני־כללי יותר. בתוך קהל הצירים נתגלו לי הרבה „פנים חדשות" של עסקני התנועה במקומות שונים שעדיין לא היכרתי. אמנם, כבר פגשנו הפעם יותר צירים מארצות הברית מאשר בעבר, אולם עדיין אפשר היה לקיים את כל הוועידה בשפות אידיש ו„קונגרס דויטש". זו ה„שפה" האחרונה היתה מין של אידיש „מגורמנת" או גרמנית „מיוהדת".

נדמה לי כי כאן, בוועידה הזו, אירע המקרה המשעשע הבא: כאשר אחד הרבנים מפולין קם וביקש מהנואם שעל הבמה כי יואיל בטובו ויתאמץ לדבר אידיש לתועלת הצירים הבאים מפולין שאינם מבינים לשון גרמנית — הגיב לו הנואם בהבעת פנים תמימות: הרי אני עושה כל הזמן את המאמץ העליון כדי דווקא כן לדבר אידיש ופלא זיא שאין אני מובן־לכבוד... איך שהוא נפתרה שאלת הלשון. „קונגרס דויטש" היה מוצא מתאים לצרכי השעה. האמריקאנים של המזרחי כולם עדיין דיברו אידיש. ואכן הכל קיבלו אל נכון את הבעיה המרכזית שעמדה על הפרק, עניין ה„חלוקה", סיכויי ההצעה למעשה והיחס הנכון כלפיה.

המזרחי בדרך הציונות המדינית

בדומה לבאר ועידותינו ואף הפעם דיברו רבים רבים. בוועידה עולמית של המזרחי אפשר היה גם ללמוד כיצד. כרגיל היו נאמרים בוועידה של המזרחי הרבה דברי תורה, הברקות וחידודים רבים. גם בוועידה זו הלך המזרחי לדרכו — הדרך של הציונות המדינית שעליה היה אמון משחרית ימיו. רוב הצירים דחו באופן מוחלט את רעיון חלוקת הארץ והעדיפו באופן ברור את המשך המנדאט הבריטי על ארץ ישראל השלמה על פני מדינה בחלק מן הארץ. עם זה אי אפשר היה להסיק מכך מסקנות ברורות ומוחלטות על העמדה הסופית של המזרחי, שהרי רבים בתוכנו הצביעו נגד רעיון החלוקה בגלל סיבות של אי אמון מוחלט במדיניות הבריטים ובגלל שיקולים של מדיניות גלובאלית וכדומה.

פרופסור חיים וייצמן — נשיא ההסתדרות הציונית העולמית — בא לאחת מישיבות ועידת המזרחי ונאם ארוכות באידיש ליטאית עסיסית על ענייני המדיניות הבינלאומית הנכוחות העצומים העומדים נגדנו. וייצמן הרגיש טוב בחברת המזרחי והפועל המזרחי ותיבל בדבריו כמה בדיחות טובות. בכלל מקובל היה בימים ההם להזמין או להיוועצות לבקשות הזמנות של אישים חשובים שמחוץ לתנועה ולתת להם אפשרות להסביר את עמדתם. בן גוריון ואחרים בתנועת העבודה היו נושאים את דבריהם בוועידות של הפועל המזרחי ויזכור לי נאום רחב וחשוב שנשא הרב י' ל' מימון בוועידה כפא"י ברחובות. אפילו לוועידות של מוסדות מצומצמים יותר היו „מוזמנים" אורחים מראשי תנועות אחרות. מן הימין, ומן השמאל כאחד. הוועידה העולמית של התנועה היתה דמאסית למדי. הרב מאיר ברלין נשא ברמה את דגל ההתנגדות לרעיון החלוקה ושאר הצירים הוסיפו וסיפקו נימוקים נוספים.

שמורה בזכרוני הופעה מרשימה של ר' גדליה בובליק מניו־יורק, שהיה בה מלאכת מחשבת של הגיון וניתוח פוליטי בתוספת ובשילוב עם כשרון ריטורי בעולה וסארקזם מוחץ. בובליק היה עתונאי מפורסם בארצות הברית ולשעבר גם עורך עתון יומי גדול באידיש: היה כותב הגיגות ומאמרים בענייני השעה בעתון שהיה נקרא על ידי עשרות אלפי קוראים וגם היה מחבר של מסות ודברי הגות שבחלקם נתפרסמו בספרו „בן המיצר". ר' גדליה בובליק היה בעל מחשבה ומשכמו ומעלה בעולם הדתי לאומי בארצות הברית. לשעבר היה „ראש מסבור" ליהדות הדתית בארצו של קולומבוס — שופך נימוקים, הגיון ומוסר־ניתוח לאותם המוני יהודים דתיים שבאו לארצות הברית מעבר לימים והיו שרויים במבוכה. בובליק היה איש המזרחי ואף שימש כמה שנים כנשיא המזרחי בארצות הברית. נאומו של גדליה בובליק עשה רושם. דבריו הרשימו אותי מאד כי לראשונה שמעתי בה שאפשר לבנות גישה אמריקאית מובהקת לענייני מדיניות בינלאומית. מבין שיטי דבריו נשמעו גם השפעות אמריקאניות אבל בישיבת מובהקות. כשלעצמי שמעתי גישה אמריקאנית מיוחדת זו בפעם הראשונה. אולם נוסף על כך היה „פלפל" רב בדבריו הוא ממש „התאכזר" לאלה שלא קיבלו את דעתו וביחוד עקץ והר ועקץ בדוברים שחייבו את רעיון ההחלוקה. כשרון גדול היה לאיש הזה. אולם בהזכירי כאן את ההופעה הזו איני יכול בשום פנים להסיח דעת ממה שחוויתי בסוף נובמבר 1947. הייתי בניו יורק בשליחות (ועל כך אספר בבאות) וצלצל אלי ידידנו היקר ר' יצחק ריבקינד למהר ולבוא כדי להשיק כוסית „לחיים" לכבוד החלטות האו"ם. חשנו לביתו ומצאנו בין שאר חברינו שהיו מלאים חדווה את ר' גדליה בובליק כשדמעות גיל יורדות מעיניו וכשכל כולו שופע שמחה אמיתית. אמרתי לו: „ר' גדליה, הזוכר אתה את נאומך המרשים בציריך בוועידת המזרחי נגד החלוקה?" „הן — אמר — זוכר אני היטב אבל השתנו הזמנים ושמח אני ב„חלוקה" זו בכל לבי ונפשי".

„פרלמנט בדרך"

ובכאן באנו לקונגרס עצמו ואופקים חדשים לגמרי נפתחו נגד עיני. אכן, זהו „פארלמנט בדרך" בשם שכל התנועה הציונית היא „המדינה בדרך". במעין „עולם חדש" מצאנו את עצמנו ונפעמנו מהמחזה הנהדר. רבה היתה החגיגיות ועוד למעלה מזה רבה היתה החוויה למראה המוני בני אדם, חשובים בקהילותיהם בכל חלקי התבל, שונים בלבושיהם וחיצוניותם, בלשונם ובמנהגיהם נאספים יחדיו באולמות מרווחים ומפוארים — כולם מכונסים לשם בניין ארץ ישראל ואחדות האומה. בשבילי — ובוודאי בשביל רבים אחרים — היתה זו חוויה עמוקה: רבנים מגליציה ורומניה בצוותא עם קיבוצניקים מארץ ישראל חובשי „רובשקות", „יקים" מצופלנים לובשי בגדי שרד חגיגיים יחד עם „בעלי בתים" מפולין — ועוד גוונים ובני גוונים מארבע כנפות תבל מכונסים לשם עניין אחד.

הנושא המרכזי בקונגרס היה כמובן עניין ה„חלוקה" ונשמעו שם הרבה דברים חשובים. באותם הימים הרי צעיר שכמוני שלא היה שייך ל„ועדות מצומצמות" או למיוחסים הבוחשים בקדירה" — פנוי היה למדי כדי להקשיב לכל מה שמתרחש. אולמות המליאה היו צפופים מפה לפה וההקשבה הכללית היתה רבה. לפתע הרגשתי בכל הוויתי, כי לעצם המשך עבודתנו בכלל הכרחי הדבר שרבים, ככל האפשר, בתוכנו ילמדו לשון אנגלית. פעם ראשונה בחיי היתה לי תחושה ברורה כי מוכרחים להקשיב ולהבין בלשון זו שדובריה יתחילו יותר ויותר ליטול חלק בעבודה הציונית. היה לי ממש דאבון לב ועגמת נפש שאיני יכול להבין את דבריהם של סטיפן וייז, אבא הלל סילבר, לואיס ליפסקי ודומיהם. לא היה תרגום, לא סימולטאני ולא אחר. ראיתי עומדים על הבמה נואמים מעולים השופעים מאד ומדברים בלהט ריטורי רב וניכר היה שאינם מדברים מן השפה ולחוץ — ואני — ורבים אחרים בדומה לכך — בין לא נוכל. חרה לי הדבר ונראה לי כחסרון.

זכור לי נאום מרשים (קונגרס דויטש) של ריכרד שטריקר, מראשי הציונים באוסטריה ועסקן ראדיקאלי מפורסם בעולם הציוני. ראיתיו לראשונה בקונגרס זה. הוא נאם כ„בעל מקצוע" ממש והשתמש במעין „סגנון" ריטורית כזו: הוא דיבר בביקורת חריפה נגד מדיניותו של וייצמן. דבריו היו דוקרים בדרבונות. אולם היה מחלק אותם לפרקים נפרדים כשכל פרק ופרק היה מסתיים בכמה משפטים מחודדים והיתם ממש נגד וייצמן ומדיניותו „המרדיבה". משפטים אלה היו זהים ואחידים כך שבמהלך הנאום הממושך הסתגל הקהל הרב והיו אלפי המשתתפים מצטרפים לדבריו וקול אדיר של קהל עצום נשמע באולם. תכסיס ריטורי מעצעץ אך מרשים. רבים מבאי הקונגרס ידעו לדקלם על פה ובקצב אחיד את המשפטים העוקצניים שאילף רוברט שטריקר את כל באי הקונגרס.

פעם ראשונה ראיתי בקונגרס זה את מנחם אוסישקין. בימי ביקורי הקודם בארץ הספקתי לראותו מרחוק באחת האסיפות. כאן אפשר היה קצת להכירו יותר מכיוון שהיה סמוך ונראה כל הזמן כיושב הראש של הקונגרס. בימי נעורי היה מנחם אוסישקין מעין אגדה מהלכת. היה מנהיג במשך כמה דורות — החל מפעילותו הרבה ברוסיה בתנועת חובבי ציון, הצטרפותו להרצל בבניינה של ההסתדרות הציונית העולמית, ארגון ראשוני של היישוב וכדומה. דיברו עליו כעל „איש הברזל" בציונות וביישוב שהעז לארגן אופוזיציה להרצל ועמד אחר כך בראשה של הקרן הקיימת. נזכרתי אז, כי נבחתי בורוסיה בעת חגיגה פומבית גדולה לכבוד יובלו השבעים של מנחם אוסישקין. „כמובן מאליו" כי הייתי צפוי בין חיי הנוכחים והאזנתי לדבריו של נחום סוקולוב שעשה אז אצלנו בעיר ובא להשתתף באסיפה. „כידוע — כך פתח נחום סוקולוב את דבריו — כי מנחם אוסישקין הוא שמרן מובהק וציוני מסור בכל לבו. נפשו של אוסישקין — המשיך סוקולוב — יוצאת לחזות במדינת ישראל, במלכות ישראל. איזה משטר יציע לנו אוסישקין כאשר נשיג את המדינה? — הווי אומר: שלטון מונארכי כפי שהיה בימיה ברוסיה. ואם אמנם נמליך מלך הרי מסתבר כי המלך הזה לא יהא אחר מאשר מנחם אוסישקין. ואיך נקרא אותו כאשר יהא מלך? — יש לי רעיון — סיים סוקולוב לקול רעמת צחוק הקהל הרב, הבה נקרא לו: *מנחם הראשון*".

כאן בקונגרס הציוני ראינו את אוסישקין כמעין „מלך הקונגרס" — נוהג ברמה את הישיבות, מכוון ומסביר את העניינים המסובכים. רציניות ללא הפוגה, סמכותיות תקיפה שופעת מכל הופעתו. אמנם דבריו לא נאמרו בכשרון דיבור מיוחד או בפעלולים ריטוריים. אוסישקין היה הראשון ב„שלישיה" שייצגה את ההתנגדות לרעיון חלוקת הארץ — והיא כללה את ברל כצנלסון ואת הרב מאיר בר־אילן. שלישיה כזו עוררה דרך ארץ וחיים וייצמן אמר בנאום התשובה המסכם שלו כי קשה לו עד למאד להתנגד ל„שלישיה סגולית שכזו".

את הדין. זוכרני, כי בזמן ההצבעה ישבתי ליד הרב משה אסטרובסקי (המאירי), מראשי „המזרחי" בארץ ונציג בוועד הלאומי, חוקר ולמדן. גם הוא היה בין המהססים. ופשוט היית נבהל ומשתומם לראות לאיזו רעדה גופנית ממש גרמו לו היסוסיו — האיש היה רועד וחרד פיסית כולו עד שנקרא למניין הכריע „ב" — היינו, היה בעד ההצעה של שוללי החלוקה. בסופה של הצבעה מרתקת ומותחת נפלה הצעה זו.

ואמנם, למדתי הרבה ממהלך הקונגרס, דיוניו ויכוחיו. הדבר העיקרי שנתגבש אצלי במוחש, היה העניין אשר לא עזבני אף פעם בכל ימי חלדי: מרכזיותו של אלמנט הזמן בכל המעשה והמחשבה של הציונות. אי אפשר היה אז להעלות על הדעת כי הנה רק כעבור שנתיים שוב נתכנס לקונגרס ציוני ונעמוד ממש בערבה של שואה איומה. הכל ידעו כי הזמן קצר והמלאכה מרובה. אבל, עד כדי כך?! לא היה שום איש, כך נדמה לי, שיכול היה להשיב בספירות כאלו. עניין חשיבותו של אלמנט הזמן התחיל למלא את כל ישותי. בוודאי אירע כך גם לרבים אחרים. זוכרני, כי בישיבה שהיתה לנו עם הגברת הנרייטה סולד בקשר לסיכויים של הפעלת תכנית של עליית נוער בפולין אמרנו לה כולנו כי לנוער היהודי בגרמניה יש בהחלט זכות של עדיפות על נוער שלנו. הן הם כבר עומדים בפועל ממש מול משטמה אנטישמית ברוטאלית בעוד שאצלנו בפולין — — — עוד לא הגיע המצב עד כדי כך. כאשר חזרתי עם חברינו, דרך וינה, לפולין כבר היתה אימת הזמן ממלאת את כל ישותי.

הדבר השני שנחקק בתחושי כ„לקח" מדיוני ועידתנו העולמית, הקונגרס הציוני ומהוויכוחים הרבים שבהם נקבעה עמדתה של הציונות הדתית לעניין ההצעה בדבר חלוקת הארץ — היה כי גישתה של הציונות הדתית לכל העניינים הקשורים לבניין הארץ אינה יכולה להיות כולה מבוססת על אדני ההגיון קר בלבד. אמנם במדיניות „אין סומכין על הנס" וצריך כל דבר להיבדק בכור מבחן של הגיון. אולם בלי אמונה אי אפשר. התנועה החליטה בימים ההם של הכרעות להעדיף את המשך פעילותנו לבניין הארץ במסגרת המנדט הבריטי על פני הצעה בדבר חלוקת הארץ שנוסף על היותה פגומה בעינינו בגלל עצם הרעיון של „גזורי" היתה גם מפוקפקת מאד מבחינת רצינותם של הבריטים. על כל פנים החליט המזרחי להמשיך בדרך הרצופה בתלאות וייסורים של מנדט בריטי בכל רוחב הארץ ודחה אז הצעה שהיה בה הרבה צדק.

אכן, איני כותב את השורות האלו במגמה להקיש מן הימים ההם על ימינו אלה. רבים מאד ההבדלים. מגמתי היא לציין כי הלך המחשבה המדינית של המזרחי היה מושפע הרבה מן האמונה התמימה, כי בכל הנסיבות עלינו לצפות ולקוות כי יש בכך קידום במהלך תקומתו של עמנו.

עת לעלות

ובכן, חזרנו מן הקונגרס לוורשה ושבנו לעבודתנו. התחלתי גם באופן אישי לגמרי להרגיש בתוקף הולך וגובר את אלמנט הזמן. אחרי הביקור בארץ ובקונגרס החל לבי לומר לי בכל יום ובכל שעה כי הגיעה גם בשבילי ה„עת לעלות". חשבתי, שאולי על ידי עלייה מוקדמת אוכל להוציא מגיא המצוקה מאנשי משפחתנו. ביחוד את הורי. איך, מה, כיצד — לא ידעתי. לא היתה לי תכנית ברורה, אולם מחשבתי היתה נתונה גם לענייני ההגירה. לא ייתכן — כך אמרתי לנפשי — כי אמשיך סתם ככה, שנה אחר שנה, לארגן ולהדריך, לכנס ולהשתתף בכנסים ובוועידות. צריך לארוז את החפצים המעטים ולעלות.

בטרם עליתי עוד הספקתי מאמצים רבים כדי להסדיר, לפחות לתקופה נראית לעין, את ענייני עבודתנו התנועתית. מתוך קשיים רבים מאד הצלחתי להשפיע על חברנו היקר שלום קרניאל כי יבוא אלינו לוורשה לתקופה ממושכה כדי להיכנס בעול העניינים המרכזיים. קשה היה הדבר כקריעת ים־סוף. שלום קרניאל עצמו היה מסובך אז בהרבה בעיות אישיות־תנועתיות. נפשו יצאה ליצירת גרעיני הגשמה. פיתוח הווי איכותי והר בקבוצי ההכשרה, ביחוד ב„קיבוץ המשותף" וכיוצא בזה. מלא חלומות היה האיש התמים הזה. אולם נאלץ היה להיכנע ולקבל את המשימה. כולנו יחד ידענו שהוא האיש המסוגל לרכז את עבודתנו יחד עם צמד החברים הצעירים הנבחרים בוורשה.

זכור אזכור את המועצה התנועתית שלנו שכינסנו בקבוצת ההכשרה „ראשית" שבסביבת וארשה ושבה השתתף גם חברנו (הרב) משה צבי נריה עשה או במקומותינו. היתה התלהבות רבה. מסרתי לחברינו, בין השאר, כי אף על פי שלא נראתי מעודי שרציונות „תורה ועבודה" ייתכן להגשים במלואם אך ורק בקבוצה, ותמיד פרסמתי דעתי זו ברבים, הרי מנוי וגמור עמי כי בבואי לארץ אשתדל להיות זמן ניכר במסגרתה של קבוצה כמין „שירות" לבניין הארץ, אשר חשבתי אז כי כל עולה כהשומר הדתי חייב בו. רעשה גדשה מהצעתנו וחברנו (הרב) משה צבי נריה הלהיב את הרוחות בדברים, בשירים ובפזמונים שחיבר על אתר, הירבה באמירת דברי תורה ותורת „הרב" במרכזים. הוא היה במועצה זו שבה נפרד ממני אחי ורעי — רוח ממלא ממש.

לאחר המועצה המלהיבה הזו יצא הרב נריה למסעיו ופניו לביאליסטוק ול„חגורת הישיבות הגדולות" שבפולין הליטאית; שלום קרניאל הגיע סוף סוף מקרקא לוורשה ונכנס לעבודה יחד עם אחינו הצעירים, ואנכי שמתי פעמי, כעבור כמה שבועות, למחוז חפצי — לארץ ישראל.

הזמן כאלמנט מרכזי

בתוך סיעת המזרחי — הפועל המזרחי קיבלו אותם החברים שנטו לצד רעיון החלוקה רשות להימנע. הם היו מעטים וקיבלו

קיפאון בדו־שיח האירופי—ערבי

מאת ד"ר נפתלי אילתי

בזמן האחרון נעשו נסיונות לחדש את היוזמה האירופית במזרח התיכון, וכולם נכשלו. התחיל בכך שר החוץ של מערב גרמניה, דיטריך גנשר, אשר בביקורו לפני כארבעה חודשים במארוקו הודיע על חידוש היוזמה האירופית במזרח התיכון. אחריו, שר החוץ של הולנד, ואן דן ברוק, הנשיא התורן של הקהיליה האירופית, הודיע בביקורו לפני כשלושה חודשים בתוניס, כי העלה בפני מזכיר הליגה הערבית שדלי קליבי את הרעיון לקיים דו־שיח אירופי—ערבי. הלה תמך ברעיון, אך נתקל בסירוב מצד מספר ארצות מפתח ערביות.

האירופים הודיעו לפני למעלה משנתיים, שהם מוותרים על חידוש יוזמתם במזרח התיכון, כדי שלא לפגוע בתכנית השלום של הנשיא רייגן באזור. אך האירופים מעולם לא ויתרו על הצהרת ונציה, שפירסמה אחרי מושב ראשי המדינות החברות בשוק האירופי המשותף (1980), ובה נאמר בפירוש, כי לפלשתינים הזכות לממש את זכויותיהם — כלומר, הזכות למולדת משלהם. ועוד, הצרפתים, שהם הדוברים של האירופים מבחינה מדינית, מדגישים, כי בהחלטה 242 של האו"ם בטקסט שבשפתם נאמר, שעל ישראל לסגת מכל השטחים שכבשה במלחמת ששת הימים, וגרסה זו מקובלת על כל האירופים. יתרה מזו, צרפת הודיעה בזמנו, כי בדעתה לשנות את ההחלטה 242, כי מדובר בה רק על הסדר בעיית הפליטים הפלשתינים ולא על זכותם של הפלשתינים למולדת משלהם.

הנשיא לשעבר, דייסקאר ד'אסטן, שהיה אחד הדוברים הראשיים בהצהרת ונציה, שכח משום מה להזכיר שם את תכניתו, והיא: הזכות לפלשתינים למולדת משלהם, אבל כדי שהמדינה שלהם תהיה בת קיימא צריך לצרף חלק מהטריטוריה של ירדן למדינה הפלשתינית שבגדה המערבית וברצועת עזה.

האירופים לערבים: תכנית ונציה קיימת

החייאת הצהרת ונציה היתה בזמן האחרון אחת מאבני היסוד שבמדיניות האירופית במזרח התיכון. שר החוץ של הולנד, ואן דן ברוק, ניסה להביא לידי דו־שיח אירופי—ערבי כפתיחה לחידוש היוזמה האירופית, ובביקורו בטוניס בא בדברים עם מזכיר הליגה הערבית בנדון. הלה הבטיח לפעול בכיוון זה. אך נתקל בהתנגדות מצד מדינות מפתח ערביות, בעיקר סוריה, שדחו את הרעיון הזה.

עד הזמן האחרון היו הערבים מעוניינים ביוזמה האירופית במזרח התיכון. הערבים דחו את תכנית השלום של הנשיא רייגן במזרח התיכון שבה כתוב בפירוש לאמור: לא תיכון מדינה פלשתינית בין ירדן וישראל, אלא יקום בגדה שלטון מקומי תוך זיקה לירדן.

ראשי עמי ערב פנו לא אחת בשנים האחרונות לאירופים להפעיל את תכניתם במזרח התיכון והאשימו אותם על שאינם מנסים לבצע את הצהרת ונציה. הם נענו על ידי האירופים, כי הצהרת ונציה שרירה וקיימת, אך הם מחכים לראות כיצד תעלה תכנית השלום של הנשיא רייגן באיזור.

אם כך הדבר, צריכים היו הערבים לקבל באהדה את יוזמת האירופים לדו־שיח על שלום במזרח התיכון, אך הם מתחמקים מפניה כעת.

אחרי ההחלטות שנתקבלו בועידת טוקיו של הארצות התעשייתיות בדבר נקיטת אמצעים נגד מעשי הטירור בעולם, נמנעים ראשי עמי ערב מלקיים דו־שיח עם מדינות אירופה. הם אינם בטוחים שיוכלו להבטיח להשתלט על קבוצות טירור בדלניות בארצותיהם.

ועתה, מזכיר הליגה הערבית, שדלי קליבי, איננו חופשי לגמרי בפעליו, ותלוי בדעת פטרונו הנשיא חביב בורגיבה. עם העברת מקום מושב הליגה הערבית לטוניס דאג נשיא טוניסיה, שאחד ממקורביו יתמנה לתפקיד מזכיר הליגה הערבית. לקליבי ברור שאם יאכזב את נשיאו בורגיבה, הוא לא יוכל להישאר בתפקידו.

ראוי להזכיר, כי שנים רבות לא ביקר נשיאה של טוניסיה משום מחלתו. היו זמנים, שאמרו עליו, שהוא איננו שולט עוד בארצו. לכן, כדי להוכיח, שהוא תמיד „השליט" והוא הקובע בענייני ארצו הוא מחליף מפעם לפעם ראשי ממשלה ושרים בממשלתו.

כשהושב לו לפני למעלה משנתיים, ערך בורגיבה ביקור בוואשינגטון, ונתקבל שם בתשואות רבה. כדי שלא לאכזב את הצרפתים, עשה בדרכו תחנת ביניים בפאריס, בליווי ראש ממשלתו ושר החוץ שלו.

בשיחות עם הנשיא פראנסוא מיטראן, הצהיר נשיא טוניסיה, שעל ישראל לעשות ויתורים למען השלום. בהודעה לעיתונאים הצהיר: „המשתנה העיקרי בפלשתינה — הם הפלשתינים, ועליהם להחליט באיזה כיוון ללכת, ועל עמי ערב לעזור להם במאבקם". אותם הדברים השמיע בפני מארחיו בוואשינגטון ויתר ביותר הדגשה על הצורך להוציא את המזרח התיכון מקפאונו בדרכי שלום ועל היהודים בישראל צריכה לעשות לכינון השלום.

בדבריו ניתן היה להבין שהוא מדבר גם בשם אש"ף, אשר לדעתו מוכן ללכת לקראת הסדר מדיני, אך לא פירש לאילו ויתורים מוכן אש"ף. בדבריו אלה רצה לחזק את מעמדו של ערפאת, בתקופה שהתחילו כבר לדבר על הליכה משותפת חוסין—ערפאת.

מזכיר הליגה הערבית ידע, שפטרונו תומך בערפאת, וידוע לכולם, שאש"ף עוסק במעשי טירור. לכן נמנע קליבי מלעמוד במאמץ כדי לקיים דו־שיח אירופי—ערבי, כי בוודאי יאשימו בו את אש"ף בביצוע מעשי טירור.

יש להזכיר גם, כי כאשר פרץ המשבר באש"ף וחלק ממנו התמרד נגד ערפאת בהשפעת אסאד נשיא סוריה, הרי תוניסיה, מארוקו וצרפת, ובהסכמה אילמת של ארה"ב, תמכו בערפאת, כי לא רצו שסוריה תשתלט על אש"ף. בדרכיה להתנגד לנשיא סוריה ממשיך לתמוך בערפאת, כי לדעתו ערפאת מוכן לוויתורים, דבר שאסאד לא יעשה.

מדוע חדלים הערבים לפנות לפאריס?

בשנים האחרונות חל אצל הערבים מפנה לכיוון צרפת, בפרט בארצות המאגרב אשר במשך הזמן הסדירו העניינים בינם לבין המטרופולין לשעבר. מעריכים גם את הנשיא מיטראן על שפעל למען ההתקרבות לוב—מארוקו.

זאת אף על פי שהנשיא פראנסוא מיטראן מכריז על עצמו בגלוי שהוא ידיד ישראל. הוא אף ביקר בארץ למורת האזהרות מצד רבים מראשי מדינות ערב. מאידך גיסא, הוא גם מכריז בגלוי על זכות הפלשתינים למולדת משלהם. הוא אמר זאת גם באוזני חברי הכנסת בארוחת ערב חגיגית שנערכה לכבודו בכנסת, בהוסיפו, כי אין לתרץ את העוול שנעשה ליהודים בשואה בעוול אחר הנעשה היום לפלשתינים.

נשיא צרפת גם ממשיך לתמוך בהצהרת ונציה, שהיא נוחה יותר לפלשתינים מתכנית השלום של הנשיא רייגן במזרח התיכון. בתקופה האחרונה חדלו משלחות ערביות לבקר בפריס, כפי שהיו נוהגות לעשות תכופות בעבר. האם זה בגלל שינוי במשטר שחל לאחרונה בצרפת.

ראש הממשלה, ז'אק שיראק, השמיע אמנם לפני הבחירות כמה הצהרות לטובת ישראל, אך מדינות ערב לא ראו בכך איום על הסולידריות שלהן עם צרפת, זאת ועוד, כאשר שיראק היה ראש ממשלה בימי נשיאותו של דיסקאר ד'אסטן, הוא ערך ביקורים רבים בארצות ערב, והיה שב משם עם חוזים מסחריים שמנים. הואיל ובעיית היסוד היום בצרפת היא האבטלה, והפתרון לכך הוא הגדלת הייצוא אל השוק הערבי, שהוא שוק רחב ידיים. לכן גם הממשלה החדשה תצטרך לשמור על יחסים טובים עם הערבים.

היחיד מראשי ארצות ערב שביקר בפאריס בראשית החודש שעבר היה המלך חוסיין. ראש הממשלה שיראק הודיע אז, כי ארצו תומכת ללא סייג במאמצי מלך ירדן להביא לידי התקרבות בין סוריה ועיראק. אם אוהדים נמנעים מלבוא היום לפאריס, הרי זה לפני שצרפת התגייסה בוועידת טוקיו למלחמה נגד הטירור. אמנם היא הסתייגה מוכבית מהתקפת ארה"ב על לוב, אבל היא בעד מלחמה אמיצה נגד הטירור. הואיל ולוב וגם אש"ף מעורבים במעשי הטירור, מבינים הערבים שאין טעם להרבות בביקורים בפאריס ולבקש עזרה מדינית או כלכלית, כי מיד תצוף שאלת הטירור והדרישה מעמי ערב להתגייס למלחמה נגד הטירור.

בפאריס היו בטוחים שעומדים בפני התקרבות דמשק—בגדד שתביא להתקרבות סוריה לסעודיה ולנסיכויות שבמפרץ הפרסי, דבר שיחזק את עמדותיה. בפרט שאיראן הפסיקה את משלוחי הנפט שלה לסוריה. אך בינתיים הורה חומייני לחדש את אספקת הדלק לסוריה וכפי הנראה ויתר גם על החוב של כשני מיליארד דולר. תגובת סוריה היתה ביטול הפסגה של שרי החוץ הערביים והודעה לירדן, שאין היא מפסיקה את תמיכתה באיראן.

אין לנו להצטער על התקרבותה מחדש של סוריה לאיראן, כי התקרבות סוריה—עיראק לא הביאה אתה בשורה לישראל, בפרט כאשר, לפי השמועות, עיראק הבטיחה לתת לקיצונים איראניים לעבור דרכה לישראל ולבצע בה מעשי חבלה.

בטענה באתי אליך...

מאת צ. בנימין

בטענה באתי אליך יוצר הכל
ולא מעין הטענה של סניגורם של ישראל הגדול
ולא על עמך ישראל באתי לחלות את פניך
כי לא בדין ולא ברחמים יזכו לפניך.
„חטא ישראל וגם גנבו וגם כחשו, וגם שמו בכליהם
ולא יוכלו בני ישראל לקום לפני אויביהם"
כאמור שם בכיבוש הארץ הראשון בידי אבותיהם
ומעשה אבות, הן, — סימן לבניהם.
אך אטעו לפניך על נפשי, הפצועה הכואבת
הבוכה במסתרים סחופה, שבורה ונעלבת
ממעמקים היא קוראת לך, מעמקי בור
מן האופל מן האימה, מן הסחי והמאוס והשחור
ואני צועק לפניך וכנביא החורבן מפלל
למה לא בראת, אתה כל יכול, עוד ארץ ישראל
עוד ארץ ישראל כזאת, אך יפה, ברה ותמה
עליה חלמתי חלומית איו קץ מאז נתת בי נשמה
בארץ בבל שלפני המבול בטרם ירדה עליה הדממה,
נשמה טהורה לייחל לאהוב ולשתות בצמאון
כל הגה, כל רמז שבא מ„שם" כדבר כל חזון
לשמוח גם לבכות על ענות מחלון וכליון
שעזבוה לאנחות ונעלמו ללא שוב במואב ועמון
למה לא בראת כזאת שטופת אור זוהר האדם ומוסרו
מתרוננת בשירתו לא־ל חי, לבו ובשרו
כזאת שאליה אוכל את גופי למלט
מפני כל רוצח ואנס ואלם ושודד
ואת נפשי, מפני כל בוגד בגד וגונב דעת וכוזב
ואיש מרמה מתחסד ואדם לאדם כזאב
דורש דין אמת ושבע תועבות בלב.
ומאימת ה„מלאכים בלבן" שבמתק שפתיים נפלו משמי רוז
הישר אל שאול תחתית אל עמקי תהום
ולא חיי אדם ולא דמי אחיך
צועקים „לא תעמוד על דם רעך".
ומפני שמחת נכאים של שכורי כדורגל
„מלומדי מכות בעינוי סבל"
שאין בעיניהם ולא כלום בין קין והבל
רק זריזות וכוח ושליטה בתבל.
למה לא בראת ארץ זו של חלומי
אלא השארתני בסדום, אוי נא לי — סדומי
חלצני־נא מלטני לארץ זו, מלכי וקדושי
הלא מצער היא ותחי נפשי
אולי תרחמני ותחלצני בעניי
צעקתי תשמע ותחיש עת פדיוני.

חיבת ציון והחינוך

(לדמותו של הרב זאב גולד ז"ל — 25 שנה לפטירתו)

מאת הרב
אהרן בן־ציון שורין
(ניו יורק)

בחוגים ציוניים דתיים בישראל ובאמריקה הזכירו לאחרונה מתוך אהבה רבה, הערצה, הוקרה ויראת הכבוד את זכרה של אישיותו המזהירה של הווטראן הציוני האהוב הרב זאב גולד ז"ל, שמלאו 25 שנה לפטירתו.

הרב זאב גולד שהלך לעולמו בגיל 78, הקדיש את חייו הפורייה־הציבוריים למען יהדות של תורה וציונות הדת במשך כיובל שנים באמריקה ובארץ ישראל. הרב גולד היה אחד הרבנים הפופולאריים האהובים ובאישים הציוניים הדתיים בעולם היהודי, ששימש מופת כמנהיג בחוגי, לרבנים ציונים ועסקנים אחרים הן באמריקה והן בארץ ישראל.

באמריקה, אליה הגיע עוד בימי נעוריו ואשר חי בה שנים רבות, תפס עמדות רבניות חשובות בקהילות של אמריקה, שיקאגו, סקרנטון, וויליאמסבורג, ברוקלין, סאן פראנציסקו ובבורו פארק, ובכל מקום הצטיין ברוח החלוצית בכל התחומים של החיים הרבניים, ופופולאריותו גדלה דווקא בעבודתו למען האידיאלים שלפני שנים רבות לא היו פופולאריים ביותר.

שני יעדים הציב לו הרב גולד בדרכו בחיים: חיבת ציון והחינוך. שני היעדים הללו לא היו פופולאריים לפני 75 שנה. אלא שכאן באו לעזרתו כישורי הדיבור האדיר והתלהבותו הלוהטת, ושניהם סייעו לו בעבודתו. בכשרונו הגדול כנואם ורעיונותיו העשירים, הקסים את כל שומעיו. היה אכן הבלה, יפיפה ואוצר ההדרי על הרעיונות היהודיים העמוקים והנעלים ביותר ובכלים הללו פתח את לבותיהם של השומעים לכבן האידיאלים הנצחיים של העם היהודי.

אולם הרב גולד לא היה נואם בימה בלבד. הסריבן הנעלי היה גם בעל מעשה גדול האיש של מעשים והישגים, וכאשר היה צורך עשה גם עבודה קשה. וכאשר היו צריכים להדפק על דלתות יהודים, שישלחו את ילדיהם ללמוד בישיבה, עשה גם זאת. שום דבר לא היה קשה בעיניו כאשר העניין נגע ליהדות של תורה.

עובדה היא שהרב גולד היה אחד המייסדים הראשיים של הישיבה המפורסמת היום ישיבה ומתיבתא „תורה ודעת" בברוקלין. היה זה לפני 65 שנה, כאשר היה רב בוויליאמסבורג. נאמן לאידיאלים שלו, שיהדות באמריקה איננה יכולה להתפתח בלי ישיבות, הלך עם קבוצה בעלי בתים ויסד את הישיבה „תורה ודעת". אולם זה לא עלה בקלות כל כך. כפי שכבר הוזכר רעיון הישיבה, לפני 65 שנה, לא היה פופולארי ביותר. קשה היה אז לקבל ילדים, שירצו ללכת לישיבה אפילו בוויליאמסבורג.

הרב זאב גולד

מה עשה הרב גולד? הלך מבית לבית והתדפק על הדלתות וביקש מההורים שישלחו את ילדיהם לישיבה וכאשר אסף 20 — 30 ילדים, יסדו אותם את הישיבה „תורה ודעת". כשצריך להזכיר את העובדה שהרב גולד חלם אז לבנות את הישיבה ברוח של „ישיבת לידה" המודעה שהייתה של המזרחי הרב יצחק יעקב ריינס ייסד ברוסיה שלפנים. ואכן את השם „תורה ודעת" לקחו מאמרת משכת של „ישיבת לידה". בתוכן של דבר, רוחה של ישיבת „תורה ודעת" הנוכחות רחוקה כרחוק מזרח ממערב, מרוחה של „ישיבת לידה". הדברים נאמרים אגב אורחא אבל העובדה איננה משתנה.

באותה תקופת וויליאמסבורג שלו, אפשר גם לציין את העובדה שהוא היה גם מייסדו של „תלמוד תורה דוויליאמסבורג", שבו למדו אלפי ילדים. כמו כן היה כי מדו של בית החולים „בית משה" בוויליאמסבורג, בית החולים הראשון שהנהיג כשבה כשר.

כל אלו אינן אלא עובדות של פעילותו המקומית. אולם הרב גולד פעל רבות גם בתחום הסוציאלי. היה אחד החלוצים של אגודת הרבנים ובוניה בשנות קיומה הראשונות. כמו כן היה אחד מבוניה ויוצריה של תנועת המזרחי בארה"ב.

רבי יהודה הלוי שר על עצמו „לבי במזרח ואנכי בסוף מערב". אפשר לומר זאת ללא הוספים גם על הרב גולד. הגם שחי באמריקה, לבו היה תמיד בארץ ישראל. באופן מיוחד היו לבו ומוחו חדורים באידיאלים הקדושים של בנייתה החדשה של ארץ ישראל ע"י הציונות הדתית. כל ימי חייו היו מוקדשים לרעיון הציוני. הוא עבר באורך וברוחב לא רק את אמריקה, כדי להפיץ את הרעיון הציוני, אלא, גם אינני סבור, אין עיר או עיירה באירופה ובצפון אפריקה, שבהן קיים יישוב יהודי, שהרב גולד לא ביקר שם.

בכל מקום אליו הגיע הרב גולד, ביישובים יהודיים כריזמטיים ביותר, הביא איתו חמימות ולבביות יהודיה אומץ וכשרון. בדמותו האכטראראלית היתה גם בין הנאים, במידותיו היהודיות העדינות וכן בחזיו הערב שזהו תכונותיו הטבעיות. משך אליו אנשים מכל החוגים וקירב אותם לאידיאלים היהודיים הנצחיים של תורה וארץ ישראל.

דיבורו אל אנשים, הן בעל הבימה והן בשיחות פרטיות, חיטבה. היה בו קסם של שכנוע וכוח משיכה. דיבורי הענק לאנשים תענוג רוחני הוא גם הנציל השפעה חזקה.

בביקורו האחרון באמריקה בסוף קייץ 1954, סיפר הרב גולד בשיחה איתי, אפיזודה מצביע ביותר. אך תהילה הכבר קצר. בשנים האחרונות היה הרב גולד ראש המחלקה לחינוך הדתי של הסוכנות היהודית בירושלים. בין פעילויותיו הרבות, היה גם מנהל „ישיבת הדרום" „כל ציון לנוהה". באותו „כל ציון לנוהה" נתן הרב שיעור שבועי בגבורא במיוחד להודים בארצות הגולה. הרב גולד סיפר לי אז כיצד היתה עם אותו, כאשר קיבל מכתב מבוייסה מבוגר ישיבת סלבודקה לשעבר שהתגלגל לאותב במקומות הרחוקים לפני שנים רבות. במכתבו כותב בחום, בישיבה

(סוף בעמוד 11)

הצופה

* * * * * *

مشوفيه 18/7/1986

מוסף של שבת

בדרך ללא מוצא

מאת משה אישון

האם תבוצע הרוטאציה — שאלה זו אינה יורדת מסדר יומה של המדינה. דשים בה וחוזרים ודשים בה מיום כינון ממשלת האחדות הלאומית. יש ימים שמניות הרוטאציה עולות בבורסה הפוליטית ולימים הן יורדות לשפל המדרגה — לדרגת של „מוכרים בלבד". גם כיום, כשנותרו בסך הכל שלושה חודשים לביצוע הסכם הרוטאציה, הדעות חלוקות. בודדים מוכנים להסתכן ולהתנבא מה יקרה ביום השי"ן — בבוא יומו של יצחק שמיר ללבוש את האיצטלא של ראש ממשלה. התשובה השגרתית היא: „נחיה ונראה". היחיד שמוכן בכל הזדמנות לחזור ולומר, כי הוא נחוש בדעתו לקיים את ההסכם הוא — ראש הממשלה שמעון פרס.

ובכל זאת הכל לוט בערפל. כשם שעתידה של ממשלת האחדות הלאומית לוט בערפל, בפרט עתה כשהיא שרויה במצב של „בין המצרים" — בין בג"ץ לוועדת חקירה, או חקירה משטרתית... ורוטאציה.

בנסיבות אלה באין איש יודע: כי הם החוקרים ומי ומי ברשימת הנחקרים, האם הדרג המדיני יוכלל בה או לא — קשה שבעתיים להתנבא לגבי עתידה ואורך ימיה של הממשלה. די בשינוי קל שבקלים ברשימת הנחקרים, או בשיטת החקירה, כדי שהקואליציה הממשלתית תיפול, בלא שראשיה ירצו בזה. כי הממשלה תלויה על בלימה, על אף האימון מצד למעלה מתשעים חברי כנסת התומכים בה. אולם לא אחת מתברר שאין זאת אלא תמיכה „כפויה" על־פי צו „המצפים" הנוהגים לפי הכלל „כופין אותו עד שיאמר רוצה אני", גם אם כיום אינם מסתייגים עוד ב„בקל ורצונו" כדי לשכנע..

כבכלת האחדות הלאומית שהיתה תקוות וחלום הדור הפכה אט־אט לאכזבת הדור ואולי אף של הדורות שיבואו. הממשלה אינה מושלת, לרוב היא נתונה תחת השפעת הרחוב, במקום להוביל את הרחוב.

מצד אחד, יש קורטוב של חיוב בזה שהממשלה מאזינה לרחשי לבו של הציבור, מצד אחר התנהגות כזו מעידה על משבר מנהיגות.

הממשלה בהרכבה הנוכחי חדלה לצורך כבוד בעיני הציבור. התוצאה היא שהציבור נבוך. יוצא מתקשה להבין את מדיניותה ולעתים מתייחס בספקנות גם להחלטותיה. אנו עדים למשבר אימון כפול ומכופל — משבר בתוך הממשלה ההולך ומחריף נוכח העובדה שאותם מהשרים אינם נותנים בה אימון; ומשבר אימון, מצד הציבור שאינו רוחש עוד אימון לממשלתו.

תופעה זו נושאת בחובה סכנות לעם ולביטחון המדינה. ספק אם ניתן עוד לעצור בעד התפשטותו של משבר כפול זה, אשר החריף לאחרונה על רקע פרשת השב"כ.

חילוקי דעות בין שרים לגיטימיים בהחלט. בדרך כלל ההחלטות הטובות ביותר הן אלה המתקבלות „ברוב ידעך": לא כן ההחלטות המתקבלות פה אחד.

אימתי?

— כאשר הוויכוח הוא ענייני וזה מתנהל מתוך כבוד הדדי ואחריות ממלכתית.

למרבה הצער, הוויכוחים המתנהלים מסביב לשולחן הממשלה ומחוצה לו אינם מצטיינים, לא בכבוד הדדי, לא בתבונה, ולפעמים גם נעדרת בהם תחושת האחריות הממלכתית. לרוב בולטת בהם התנצחות האישית ועקשנות מפלגתית כאילו בסגנון הימים שבהם המפלגות היו מעל לכל, ומפלגתיים נהגו לחזור על האימרה המפורסמת: „המדינה זה אני"...

ויכוחים בנוסח זה, כל עוד אלה מתנהלים בין אופוזיציה לקואליציה — הם בחזקת הצרה, אם כי אין בהם אפילו קורטוב של נחמה, אבל בשעה שהם הופכים למנת חלקה של הממשלה והקואליציה הממשלתית הרי שהממשלה אינה ממשלה, והשרים אינם עוד שרים בעלי השפעה וכל דאלים גבר, אפילו שכל אחד מהם מוכן להישבע בנקיטת חפץ שהמחלוקת שהוא מנהל היא לשם שמים, ושם לנגדו תמיד טובת העם והמדינה.

וכל אחד ואחד והגדרותיו — מה טוב למדינה. אחד מאמין שזו קשורה בביצוע הסכם הרוטאציה, אחר בדעה, כי דווקא אי־ביצועו ייטיב עם העם ועם המדינה.

ויש מי שקושר כתרים לראשו, כאילו אין זולתו הראוי להנהיג את המדינה ויש המציג את יריבו הפוליטי — כאויב מספר אחד של המדינה, תוך התעלמות מסכנה מבציוויהן האמיתיות של מדינת ישראל המוקפת אויבים וגם ידידיה המעטים שנותרו לפליטה לא תמיד בעצה אחת אתה.

וכה נוצר מצב פרדוכסלי שמסיחים את הדעת מהנעשה מעבר לגבול; האוזן אינה שומעת את צחצוחי החרבות והעין אינה רואה את התכניות הנרקמות אי פה ואי שם, כדי לכפות על ישראל הסדר שעלול להכניסה אל תוך מיטת סדום.

גם בעיות כלכלה אינן תופסות את המקום הראשון, למרות שהכל מודים, כי המשבר הכלכלי טרם חלף ויותר ממה שנעשה עד כה יש לעשות כדי להוציא את המדינה מהמיצר הכלכלי.

וכן עוצמים עין מסכנת הירידה הפוקדת את ישראל ומהמשבר החברתי הגובל באובדן הזהות היהודית של חלקים נכבדים בעם ישראל.

מסתבר שהכל הבלים, פרט לרוטאציה ועוד אי אלה נושאים שוליים המעוררים עניין בתודעת אחדים משרי הממשלה, כגון, הצעת חוק נגד הסתה גזענית, מפגשים בין נוער יהודי לנוער ערבי, חיפושים חוזרים ונישנים אחרי „הרוצחים" של שני המחבלים שנהרגו בדרך שנהרגו בעת שחרור האוטובוס של „אגד" שנחטף על ידם וכו'.

הנושאים הללו מעסיקים את הממשלה; הם ממלאים גם את סדר יומה של הכנסת וועדותיה, בעוד שכל השאר נדחק לקרן זווית, כאילו הגענו למצב אידאלי כבימי מלכות שלמה בהם „איש תחת גפנו ותחת תאנתו" יושב, ואין לו לדאוג, לא לבטחון, לא לכלכלה ולא לחברה הישראלית.

ואין זה אלא חלום באספמיא.

הבעיות לא נעלמו. הן קיימות, ושומע אין!

*

ומה שהיה הוא שיהיה, אם תבוצע הרוטציה. הממשלה בהרכבה הנוכחי בשינוי האדרת של ראש הממשלה, תפתח את המהדורה השניה של הקאדנציה שלה על פי התסריט שנקבע עם הרכבתה לפני כשנתיים, אך עם זאת לפי אמות המידה שנתגבשו בשנתיים האחרונות שאינן מחמיאות ביותר וודאי שאינן מוסיפות כבוד לחבריה.

כי הדמויות הן אותן הדמויות. גם המריבות — אותן המריבות. דבר לא השתנה. וכל הסימנים מעידים שהמריבות רק יחריפו.

יריביו המושבעים של יצחק שמיר לא ישלימו לקבלו כראש ממשלה, אפילו אם הם ימשיכו לכהן בממשלתו; מפלגת העבודה תעשה הכל, כדי להביא להפלתה אם רק יראה לה כי קיים שביב של סיכוי לכונן ממשלה חלופית, אפילו „ממשלת מיעוט" הנתמכת על ידי מיאארי ושות'.

ומכיוון שהמהדורה השניה של הקאדנציה מובילה לבחירות, הרי שבלאו הכי לא תהיה דעתה של הממשלה נתונה לבעיות יסוד של סדר יומה של המדינה: כי אז כל המאוויים מתנקזים בדרך אל הקלפי — בכיוון אחרי הוד מעלתו הבוחר.

לפנינו תמונת מצב עגומה. קשה להשתחרר מצבעיה הקודרים. גם האופטימיסטים יתקשו להתעלם מהמועקה האוחזת בכולם — בכל מי שעיניו בראשו הבוחנים בעין פקוחה לנעשה סביבנו.

„דאגה בלב איש ישחנה" — אמר החכם באדם. אולם, לא כולם נוהגים לפי כלל זה. גם אלה שקרובים להשיח את אשר על לבם לא תמיד מצליחים למקד את שורשי הבעיות. כתוצאה מזה לעתים אף הם נתפסים לדברים שוליים כאילו עליהם העולם עומד והופכים את העיקר לטפל... ואת הטפל לעיקר.

הסיסמאות הסטריאוטיפיות המופצות על־ידי המנגנונים המפלגתיים מושלות אף בהם. הלכך גם המסקנות הן בהתאם. במקום להרים קול זעקה כנמיכים את קולות המחאה ויורדים מהארץ מתוך אכזבה: במקום לגנות את סגנון הוויכוח האלים שאוחזים משרי הממשלה הכניסו לזירה הפוליטית יש אשר מאמצים לעצמם סגנון זה בחיים הציבוריים.

הרגל זה נעשה טבע. אם לא יצליחו לעצור בעד התפשטותו הוא עלול לכלות כל חלקה טובה בחיינו הממלכתיים, הציבוריים והחברתיים.

השאלה היא: האם יש תקנה לכך?

לא קל לרשום מרשם. דבר אחד חובה לומר, כך זה לא יכול להימשך. מדינה זקוקה לממשלה מושלת. עם זקוק לממשלה שחבריה משמשים דוגמה ומופת להתנהגות טובה בדיבור ובמעשה.

כיום, הממשלה מרוב מריבות פנימיות מתקשה למשול, בפרט כשחלק נכבד משריה שקועים במריבות עם יריבים פוליטיים מסביב לשולחן הממשלה: הם גם אינם מקפידים על נקיות לשונם. הם עולבים ומלבינים פני חבריהם ברבים, בלא להניע עפעף של חרטה..

הם מסיחים זה בזה עלבונות השאולים מהלקסיקון של בני העולם שאינו הנלהן; גם מייסרים בשוטים ובעקרבים את המחויבים למורשתו הרוחנית והלאומית של עם ישראל. ואחדים מהם, בלהט הוויכוח על שלום וגבולותיה העתידיים של מדינת ישראל, אף מצטרפים, מדעת או מתוך היסח הדעת, לכת הספקנים לגבי זכויותיו של עם ישראל על ארץ ישראל. התנהגות כזו, לא רק שהיא מקלקלת את השורה מכיה, אלא גם מכה במדינה היהודית בזירה הבינלאומית.

„ואם בארזים נפלה שלהבת מה יאמרו אזובי קיר...".

*

אש המריבה מאיימת על המדינה — על שלומה ובטחונה. נשאלת איפוא השאלה: האם לא עדיף לגרור את העם ואת המדינה למערכת בחירות בטרם זמנה, כדי לשים קץ למחולות השדים המכבידים על חיי העם והמדינה.

מול הנימוקים כבדי המשקל, מדוע יש להימנע מבחירות מוקדמות, כגון צורכי המשק הכלכלה, יש להציג את הנימוק המכריע: עדיף שהכלכלה תיפגע למשך תקופה קצרה מאשר המדינה שנקלעה לדרך ללא מוצא, תיפגע לאורך ימים רבים.

הממשלה בהרכבה הנוכחי, על פי ההרכב האישי שלה, אינה מסוגלת להמשיך ולנהל את המדינה מתוך אחריות ממלכתית והגינות ציבורית.

ממשלה ששריה מציגים זה את זה בכינויי גנאי כגון פריצים, נוכלים, חסרי דעת, לא נותר לה אלא להתפטר באין ביכולתה לשנות את ההרכב האישי שלה כדי שנקיי הדעת ונקיי הלשון ימשלו בה.

ומכיוון שאין בכוחו של ראש הממשלה להביא לחילופי אישים בממשלה; וגם ממלא־מקומו המיועד לרשת את מקומו במסגרת הרוטאציה קצרה ידו לבצע שינויים פרסונאליים, הרי שהברירה היחידה שנותרה היא: בחירות מוקדמות, ומהר ככל האפשר, כדי להציל את כבודה של המדינה.

זה הרע במיעוטו, אבל בסופו של דבר זה גם הטוב במיטבו, כדי לחלץ את המדינה מידיהם של אנשי מריבה.

המצדדים ברוטאציה אומרים, כי ראש הממשלה, שמעון פרס, תקיף בדעתו לקיים את הסכם הרוטציה, כדי לשמור על אמינותו. אפשר להבין אותו במיוחד אחרי שמשך שנים סבל מהתווית של חוסר אמינות שיריביו במפלגתו ומחוצה לה הדביקו על תעודת הזהות הפוליטית שלו. אבל יש מצבים בהם גם ראש הממשלה חייב לעשות חשבון נפש של אמת: מה טוב למדינה, ובהתאם עליו לקבוע את מהלכיו הבאים, אפילו במחיר ויתורים כפליגים על המאמצים שעשה כדי שלא תינזק אמינותו.

דומה שגם ממלא־מקום ראש הממשלה, יצחק שמיר, היה מיטיב לעשות, אילו קם ואמר, כי במצב זה לתוכו נקלעה הממשלה הוא נכון לשחרר את ראש הממשלה מכבלי הרוטאציה, הווה שלא יוכל לעמוד בראש ממשלה שבה כמחצית משריה חולקים על כישוריו ואמינותו להנהיג את המדינה.

זה לא יגרע מכושר המנהיגות של יצחק שמיר. צעד כזה עשוי להעלות את קרנו בעיני הציבור הרחב.

אמינות אינה נבחנת אך ורק בקיומו, או אי ביצועו של הסכם הרוטאציה. אמינות נבחנת בעניינים נעלים יותר כגון פרשת השב"כ, שבטיפול הכושל בה נתערערה אמינותם של ראש הממשלה וממלא־מקומו, וכן בעניינים יסוד הנוגעים לדמותה וצלמה היהודי של המדינה, שאף בהם נתגלתה הממשלה כחסרת חוש שדרה ויכולת הנהגה.

בכלל, אמינות נבחנת ברגע של אמת. וזה הרגע לקום ולומר, כי ממשלת האחדות הלאומית הגיעה אל קצה הדרך. היא אינה מסוגלת להמשיך עוד. עליה להתפטר ולהחזיר את המנדט לעם, כדי שהוא יקבע בקלפי מי ינהיג את המדינה בשנים הבאות.

זאת המציאות, בין אם רוצים להשלים עמה, או לא.

הברירה היחידה שנותרה, היא בחירות, או המשך המריבות גם בשנתיים ורבע הבאות, עד לתום כהונתה של הכנסת.

על כן, אין ברירה. בחירות מוקדמות הן — כאמור — המוצא היחיד מהסבך שהמדינה נקלעה לתוכו.

אין מוצא אחר בדרך ללא מוצא.

מערכת בחשיפה...

פתיל השהיה לפרשת השב"כ

מאת מ. ניר

שר המשטרה, חיים בר־לב, חיבר פתיל השהיה קצר ל„פצצת הזמן" — פרשת השב"כ. חקירה משטרתית תתקיים במלוא המרץ. השר בר־לב הודיע, כי כפי שנראה לו תסתיים החקירה עוד לפני מועד הרוטאציה. מסקנות החקירה המשטרתית עלולות אם כך ליצור מצב שבו ייתכן לחץ כבד מצד שרי המערך על ראש הממשלה לשקול אם לקיים את הרוטאציה.

שר הבריאות, מוטה גור, שלא היה נלהב מעריכת החקירה, הודיע בישיבת הממשלה באורח חד משמעי, כי יפעל שממלא מקום ראש הממשלה, יצחק שמיר, שהיה אחראי ברמה הפוליטית בזמן הפרשה, יודיע כי הוא לא יכהן יותר כראש הממשלה. „רק על ידי הודעה כזאת ניתן לסיים את הפרשה מבחינה ציבורית", אמר השר גור.

גם השר יעקב צור אמר, כי מבחינתו חקירת המשטרה איננה סוף פסוק והוא ימשיך במאבק בדרכים ציבוריות ובתוך מפלגתו כדי לחדש את הדרישה לועדת חקירה.

החלטת הממשלה שלא להקים ועדת חקירה לפרשת השב"כ היא עדיין לא סוף פסוק לפרשה. „מחול השדים" עוד ילווה אותנו זמן רב — בכל חקירה יציפה ההוהלה, אך סופה היא תלויה. רק בעוד שלושה או ארבעה חודשים נדע את תוצאות החקירה וההסתעפויות הרבות שאליהן תגיע.

ההליך שבו בחרה הממשלה לטפל בפרשה — חקירה משטרתית — הוא רק פאן אחד. הבג"ץ עוד לא נתן את פסיקתו בעניין תקיפות החנינות. אם הבג"ץ יפסוק שחתימת הנשיא של החנינה איננה בתוקף, הדבר יביא לפתיחת הפרשה מחדש ולהתמוטטות שעלולה להביא לנפילת הממשלה. שהרי הוחלט כבר על חקירה, ואם לראש השב"כ ולשלושת הבכירים לא תהיה חנינה, עלול להיווצר מצב אבסורדי שבו יובל ראש השב"כ ועוזריו כבולים באזיקים לכלא.

הציבור גם הוא עוד לא אמר את מלתו האחרונה. שרי המערך שבהחלט ראו בהצבעה תבוסה, כבר הודיעו כי ימשיכו להיאבק, אם בשיתוף הממשלה או הציבור, כדי להחיות את הדרישה לוועדת החקירה. ניצנים ראשונים של חוסר שביעות רצון מהתנהלות הממשלה ומדרך תפקודו של שמעון פרס החלו כבר לצוץ בסניפי מפלגת העבודה. חברי המשמרת הצעירה של מפלגת העבודה בירושלים כבר ערכו את הפגנתם הראשונה באמצע השבוע מול לשכתו של שמיר. היתה זאת הפגנת מחאה על כי הדרג הפוליטי יצא „נקי" על ידי ההחלטה הממשלתית.

המניעים הפוליטיים של שני הצדדים

רק אשליה היתה לאלה שחשבו כי מאחורי השיקולים של הליכוד והמערך בדרך מאבקם סביב הפרשה לא היו מניעים פוליטיים. ממלא מקום ראש הממשלה, יצחק שמיר, אמר במהלך הישיבה הדרמטית של יום שני: „הדרישה לוועדת חקירה ממלכתית נועדה רק כדי לפגוע בליכוד. לא צריך להיתמם על כך. הדרישה לוועדה היא ניגוח מפלגתי".

שר הבריאות, מוטה גור, היה למעשה היחיד שדיבר בצורה גלויה ולא הסתיר את כוונותיו במשלה: „ממלא מקום ראש הממשלה שהיה אחראי ברמה המדינית בזמן הפרשה צריך להודיע מיד על החלטתו שלא להיות ראש ממשלה פעם נוספת. אי אפשר לסגור את הפרשה מבחינה ציבורית אלא על ידי הודעתו של שמיר".

חקירה משטרתית לא סיפקה את דרישת שרי המערך. שכן, לדעתם הדרג המדיני — קרי יצחק שמיר — ניצל מעמידה בפני ועדת חקירה. ולמעשה ניצלה הרוטאציה. שרי המערך רצו, ושרי הליכוד חששו, כי ועדת חקירה תטיל דופי בשמיר והוא לא יוכל לשמש כראש ממשלה.

ממלא מקום ראש הממשלה, יצחק שמיר, הוכיח אומנם עקביות במהלכיו. הוא לא נסוג מעמדתו המתנגדת לכל חקירה עד הרגע. אך עם זאת, אפילו אם אין לו, כטענתו, מה להסתיר בפרשה — דבקה בו התדמית כי היה פגם בפעילותו כראש הממשלה בעת הפרשה ושיש לו מה להסתיר.

ראש הממשלה, שמעון פרס, נקט לאורך כל הדרך עמדה שקשה היה להבין ממנה בצורה ברורה כי הוא רוצה בחקירת הפרשה. גם מדבריו בעת ישיבת הממשלה ביום שני התברר, כי הוא מצדיק את ועדת החקירה על פני חקירה משטרתית כסעפים של סודיות. אבל לעצם העניין, אם לקיים חקירה או לא, אמר פרס, כי מרגע שהיועץ המשפטי החליט להעביר את התלונה למשטרה, תפקיד הממשלה הסתיים. „לממשלה הזכות להביע דעתה על אופן החקירה" אמר. הרושם שהתקבל מכל מהלכיו של שמעון פרס, כי הוא מקיים הבנה שבשתיקה עם ממלא מקומו, צריך גם לזכור שלאורך כל הפרשה לא התקיפו האדונים פרס ושמיר איש את רעהו.

מר פרס, שמלכתחילה לא רצה בחקירה כלשהי, קיבל למעשה את דין חבריו השרים ומפלגתו. היועץ המשפטי לממשלה, אשר מתוקף החוק מלתו היתה אחרונה בקשר לתלונה במשטרה, שימש לפרס חבל הצלה. זה היה כאילו הוא אמר: „אני לא רוצה חקירה. אך מה אני יכול לעשות מול עמדתו הקיבצת של היועץ המשפטי?"

אין ספק שדיבורו של מר פרס ואמינותו נפגעו. ודווקא שלושה חודשים לפני הרוטאציה. הוא לא גילה תקיפות ועמידה אביצה לאורך הדרך ועשה שגיאות בדרך הטיפול בפרשה. ה„כן — ולא" של פרס נדבק אליו בהווה. במהלך הטיפול בפרשה גם נפרצה העמידה המשותפת של שרי המערך מאחורי ראש הממשלה. בפעם הראשונה שלחו שרי המערך חיצי ביקורת לעברו של מר פרס. דומהו נשחקה גם בעיני שריו בשל הליכת העקלתון שלו.

האם זה ישפיע על הרוטאציה?

האם להחלטת הממשלה יכולה להיות השפעה על הרוטאציה? ברור היה מתחילתה של הפרשה, כי פרס מבחינתו לא יבוא בעקבותיה, אלא אם כן יתברר כי שמיר בעצמו היה שותף למהלכי הכיסוי. אבל ברור היום, כי שמעון פרס לא נתן לחברים השרים לברר את הפרשה לביתו של ביטול הרוטאציה. אבל בכל זאת עלול להיווצר מצב שעם הרוטאציה בעוד שלושה חודשים, תבקש קבוצת שרים מהמערך שלא להצטרף לממשלה בראשות שמיר. יתכן שמוטה גור יהיה הראשון בשרי המערך לנקוט צעד זה. ייתכן שעד לרוטאציה תסתיים החקירה המשטרתית, ואם החקירה תטיל דופי בשמיר; עלול להיווצר משבר חדש.

קשה להסתיר את התחושה, כי בעקבות הפרשה נפרצה תהום עמוקה בין הליכוד והמערך. הדיון בישיבת הממשלה ביום שני היה התנגחות בין שני הגושים הגדולים. הדבר יפגע בודאי על המשך תפקוד ממשלת האחדות הלאומית. הובעה הערכה, כי הממשלה יצאה משותקת בעקבות ההכרעה, והדבר יתן את אותותיו בעתיד. השר משה שחל אמר, כי „מעשית, פרשת השב"כ תישאר פתוחה ועלולה לרחף מעל הממשלה כל עוד היא תמשיך לכהן. זהו חומר נפץ שעלול להתפוצץ כל רגע. העתיד יוכיח כי לא ניתן לטאטא דבר — האמת חזקה יותר".

תגובת המערך לאחר הישיבה כללה האשמה כלפי הליכוד כי הוא לוקה בחוסר אחריות ממלכתית ובשרה חונית: הליכוד בעצם הביא לחקירה משטרתית, ובכך הוא לא הציל את הכרעה, כפי שהוא גורס, אלא את יצחק שמיר. לשם כך מוכנים היו בליכוד להפקיר את השב"כ לחקירה שמבחינת הסודיות והביטחון ומבחינות אלה שלא זכו לתגובה מסוכנת יותר.

בליכוד הובעה שביעות רצון מלאה מתוצאות ההצבעה. בכירים בליכוד אמרו, כי היתה זאת הצלחה כפולה. לא רק שלא התקבלה החלטה על הקמת ועדת חקירה, אלא שגם חודשה הברית עם המפלגות הדתיות. דבר שיבטיח לדעת גורמים בליכוד את המשך קיומה של הממשלה, גם אם המערך יפרוש. כבר נעשו בליכוד חישובים, והמסקנה היא, שניתן יהיה לקיים ממשלה צרה אם המערך יפרוש. במערך הובעה אכזבה מעמדת המפלגות הדתיות. שרים במערך הבהירו באמצע השבוע, כי בעקבות ההצבעה נוצר פער בין המערך למפלגות הדתיות, שלא לדבר על האכזבה מעמדתו והצבעתו של השר יגאל הורביץ.

שתיקתו של דוד לוי

מעניינת היתה שתיקתו של סגן ראש הממשלה, דוד לוי, במהלך כל הפרשה. למעשה לכרות שתיקתו לאורך כל הדרך, שתיקה שהוגדרה „כרועמת", הוא הצליח לעתיד לבוא לשמור ולחזק את מעמדו. השתיקה הרועמת התפרשה לא אחת כמחאה וחוסר שביעות רצון מדרך הטיפול בפרשה על ידי שמיר.

מי שמכיר את דוד לוי אומר לא אחת בשבועות האחרונים, כי הוא היה מבקש להביע לאמת, היינו לוועדת חקירה. הצבעתו התפרשה כסולידריות עם הליכוד ועם שמיר והוכחה שהליכוד בכל זאת מאוחד בעמדותיו למרות הפיצול הפנימי שהוא על רקע אישי.

היו אלה דווקא הוגים במערך שהצביעו, כי לשתיקתו של השר לוי תהיה השפעה חיובית על מעמדו בעתיד. במערך אמרו, כי אם יתברר שההחלטה תפגע ביכולת להגן על אנשי השב"כ, יופיע דוד לוי כמי שפעל מתוך סולידריות עם שמיר, אך בשתיקתו הביע חוסר שביעות רצון מהפקרת אנשי השב"כ, והוא יוכל לנצל זאת בעתיד.

ממלא־מקום ראש הממשלה עדיין בתקווה, כי יעלה בידו להשפיע על ראש הממשלה ושר המשטרה. כי לטובת השב"כ — ואך ורק לטובת השב"כ — לקיים את החקירה המשטרתית על ידי בודק או חוקר מחוץ למערכת המשטרתית.

ההצעה לדרך זאת של חקירה הועלתה בישיבת הממשלה על ידי השר ד"ר בורג. הוא אמר בישיבה, כי היא מתנגד לכל סוג של חקירה — משטרתית או משפטית. לאחר הישיבה אמר השר בורג, כי הוא מאמין שאם היתה מתקיימת הצבעה על הצעתו, היא היתה זוכה לרוב בממשלה.

השרים מכל הסיעות הרעיפו דברי הגנה על השרות. „רק שלא תיפול שערה מראשם" נאמר מספר פעמים על ידי מספר שרים. אבל, בינתיים, כבר ביום ראשון הקרוב ישמע הבג"ץ את פסיקתו. אם החנינה תיפסל, יהיה מצבו של ראש השב"כ והארגון שעליו הוא מופקד בעמדה מאוד לא נוחה.

מה יגידו אז שרי הממשלה? פסיקה כזאת תחולל את „מחול השדים" בהרבה מעגלים. פסיקה כזאת עלולה להחזיר את כל הפרשה ל„משבצת הראשונה". פסיקה כזאת עלולה אולי לשים קץ לרוטאציה.

הבג"ץ כמנהל המדינה

מאת יצחק דויטש

המעורבות של הרשות השיפוטית בענייני מדיניות הולכת ומתרחבת. באחרונה מתקבל הרושם כי אימת הבג"צים וועדות החקירה נטלה על המדינה והממשלה. שוב אין יודעים אם מהלכים מתוכננים ומדיניות הנבחרת יופעלו לביצוע ויתגשמו, או שתבוא התערבות ערכאות משפטיות ותיכפה ביטול או שינוי. הבג"ץ הופך להיות יותר ויותר מנהל המדינה.

עליונות המשפט היא מוסכמה בחברה הישראלית, לכפם מרכים חריגים. קיימת דבקות מוחלטת במדינת חוק, לכפם יוצאי־דופן הקיימים בכל חברה דמוקרטית. אך עם כל חשיבותה של תפישה זו עומדת השאלה אם אין אנו מגיעים להפרזה ומוסרים את ניהול המדינה בפועל לידי בתי המשפט ומצמצמים את היכולת של הממשלה הנבחרת לפעול.

הרחבת היריעה

הבג"ץ לא אהבול גלה. אולם במשך שנים רבות דאג בית המשפט הגבוה לצדק לתחום היטב את תחומיו ונמנע להתערב בעניינים שהם בתחום המדיניות. דווקא השופטים שישבו בדין, בתוכם גם חיים כהן, הקפידו על כך היטב. הם התערבו בעניינים ביצוע הנוגדים את החוק; כך גם בדברים שאינם עולים בקנה אחד עם הצדק הטבעי. אבל מדיניות כוללת השאירו לממשלה והם נמנעו מלבוא במקומה. לאט־לאט ובהדרגה הרחיב בית המשפט הגבוה לצדק את התערבותו בנושאי מדיניות. היום כבר נראה כמובן מאליו שהוא מתערב בעניינים שאנו מצפים כי הם יהיו בשיקולם הבלעדי של הממשלה או הכנסת.

את מעורבותו של הבג"ץ אנו מוצאים היום בכל התחומים: הוא המחליט על הפעלת הטלוויזיה בשבת ו„מוצר" ישראל, בעוד שלכאורה ההכרעה היא של הממשלה: ההתיישבות ביהודה ושומרון, מתוך בהן פירושים מרחיבים מאוד למשמעויות הצדק וזכות האזרח מול צרכי המדינה: טיפול מחבלים; גירוש גורמים מסוכנים מבחינה בטחונית; הפעלת שעון קיץ; תקציב כספים. הרשימה היא ארוכה מאוד. ישנם נושאים שהם אמנם עניין של עשיית צדק, הפליה או העדפה. אבל ברבים מהם השיקולים הם של מדיניות. אך בתי המשפט נכנסים לשיקולים הללו של מדיניות והם הקובעים איך לנהוג. מעורבות כזו אנו מוצאים גם בנושאים שהם בסמכותם של בתי הדין הרבניים.

החוק מעשה ידי אדם

העם בוחר בכנסת ובממשלה כדי שינהלו את ענייניו. אם המדיניות של הנבחרים תהיה כושלת ומנוגדת לרצון העם, הוא יעניש אותם בבחירות. הנבחרים עומדים למשפט העם ולא למשפט בערכאות.

יש מקום לכך שמשפטנים יבחנו היטב את ההתפתחות שחלה בתחום זה של מעורבות בתי המשפט בהחלטות מדיניות ובשיקולים של הממשלה. אך גם כאשר אנו סמוכים ובטוחים שבתי המשפט פועלים כדין בהתערבותם ובהוצאת הצדק, עדיין יש מקום לכך שנשקול אם ההתערבות זו היא רצויה. הרי החוק הוא מעשי ידי אדם. יכולה איפוא הכנסת לבוא ולהחליט מה הן הסמכויות הבלעדיות של הממשלה ומה נתון להתערבות בג"צ. האם אנו רוצים שבג"צ הוא אשר יחליט אם להפעיל טלוויזיה בשבת? האם אנו רוצים שבג"צ הוא אשר יחליט כיצד כוחות הבטחון יפעלו בזירת קרב עם מחבלים?

צריך לתת את הדעת על כך עד כמה יכולים מי שפוגעים במדינה לנסות ולמצוא סעד בבתי המשפט של המדינה. אפשר לשער כמה הם, המחבלים ותומכיהם, צוחקים עלינו כאשר נציג משפחתם פונה לבג"ץ ומבקש לחקור את הריגת המחבלים באוטובוס מס' 300. הם חושבים עלינו כבוגדים של מי שדעתו נכריה עליה. מדובר במחבלים שבאו להרוג עשרות אנשים באוטובוס, ועכשיו „בני משפחתם" מבקשים להסביר איך הם נהרגו. האם אנחנו מעוניינים באבסורדים שכאלה?

בריחה משלטון דרך ועדות חקירה

רעה חולה אחרת היא ריבוי ועדות חקירה שבא עלינו. במדינות נאורות, חזקות ומבוססות, השימוש בועדת חקירה משפטית הוא נדיר ביותר. ההכר כי בבריטניה היו ועדות כאלה בפרקים של 30—40 שנה. בישראל יש אינפלציה של ועדות חקירה. ומה אם חוקרים אצלנו בועדות חקירה? אירועי מלחמה; פעולות נפט; משברים כספיים; הטיפול בזהות טירור; התנהגותם של כדורגלנים. באמצעות ועדות אלה מחזיקים נושאים בהדשות זמן רב; מספקים כותרות בארץ ובעולם.

הקמת ועדות חקירה באה מתוך חולשה של הממשל לבדוק בעצמו דברים באופן ענייני, להסיק מסקנות מעשיות ואישיות. הדוגמה הבולטת ביותר אלה היא זו של „ועדת בייסקי" שחקרה את פרשת ויסות מניות הבנקים. אילו היתה ממשלה חזקה עם גיבוי פרלמנטרי הולם, אזי היא היתה מסיקה את המסקנות המעשיות וגורמת לכך שמנהלים בכירים יעברו מתפקידם בתוך זמן מתאים. במקרה זה לא היה לוקח שלוש שנים עד שמנהלי הבנקים יתפטרו. הם היו פורשים זמן רב לפני כן; כי בנימוס של פרישה לפנסיה, כי בניתוק שמיצה עצמו, וכי מסיבה שמצא עיסוק מרתק יותר. בשל חולשת הממשלה היא מגלגלת את הכדור לועדת הקירה, אך לבסוף כדור זה חוזר אליה והיא מוצאת עצמה במצב מהות נוח.

בסוגיה זו של ועדות חקירה ישנם נוקים ועדויות ולבים: א) לברות שועדת החקירה מכליצה על ענישה אישית, אין היא נוהגת כבית משפט המאפשר את כל תהליכי ההגנה הקובעים בבתי משפט. „אפשרויות ההתגוננות של „המוזהרים" הן מוגבלות; ב) אין כלל שביעה ברורה אם המסקנה האישית הן המלצה המפותה שיקול דעת הממשלה או חובה, ובמציאות חיים בעניין זה עפ"י פרשנות מחייבת או לא מחייבת; ג) בניגוד לפסק דין של בית משפט אין זכות ערעור על קביעות ועדת חקירה משפטית.

מעבר לאלה: דיוני ועדת חקירה נמשכים שנים. הגופים המעורבים בדבר עוסקים בהכנות לדיונים אלה ושרויים בבית לקראת הגשת הדו"ח. כתוצאה מכך משותקת הפעילות של אותם גופים ויוצאים ניזוקים הנושאים שהם מופקדים עליהם. הזיהות של ועדת חקירה אף אינם סוף־פסוק. דרך כלל הם מותירים מקום לטיפולים מקספים ולבירור ציותית מבצועים לנושאים בעיקרים. התוצאה בכך העיסוק ב„פרשה" מתמשך עוד זמן רב.

•

הנסיון המצטבר מחייב להפסיק את המצב שבג"צים וועדות חקירה משפטיות הפכו להיות למנהלי המדינה. יש להחזיר לבג"צים את התפקיד של עשיית צדק בענייני ביצוע של הרשות ולא לתחיג בתחומי מדיניות הנקבעת ע"י הרשות המבצעת. מדיניות זו תעמוד לשיפוט הבוחרים. שגיאות וכחדלים צריכים להיות מטופלים ע"י הרשות המבצעת, כאשר עבירות פליליות נמסרות לטיפול המשטרה, הדרג המדיני עומד לביקורת הכנסת והבוחרים בקלפי. במקרים חריגים מאוד יש מקום לועדות חקירה משפטית.

צריך להזהר ולנהל את המדינה באופן נורמלי ולחדול מ„לשקע" אותה בעיסוק יומיומי בבג"צים ובועדות חקירה.

אם נמשיך בדרך הנוכחית נגרום בעצמנו ביטול הלידה, ביכולת הממשל לשלוט ולבצע מדיניות, ונאכל את עצמנו בפרשיות ויחפות־פרשיות.

גם לאחר סגירת משרדי אש"ף בירדן

קלושים סיכויי חוסיין להכות שרשים ביו"ש

מאת נ. שחל

לדעת כל המשקיפים העוקבים אחר הנעשה במרחבנו, מעמדה הבינערבי של ירדן ושל העומד בראשה, הוא חסר תקדים מבחינת יציבותו. חוסיין הוא השליט הערבי היחיד השומר על יחסים תקינים כמעט עם כל מדינות ערב. ואין לזלזל בכך כלל ועיקר בסבך היחסים כאן.

בכאן ניתן להבין את העיתוי שבחר המלך לנקוט יוזמה חדשה, והפניית עורף לארגון אש"ף ולאשר ערפאת העומד בראשו.

אין ספק כי המהלכים המדיניים האחרונים כלפי אש"ף, שורשם באכזבה שהארגון הנחיל לאורך כל הדרך —

בגיבוש המדיניות החדשה שלו הבנים חוסיין בשתי האחרונות תשומות ניכרות. בתחילת הדרך היה כי שיתוף הפעולה עם אש"ף, כארגון המייצג של הפלשתינים, יצא אל הפועל. אך אשליה זו נפצה לידוע נוכח המציאות. אש"ף וראשיו הוכיחו שהם קנה־רצוץ בכל הקשור להליכה מדינית בשיתוף לקראת מציאת פתרון לבעיה הפלשתינאית.

על הרקע לתגובתו המפתיעה של חוסיין, שהחלה לפני כחודש בפברואר השנה והגיעה לשיאה בסגירת 2 ממשרדי פת"ח מתוך 37 משרדי אש"ף, בירדן וגירוש האנשים שבהם: משרדי הגזרה המערבית ומשרד „כוח 17" — מפקדי השמירה של אש"ף) וסילוקו של אבו־ג'יהאד סגנו של ערפאת, יחד עם רעייתו ועוזריו ועוד אחרים מראשי הפועלים בירדן.

אלטרנטיבות של חוסיין

בפני אלטרנטיבות עמדו בפני המלך, אחרי תקופת הריון והחוכים אחרי ערפאת בעקבות ההסכם שנחתם ביניהם ב־11 בפברואר 85:

א) להגביר את הלחץ על אש"ף בכל דרך אפשרית כדי שיגמיש את עמדותיו ויאות לשתף פעולה עימו. דרך זו לא הניבה את התוצאות המקוות;

ב) מאמץ לפגוע במעמדו של אש"ף ולהציגו ככלי ריק בעיני הפלשתינאים. יחד עם זאת לנסות ולארגן אלטרנטיבה מדינית לאש"ף מתוך תושבי יהודה ושומרון. זאת ע"י חיזוק הקשר הירדני־פלשתיני ביו"ש, בדרכים ובאמצעים שונים המגוונים. כאן פברואר האחרון, הקרע הגלוי בין ירדן לבין אש"ף, נראית אופציה זו בעיני המלך ועוזריו, יותר מציאותית ויותר קונקרטית.

נכון שהחזון התור והתגובות המיידיות הראשונות לצעדיו של המלך המגיעות מיהודה ושומרון אין בהם כדי לעודד את רוחו. אבל חוסיין ככל הנראה, שאינו ידוע דווקא בהחלטיות מדינית יתירה, שם יהבו הפעם על הטווח הארוך יותר של חודשים ואולי שנים, והוא אכן מאמין שבמשך הזמן ינבטו הזרעים שהוא זורע היום המציאות בשטחים תפקח את עיני התושבים ותאיר פניה לצעדים הבלתי־שגרתיים שהוא נוקט

ג) הדרך הסורית: חוסיין חידש את קשריו הבילטרליים של ירדן עם סוריה ונפגש עם מנהיגה חאפז אל־אסד, בתקווה לקבל גיבוי סורי מאסיבי לכינוס ועידה בינלאומית בשיתוף נציגות פלשתינית שתהיה מקובלת עליו ורחוקה מארגון אש"ף והשפעתו.

אבל, הימים הוכיחו כי אופציה זו היתה חסרת סיכוי מלכתחילה.

זהו הרקע לפעילותו ולצעדיו האחרונים של חוסיין. יש הסוברים כי המכה שניחתה באחרונה על פת"ח בירדן נבעה משיקול טאקטי שמטרתו [illegible] ירדניה. שכן, הראשונה היתרה עוררה נוגדנים חריפים לא פחות בקרב תושבי השטחים, [illegible] די גדולה בעיני המלך;

פעילי פת"ח ואש"ף נותרו בירדן

עם זאת, אין לשכוח כי בירדן נותרו עדיין מרבית פעילי פת"ח ואש"ף. הגם תחת פיקוח צמוד ולוחץ.

שני הסברים אפשריים לצעד זה: אחד שהעניין הוא זמני, ושעתם של אלה לסילוק, תגיע בעתיד הקרוב. והשני — להחזיק בהם כקלף לחץ ומיקוח כלפי ערפאת לעת הצורך בעתיד.

התגובות מנהיגי אש"ף למהלכיו של חוסיין יש בהם תערובת של זעם והאשמת ירדן ברקימת מזימה גדולה בשיתוף פעולה עם ארה"ב, ישראל וסוריה נגד העם הפלשתיני.

מצד אחר, ראשי אש"ף משתדלים לא למתוח את החבל הירדני יותר על המידה ולא לשרוף את הגשרים, בציפיה לימים טובים יותר ולהידברות אפשרית עם המלך.

מכאן גם הנטיה שלהם לשלוח את חיצי ביקורתם ב־זייד אל־ריפאעי ראש הממשלה ולא במלך עצמו.

על כל פנים בימים אלה מכונס בתוניס הוועד המרכזי של אש"ף על כל 55 חבריו לישיבת חירום לדון במשמעות המדיניות של חוסיין והשלכותיה, ולהיערך לתגובה, כדי שלא ימצאו עצמם רחוק מזירת ההכרעות לגבי פתרון הבעיה הפלשתינית.

חוסיין מלווה את מיתקפתו החדשה בתוכנית חומש חברית כלכלית ביהודה ובשומרון, שבמסגרתה הבטיח להזרים 150 מיליון דולר לשנה כדי להאיץ את הפיתוח ולהעלות את רמת החיים, ולחזק בדרך זו את הקשר והזיקה עם ירדן, ולבנות תשתית של מנהיגות מקומית מפוכחת שתייצג את האינטרסים של הפלשתינים ורחוקה מהשפעת אש"ף ומדיניותו.

בינתיים זוכה קריאתו של המלך לתושבי השטחים

(המשך בעמ' 11)

مكتبة الأصل

בחוג המשפחה

בעריכת
נעמי גולן

סיסטיק פיברוזיס

פריצת דרך איבחונית

מאת דיצה גורן

זוכרים את תשדיר השרות בטלוויזיה שבהם ראינו אמא חביבה טופחת בידיה על גבה של ילדה חייכנית שמרבה ל־השתעל. אחרי כן ראינו אותה ילדה עורכת התעמלות, רצה ומשחקת עם חבריה.

נושא התשדירים הוא מחלת הסיסטיק פיברוזיס. במחלה זו נוצרת ליחה מרובה במערכת הנשימה ובמערכות העיכול וגו־רמת לקשיים בתפקודי מערכות אלה.

אותה אם שראינו בטלוויזיה משתדלת לעזור לבתה לפלוט מתוך ריאותיה את הליחה הצמיגה המקשה עליה את הנ־שימה.

מהי סיסטיק פיברוזיס

מחלת הסי. אף. היא המחלה הגנטית השכיחה ביותר. מתוך כל 20 בני אדם אחד נושא גן שלה. זוהי מחלה תורשתית קשה, שבה התורשה היא רצסיבית. כלו־מר: אם האדם נושא גן אחד נגוע במח־לה זו (לכל אדם שני גנים לכל תכונה כאותם ירש מהוריו) והגן השני בריא — לא תופיע המחלה, רק אם אדם ירש הן מאביו והן מאמו, מכל אחד מהם גן חולה גם היא יחלה.

אין עדיין דרך לגלות את הגן לפני ההריון. אבל אם שני ההורים נושאים גן חולה, קיים סיכוי של 25% שיוולד ילד חולה ולצערנו לא קיים מבחן לגילוי נושאי הגן באוכלוסיה (דוגמת המיבחן לנושאי הגן טיי־זקס).

קיימות שתי גישות לבדיקת תקינות העובר:

1) בדיקת מי שפיר בסביבות שבוע 16—18 של ההריון.

2) בדיקת השליה. בבדיקה זו (בשבוע ה־9—8 של ההריון) מוחדר מכשיר לשליה וחותך חלק קטן מסיסי השליה. בסיסים אלה קיימים תאי עובר שגם הם יבדקו במעבדה. יש בשיטה גם יתרון וגם חסרון. יתרונה הוא בכך שהיא מוקדמת, נעשית בשליש הראשון של ההריון, וחס־רונה בסיכון גדול יותר להפלה (3—4%) לעומת בדיקת מי שפיר (1%).

כיצד נעשה היום האיבחון הטרום-לידתי של סי. אף.?

לפני כשלוש שנים נעשתה פריצת דרך במעבדה של ד"ר ברוק מאדינבורו, סקוט־לנד. התגלה שבמי השפיר ניתן לבדוק אנזימים שמקורם במעיים או בדרכי הנ־שימה של העובר. האנזימים הם חלבונים, ואם פעילותם יורדת ונופלת בהרבה מה־ערכים הנורמלים המותרים בהריון, ניתן להניח שהעובר חולה בסי. אף. מבחנים של בדיקת האנזימים יש דיוק אבחנתי של 95%. הסיבה לכך שאין דיוק של 10% הוא שבודקים לא את הגן החולה עצמו אלא את תוצר המחלה. פעילותם הנמוכה של האנזימים יכולה לנבוע מסי־בות נוספות אך כאמור ב־95% מהמקרים הסיבה היא נובעת ממחלת הס.י אף.

גם בארץ קיימת מעבדה שהתמחתה ב־אבחון טרום לידתי של סי. אף. מדגמי בדיקות שנעשו במקביל בארץ ובאדינ־בורו הוכיחו תוצאות זהות.

כתי בודקים סי. אף. בהריון רק אם ידועים שבני ההורים נושאים גן חולה. איך נדע זאת? רק אם כבר נולד ילד חולה במחלה זו...

אבחון חדשני

בדיקה חדשנית שנמצאת עדיין בשלבי מחקר היא הבדיקה המולקולרית. כיום כבר ידוע שכרומוזום מס' 7 מתוך — 23 זוגות הכרומוזומים שבתא) נושא עליו את הגן של המחלה. אמנם בדיקת הכרו־מוזומים לא יכולה עדין להראות את ה־שינוי או המוטאציה בגן הבודד, אבל אפשר לנקוט בשיטות מתוחכמות יותר כדי לגלות שינוי גנטי. ואת השיטות הללו מספקת ההנדסה הגנטית.

אילו ידענו בדיוק מהו הגן האחראי לסי. אף., היינו יכולים לאבחן באוכלוסיה את כל נושאי הגן (דוגמת בדיקת הטיי־זקס) מאחר שכיום אין יודעים בדיוק מהו אותו גן. אבל, בצורה מקרית ביותר, נמצא גן אחר ש"יושב" קרוב מאד לגן של הסי. אף. (בארה"ב, במרכז לחקר הסרטן, נמצא גן שנחשד כגורם לסרטן מסוים. כאשר הנושא נבדק בקרב אוכ־לוסית המורמונים ביוטה נמצא שלא קיים הקשר שהחוקרים סברו, אך לעומת זאת נמצא שגן זה מופיע תמיד אצל חולי סי. אף.) הוחלט על כיוון חדש. בארץ נחקר הכיוון החדש בשתי מעבדות; בבתי החולים "סורוקה" בבאר־שבע ו"הדסה" ירושלים.

איך נעשית הבדיקה

נלקחות דגימות דם מההורים ומהילד החולה שכבר נולד במשפחה ומשווים אותם לדגימה הנלקחת מהעובר. נבדק המיבנה המולקולרי של הכדוריות הלבנות של בני המשפחה לעומת המיבנה המול־קולרי של תאי העובר. אם נמצא שה־מבנה המולקולרי של העובר שונה מה־מיבנה של הילד החולה, ניתן להניח שהעובר בריא.

אמנם, לעתים עלול לחול ניתוק בין הגן החולה ובין הגן שבד"כ יושב קרוב אליו שבעזרתו מזהים החוקרים את הגן החולה. — כך שגם היום אין עדיין תשו־בות בטוחות לחלוטין.

הגנטיקאים הבודקים את הנושא מעוני־נים לקבל דגימות דם מקרב רוב המשפ־חות בישראל (כ־100 במספר) שילדיהם חולים בסי. אף. כדי לבדוק אם אכן ניתן, גם בארץ, למצוא הקבלה גבוהה בין ה־גנים.

החוקרים מביעים אמונה שתוך שנה־שנתיים יזוהה גן הסי. אף. בבירור. וכך אפשר היה לזהות את אוכלוסית נושאי הגן עוד לפני התחלת הריון, ולמנוע סבל עצום מן הילדים ומהוריהם.

חדש על המדף

סיפורי סבתא

לוין קיפניס ממשיך להפתיע. את שנת הגבורות השאיר הרחק מאחוריו ועוד עטו נטויה. סיפורי הילדים שלו, כמו גם שירי הילדים, ניכתבים ההולכים חד־שות לבקרים כשהאחרון בינתיים הוא ספר שיצא זה עתה בהוצאת "דקל" ר־שמו "הסבתא של אסנת".

קיפניס עושה בספר הזה מעצה כמעט נועז. הוא מלמד את קוראיו הקטנים כמה מילים ביידיש. היידיש ותרגומה בצידה, נועדה ליצור גשר בין הצברים לבין הסבתא העולה החדשה מרוסיה. גשר חשוב יותר מותח קיפניס בספר בין עולם המסורת של סבתא לבין ילדים מבתים חילוניים שאין להם מושג בהכנת מצות מצווה לפסח, או מה זה שמרימל. בעברית הקולחת, האופיינית שלו, מספר קיפניס, בצורה שתתקבל על דעתם של ילדי גן וכיתות אלף של גימל של ביה"ס היסודי על הילכות שידוכים ב־עיירותיה של מזרח אירופה, על הורי הפודים ומשלוח המנות בפולין וברוסיה, על הכנת הקערה לסדר, וכדומה. את כל הסיפורים מספרת הסבתא העולה החד־שה כשמאזינים לה נכדתה אסנת וחברו־תיה. בגלל הנוסטלגיה וטיפות השורשים העובר את המדינה, מול סיפורי בית סב־תא מארצות המזרח והאיסלם — מהווה סיפורו של קיפניס את האיזון "האשכ־נזי". ספר חמוד שלמרות שהוא נכתב כנראה תוך כדי מחשבה על ילדים רחו־קים ממסורת — מתקבל ברצון גם בין ילדים הגדלים בבית המסורתי. כל כך הרבה ספרי ילדים נידפסים היום בהם מבליטים המחברים את חוצפת הנוער את העמדה העצמאית והמתריסה של ילדים כלפי הוריהם, ואת נימת ההת־נחות וההתבטלות בפני מושגיהם ושפת דיבורם של הקטנים, עד שספר כמו זה של קיפניס, שכל מגמתו הפוכה, שנימתו מעודדת הערכה, כבוד וחיבה לסבים ול־סבתות — הוא תוספת מבורכת. רק רב־סבא של נינים כמו קיפניס מסוגל כנראה לתרום את התוספת הזה.

אוברזון לדתיים...

אבסורד או אם תרצו, האירוניה של המציאות הישראלית: גדעון אובר־זון, זה שבגדי הים שלו, חושפניים ובלתי צנועים, שהתנוססו בחודש שעבר על מודעות ענק ברחובות הציתו בארץ מלחמת א־חים וגרמו לדיונים סוע־רים בכנסת, הוא הוא גם האופנאי המועדף על ה־עשירון העליון של הצי־בור הדתי בארץ, הנוהר אל הסטודיו שלו ברחוב ירמיהו בת"א כדי להז־מין שמלות לחתונות ול־בר־מצוות. שמלת חותנת ייחודית מבד משי או שנטונג עולה אצל אופנאי זה כשלושת אלפים דולר — ויש בהחלט נשים צנו־עות וחסודות בארץ ובחו"ל המשלמות מחירים כאלה ורוכשות את יצי־רותיו.

מי שנכח בתצוגת בגדי סתיו־חורף 1987 של אור־ברזון, שהועלתה לפני ימים אחדים במלון היל־טון בפני ציבור של יהלו־מנים מן הארץ ומחו"ל במסגרת הקונגרס הבינ־לאומי של היהלומנים ה־תרשם שגם החליפות של אוברזון ולא רק השמלות המוזמנות, יכולות לככב בלי שום הסתייגות ברחוב רבי עקיבא בבני־ברק או בחוצות מאה שערים. חצ־איות ארוכות, מיקטור־נים בעלי צווארון סיני גבוה, כתפיים מורחבות ע"י כריות, רוכסנים ר־פפלום, הלא היא עטרת בד מכווצת היורדת מן המתניים ומכסה את חל־קה העליון של החצאית — כל אלה סממנים ה־מזכירים את לבושן של הסבתות בראשית המ־אה. הצבעים של חליפות יפיפיות אלה הם חום קינמון, כחול מעושן, או קרם שמנת, ולמרות ש־לפניהן צעדו על המסלול בגדי הים החתוכים גבוה בירכיים (ולא מחמיאים אפילו לגופן החטוב של הדוגמניות) — החליפות המעוצבות, עם הגימור האוברזוני המושלם, הן הן שגנבו את ההצגה וזכו למירב מחיאות הכפיים.

מה חדש? / קונים בלילה

הרחבת השרות ברשתות שופרסל־היפרכל לשעות הלילה המאוחרות הולכת ומשנה את הרגלי הקניה של הציבור הישראלי.

בארבעת החודשים שעברו מאז נפתחה חנות היפרכל בקניון איילון, הופתעו המנ־הלים לגלות שכ־15% מהלקוחות מבצעים את קניותיהם בלילה עד חצות.

כשנפתחו היפרים התייחסו אליהם כאל מחסני סחורה לקניות בכמויות גדולות ובלי הרבה תשומת לב לתצוגה נאה של המוצר. היום ההיפרכל הפך למקום בילוי חווייתי למשפחה.

פעילות חדשנית נוספת בתחום זה היא:

- הקמת "בית ספר לקופאיות".
- עריכת תחרות הקופאית הטובה והסניף המצטיין שבה גם הקהל נוטל חלק בהע־רכה ומשתתף בשיפוט.

עד היום הוכשרו קופאיות לתפקידה ע"י קופאיות ותיקה, ליד הקופה. מעתה תינתן ההכשרה ע"י פדגוגיות מקצועיות בקורסים מיוחדים לפני הכניסה לעבודה.

המורות הפעלנה בצוות הדרכה שיעבוד ב־סניפים ויספק הדרכה מתמשכת.

הקופאית נושאת בתפקיד אחראי שדורש ידע והתנסות. התפקיד קשה והשכר, בכל מקום אחר בעולם בענף המזון. אינו מה־גבוהים במשק. עם זאת, קופאית שמוכנה לעבודה במשמרות, בשעות הלילה, מקבלת פיצוי ויכולה להגיע לרמת הכנסה גבוהה יותר.

700 הקופאיות העובדות ברשתות שופר־סל והיפרכל משתתפות בתחרות לבחירת ה־קופאית המצטיינת. משך התחרות חצי שנה. בחודש יולי יתקיימו הטקסים החגיגיים ש־בהם יוכתרו ויזכו בפרסים הקופאיות הטובה וקו הקופות המצטיין.

בתצלום: עיצוב אופנתי להלבשת הקופ־איות כחלק משיפור התדמית.

מה נצפה מה צפוי

ברדיו * בטלוויזיה
בעריכת שולה מוסטיק

ברדיו

* "קבלת שבת" — פרשת "חוקת" — בעריכת משה חן (א') שישי, 15.00 — פרשן השבוע: רבי אליהו הגאון מ־וילנא, מחבר הספר "סדר אליהו". אורח לשבה: עמוס סמואל יתייחס לפרה אדו־מה. בפינה "קרבה שנת השבע" ראיון עם הרב זאב ריטמן.

* "עם אנשים" (א') שישי, 16.05 — רות בקי משוחחת עם בני ראשונים בגליל. הפעם: "והיקי סג'רה".

* "מלווה מלכה" (ב') מוצ"ש, 22.10 — "מכאן ומשם" — מבחר נושאים שהצטברו במערכת "מלוה מלכה" (ראה זרקור).

* "מחשבת ישראל" — סדרת שיחות מפי איתמר גרינוולד (א') ראשון, 19.05.

* "עם ישראל" — מוסף לעניינים יהודיים בעולם (ב') ראשון, 19.35.

* "תפוח העץ" (א') ראשון, 22.05 — והפעם: "חריצות ועצלנות אצל יל־דים".

* "רשאי להמריא" (גל"צ) שני, 18.05 — ניזחה רדיופונית לביה"ס ל־טיסה של חיל האוויר. מהם השלבים ש־עובר חניך בקורס הטיס, מי מתאים להיות טייס, מה מקומן של השאיפה האישית והסיכולת האישית וכן היכולת להתמודד עם נושא הטיסה. בתכנית שיחות עם חני־כים ומדריכים המספרים על השלבים שהם עוברים בקורס וההתמודדות עם המשי־מות המוטלות עליהם יום יום.

* "עיונים בפרשת השבוע" — פרשת "בלק" — מפי הרב יונה מצגר (א') שני, 19.05.

* "מחפשים את המטמון" — ב־עריכת זאב ענר (ב') שני, 23.05.

* "השכלה ודעת לכל" — "קהילות ישראל" (א') שלישי, 11.30 — הפ־עם: "תוניסיה".

* "אצבע על הדופק" — שבועון ב־ענייני בריאות ורפואה (ב') שלישי, 18.06.

פרקי היום בתנ"ך — — —

* "שיעור בתלמוד" — מסכת "בר־כות" — מפי שבתאי סבטו (א') שלי־שי, 19.05.

* "עוד פעם אהבה" (ב') שלישי, 22.05 — הפעם: "טעם הפרי" — מאת שאול חומסקי — מוקדש למטעים.

* "שואל כעניין" — בנושאי חברה והלכה עם רב בישראל (א') רביעי, 19.05.

* "מכס דפולקלור" (ב') רביעי, 20.05 — יום בעיירה — הפעם: ערד.

* "צומת המזרח־התיכון" — ב־עריכת אפרים אבא (א') חמישי, 16.05.

* "שיעור בתניא" — מגיש: הרב עדין שטיינזלץ (א') חמישי, 19.05.

* "ציטוטים ישקדים" — מבחר שירים ביידיש (ב') חמישי, 22.05 — הפעם: שירי יידיש מפי זמרים לא יהודיים.

פרקי היום בתנ"ך

רשת א', 18.50

יום א':
ירמיהו, פרק י"ד (פסוקים כ"ו — כ"ב) — קריאה מפי צמיקם גורביץ ושיחה מאת צבי מישקוביץ על: הבצורות.

יום ב':
ירמיהו, פרק ט"ו (פסוקים א' — ו') — קריאה מפי צמיקם גורביץ ושיחה מאת פרופ' משה גרשך גולדשטיין על: "אם יעמוד משה ו־שמואל לפני".

יום ג':
ירמיהו, פרק ט"ו (פסוקים ז' — י"ד) — קריאה מפי צמיקם גורביץ ושיחה מאת צבי מישקוביץ על: מנשה בן חזקיהו.

יום ד':
ירמיהו, פרק ט"ו (פסוקים ט"ו — כ"א) — קריאה מפי צמיקם גורביץ ושיחה מאת מנשה הראל על: "ברוך בצפון ונחושת".

יום ה':
ירמיהו, פרק ט"ז (פסוקים א' — ה') — קריאה מפי צמיקם גורביץ ושיחה מאת צמח חכם על: "לא תיקח לך אישה במקום הזה".

זרקור על...

* ללוות סיפורים מן החיים — ב"מלווה מלכה"

סיפור תלאותיו של אברהם ולק, איש העליה החמישית, שבגה לו ספה והשחיל עצמו לתוכה כדי להגיע — כך חשב ארצה מילנה — הוא בין הסיפורים שהצטברו במערכת "מלווה מלכה" ויובאו לשידור במוצ"ש ברשת ב' של "קול ישראל" בשעה 22.10, בעריכת משה חן.

עוד בתכנית: סיפורו של אריאל שי, היום ד"ר לחקלאות בפקולטה ברחובות, שחזר בתשובה בין העצים שבגינוגל והקים חוג לטיפוח פירות ארץ ישראל העתיקים. * "יומנו של אבא" — ספר שכתב משה ריפס, אב שכול שבנו יוסף חיים נהרג בתאונת דרכים קטלנית. המחבר מבקש להעביר רעיונות כיצד להתמודד בקטל בדרכים. והוא מסיים: "יוסף חיים שלי לא יחזור, אבל הוא אולי יוסיף חיים לכולנו". * ראיון עם דניאל גורמן, קצין חינוך בבתי הכלא, על החוברות "בתוך החומות" המופיעות בתוך כותלי הכלא.

• * •

* "רדיו ישן" — בתערוכת היובל לשידור העברי

מי שלא יודע עדיין כיצד נראה אולפן שידור מלפני 40 שנה — אין לו הזדמנות טובה מזו לבקר בתערוכה "אותות ומופתים" לציון יובל לשידור העברי שנפתחה השבוע במוזיאון ישראל.

באותה הזדמנות יוכלו המבקרים להתרשם גם מאולפן מודרני ולהיות שותפים לשידורים חיים אשר יועברו מן התערוכה במשך כל חופשת הקיץ. ורפיק חלבי — הם לא מוצאים תשובה לבעית האיזון הפוליטי ב"מבט".

בתערוכה, שהיא המשכו של מפעל תיעוד ענקי של תולדות הרדיו בארץ, מוצגים מכשירי רדיו מכל התקופות, תגור ומצלמה שעברו בזמן המחתרת הסבה למכשירי שידור ביתיים ומקרופונים היסטוריים.

בין האירועים ההיסטוריים שהמציח הרדיו בארץ ואותם נוכל לחוות בתערוכה: הכרזת המדינה, שידור הרדיו בתקופת המחתרות, קריאות הגיוס מלחמת ששת הימים, תיאורים של משחקי כדורגל חשובים, מערכונים של הגשש החיוור ועוד.

במשך חודשים קיימו אנשי הרדיו מבצע איסוף בין מאזינים אשר התנדבו לתת ציוד או מכשור רדיופוני שיש בו עניין.

יוזם התערוכה הוא יואל רקם שאחראי גם על תגיגות היובל לשידור העברי בקול ישראל.

• * •

* מאיישים תפקידים בטלוויזיה וברדיו

מי שנחשב לבמאי המקצועי ביותר בטלוויזיה, אשר ביים, בין השאר, את מופע האורוויזיון שהתקיים בארץ, הנציח את בואו של סאדאת לארץ, את משדרי הספורט הגדולים — הוא יוסי צמח — קיבל בימים אלה את תפקיד מנהל חטיבת התכניות בטלוויזיה, שנחשב לתפקיד השני בחשיבותו אחרי משרת מנהל הטלוויזיה.

שני מכרזים נוספים בטלוויזיה שעומדים על הפרק הם של משרת בימאי ראשי ושל מהנדס ראשי.

תפקיד חשוב נוסף בטלוויזיה שיהיה צורך לאייש בתקופה הקרובה הוא של עורך מבט. בחודש הבא אמורה לפוג תקופת כהונתו בתפקיד בת השלוש שנים של מיכאל קרפין, ומועמדים אחרים לתפקיד — בינתיים אין. לפי הנוהלים, יכול מנכ"ל רשות השידור להאריך את תפקידו של מיכאל קרפין בקדנציה נוספת, אך האיש עצמו ועבודתו המקצועית בתפקיד רגיש כזה — שנויים במחלוקת. במשך כהונתו של קרפין לא שבעו אנשי הימין נחת מסראות "מבט", והם מחפשים לו אלטרנטיבות. אך באלה הקיימות — העורכים המשנים הקבועים של "מבט" יעל דן מוצא כבוד הוא ההצעה לחלק את התפקיד בין מספר עורכים. אלא שהחלטה כזאת של הוועד המנהל שהתקבלה כבר בעבר — לא נתקיימה בסופו של דבר.

ברדיו נבחר בימים אלה מזכיר מערכת החדשות שלום קיטל שהיה עד לאחרונה מגיש "הבוקר הזה", ולפני כן שליח הרדיו בארה"ב.

ועוד תפקיד חשוב ברדיו שמחכה לבעלים הוא תפקיד מנהל חטיבת האומר ב"קול ישראל" בעברית. את התפקיד מילא בשנים האחרונות אחד מוותיקי "קול ישראל" אליהו כרמל שפרש בימים אלה לגימלאות.

בטלוויזיה

* "הכיוה" — מחזה מאת ד. ה. לורנס (מוצ"ש, 22.20) — סיפור המחזה כת־רחש בשנת 1912 בעיירת כורים באזור נוטינגהם שבאנגליה. על רקע ימי שביתת כורים מעלה המחזה מערכת יחסים בין אם שתלטנית לבניה, בינה לבין כלתה ה־חדשה ובין הבן לאשתו הצעירה.

* "שושלה" (א', 21.30) — סדרה אמריקנית חדשה. נסובה סביב חייו ועסקיו של איל נפט בעל אימפריה ענ־קית. תככים וקנוניות, אהבות ושנאות, בני משפחה, שותפים ומתחרים — ברכי־בים את פרקיה של הסדרה החדשה. כקום ההתרחשות הוא דנוור שבקולורדו.

* "תהילה" (ב', 20.02) — שם הפרק: "משחק הכדור־בסיס". צוות אנשי "תהילה" מתחרה במשחק הכדור־בסיס כנגד קבוצה מקצוענית. המתח רב, כיוון שהקבוצה המקצועית מפקפקת בכשרונו ה־ספורטיבי של צוות ביה"ס לאמנויות.

* "דמפסי ומייקפיס" (ב', 22.50) — שם הפרק: "מדיה אפילה". עמית של דמפסי ומייקפיס נהרג בסעודה. דמ־פסי ומייקפיס יוצאים ללכוד את הרוצח ומושפים אגב כך שחיתות בצמרת.

* "מאגנום" (ג', 22.20) — שם ה־פרק: "מועדון מקוללי". מאגנום כטייל סתם בשמועה כי הקללה שהטיל קשיש בקומי על מועדון המלך קאמהמאה היא הגורם לדברים המוזרים המתרחשים שם. חקירתו מעלה כי האחראי למעשים האלה אכן אינם מי שנחשד בהם.

* "היהות יהודי" (ד', 20.30) — הדיון מיום עיון שהיה בבית נשיא המדינה בנושאי סובלנות וקיום יחסיו של דתיים ושאינם דתיים. עם המשתתפים: נשיא המדינה מר חיים הרצוג, הרב ישראל מאיר לאו, הרב מנחם פרוזן, הסופרת שולמית הראבן, ראש עיריית ירושלים טדי קולק, ואחרים.

* "עולם העתיד" — סרט קולנוע (ד', 22.05) — זהו סרט המשך ל־"עולם המערבי". מקום ההתרחשות הוא מצין פארק שעשועים ענקי דמוי דיסני־לנד, שבו הלקוחות יכולים להפוך את עצ־מם לגיבורים מן הסרטים ולהשתתף ב־עלילות של ממש.

* תעודה — להמי בר־עדן (2 פרקים) (ה', 21.30) — הסרט מביא תמונת מצב של אירן אחרי המהפיכה של 1979. הוא מנסה לעמוד על המשמעות ההיסטו־רית של המהפכה זו. המהפכה שעיקרה ב־שינוי שחל במערך הכוחות שבמפרץ ה־פרסי ובהתפתחות של אירן למוקד של ת־חיית האמונה בעולם המוסלמי. כלולים בו ראיונות עם השאה הפרסי המודח ועם הו־שבים משכבות חברתיות שונות.

לילדים ולנוער בטלוויזיה הכללית והלימודית

* יום שישי

10.25: תעלומת שודדי התגליפים — הר־תגליפים — חבורת ילדים רודפת אחרי כנופיית גנבי תגליפים ע־תיקים כדי לקחת בחזרה תגליף עתיק שסבם הוריש להם ואשר נגנב ע"י הכנופיה.

14.25: הכדורגלנים הצעירים — פרק שני — בן מתחיל ללמוד את קו־בצת הנערים כיצד משחקים כדורגל טוב. אביו יוצא לעבודה כבורמן בשעות אחר הצהרים ה־מאוחרות ובשעות אלה כאמן בן את הקבוצה ללא ידיעת אביו.

16.00: תיאטרון הבובות של כפר קיס־אוה. תיאטרון קיסאוה שבפן — תיאטרון כפר קיסאוה, שביפן נפתח פעם בשנתיים לאחר הק־ציר ומעלה הצגת תיאטרון בו־בות. הסרט מתאר את תהליך ה־הכנה להצגה ומסיים בקטע מתוך ההצגה עצמה. בסרט משולבית תמונות מחיי היום יום של ה־כפריים וצילומים מתוך ההרי־הפהפה.

* יום ראשון

10.45: דיזראלי הבלתי מנוצח — די־זראלי היה מדינאי אנגלי בת־קופתה של המלכה ויקטוריה. הוא נתקל בקשיים עקב ישותו ה־שונה ועקב מוצאו היהודי. אף המלכה ויקטוריה לא חיבבה או־תו בהתחלה וקינאה את מינויו לראשות הממשלה באי רצון. אך לאחר שלמדה להכירו, התיידדו השניים מאוד, ובסיום כהונתו העניקה לו תואר אצולה.

15.30: החבורה של מרפי — פרק 8 — רספוטין יוצר קשר עם בעל מועדון כדורגל באיטליה — מיי־לנו. הם קובעים שני משחקים האחד בלונדון והשני במילנו. רינסמי האיטלקי חומד את כלי־בו של רספוטין ומקבלו בבת־נג. אחריך מתמרד שיגנטמי רוצה את הכלב למטרת מלחמת כלבים. הוריו של בילי מקבלים עבודה בבורות וכולי אינם מ־לים בדעתם שבילי אינו שש לנסיעה כזו.

17.30: "הלבי" — סדרה האשה בת 6 פרקים עפ"י ספרו של הרא־מי־צ'ים. היכים הם ימי מלחמת הע־צמאות הראשונה, ואנריקו, גיבור הספר, מתגייס לצבא. בכך הוא רוצה להגשים את חלומו להיות גיבור מלחמה ולהביא כבוד לארצו איטליה. בחזית הוא פוגש שני חברי ילדות, ועמם הוא משחזר את ימי בית הספר ה־רחוקים בסוריני. ככל שהמלחמה נעשית אכזרית יותר, הוא מת־כנס יותר ויותר בזכרונותיו.

* יום שני

10.25: הלום ליל קיץ — הסרט מבוסס על הקומדיה מאת ויליאם שקס־פיר.

15.—: זכרון דוהה — באדאם דהוס־חיניה — מאדאם דהוסוניה היא אחת המתוסרות בפריס. הן והזכיר בכתבים המפורסמים שהיא לבתה שניסאה לכר ההרגריניאן ועברה לגור בארמו־נו. כסריין משתתפת בסרט כע־רכת היחסים הפדיחה ומלאת ה־אהבה שבין האם לבתה.

18.00: "ביעדון התחול שמילי" — אר־רח המועדון הפעם הוא הזמר והשחקן יהורם גאון.

* יום שלישי

14.15: המרוץ לצבירת של דודי קרביץ — סרט קולנוע באורך מלא. סי־פור חייו של צעיר יהודי עני בקנדה שלאחר מלחמת העולם השנייה המהליס להצליח ולהת־עשר בכל מחיר.

16.15: קרובים קריבים — אין אהבות שמחות — אל לשכת העבודה של ליאורה מגישה שיחה של גבר בעל "קול משגע" כדברי ברודיה. מסתבר שזהו צביקה שהיה בעבר אחרי ליאורה ו־מנסה עכשיו לחדש את הקשרים.

18.32: "הטלוויזיה" — פרק תשיעי: "מסטיק לעיניים". פרק זה עוסק בבידור הקל בטלוויזיה, החל ב־תשבצים, מופעי בשחק, תחרו־יות שונות וראיונות וכלה ב־מסיקת הפום.

* יום רביעי

14.10: מנהרת הזמן — אי השדים — דאג וטוני מוצאים עצמם באי בריוה של האסירים בן האי.

15.20: כי אני המורה — פרק 2 — האימונים ל"ספורטיך" בתחילים. 4 התלמידים שנבחרו באיסן מק־די לייצג את ביה"ס צריכים להשתתף ב"4 בקצועות: רכיבה על סוסים, שחייה, ריצה וריצה. בשלב הראשון הם לומדים את הסוסים ש־ — המוגבלים אינם א"א סיכים ש־נועדו לשחיטה.

15.45: דיק טרפין — פרק 23: שיחור החיים — לפונדק "הבריח ה־חור" מגיע סיפור ביזר הרבנה עצמו ד"ר מאנדריגלה. הוא ע־רך ניסויים בהורגים שינים ו־טרפין שהוא בייצר גזל דרייפא כל הורל. דיק טרפין מגלה ש־הלה הוא ביכל ורמאי חביב ש־אינו מייצר אלא ויסקי. השניים כתיידדים, והחייר מציל את דיק טרפין מידי החיילים.

17.30: "תאטרון האגדות" — הפעם: ער"ז ותבי.

* יום חמישי

14.10: הישרדות — גם הם ביריים בכלים — סרט המתאר את ה־שימוש שעושים בעלי חיים ב־כלים. כתיאורת למשל דרך ל־כידת הכזון של אריגיל, דג בשם הצלפון, שימוש שעושה הליטרה באבן, ואפילו שימוש שעושה עגור קנדי בכבגת.

15.25: "ירייקה" — "בצאתי..." — בפרק השלישי עסקי ביזון: המצאת הקוריצקים — פתיחי התדים; תולדות המצאת הכביש: המצ־צאת התהליך הראשון "חממה" — מרגרינה.

18.00: "אני, אבי והשכן ממולי" — סד־רה בשעשעת לבני נוער. שם הפרק: "מצא לי בת־זוג".

בעלי חיים להם נשקפת סכנת השמד

פינת הבול

מאת חיים לנגלבן

עידוני הדואר של בריטניה, הנפיקו ב־30 במאי 1986 סדרת בולי זכרון ירו־קה לארבעה סוגים של בעלי חיים שנשק־פה להם סכנת השמד בבריטניה.

בעלי החיים הם ינשוף האסמים, נבית האיזנים, התיל הפרא וזן מיוחד של פר־פרה.

הבולים מונפקים בעת שבבריטניה נער־כת מיזהה. הבינתי להדגיש את חשי־בותם של הפארקים הלאומיים במיפוי הגנה על בעלי חיים, המצויים יהכבע בכלל.

על הבול הראשון בערך של 17 פ. נראה ינשוף האסמים, שהיה מצוי ב־בריטניה ומספר הפריטים הולך ופוחת, בעיקר בגלל שלציד זה אין די בקטין לזון. מספרי הטבע מנסים לסייע לינשוף זה על ידי התקנת קינים מלאכותיים בטבע

וכן על־ידי שחרור ינשופים הנולדים בשבי.

על הבול השני בדרג של 22 פ. נראית נבית האוזנים, בעלת הפרוה, שהיא ב־גודל הבול מגדל. היא צדה בעיקר ב־שעות הלילה ובאכלה ביפורים קטנות וזחלים. בעבר נפוצה מאוד בבריטניה והיום ניתן למצוא אותה רק בהרי סקוט־לנד, באזור האגמים, בוויילס ובצפון אירלנד.

התיל הפרא מופיע על הבול השלישי בערך של 31 פ. הוא בעל חיים פראי ויפה מראה, גדול וכבד יותר מהחתול הביתי המוכר. אפשר להכירו באמצעות זנבו העבה, והשעיר, שיש לו קפות בצבע שחור. בעבר היה נפוץ בכל רחבי בריטניה ויפאו אמצע המאה הקודמת מצוי רק בסקוטלנד. מספרם של בעלי חיים אלו דייך וגדל עתה באזורי הגבול שבין אנגליה לסקוטלנד.

הפרפרה מופיעה על הבול בן 34 פ., הרביעי והאחרון בסדרה זו. ניתן להבדיל בינה לבין הפרפרה המצויה על פי הפס הצהוב המתוח לאורך גבה והיא נצה ב־כקום לפקים בהדרכה או בריצה, ולא ב־קפיצה, כיתר הפרפרות. אפשר למצוא אי־זה בדיונות חוף ובאזורים תילים. פרפרה זו מצויה היום רק בגבול הצפוני־מערבי של בריטניה ובחופי מזרח אנגליה.

את סדרת הבולים צייר קי לויל, שצייר ביורי הראשונים. היא מיכחה בצייר בעלי חיים ושבע ובעל כבה ספרים בנושא זה.

בין הראוי לציין, כי השנה בלאו 50 שנה לייסוד המועצה הלאומית של הגנים ה־לאומיים בבריטניה. מועצה זו פתחה ב־מערכה לשימור הטבע בבריטניה. כדאי עוד להוסיף, כי רשות הדואר והתקשורת של מועצת אירופה קבעה אף היא את הטבע הנוכחית בשנת שימור הטבע והגנתו בכל מדינות אירופה וחברות בקהילה ה־אירופית. לכן הבולים נושאים עליהם את סמל האיגוד האירופאי לשיתוף פעולה תת־בייתי בצורה האותיות C.E.P.T. ה־כ"יד את הבולים לבולי אירופה אחרים.

הבולים נדפסים בכבישה פוטוגרבורה בבי"ת הדפוס של האריסון ובניו. גליונות ה אר מכילים 100 בולים. גודל כל בול הוא 3 ס"מ עם ניקוב בסריג 14, 14.5 על כל שני שבשובשים. נייר הבולים נמצא בירוני ביים, אולם ביציה בצבבת והחן ל־גי כיסרים הרוחיים על־ידי כבמיית הד־בצה האלקטרונית. הפיצלית בייב של־לידי הדואר בעולם. כולל ארצנו.

ביום הופעת הבולים הוציאו למכירה מ־ע־טפה "היום הראשון" שהוטבעה בשתי ד'גבית דואר נגרשות. עליהן שני בולפי ב־ירה: אינגביר וואקיין — בריניה.

הדיוכתית הן ציוריות, ונושאיהן קשורות לנבצע כלל עיצוב שמויר בעלי חיים מהכחדה.

כוחה של אחדות

מאת הרב אליעזר ברנשטיין
(ניו יורק)

ברור לי שעמדת נציגי התנועה בהנהלת הציונית בהצבעה על סילוק המוסדות החרדים לא הוסברה די הצורך לחברים בארץ ובגולה ומגיעה להם תשובה. חס וחלילה, שיחשדונו בנטיה לחרדיות ואם אמנם לא נכחתי בעת ההצבעה האומללה, אני מצהיר על הזדהותי עם עמדתם אשר חייבת להתפרש על יריעה של תהליך מתפתח ומסובך.

ההנהלה הציונית הגיעה להסכם מקובל על כל המפלגות להצביע רק בעד בדיקת קריטריונים. כשהגיע הנושא לוועד הפועל, הפרו תנועות מסויימות את ההסכם. הנושא הועלה בנוכחות עליית הנוער ומאחר למה תהיה אופרטיביות דווקא בנבחר זה.

באופן עקרוני, לא יכלו נציגי היהדות הדתית הלאומית להסכים שעריכת חשבונות אידאולוגיים, דתיים ופוליטיים יהיו על חשבון הלחם של התינוקות של בית רבן שלא חטאו. מוסדות הצדקה הוקמו על יסוד דרישות הצרכים. העקרון שהשקפות העולם של התורמים יכוונו את כספי המגביות של העם היהודי, מסוכן ביותר ליהדות הדתית הלאומית והיא התנגשה עם התורמים בפורום של הסוכנות היהודית. התישוב הפוליטי של המערך כאן היה ברור — להפסיד את האחוז הדתי בעליית הנוער.

לכל חקיקה יש רקע ומשפטנים יודעים להעריך את הרקע הזה בפירוש החקיקה. המטרה הברורה כאן היתה לגהץ את הדתיים, ובעיני תומכי ההצעה אין הבדל רב בין יהודים שומרי מצוות למיניהם. מטרתם הגלויה של כמה ממנהיגי העצרת היתה שעל היהודי הדתי להוכיח את כשרותו הציונית. בין המוסדות אשר אינם ממלאים את כל הקריטריונים של „הציונים" האלה הוא כפר חב"ד למרות שבני הכפר כן משרתים בקודש של צה"ל.

האירוניה שבדבר שהפעלת הכללים האלה פוסלת מינה וביה הלק הארי של המוסדות הרפורמיים בגולה. וכי חוגגים הם את יום העצמאות (עמיתי אליעזר שפר שאל זוג שתמכו בהצעה מתי יום העצמאות, וענו לו שבאיזה יום בחודש יוני) מדברים עברית? מקיימים את דגל ישראל? מלמדים תולדות מדינת ישראל?

ואירוניה שניה. ראשי אגודת ישראל וש"ס מבכים מרה על העוול הגדול שעשו למוסדותיהם אנשי הסוכנות היהודית. הם לא עשו דבר כדי למנוע עוול זה והם אינם חלק מן המערכת. דווקא אנשי הציונות הדתית ניהלו המאבק בכבוד למרות שהתוצאות היו ידועות מראש. הם יודעים לקבל אבל לא להכיל תורה בזכות מי מקבלים. האם יבינו וידעו שהם עומדים לפני בחירה גורלית — להמשיך במורחי בבחירות לקונגרס הבא או לסייע בישיבה כן הצד לפריצתם של הרפורמים להתוך היו הדת במדינה דרך הקרנות ולחץ ואיומים כספיים?

ב

למה הייתם בארצות הברית נגד בחירות לקונגרס הציוני? האם אינכם מאמינים בדמוקרטיה? גם שאלות אלה דורשות תשובה.

העובדה, כל הציונים באמריקה חוץ מהעבודה והמפ"ם אשר למעשה בטלים בששים בארה"ב מתנגדים לבחירות. הרפורמים, אשר אינם מפלגה אלא זרם דתי אשר בכשרותם הציונית מפקפקים רבים, היו בעד. גורמים שבעצמם אינם עומדים בבחירות כגון מכבי וארגוני בתי הכנסת של הקונסרבטיביים והרפורמים, תמכו בבחירות.

1) הנימוק העיקרי של התנגדותנו לבחירות הוא שאיננו יכולים להצדיק הוצאות כספיות עצומות לבחירות בזמן שבארץ יישובים מתפרקים האוכלוסיה סובלת ממחסור בשירותי סעד, חינוך וכו'. ליהודי אמריקה אין שום עניין אם דולצין עומד בראש או לווינסקי (תשובתי שזה גם המצב בארץ). כל הכוחות שלנו ישקעו בהכרח לתוך עולמם ניהול כספי ובחירות, ולכן גם המאבקים הקונסטרוקטיביים יסבלו. התנועה שלנו, על כל פלגיה, מורכבת ממתנדבים וקשה וגם לא צודק לדרוש ממתנדבים אלה פעולות שגם מקצוען אינו יכול לבצע. אנו יכולים עכשיו להופיע בפני הקהל ולהודיע שידינו ... בבזבוז ממון הציבור.

2) הקורא את הכותרות מדי יום יבין שיש עכשיו משבר ביחסים בין ארצות הברית למדינת ישראל. פרשיות דיגול צצות כפטריות בכותרות, ודי"ל.

3) נראה עכשיו שבמוקדם או במאוחר יתקיימו בחירות — ויהיה נושא אחד ויחיד מרכזי במערכת הבחירות — הדת. המאבק הוא בינינו ובין הרפורמים. כעניין הדבר שהרב הראשי מבין את העניין על בוריו. דווקא בזמן שכל הנהר לשלמות העם היה רוצה למנוע עימות הרת סכנה, באה התנועה הציונית והכניסה אותי עלינו (נוסחה עוד הצעה בוועד הפועל הציוני המכניסה את התנועה הציונית ישר לעניני דת ומעמידה את היהדות על שלושה זרמים). הברירה לפנינו, לעמוד בעימות או לערוך כן הי מערכה.

אלה, בציונות הדתית, אשר חייבו בחירות, אפשר שלא הבינו את הסכנה למדינת ישראל ואחדות האומה בעימות. ניצחון של רפורמים עלול להגביר את הלחץ על גורמים ממשלתיים. „העבודה" עושה יד אחת, בלי שום הסתייגות, עם הרפורמים (פלא הדבר בעיני שאנשי ש"ס ואגודת ישראל ממשיכים לשחק איתם ולמכור להם את הבכורה בעד נזיד עדשים. חושבני, שבציונות הדתית עובדה זו כבר ברורה דווקא מפני המגע הציוני).

מה הם הסיכויים? טובים, אפילו טובים מאד, אם היהדות האורטודוקסית תתלכד. מנהיגי הסתדרות הרבנים ושני ארגוני בתי הכנסת מבינים את הסכנה אבל טרם נדע אם הם מוכנים לעשות את המאמצים הדרושים בפני אתגר שכזה. דרושים כספים וכוח אדם והכרה שאנו בסירה אחת. אנו או נשתלט על הגלים הסוערים או שנרד במצולות ביחד.

היעד מוכרח להתעלות על החשבונות והצרים הרגילים. ישבתי עם אחד מן הגורמים כן התנועה שלנו אשר יש לו שלוחה בארה"ב. התחילה השיחה: אולי טוב ללכת בשני ראשים, האה"כ — למה לא מגיע לגורם שלי עוד ציר. תשובתי היתה: לא לאכול עוגה שטרם אפו אותה. לא בידי לחלק צירים לקונגרס ואין לי עניין בזה אבל אמליץ לא לתת לגורם אשר לא יודע לפעולה בלי התייגות, ואם רוצים ללכת בשני ראשים, שילך ומובטחני שייצא מן העניין בלי ראש על כתפיו. מובטחני, שלכל הפחות הופעת התנועה בארה"ב תהיה מלוכדת, ניבוי התנועה כאן הוא חיוני להצלחת הציונות הדתית בעולם.

שורות אלה נכתבות לפני הוועידה בי"ג תמוז. ועידה מכובדת שתוכיח על ליכוד התנועה תהיה מסר חשמלי לכל העולם היהודי בכל אתר ואתר. ועידה מלוכדת והנהגה הדשה כמסכמת יהיו גורמים מכריעים חוץ מגבולות המדינה.

ג

המאבק אינו מוגבל לתנועה הציונית. הוא נמצא בתוך קרנות הצדקה וארגוני הסעד. ההחלטה על מוסדות ציונים בעצרת של הסוכנות היהודית היתה מאנשי הכספים.

היסודות לאתגר לחינוך היהודי כבר הונחו. אלה שהשתלטו על ועדת החינוך של הסוכנות רחוקים מאד מעולמה של הציונות, ואנשי המקצוע שבתוכם הם מתנגדים לאורטודוקסיה בצורה גלויה. אין לי ספק שיפנו את כל תקציבים להקים מוסדות חינוך בלי תוכן יהודי בזמתי להתחרות עם הישיבות בעתיד הלא רחוק. ראש ועדת החינוך חרג כן התהליכים המקובלים בסוכנות לבמן את התקציב הוועדה אשר „היעיצה" בסקרים, דוחות, וועדות. את השקפתו על החינוך היהודי סיכם עוד בראשית דרכו כיושב ראש. מטרת החינוך היהודי, לדעתו, היא לעשות „מנטש", בן אדם.

ברור לי שמטרה עיקרית גם בסוכנות וגם בהסתדרות הציונית היא המחלקה לחינוך ולתרבות תורניים בגולה, אשר בראשה עומד עמיתי יצחק מאיר. המטרה איננה רק פוליטית אלא אידאולוגית. הכל מודים שהחינוך היהודי בגולה — דהי. בתי הספר היומיים (ישיבות בלשון הגולה) הם כמעט כולם של הזרם האורטודוקסי. יש התירה מקדמת דבא לאחד את שתי המחלקות (השניה היא מחלקת החינוך הכללי) ולטשטש את ההבדלים ביניהם. כשלון פוליטי הנגרם על ידי עמידה מן הצד ייצור את הדינמיקה לשינוי זה אשר פירושה, לדעתי, סוף הדרך של הציונות הדתית בכלל והאורטודוקסיה בפרט, בתוך המערכת הציונית.

מאז הקונגרס האחרון, צומצם מקומה של הציונות הדתית במסגרת הציונית והסוכנות. בעליית הנוער טרם הורגש השינוי, כי עולי אתיופיה נמסרו למוסדות דתיים, אבל בסופו של דבר יהיה השינוי ניכר בעליית הנוער. השינוי ניכר ועוד איך בבני עקיבא והאגף הדתי במחלקת נוער וחלוץ, הנתנקים מקיצוצים בתקציביהם ואיחורים בתשלומיהם.

ד

שיהיה הדבר ברור. הרפורמים החליטו לפרוץ ארצה בכוח דרך הסוכנות. ראשי הרפורמים בתנועה הציונית הורו בפירוש לקצץ בתרומות לקרנות מפני האפליה נגדם. הם יודעים היטב שסעד ותמיכה ניתנים לנצרכים ולא לתורמים, אבל נאמר לי בפירוש על ידי תומכיהם בוועד הנאמנים שלא יועילו טענות של צדק ויושר. הם פנו למחלקת העליה, לכשל, אבל נאמר להם שאין עולים, אין להם מוסדות בעליית הנוער. הם מודים ששני הקיבוצים שלהם נתמכים ביד רחבה.

כל הדרישות הן אחיזת עיניים למטרתם העיקרית: הכרה כזרם במדינת ישראל, שוה זכויות ועמדה כמו האורטודוקסיה. ליעד זה הם הקדישו סכומים הראויים להתעבד מאד, צוות מוכשר בארץ ובארצות הברית ומנגנון תעמולה. יעילות המשמעת הפנימית בנושא זה — למופת.

הם בוחרים כל נקודת תורפה בחומת היהדות ומנגחים קשה. אם בתי הדין לא ידעו ולפתור בעתיד הקרוב את בעיית העגונות המחכות לגיטין שנים רבות, יהיה זה הסוס אשר ירכבו עליו במצעד ניצחון בחוצות ירושלים. לכל הפחות, יש צורך להראות איזו מחווה רצינית בנושא עם ריבוי מספר העירושין. הם שעשו יד אחת עם אנשי אגודת ישראל כשתמכו בסתר ובגלוי בהפגנות נגד הרבנות הראשית בעניין יהודי אתיופיה. האורטודוקסיה באמריקה יודעת את לבן כי גרה אתו. אנו מאד מפחדים שהאורטודוקסיה על כל גוניה בארץ אינה מבינה את הסכנה התורית על כל השגיאות של הדור הראשון של הרבנים יוצאי אירופה בארצות הברית.

וסופו של פסוק. נשאלתי למה איני מזכיר את היהדות הקונסרבטיבית. היא תנועה שבויה במשבר אידאולוגי קשה. חלק גדול למעשה נוטה לרפורמה. הפלג הדתי הקטן מחוסר השפעה. המספר המסורתי שבהם קטן מקומץ. נעשו ונעשים מאמצים לקרבם והיוזמה באה מאתנו. הבעיה היא שהם אינם מוכנים ואפילו יש שמפחדים. יש הבדל רב בין פעולות של קירוב והכרה.

מדנא דארעא הדיהוא, בייחוד בעולם שנעשה יותר קטן על ידי מדע, תקשורת ותחבורה. האתגר והסכנה ירדו לפנינו כרוכים ביחד. בכוח האחדות ושלום הבית בין שלומי אמוני ישראל ניתן להגדיל תורה ולהאדירה. מי יתן שתורה זו תצא מציון, והציונות הדתית תאיר את הדרך.

שיחה עם ד"ר יעקב רוזנברג מאוניברסיטת בר־אילן

העוגה הלאומית והכיס הפרטי

מאת מוטי זפט

לפני שנה עדיין היינו רגילים לאינפלציה חודשית של 15 ו־20 אחוז, עתה, זה מספר חודשים ברציפות, שיעור עליית המדד אינו עולה על שני אחוזים.

את האינפלציה הדברנו. אך היצוא דורך במקום והיבוא — גדל. לבצע פיחות? — שוב יעלו המחירים ותאבד היציבות במשק. — מה עושים? „שב ואל תעשה" — יש גם אסכולה הדוגלת בכך.

בעניינים אלה של העוגה הלאומית והכיס שלי ושלך שוחחנו עם ד"ר יעקב רוזנברג מרצה לכלכלה באוניברסיטת בר־אילן.

ש. מדדי חודש בחודשו מהווה של האוצר „שאין להתבשם" מעליית המדד. אולם אנו רואים שבכל־זאת תהליך התייצבות שכבר דומה של 2—1 אחוזים בחודש הפכה לקבועה. האם באמת אין מה להתבשם?

ת. לאחר תקופה של כשנה, שיעור האינפלציה שהגענו אליו מראה שאכן התכנית הכלכלית הצליחה ובתחום האינפלציה אין ספק שחל שינוי יסודי במשק. יחד עם זאת ברור, שכשם שכל דבר יכול להתחדש — כך גם באשר לאינפלציה. עם זאת ראוי לציין שהשינוי בנושא האינפלציה הוא באמת יסודי וראיה לכך היא העובדה שהממשלה אינה מקיימת גירעון בתקציבה. בעבר „הורגלנו" לגירעון של כ־20 אחוז ואילו היום כע הגירעון בין 2 ל־3 אחוזים בלבד וזה מצביע על שיפור אמיתי במצב.

ש. העלאת מחירי מוצרי היסוד תרמה לעליית מדד יוני. האם לא עדיף, מבחינת המשק הלאומי, שלא להעלות מחירי מוצרי יסוד, כדי לעצור את עליית המדד גם כשהוא אינו גבוה?

ת. במצב שעליית המדד מרוסנת, כפי שהוא בחודשים אלה, אין ספק שהמגמה של ביטול הסובסידיות (= העלאת מחירי מוצרי היסוד) לרמה מינימלית היא חיובית.

ש. באינפלציה יש שיפור. אולם מה באשר לייצוא שדורך במקום בעוד היבוא גדל. האם שינוי בשער הדליפה הוא הצעד המתבקש? הרי הוא בהכרח יביא לאובדן היציבות במחירים? — איך יוצאים מהסבוך?

ת. נראה לי שבשלב זה יש לקבל את דעתו של נגיד בנק ישראל שאין להיבהל ברגע זה ממצב מאזן התשלומים וזאת משתי סיבות עיקריות: אחת — מצב יתרות המטבע כיום הוא באמת מצוין (הודות לסיוע האמריקני), והשניה — התנודות, שבחלקן נובעות משינויים בשערי המטבעות בעולם, — קשה להסיק מהן מגמה כלשהי. נראה לי שבמצב הנוכחי ראוי להמתין להתפתחויות.

ש. משרד התעשיה והמסחר הסיר את הפיקוח על מחירי למעלה ממחצית המוצרים במשק ובכוונתו להמשיך בכיוון זה. האם לא היה עדיף להמתין עם צעד זה עד שתהליך הבראת המשק יכה שורשים עמוקים יותר?

ת. להיפך. התוצאה הנראית בשטח, אחרי הסרת הפיקוח היא מעודדת. להוציא עצמים בודדים, בכלל, לא העלו המחירים בשיעור חריג. דבר זה מחזק גם את דעתיהם של רוב הכלכלנים, שאין אינפלציה כבושה במשק.

ש. הבנקים השונים מקצרים בשבועות אלה אשראי רחב ללקוחות, בתנאים נוחים, יחסית. האם אין בכך סכנה ליציבות? האם בנק ישראל אינו צריך להתערב בנושא?

ת. לדעתי, בנק ישראל אינו צריך להתערב בנושא זה ולהטיל מגבלות על פעילות זו של הבנקים. מדיניות כלכלית — התערבות ממשלתית לא צריכה להינקט אלא במצב הדרסטי.

האשראי החופשי במשק הוא חלק קטן מסך האשראי ולכן אינו מהווה בעיה. הממשלה אינה צריכה בעקבות כל מיבצע או הכרזה של הבנקים להציב תותחים ולירות בהם.

ש. השבוע נשלם סבב המינויים החדשים בצמרת הבנקים. ועדת שריט מוהרת אמורה לדון עתה בהמלצות האחרות של דוחות בייסקי. מה דעתך עליהן.

ת. כל פעולה שמביאה פחות הלאמה של שוק ההון במובן שהממשלה שולטת בו ללא מצרים — ומהרכן כל פעולה שיכולה להגביר את התחרות בין הבנקים — מבורכות בעיני.

לדעתי, בנושא המלצות ועדת בייסקי על שוק ההון יש להעמיק, אין לקחת את המלצות הדו"ח ולומר „כזה־ראה וקדש". יש לזמן מומחים מקצועיים שיבחנו לעומק את כל נושא הרפורמה בשוק ההון וברור שקצב הביצוע של המסקנות חייב להיות איטי ומבוקר.

על מה ולמה פתע נעצרנו?

על מה ולמה פתע נעצרנו
על מה ולמה מלאנו ספקות
הן יחד צעדנו יחד הלכנו
אבות ובנים ממזרח וממערב
יחד היינו ב־תש"ח וב„קדש"
ב„ששת הימים" ובמלחמת כיפור
הן ישר היה מצעדנו
מאוחדים בגורל ושותפים ביעד
ידענו היטב אל אן פנינו
פתע עמדנו תקופי מבוכה
פתע אנו לבד, היכן בנינו?
תמול צעדנו כעם אחד
מאוחדים ומלוכדים
היום פזורים ומפורדים
זה לזה פונים עורף
אלה בכה ואלה בכה
בנינו נוטעים כרמי זרים
חשים בצעדם של אחרים
ולבם אבן לכאבם של אחים
בונים עליות לנכרים חרים
ואנחנו בתחתיות ארץ שוכנים
תמול צעדנו בשיר על שפתיים
עתה פסו נושאי דגל, רפו הידיים
תמול כלכלנו נפשנו בפת חזון
היום נפשנו ריקה וכולה רזון
למה ועל מה פתע נעצרנו
למה ועל מה עמדנו מלכת
ולפנינו דרך ארוכה רבת משימות
בין אחינו אבותינו חורשי מזימות
מי יודע מי ינהגנו בדרך נבונה
כבימי ראשיתה של המדינה?
בן־אמתי

נופש בישראל היפה

יש מקום לנופש בחודש יולי בבתי הארחה של קופת־חולים

הזמנת מקומות ושירות בטלפון:
★ בית גוריון בכפר־החורש - 065-72530
★ ארזה, מוצא ע"י ירושלים - 02-342291
★ מרגוע לעובד באשקלון - 051-36433
★ כנען בצפת - 069-30834
★ בית יערי ע"י כפר־ויתקין - 053-93377
★★ שפרינצק בנצרת - 065-73006
★★ בגדורי בחיפה - 04-381414

★ מחיר יום אירוח מלא - 44 ש"ח
★★ מחיר יום אירוח מלא - 51 ש"ח
המחירים לחברי קופת־חולים הכללית וכוללים מע"מ

ניתן להזמין גם במרכזי ההזמנות:
- בתל־אביב, רח' אבן גבירול 51 - טל. 219211
- בחיפה, רח' אחד העם 7 - טל. 04-664241
- בירושלים, רח' התקופה 24 - טל. 02-667151
- בבאר־שבע, שלמה המלך 17 - טל. 057-73772
- ברעננה, אחוזה 56 - טל. 052-454131

צא לנופש וקבל מנוי ל"איתנים"
המביא מודעה זו בעת ההרשמה, מקבל חינם מנוי שנתי לירחון "איתנים" - ירחון הבריאות של ישראל (12 החוברות יגיעו אליך הביתה).

קופת חולים · ענף ההבראה

סיכומו של שבוע

מתכוננים לרוטציה ולבחירות

השבוע חל הי"14 ביולי. בתל־אביב ובירושלים השתתפו אישים רבים מחוגים שונים במדינה באירועים לציון חג הבאסטיליה של צרפת. בירושלים היתה זו מסיבת פרידה מציון גנינג, הקונסול הצרפתי, המסיים ארבע שנות שירות, שרבים חיבבוהו, יהודים ולא יהודים. בחודש הבא ייכנס לתפקיד זה הקונסול החדש מר קופינון.

לנו הזכיר תאריך זה את הי"14 באוקטובר, יום שנכפל בו כי טוב, למחרת יום הכיפורים. יום שבו צריך רה"מ, שמעון פרס, להעביר לידי יצחק שמיר את התגה, הידוע בציבור בשם רוטציה.

אלקים בוחן כליות ולב. לנו אין אלא מה שעינינו רואות. לזכותו של פרס ייאמר שהוא נשאר נאמן להסכם הרוטציה, אם כי בלא קושי רב יכול היה למצוא עילה להשתחרר מחובת קיום ההסכם. בין חבריו ומקורביו, ובמיוחד השרים וייצמן ונחמקין, נמצאים כאלה הרוצים מאוד בהתנערות מהרוטציה, שמלכתחילה „האחדות הלאומית" לצנינים בעיניהם. הללו גם „תרמו" לא מעט, בדיבורים ובמעשים, בגלוי ובסמוי, להסתלקות מהרוטציה. השר נחמקין אמר לחבריו בצמרת המערך: הליכוד זרק לנו כפפה, הציע הקדמת הבחירות. הבה נקבל זאת ונלך לבחירות. העם יחליט. לא אירוע אחד קובע בבחירות, אלא הרבה נושאים. נאמר לציבור שאחרי הרוטציה צפויה שוב כלכלה של יד פתוחה ואינפלציה.

פרס דחה את כל העצות וההצעות הללו. הסכם היינים לבצע. במשרד רה"מ הוחל השבוע בהכנות להעברה מסודרת של השלטון, מבחינה משרדית. במשרד רה"מ, כמו גם בלשכתו של שר החוץ, נכנסה ל„הילוך גבוה" תכנית שיבוץ אישים, פקידים בכירים, דוברים ויועצים בתפקידים ועמדות שונות. מי יישאר ומי יוחלף, מי ייאלץ לפנות לתפקיד חדש, כלפי מעלה או להיפך, ומי יחזור לתפקיד שממנו בא. מלשכת שר החוץ „מאותתים" שלא תהיה „עריפת ראשים", פרט לאי אלה שינויים.

אותה שעה ידוע כי בשתי המפלגות מתכוננים גם לאפשרות של הקדמת הבחירות. הן במערך והן בליכוד מכינים צילומי קטעים ומסמכים, רשמיים ולא רשמיים, שיזכירו בבוא היום לבוחר מעלותיו, מחדלים, עיוותים ומשגים של הצד האחר.

כאמור, המערך מפולג לא רק בגישה לבעיות מדיניות, כלכליות וחברתיות, כמו גם בגישה לנושא יחסים עם הציבור הדתי, אלא מפולג גם בעניין זה של הרוטציה. דווקא עתה, כתשעים יום לפני אותו היום, פעילים במערך נציגים ושרים „לטרפד" את ההסכם, גם אם הדבר יביא הקדמת הבחירות. הללו משליכים את יהבם על תוצאות החקירה המשטרתית בפרשה השב"כ, בתקווה שיגובשו מסקנות לפני תאריך הרוטציה.

ערב הקמתה של ממשלת האחדות הלאומית, ניבאו מתנגדיה בחוגי השמאל הקיצוני והכהוני, ובכלל זה גם חלק מהמערך, שזו תהיה „ממשלת שיתוק לאומי". פרס דחה זאת ונכנס באומץ לזירת הסיכונים והסיכויים וניווט ביד נאמנה את ספינת המדינה בגלים סוערים של היציאה מלבנון, של היחלצות מכלכלה אינפלציונית, בעוד חבריו מקורביו מכשילים נסיונו להמשיך בחכמת הפרשה עם הציבור הדתי ובכיבוד עקרון הסטאטוס קוו מימי מורו ורבו, דוד בן גוריון.

נראה שלא רק המערך הליכוד, אלא כל סיעה ומפלגה מכינה עצמה ליום ביצועה של הרוטציה, אך גם מתכוננים כבר מעתה לאפשרות של הקדמת הבחירות, מה גם שייתכן ששני האירועים יהיו בתאריכים סמוכים. הדיבורים על אפשרות שבשבועות מעטים אחרי ביצוע הרוטציה, יוחלט על הקדמת הבחירות, „יריות" ראשונות לקראת מערכת הבחירות נורו השבוע ע"י כמה חברים מהמערך בהציעם שינויים בשיטת הבחירות.

יונה כהן

קרע עמוק ביהדות החרדית

אותו פלג בציבור החילוני המבקש לצמצם את השפעת הציבור הדתי ועולם התורה, חגג השבוע שוב למקרא הציטוטים בעתונות מהדברים הקשים שהטיח ראש ישיבת פוניבז', הגראי"מ שך, באדמו"ר מלובאוויטש. אמנם פורסמה הכחשה רשמית לדברים שפורסמו, אך כל שיודע את האמת ונכח בישיבת „ועד הישיבות", שם השמיע הגראי"מ שך את דבריו, יכול לספר כי אכן הציטוט לא היה מדוייק אבל הדברים שנאמרו באמת היו חמורים פי־כמה מהציטוט שפורסם בעתונות.

מפני כבודה של תורה לא נחזור כאן על ההתבטאויות שזעזעו את הנוכחים. מיותר גם לספר על תקרית שהיתה שם בין ראש ישיבת פוניבז' לראש ישיבה אחר בתחילת הישיבה ב„ועד הישיבות". אותו ראש ישיבה עזב כאות מחאה את החדר למשמע דבריו של הגראי"מ שך. בשעתו, כאשר הגראי"מ שך תקף את האדמו"ר מלובאוויטש במועצת גדולי התורה, גרר הדבר את פירוקה של „המועצה" ומי יודע מה תלד התתקפה הנוכחית.

שרים לא מעטים שקראו את תוכן הדברים, שפורסמו במתינות, אך בהחלט שיקפו את האווירה בישיבה שנערכה בירושלים, לא האמינו למראה עיניהם והביעו תדהמה מהקרע העמוק הפוקד את היהדות החרדית.

מעבר לאירוע זה, קיים המשבר בין „אגודת־ישראל" לבין הליכוד. הח"כ הרב מנחם פרוש הביע לא אחת בחודשים האחרונים את רצונו לפרוש מהקואליציה נוכח המתיחות בינו לבין ראשי הליכוד. הח"כ פרוש, המלא טענות כרימון כלפי הליכוד, קיבל סוף סוף את הרשות לפרוש מן הקואליציה. הגראי"מ שך אמר לו בערך כך: אם אתה מרגיש שאינך יכול להשפיע יותר בקואליציה אז תפרוש. ש"ס הסבורה, שיכולה להשפיע — שתישאר...

עתה מצפים הכל לראות איזו עמדה ינקוט ח"כ הרב אברהם שפירא. סיעתו, „סיעת גור", אינה בדעתה כי עליו לפרוש. כעת, כאשר הרב מנחם פרוש פרש, לא קיים עוד החשש, כי הוא יתפוס את מקומו של הרב שפירא בראשות ועדת הכספים — חשש שעמד כל הזמן בחלל הריק של ההסברים מדוע יש להמשיך ולשבת בקואליציה שהיהדות הדתית כולה לא השיגה בה למעשה הישג כלשהו מאז כוננה ממשלת האחדות הלאומית.

ש. שאול

„אגרוף סגול" בחיל האוויר

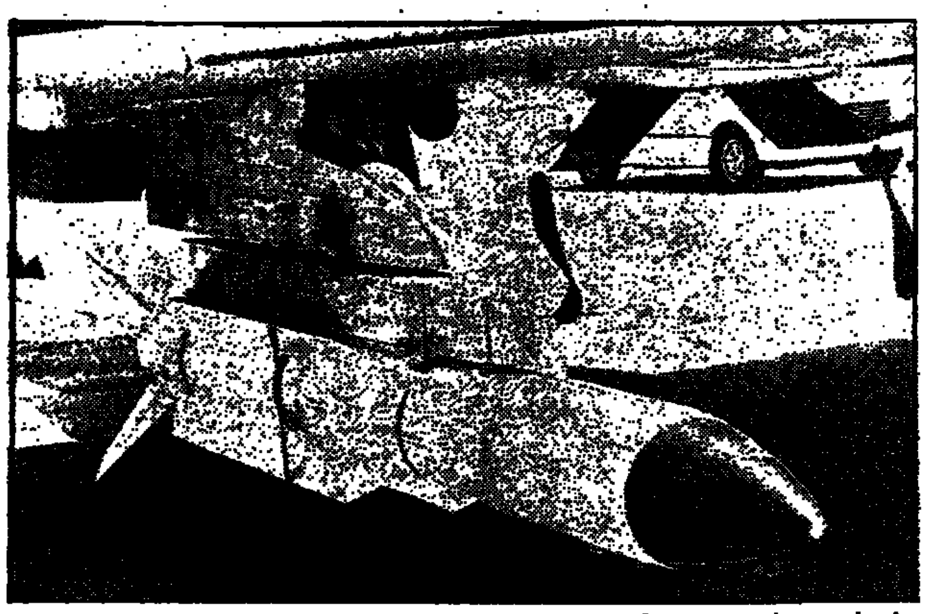

לרגל יום חיל האוויר שחל אתמול, נחשפה השבוע מערכת נשק חדשה — „אגרוף סגול". זהו דגם חדיש ומתקדם של טילי „שריק" האמריקניים, שהופעלו מבצעית במלחמת של"ג. מערכת זו, שושכללה בפיתוחים ישראליים, מופעלת על־ידי חיל האוויר והיא מיועדת לזהות ולהשמיד מערכות קורנות של האויב. (צלום מיכאל צרפתי, יהודת דובר צה"ל)

התפטרות בשעה ה־12

חודשיים וחצי לאחר הגשת דו"ח „ועדת בייסקי" הגיש השבוע רפאל רקנטי את התפטרותו מהנהלת בנק דיסקונט. בכך הושלמה ההתפטרות של מנהלי הבנקים שוועדת החקירה מצאה אותם אחראים לוויסות מניות הבנקים, אשר הביא במפולת של „דבר להתמוטטות", להפסדים גדולים של הציבור ולהסדר שבו קיבלה הממשלה על עצמה את האחריות לעמוד מאחורי המניות בסך של שבעה מיליארד דולאר.

רפאל רקנטי הגיש את התפטרותו לאחר שהממשלה אישרה את הצעת ההשעיה שהוגשה ע"י נגיד בנק ישראל, פרופ' מיכאל ברונו. הוא עשה זאת עשרים וארבע שעות לאחר קבלת ההחלטה בממשלה. השתלשלות זו העלתה באופן טבעי את השאלה האם הממשלה בהתפתלותה הארוכה והממושכת לא גרמה בעצמה לכך שביצוע המלצות ועדת בייסקי בתחום האישי ארך זמן כה רב. אין זה מיותר להזכיר: הממשלה קיימה דיון ראשון בדו"ח ועדת בייסקי שבוע לאחר הגשתו. אולם אז לא נמצא מלהחליט בעניין אימוץ המלצות בתחום האישי. במצב זה נוצרה אשליה אצל הבנקים, כי אין הכרח למלא אחר ההמלצה, אפשר לנסות ולהתמזמז. מרבית הבנקאים דחו ומשכו. לרפאל רקנטי היה נימוק נוסף על זה של האחרים. דיסקונט היא בנק פרטי (כמובן התעלמו מכך שהממשלה קיבלה על עצמה את האחריות למניותיו שבהסדר). צמרת הבנק קיימה מגעים הדוקים עם השרים הנוכחים. רבים מהם הביעו תמיכה מתוך הכרה, אחרים הבטיחו זה לא עולה כסף. יש אומרים כי לא פחות ממניין וחצי מניין של שרים הבטיחו לתמוך, או לפחות להימנע מהצבעה, כאשר יעלה עניין דיסקונט בממשלה. רקנטי עשה דיסקונט על שסרות אלה. משום כך לא היה צורך למהר ולהגיש את ההתפטרות. התוסף גם הצד המשפטי. כאשר תקפותו של הסעיף בחוק לפיו עמד הנגיד לבצע את ההשעיה נמצא כעומד בספק. לכן יכול היה רקנטי להלך על הסף.

רק בסופו של דבר הוכח כי הבעיה אינה משפטית, אלא שאלה של החלטת הממשלה לעמוד על מילוי ההמלצה של ועדת בייסקי. כאשר הממשלה קיבלה את ההחלטה הזו לא היה עוד צורך לבצע את ההשעיה והדברים כלל לא הגיעו לבית המשפט. סופו מוכיח על תחילתו: הכן ולא בממשלה הוא שגרם לביזוי שהיה.

לזכות רפאל רקנטי והנהלת בנק דיסקונט ייאמר: כאשר הוגשה ההתפטרות ברגע האחרון היתה דאגה כנה לטובת הבנק. בשום פנים ואופן לא השאירו אדמה חרוכה. מועצת המנהלים של הבנק דאגה למנות מיד מנהל ויו"ר מועצת מנהלים. נתמנו לתפקידים יוסף צ'חנובר וגדעון להב, אישים מוכרים במשק ובעלי שיעור קומה. יש הכרה כי הם יצליחו למלא את החלל שנוצר ולהבטיח את יציבותו של הבנק והמשך קידום עסקיו בעתיד. אמנם משפחת רקנטי והנהלת דיסקונט שלמו מחיר נוסף: התפטרו גם אלי כהן והבנים לאון ואודי רקנטי. בהלך זה בצבית על הבדירות של המשפחה כאילוץ של רפאל רקנטי להתפטר. אבל הוא מעורר שאלה: האם יש בכך יותר מזה? האם יש כוונות מסויימות בדבר מדיניות המשפחה לבנק? ככל שהדברים נשמעים באליים, ניתן לזכור רק זאת: ימים יגידו.

י. ד.

מים, אש ומוסיקה בכיכר

האמן יעקב אגם הצליח למזג אש ומים ביצירה מופת שלו, שהוצגה השבוע בכיכר דיזנגוף בתל אביב זו נחנכה במעמד ראש הממשלה, ראש העיר, נכבדי תל־אביב ואלפים מתושביה.

באי המקום לא יכלו לגרוע עין מאותה יצירה, שנבנתה במשך ארבע שנים בהשקעה של מאות אלפי דולרים, כשמתוכה עולים בערבוביה סילוני מים, זיקוקי אש וברקע — מוסיקה שלווה המלווה את ה„מחול"...

את מי שחשש כי „הדתיים בתל אביב יעשו שוב בעיות", אם תופעל היצירה הזו בימי שבת וחג — הרגיע דווקא האמן עצמו, העובר, לדברי מקורביו, הליכים ראשונים של חזרה בתשובה. הוא ציין, כי המזרקה, פועלת באורח אוטומטי בכל ימות השבוע.

כך או כך, זכתה תל אביב, ובלב הכיכר ברחוב דיזנגוף הופעלה אטרקציה של ממש שלא רק תיירים יבואו ליהנות ממנה, אלא רבים מבאי העיר....

ח־פ־ן

עט לשחוק

מזכירת האחיות התפטרה כי פשוט הרגישה עצמה מיותרת. לאחר שנטשו האחיות את חדרי המיון כבר לא נשכח אותן.

* *
*

במקום אחיות רחמניות יש היום אחיות תמרניות.

* *
*

בשביתת האחיות היה חולה בודד יותר מתמיד. עד השביתה היה במקרה הגרוע חסר אונים, אך עתה, למרות שזעקתו הגיעה לנימי הלב הרגישים, היה גם חסר עונים. המתבלים שהודרו דרך הים שמעו בוודאי כי יש באזורנו יתושים ומדוזות, אך הם שכחו להיזהר מה„דבור".

* *
*

המכנה המשותף היחיד בין ספר תורה ולהבדיל מטוס ה„לביא" הוא שאת שניהם גוללים. אך בניגוד לספר תורה לא ברור אם את ה„לביא" גם יגביהו.

* *
*

מילוא ושחל הם שני עורכי דין. לאחר ההאשמות ההדדיות ברור כי אחד מהם הוא גם עובר דין.

* *
*

מה המשותף לרקנאטי ולמזרקה של אגם שנתצבה בכיכר דיזנגוף? שניהם נפסלו.

* *
*

הפתרון למצוקת הסיגריות הוא מכירת המעשנים דווקא. שמעתי כבר על מבוזרים רבים.

אילן בומבך

השבוע בקו מעט

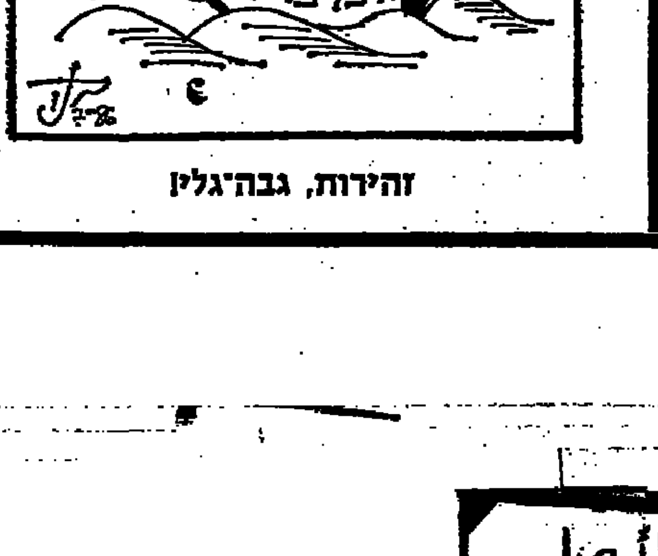

זהירות, גבה־גלין

האם מעוניינת סוריה בהסלמה עם ישראל?

שגריר סוריה בלונדון יוצר מגע עם מחבל פלשתינאי ומפקיד בידיו מזוודת נפץ המיועדת למטוס „אל־על", ודמשק מודיעה רשמית על גינוי ניסיון החבלה במטוס. ספינת מחבלים פלשתינאית מגיחה מחופי לבנון שבשליטת הסורים לעבר שפת הים של אכזיב — ובגבול הגולן שם ניבאו לנו לפני כחודשיים, ריכוזי צבא סוריים מאסיביים ואו,טו, טו, מלחמה — שוררת רגיעה מפתיעה; הקטיושות נוחתות באצבע הגליל, וחוסיין מסלק את אש"ף מירדן והסורים עולזים (ערפאת הוא שנוא נפשם); אסד ממשיך לחמש את צבאו נשק סובייטי מאסיווי; אנשי המרכז ללימודים אסטרטגיים באוניוורסיטת תל אביב (בדו"ח השנתי שלהם) מזהירים מהפרת האיזון שבין ישראל לבין סוריה אבל חוקרים אחדים טוענים: סכנת ההתלקחות בצפון פחתה... איך מוצאים ידיים ורגליים בין כל הסתירות הללו? האיתותים הסוריים? עד כמה צריך לחשוש מפני השכנה האכזרית והמסוכנת שהשתלטה „לנו" על לבנון?

ד"ר מרקס הלר ממכון שילוח משיב לשאלות הצופה

מאת ג. גולן

ד"ר מרקס הלר, חוקר במכון דיין מנ־סה לשמש מדריך במבוך הסורי ולענות על שאלותי.

האם סוריה מתכוונת [illegible] בישראל?

ד"ר הלר: אם מדובר בפיגוע הנפל מ־לבנון שארע לפני כשבוע, התשובה חיו־בית. הארגון ששלח את המחבלים בספי־נה ידוע בקשריו ההדוקים עם דמשק וגם נקודת השיגור של הספינה בלבנון — נמ־צאת היום בשליטת צבא סוריה.

אבל זה לא אומר שכל פיגוע או קס־יטושה שמקורה בלבנון — הסורים עומדים מאחוריה.

בוא נגיד זאת כך: לפי השקפת עולמם של הסורים יש להבחין בין הפלשתינאים המתקיפים מטרות בישראל לבין מעשי טרור של פלשתינאים באירופה. הראשו־נים — רצויים, האחרונים — זכאים לגי־נוי. אגב, ניסיון החבלה במטוס „אל־על" בלונדון הוא לפי מיטב ידיעתי, הפרשה ה־אחת והיחידה מסוג זה, שבה יש הוכחות ברורות למעורבות סורית. בכל שאר הפי־גועים עקבותיה של סוריה ברורים פחות.

חאפז אסאד

אסטראטגיה של מלחמה

איך זה מתיישב עם האזהרות שהשמיעו מומחים צבאיים משלנו לפני כמה חודשים מפני מלחמה אפשרית עם סוריה?

ד"ר הלר: לפני חודשיים נוצרה מתיחות בצפון כתוצאה מגיוסי כוחות בשני הצדדים, הספקולציה אכן צלחה אז אבל מי שדיבר על מיתקפה לא פירש נכון את הכוונות שלנו או שלהם. ודאי שבמוקדם או במאוחר יחפשו הסורים פתרון לבעיותיהם בדרך הצבאית אבל לא בעיתוי ה־נוכחי.

הפרשנים הישראליים סובלים עדיין, כנראה, מתסביך מלחמת יום הכיפורים. ב־73' נתפסנו כולם „על חם" בלתי מוכנים כליל למה שהתרחש, ומאז, בתדירות של חצי שנה בערך, הם נוהגים להשמיע או־תות אזהרה תקופתיים, כדי לתת לעצמם מרווח ביטחון.

אינטרס טאקטי משותף

בעתוני השבוע הזה כאילו ישראל [illegible] את המהלך הירדני באיתות ל־כיוון הסורים. האם גם הסורים בעסק?

ד"ר הלר: לסורים ולירדנים אינטרס טאק־טי משותף, להנמיך את הפרופיל של ער־פאת ולגמד אותו עד כמה שאפשר. אבל הם מגיעים אל הדבר הזה מכיוונים מנו־גדים. חוסיין אכן מנסה ללחוץ על ערפאת לקחת חלק בתהליך המדיני ואילו הסו־רים חוששים דווקא מן הדבר הזה, מאשי־מים את ערפאת שהוא פייסני מדי ורו־צים להכתיר על אש"ף את עושי דברם, כמו אבו מוסא למשל.

בשבוע שעבר התפרסם ספר על מאזן הכוחות האסטרטגי במזרח התיכון שהכין העומד בראש מכון המחקר — האלוף (במיל') אהרן יריב. איזה מס־קנות ניתן להסיק מהפרק הסורי שבו?

ד"ר הלר: הסורים עושים בשנים האח־רונות מאמץ אדיר כדי להתעצם צבאית. הם משקיעים משאבים כספיים ומשאבי כוח אדם כמעט עד תום. מאז נטשה מצ־רים את מעגל המלחמה, עירק עסוקה עם איראן וירדן חלשה מדי, — התבגעו הסו־רים שהם זקוקים לצבא שיוכל להחזיק מעמד בכוחות עצמו מול צה"ל, דהיינו צבא שישתווה לצה"ל בעוצמתו.

מכאן — סכומי עתק המוקדשים לתק־ציב הביטחון, (3 מיליארד דולר) סכומים שהביאו את כל[illegible] קשה ב־יותר, מכאן — [illegible] כל הצו־ער ואימון צבא שיש בו חצי מיליון חיי־לים בסדיר, ו־3/4 מיליון מילואים בסך הכל, הרבה יותר מאשר לישראל, וזה כשהתל"ג שלהם קטן בהרבה מזה שלנו; ומכאן — קליטה רצופה של כלי נשק סובייטיים ש־בניגוד למה שאולי חושבים, אינם מתקב־לים בחינם וצריך לשלם בעדם.

הסורים רחוקים מהאיזון

ואיך הם יבילו לשלום?

ד"ר הלר: אכן הקשיים הכלכליים של סוריה הם אחת העדויות לעובדה שהסורים רחוקים עדיין בפועל וגם בעיני עצמם, מן האיזון, אליו הם שואפים, עם ישראל. ה־תמיכה מצד מדינות הנפט קטנה והולכת, אפילו סעודיה, התומכת היחידה, כמעט, הק־טינה את מענקיה ואסד משתמש במצב הזה כדי להסביר לעמו מדוע הוא כופה על ה־אוכלוסיה קרבנות כלכליים קשים כל כך בלי להפעיל את מכונת המלחמה נגד יש־ראל...

האם אפשר לצפות נסיגת [illegible] ו־להוריד את מפתח הגבוה מגבול הגולן ולצאת אל חופשת הקייץ רגו־עים ושלווים?

ד"ר הלר: לא צריך להגזים.. בל נשכח שגם לישראל בעיות כלכליות וקיצוצים תקציביים שיש להם השלכות על הכוננות הצבאית ועל רמת האימונים בצה"ל.

ד"ר הלר: לא צריך להגזים... בל נש־כח שגם לישראל בעיות כלכליות וקיצו־צים תקציביים שיש להם השלכות על הפי־גוגות הצבאית ועל רמת האימונים בצה"ל.

בל נשכח גם שאסד הצליח בכל זאת להפר לרעתו את המאזן בינינו לבינו מ־בחינה כמותית ומבחינה איכותית גם יחד.

ה[illegible], בכל מקרה, מסוכנת לישראל. אבל מלחמה באופק הקרוב?

לדעתי — אין...

הסורים מקבלים את כללי המשחק

אם כך איך אפשר להבין את המעשה ב־לונדון?

ד"ר הלר: יש הגורסים שהפיגוע היחיד הזה נועד לנקום את יירוט המטוס הסו־רי האזרחי ע"י ישראל והשפלת נוסעיו. לא נובעת מכאן בהכרח יוזמה סורית ל־ביצוע פעולות פיגוע נוספות מסוג זה ב־אירופה מאחר שגם ישראל אינה מחפשת להתגרות בסורים ולא רוצה הסלמה צי־מס — היא נוטה לקבל את הגינוי הרשמי ולחתום בכך את הפרשה.

הרי אנחנו כן תוקפים מטרות בלב־נון באזורים שבשליטת סוריה?

ד"ר הלר: הסורים מקבלים את כללי ה־משחק לפיהם תקיפת מטרות פלשתינאיות בלבנון, גם באזורים שבהם יש נוכחות צב־אית — אינה דומה להתקפה על מטרה סורית. יש כאן דרגות שונות בשפת ההי־דברות והאיתותים שבינינו לבינם, וכש־תוקפים פלשתינאים — הם אינם מאויי־מים.

שמעון פרס כרסום בבית – אהדה בחוץ

מאת שאול שיף

לא מעט אזרחים ופוליטיקאים סברו כי שר האנרגיה, משה שחל מדבר מתוך גרונו של ראש הממשלה, שמעון פרס, כאשר תבע, חזר ותבע, להקים ועדת חקירה בפרשת השב"כ והפך תאומו של שר התקשורת, פרופ' אמנון רובינשטיין בעניין זה.

היה שטענו, כי השר שחל, שבשעתו הוכ־תר בתואר „שר מתאם" בין ראש הממשלה לבין הכנסת (על רקע זה רבתה המתיחות בינו לבין יו"ר סיעת המערך בכנסת, ח"כ רפי אדרי) פועל למעשה לסיכול הרוטציה מטעם ראש הממשלה, אלא שראש הממשלה עצמו, מבקש להישאר „יבש", לבל תיפגע אמינותו, כמי שאינו מכבד הסכמים חתומים.

הליכוד התקשה להאמין, כי מר שמעון פרס אינו מסוגל לקרוא את משה שחל לסדר ולהורות לו לחדול מהצהרותיו בזכות הקמתה של ועדת חקירה ממלכתית, אם אכן זוהי דעתו, שיש להגן על השב"כ והעומד בראשו ולמנוע בכל מחיר הקמתה של ועדת חקירה כזו או אחרת, כפי שהצהיר בראשית התפר־צותה של הפרשה.

ראש הממשלה מאבד גובה

מה שלא ידוע ברחוב הוא, שראש הממש־לה, שמעון פרס מאבד גובה במפלגתו, במע־רך. אמנם, אין להקיש מכך, כי קיים איום על מנהיגותו, בטווח הקרוב וכי קם לו יורש, או שבחדרי חדרים מתארגנת איזו הפיכה נגדו — בכל זאת המרירות שהצטברה כלפיו עלולה לפגוע במרחב התימרון שלו ובדימוי שהיה לו בשנה הראשונה להנהגתו, כי הוא כל יכול במפלגתו, במיוחד, לאחר הסכם שביתת הנשק הבלתי כתוב בינו לבין שר הביטחון, יצחק רבין.

מה הן הסיבות שגרמו לשחיקה בסמכותו ולאותה מרירות שכמה ממקורביו (בעבר) טורחים להדגיש את קיומה.

ראש הממשלה הצליח, כידוע, להגיע לרא־שות הממשלה על גבה של מפלגתו ולא בגלל פופולאריות מרקיעת־שחקים בקרב דעת הק־הל. המערכת המפלגתית נשארה נאמנה לו למרות דימויו הבלתי אוהד בדעת הקהל ערב הבחירות לכנסת ה־11. אז כזכור, סברו רבים כי הנשיא לשעבר, יצחק נבון עשוי לגרוף רוב מוחץ.

משנכנס שמעון פרס לנעלי ראש הממשלה הצליח בכל מה שנגע. הוציא את צה"ל מלב־נון חילץ את הכלכלה מצרת האינפלציה הדוהרת ותימרן בתחום המדיני כוותיק ורגיל. שלא לדבר כבר על הצלחותיו במפגשותיו בחו"ל ושיקום היחסים עם המימשל בארה"ב.

ההצלחות הללו יישרו את גבו, בריכוזי עדות המזרח „הביצים הסרוחות" שנהגו להש־ליך לעברו פינו מקומן לצהלות שמחה ומנות קוסקוס דשנות בהם החלו מכבדים את ראש הממשלה. ההצלחה בסקרי דעת הקהל, כמו־בן. לא איחרה לבוא והיא נסקה ככל שהוע־מקו המחלוקות בתוך סיעת „חרות" ש־בליכוד.

זנח את הגרעין הקשה

כאן קרה לשמעון פרס מה שקרה למנהיגים ונבחרים לא מעטים שכשלו לבסוף בגלל זה: הוא החל לזנוח את הגרעין הקשה שאיפשר

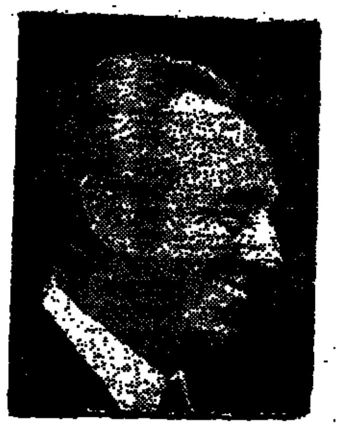

שמעון פרס

האם לרוטאציה?

לו את ראשות הממשלה, והחל לשחק לפי כללים של מנהיג־על.

בחוגו המצומצם החלו לשמוע ממנו, כי אין לו עם מי לעבוד. מי שספג ממנו עלבון צורב עם הרכבת הממשלה, השר גד יעקבי, שעמד בראש הצוות הכלכלי של המערך בתקופת הבחירות, ונאלץ בעל כורחו לשבת על כסאו של שר התיכנון והכלכלה — לא שותף בכל ההתייעצויות הכלכליות כפי שצי־פה. ההבטחה לצרף למשרדו פונקציות שונות ממשרדים אחרים לא קויימה ועד היום, לדוג־מא מינהל מקרקעי ישראל פועל בחסותו של שר החקלאות אריק נחמקין. לסגן שר האוצר, עדי אמוראי הנאמן לו הובטחה כהונת נגיד בנק ישראל וזו נפלה בסופו של דבר לידיו של מועמד הליכוד פרופ' מיכאל ברונו. לאמר־דאי חוג חברים לא מבוטל במפלגה כשם שלא מעט מידידיו של גד יעקובי ציפו לקר־דום באמצעותו. אחר כך בא הטלפון ליוסי ציחנובר עם ההבטחה לכהן יועץ משפטי לממשלה במקומו של פרופ' יצחק זמיר שפרש וגם כאן באה האכזבה וידידו של שר המשפ־טים יצחק מודעי תשופט חריש זכה במישרת הרמה.

לפתע גם השר משה שחל מצא עצמו מחוץ למעגל ההתייעצויות המצומצם ויועצים משפ־טיים חיצוניים נתבקשו לחוות דעתם בעניין השב"כ למורת רוחו של משה שחל ולמגינת לב של החבר הבכיר בלשכת הצמרת, שר המשפטים לשעבר חיים צדוק.

התקוות שנתבדו

מר שמעון פרס היה גם תקוותם האחרונה של המושבים המתמוטטים, של החברות ההס־תדרותיות הכושלות וגם התקוות הללו נתבדו.

ומעל לכל סיפור הרוטציה. בעוד כל המע־רכת המפלגתית מאמינה כי ראש הממשלה בתרגיל מבריק ישמור על שלטון המערך, הנה הוא חוזר ומצהיר, ואף נוהג בהתאם להצהרותיו, כי הסכם הרוטציה יכובד, מבלי לקחת בחשבון כי לאחריה יישאר המערך למעשה ערום ועריה. באוצר יושב לו עדי אמוראי כשמעליו שר אוצר חדש המצמצם את מרחב הפעולה שלו, ושאר התיקים הכל־כליים נתונים בידי אנשי הליכוד, להוציא כמובן את משרד הכלכלה שהשפעותיו על המהלכים היומיומיים במשק אינן ניכרות במיוחד.

„פרשת שרון" נגמרה בלא כלום בתיווכו של השר הרב יצחק פרץ. „פרשת מודעי" נגמרה אף היא בלא כלום. הוא התמקם היטב במשרד המשפטים ובפרשת השב"כ, הצ'אנס האחרון, הוא שיחק ומשחק לידי הליכוד.

למר שמעון פרס אולי שיקולים ממלכתיים טהורים אך המפלגה עיניה כלות בראותה כי „הסוס" שלה עומד להיגמר עם כניסתו של יצחק שמיר לכהן ראש ממשלה. השר עזר ויצמן שהאמין כי יעלה בידו לנווט את ראש הממשלה למסלול שאין נסיגה ממנו אלא פירוק הממשלה, הולך כעוס וזועם על שמישאלת ליבו אינה מתגשמת. השר ויצמן מאמין, כי השלום היה מתייצב בפתח אילו השתחרר שמעון פרס משרון, שמיר וארנס והנה בתוך זמן קצר יאלץ לכבב לצדו של מר שמעון פרס במשרד החוץ, ללא כל אפשרות להמשיך ולדלג בשליחויות בחו"ל תחת המטריה של ראש הממשלה.

הרבה תקוות שלא התגשמו אצל [illegible] בעבר מקשים כרגע על ראש הממשלה לפעול כרצונו. ייתכן שעל כסא שר החוץ ירצה לתקן את כל העוולות כביכול שנעשו אך אז אולי יהיה זה מאוחר מדי.

צפוי גל חדש של סכסוכי עבודה

מאת חיים פיקרש

יציאתם השבוע של אלפי אנשי ה־מחקר במערכת הבטחון ובתעשיית ה־אווירית, ל„חופשה של יממה", במח־אה על שהמעסיקים אינם פותחים עימם במו"מ על השכר, אינה אלא התחלה, שכן סקטורים שונים במשק, במיגזר הציבורי־ממשלתי ובפרטי, כבר הודיעו שגם בדעתם לעשות כן, נוכח השחבת הקיימת בכל הקשור לניהולו הרצוף של המו"מ על הסכם השכר החדש.

ברם, מלבד הטענות הללו על „עיכוב במו"מ על הסכם השכר", מציג [illegible] סקטורים אחרים, תבי־עות ודרישות שונות, [illegible] עיתים גם משונות. ה־צד השווה שבכל אלה, שהם עלולים לאטת את איגודיהם ואהדותיהם, ומכאן ועד לשביתה כל־לית, או עיצומים חלקיים, הדרך ארוכה עוד.

הרופאים, למשל, הביעו התנגדותם לוויתור נוסף על תוספת עצומני, המגיעה להם על פי ההסכם החל מה־1 בספטמבר. מדובר בתוספות בסכום כולל של 24 מיליון דולר. מעסיקיהם מ־אנשי משרד האוצר והחינוך מבקשים, לדחות את תשלום התוספת, בטענה כי קשה עתה ל־היענות לתביעה הרופאים, אם כי צודקת כש־לעצמה.

הם גם סרבו עד כה לכל דחיה בתשלום ה־תוספת. יצחק ולבר מזכ"ל ההסתדרות המדית ועבריהו בן־צור, ממלא מקומו, חוזרים ומס־בירים כי הפעם לא יוכלו להסכים ולדחות את מימוש התשלום התוספת. „וכי אווירת חירום שוררת עתה במדינה?" — הם שואלים, הן המשק הנוג, כ"כ נוסעים לחו"ל, היבוא גדל, מחיר הדלק ירד, למה הרופאים צריכים שוב ושוב לוותר? וכל זאת כאשר דחיית התוספות, כשביעתה המעשית — ביטול צעות הוראה ל־רופאים, מה שיגרום, חדירה, להמשך המצב ה־ירוד בבריאות הציבור?

ברם, המורים, עומדים על שלהם, וכך כנראה יתנהגו בכל המגעים שיחודשו בין ה־צדדים [illegible] הגדול, אך המו־רים [illegible], בצורה שאינה משתמעת ל־שתי פנים, שהפעם יתעקשו, עד כדי כך, ש־אפילו את שנת הלימודים, ייתכן שלא יפתחו בזמנה, אם לא יקבלו את תוספת עצומני.

עוד המורים, מחדשים את מאבקם וברקע נשמעים כבר איומיהם של אנשי חברת החש־מל. גם מאבקם אינו קשור ישירות להסכם ה־שכר החדש, אלא לתביעת משרד האוצר, לגבי [illegible], מתחש אפ־ריל 1985 את „תוספת הארזי" של 4.5 האחו־זים. עובדי חברת החשמל טוענים, כי אם יתי־בעו הדבר הרי שכל עובד [illegible] להח־זיר [illegible]. [illegible] העובדים בצורה נחרצת, לא יסכימו.

[illegible], הם מבינים, מיד, לנקוט עיצומים שבשבועיים — [illegible] המדינה, בי־עניין זה, אין כל כוונת „רק להוציא על ה־מהנ"...

[illegible] על כתב בהנהלת החשמל, [illegible] אכזריות ביותר לבשק המדינה, ולתור־צבות, הן בעבר כבר התהפשו ב„נשק" זה, ר־הכל זוכרים את העלפה שדורה או הפכיה את בולם.

[illegible] עיצומים, מבלי להיזדקק לאישור נוסף, וכך, בכל שבריר של שנייה, אם האוצר „ינסה רק־להוריד משכרם של העובדים, המדינה תשו־תק.

„אנחנו לא אחיות, לא נשבות שלושה שבועות. לנו מספיקות הדקות" — אומרים־צוחקים, עובדי חברת החשמל, היכולים בנקל לשמש דוגמה גם לאחרים, איך בכלל נלחמים ותמיד על גבם של אחרים!...

מאבק האחיות טרם נסתיים

אגב, הזכרנו את האחיות. נראה כי מאבקן עדיין אינו בבחינת סוף פסוק. המו"מ עם ה־מעסיקים ונציגות הסיעת האחיות בבתי החולים — וזוהי ההסתדרות החדשה שקמה בכוח המאבק של אחיות בתי החולים, וראשי ההסתדרות נא־לצו לומר „הן" על כל מלה שלהן, ואפילו ל„הכיר" בהתאגדותן של כרמי"ה פדן הזוכ־רה הרשמית של ההסתדרות, המו"מ עיכן, רק מתחיל...

הרופאים יהיו, רק עם חלק מהאחיות, שכן אחי־יות בתי החולים הצליחו בשביתתן, לבטרל, את כלל ציבור האחיות, בטענה, שאין להשוות את היקף העבודה של אחות בית החולים עם זו של מירפאות קופת חולים, למרות שהשכר שווה, ו־אולי על כך, עיקרו של המאבק. ברם, אם אחיות בתי־החולים, במו"מ הנפרד, יקבלו את התוספות המיוחלות ויקבעו גם את מעמדן הייחודי, על ידי קביעת ה„דרגה הייחודית", מי יודע כיצד ינובו שאר האחיות, של המירפאות, למשל?

כן, הן יכולות בנקל לפתוח בשביתות, שתט־ביל על חולים, בעיקר ילדים וזקנים, ושוב נו־כל לצפות במראות אכזריים של חולים המשוו־עים לעזרה, ואין מי שייענה להם. ולא רק אחיות המרפאות ועובדי שירותי הקהילה, גם עובדי ה־מינהל והמשק בבתי החולים, טרם אמרו את ה־מלה האחרונה, גם להם תביעות, הן בעבר ה־קרוב והרחוק, נקטו אלה עיצומים, ואם הם מרותקים כיום לעבודה, הדבר נעשה מכח צווי הריתוק שהוצאו נגדם על ידי בית הדין לע־בודה...

ואם לא די בכל אלה, קיימת תסיסה גם בס־קטורים אחרים של המשק, ושוב — לא על תביעות שכר, או עניין הסכם השכר החדש. עו־בדי משרד המסחר והתעשייה, למשל, דבקים ב־תביעתם, שריקעה למעשה — פוליטי, שהשר ה־ממונה על משרדם, במקרה או שלא במקרה, מדובר בשר אריאל שרון מ„הליכוד", לא ימנה את אנשיו לתפקידים בכירים במשרד אלא יקדם את העובדים הוותיקים. השר לא נענה להם (טען ובצדק, שבכל משרד השר הממונה הוא המביא את אנשיו לתפקידים הבכירים!) ואלה השיבו מיד בנשק המצוי בידם — שביתה ועי־צומים.

עובדי חברת „בזק" סיימו אך השבוע את העיצומים הממושכים, יחסית שנקטו במחאה על כך שהחברה העבירה עבודות לקבלנים חיצוני־ים, מה שפגע לא רק בתדמיתם של העובדים, אלא גם בעבודתם, החשש היה — שהסדר כזה יביא לכך שהעובדים לא רק שלא תהיה להם עבודה אלא שירגישו עצמם, כמיותרים בכ־לל.

והעובדים בשירות הדואר, על מה הם נקטו השבוע עיצומים חלקיים? מסתבר שהנהלת מש־רד התקשורת מסרבת לבסס את רשות הדואר על הסכמים, דוגמת אלה שנחתמו בשעתו בחברת „בזק". לדברי נציגי העובדים במשרד התקשורת, על הסדר זה חתמו הצדדים לא מכבר, אבל מש־רד התקשורת מתחמק מלמלא את ההתחייבות, תגובת העובדים יכולה היתה להיות אחת — שביתה, עיצומים, או השבתות חלקיות, אך מכ־איבות.

גוברים המאבקים היומיומיים

על כל אלה יש להוסיף כי נקיטת הצעדים של העובדים במפעלים השונים בארץ, גדולים וקטנים המנהלים מאבקים יום־יומיים, כדי ל־הבטיח את מטה לחמם, ולמנוע את פיטורי חב־ריהם, אך מאבקים אלה, כמעט שאינם מגיעים אל כותרות העתונים, משל הורגלו למציאות זו, ושוב אין בהם חדש.

ייאמר לזכותה של ההסתדרות שמאז נתנה ידה להצלחתה של התכנית הכלכלית החדשה, דוחקה זו את שיטת המאבקים באמצעות שבי־תות, השבתות ועיצומים. עם זאת לא מעט עדיין שומעים אנו, על אזהרות ראשי ההסתדרות, בנקי־טת צעדים ארגוניים ועל מטה מאבק. הפועל עדיין וחבריו נפגשים מדי שבוע, זה חודשים ו־שנים.

הנה כי כן, רק השבוע הוסמך האגף לאיגוד המקצועי בהסתדרות, לפתוח במאבק אם יופחת המס המקבילי. הוועד הפועל של ההסתדרות ש־התכנס בתחילת השבוע בתל־אביב, הזהיר חד־משמעית את הממשלה והמעסיקים בפני צעד חד־צדדי כלשהו, לשינוי הסדרי „גבייה, שכש־כאותו קיצוץ או שינוי בתשלומי המס המקבילי.

הוועדה המרכזת קבעה מפורשות, שאם ה־ממשלה תממש את כוונתה, מיד תכריז ההס־תדרות על סכסוך עבודה, שבמשמעותו אפשרות של פתיחת בשביתה כללית, ללא כל הודעה מו־קדמת, בתום שבועיים מיום ההכרזה.

בכלל בהסתדרות מתוסכלים קצת על הממ־שלה, בעיקר על שלא נחלצה מיד להקלת מצו־קת [illegible] של סולל בונה שנתון בקשיים מרו־בים. ישראל קיסר, מזכ"ל ההסתדרות הביא ל־ממשלה הצעה, לאפשר לסולל בונה לגייס משא־בים בארץ ובחו"ל, אך ההצעה נדחתה.

וכל כך למה? כמבני שגם הקבלנים הפרטיים פנו לוועדת הכספים בתביעה דומה...

אך טוב, כל אלה הם בבחינת מאבקים שוו־לים, לעומת מה שעלול לקרות אם המעסיקים, הפרטיים והציבוריים, לא יחישו את החתימה על הסכמי השכר החדשים.

ההסתדרות כבר הבהירה, בצורה ברורה ביותר כי אם עד סוף חודש יולי לא ייחתם ההסכם החדש, מיד יופרצו כל הסכרים וכל מגזרי ה־משק „יעלו על בריקאדות" ואז גם התכנית ה־כלכלית החדשה, שכל כך הרבה עמלו על הצ־לחתה, תרד לטמיון...

בכל מקרה נראה, [illegible] הע־בודה, עוד יעבוד בהבהן ועוד עלולים אנו להרגיש במשמעות של הצעדים הארגוניים הללו, עליהם הודיעו העובדים בעיזרתה של ההסתדרות.

שיט שלא שוכחים לעולם

4 הפלגות בלבד ליפים בנמלי יוון, איטליה ותורכיה

„סיטי אוף רודוס" היא:

- האניה היחידה שאינה פוקדת נמלים מצריים.
- האניה היחידה בעולם שיש בה מטבח בינלאומי ויווני כשר.
- האניה היחידה בעולם שיש בה קצין בידור המדבר בשפתך ומבין אותך.
- האניה היחידה המציעה לנוסעים לא רק קאזינו, בריכת־שחיה, חנות־ללא־מכס, דיסקוטק ובידור בינלאומי — אלא גם בידור ישראלי עשיר.
- האניה היחידה שהותאמה במיוחד לקהל הישראלי — המבקש להפליג בנוחות ובבטחה.

• 7 ימים במסלול:

חיפה — רודוס — בוספורוס — איסטנבול — מיקונוס — הרקליון (כרתים) — חיפה.

תאריכי הפלגה: 31.7; 7.8; 14.8.

• 10 ימים במסלול:

חיפה — רודוס — אולימפיה — ונציה — [illegible] — קורפו — תעלת קורינת — חיפה.

תאריך הפלגה: 21.8.

ארגון וביצוע: מלחי בע"מ

- תל־אביב: רח' דיזנגוף 76 (☎ 03-299414; 03-290596).
- חיפה: רח' הבנקים 3 (☎ 9. 04-524218).

הרשמה אצל כל סוכני הנסיעות

פרטים: מועדון מטיילי מעריב, מערכת מעריב, רח' קרליבך 2, תל־אביב טלפון 03-439207

עיטורי סופרים וספרים

משורר פול ני קורא את „אפר המקלה" של השואה

יז'י פיצובסקי, משורר פולני, זכה בפרס ק. צטניק, שהוענק השנה בבית הנשיא בפעם הראשונה ליוצרים לא־יהודים. השנה יצא לאור הקובץ הראשון של שירי פיצובסקי על השואה, „קריאת אפר מקלה" *).

מאת פרופ' אפרים שמואלי

נער היה יז'י כשפרצה המלחמה ובחור כבן עשרים, כששיתף את עצמו במחתרת ובמרד העיר וארשה, בשנת 1944, נגד הכובש הנאצי. אבל הוא הספיק לקלוט בלבו עמוק עמוק את המוראות של השעבוד ואת המראות של מעשי הזוועה והגבורה, אותם ואת לקחיהם, ואת הפורענויות שבאו על בני עמו ועל שכניו היהודים כתב לדורות על דרך השיר. כשה־מציאות היהודית העשירה הרחבה היתה לאין, כש־מיליונים של יהודים נרצחו על אדמת פולין, ראה פיצובסקי את עצמו כאדם „שיסודי מן העפר הזה אני אחיהם הלא־שרוף" וצירף את קולו ל„אלפי היבבה" (המשורר א. שלונסקי שינה את הברכה לרבקה אמנו: „את היי לאלפי רבבה", לתיאור קללה ועקת שבר: „ואתה היית לאלפי יבבה").

עוד בימי הכיבוש הנאצי התחיל לדובב את הסבל האנושי, שלנו ושל העם הפולני, באמת, להבקיע את המיצר במעשים נועזים ובדברי יצירה, כדי שהסבל לא יישאר משא אילם ואטום. ואחרי כן, במשך שנים רבות, עד היום, לא מצא מרגוע בנפשו על שלא הצליח להציל אפילו נפש אחת, על שהוא רק לעזור באיחור רב, ועדיין הוא סובב והולך בבתי הקברות שאינם, כדבריו.

הוא הצמיד את אוזניו לקולות הזמר באידיש ותרגם אותו ללשונו בשם „צימוקים ושקדים", תרם הרבה לקובץ שירי עם ביידיש וגם קיבץ שירי עם שתירגם באנתולוגיה מקפת, שעדיין, דומני, לא הורשתה לצאת לאור בפולין. כשעשיתי בפולין בביקור קצר, בשנת 1982, שמעתי בהתרגשות, שהוא תירגם לפולנית את היצירה הגדולה של משורר השואה, יצחק קצ־נלסון, „השיר על העם היהודי שנהרג". מאז נחרת שמו בזכרוני, וטוב שפקדנו אותו, בבוא העת, למתן פרס ק. צטניק. פיצובסקי גם טיפל ברוב מסירות בעזבונו של המשורר היהודי הפולני הגדול, בן ה־עיירה דרוהוביץ', ברונו שולץ, וכינס את מכתביו והזכרונות עליו בספר מפואר.

אולם בעיקר יקר לנו המשורר פיצובסקי, כשהוא מפענח את הצעקות שנקטעו ואת „הצעקה האיומה ביותר — זו השתיקה", כשהוא מדובב את „המולת הדממה" ואת „שאון השוממות" (כתרגומו המוצלח של שלום לינדנבאום).

יש לנו חשבון היסטורי ואקטואלי ארוך ומסובך עם נופי אדמתה של פולין, עם מדינתה ועם בני עמה. מי אם לא „אחינו שלא־נשרף" שבפולין יודע, כי אדמתה שותקת: „שזה שנים שוכבים פה ירוים במעמקי שתיקת האדמה", ובמקום אחר: „התרנות לא תבלענה ריחן, הדגנים לא יפחדו לצמוח" (עמ' 48). אולם ממשלת המדינה הפולנית איננה שותקת בלבד. היא משתקת ומתעללת: היכן טרבלינקה? אין זכר לקרבנות היהודים שם, אבל המשורר רואה כיצד שם „יחלוף מעל ליער להק אותיות עבריות" (עמ' 56). אכן המשורר, האח שלא־נשרף, „נוצר שאריות דברי אנוש". אימתם ובכיים „התייצבו ל־נוכח פניו". גם כשורר שואה זה באסף בכל יצירותיו את „הדברים הלא־נראים", כדברי גלי זק"ש.

פענוח, קריאה ופירוש

„פענוח עפרות", או מאוחר יותר, „קריאת אפר מיקלה", כינה המתרגם, שלום לינדנבאום, את קובץ שיריו של פיצובסקי, שיצא לאור בלונדון מחמת סירובם של השלטונות להדפיסו בפולין. המשורר נתכוון באמת לפענוח, לקריאה ולפירוש — פענוח אפר השרופים מה היתה זוועת השואה ומה היא באה להשמיע לאלה שלא נשרפו בה? ניתן לומר בלשונו הפארדוקסאלית של איוב, שהמשורר מתכוון להיות „מגלה עמוקות מני חשך ויוצא לאור צלמות" (יב, כב). כיצד מוציאים לאור את הצלמות 'עצמה'? בספר איוב מצוי גם הביטוי „משלי אפר" („זכרוניכם משלי אפר" — מסיח איוב המכוונה כלפי רעיו) ועניינו שם דברים קלי ערך, דברי הבל. אולי בעיקר לעוצמת השאת, הבעתה והפחד שבפסוק הקודם: „הלא שאתו תבעת אתכם ופחדו יפול עליכם".

אולם „אפר מיקלה" הוא בעברית בלא ספק סמל עמוק עוד יותר מן המרומז ב„משלי אפר". הוא נזכר בראשונה, אם איני טועה, במסכת משניות עתיקה ועצובה, היא מסכת תענית, ריש פרק ב': „סדר תעניות כיצד? מוציאין את התיבה לרחובה של עיר ונותנין אפר מקלה על גבי התיבה, ובראש אב בית דין, וכל אחד ואחד נותן בראשו. הזקן שבהן אומר לפניהן דברי כיבושין" וכו', דברי כיבושין הם, על פי רש"י שם, „דברים שכובשין לבו של אדם להחזירו למוטב", כלומר — מלים המכוונות לגעת, לפתוח, להחזיר אדם להוויתו האמיתית. שירי פיצובסקי הם דברי כיבושין מן הסוג הזה. אבל לביטוי אפר מיקלה שבתרגומו לעברית יש עוד משמע נוסף, זהו אפר שריפה להזכיר לקב"ה את עקידת יצחק **). אפשר שיז'י לא חזה, אבל שלום כיוון אליה.

הספר „קריאת אפר מקלה", הקובץ הראשון של שירי פיצובסקי על השואה (ובכתבי העת נדפסו עוד שירים רבים אחרים), יצא לאור במהדורה ביבליו־פילית דו־לשונית מהודרת, בהוצאת „גזית", עם ה־איורים של מארק שאגאל ואחרית דבר של נתן גרוס. ראוי להזכיר, שבסוף מרץ לפני שנה הלך לעולמו מארק שאגאל, שבאיוריו אלה ובכמה וכמה משאר ציוריו הציב גל־עד אמנותי לזכר השואה.

מחשבה פיוטית חכמה וגם מלומדת

הקורא בשירי ספר זה, כבשאר שירי פיצובסקי, נתבע למאמץ רוחני לא קל. לא בבת אחת נתפסים ציורי הלשון הפולנית, שחדש וישן התמזגו בה יחד, מעשה אמנות של מחשבה פיוטית חכמה וגם מלו־מדת. העברית של לינדנבאום בספר זה, ושל יעקב בסר ומתרגמים אחרים לשיריו, לא תמיד מפשטת את הבנת השירים לקורא, שאינו יודע את המקור, אך כי על פי רוב היא מדויקת למדי, וכוח יצירה רב הושקע בה. יש בשירים עושר של דימויים, שקצתם מיישבים את הדעת ורובם מרעישים ומפתי־עים אותה. המון דקויות שבציורים מחיי יום יום, גם משלהם וגם משלנו, של רוזיקה ויענקל, מהויה את הרהורי הלב במוחשיות של המציאות הפולנית. יש כאן טלית ותפילין וסידור תפילה וגם צעירים פולנים שידיהם בכיסיהם, החוששים להכאיב לאצ־בעותיהם על ידי טיפול במצעי זרים; יש תיאורי סחטנים ודיבורים של המתאווים לגזול והנהנים מן השלל, באמת סולם של קולות רבים, מיגוון של מר־אות נשפע של ריחות.

והרי כמה דוגמאות: „ארכיון רינגלבלום (עונג שבת): מעוררת אותי זעקת מוות של השבת / באותיות זעירות היא כתובה על פי הדיבור אחרי המסה האחרונה". או השיר על האניה „יציאת אירופה": „אקסודוס תועה בימים / אניה מבקשת בית, זו שחילצתם מן הלילות והוציאתם מבית העבדים, מוסרת את גופות המתים לדולפינים ומבט איד־בית היא משלחת לשחפים". הים מכה בגלים עיוורים „בחלו־מות החוף השקטים של הערים השבעות".

המשורר שומע את זהרת „קרון הבקר עם הבכי". קרון זה, וכיוצאים בו רבים „מזמן כבר דרסו הנוף ההוא למות / והוא לאחר המות עד היום קיים בלי עונש / אין עדים, אבדו, גוויית ילדותי נסעה בינהם" (עמ' 38). בעיקר מיצר המשורר עם הילדים, „ילדי קורצ'אק, ילדים שנחנקו בתאי הגאזים, ילדים ש־הסתתרו במחבואים בלי שיוכלו להגיד אמא'לה".

בכל עצם היותו, ובנסיבות הימים והמדינה, נכנס משורר זה אל חזית המאבק על חופש הביטוי האנושי־הרוחני, המבקש לשתף את עצמו בצערם של היהודים למען „עגנוניה" (כינוי צופן למדינת יש־ראל) ולכאב האדם הפולני, הצריך ישועה גדולה, כי בין התמורות הראשונות, שנתחוללו בפולין באר־בעים השנים האחרונות, היתה עליית רמת ההשכלה בזכות חינוך־חובה וחינוך־חינם בכל מוסדות ההש־כלה והמדעים ומכוני המחקר. תמורה גדולה — שמאות אלפי סטודנטים מתחילים בצורה זו בכל שנה את לימודיהם. והלא כמחציתם של הפולנים לפני המלחמה לא גמרו בית ספר יסודי ובחלקם הגדול מאד היו אנאלפביתים. אבל מצד אחר — ראה זו צרה: משכילים חדשים אלה אנוסים לכבוש את דיבורם בכתב ובעל פה מחמת גזירות המלכות. מצפים אנו מן המשכילים בני הדור החדש, שיפתחו את פיהם ויכתבו ברוחו של פיצובסקי, שלא יישאר הוא בודד במערכה.

שיריו של פיצובסקי נאבקים, על פי דרכם ה־מודרנית, הסוריאליסטית, המתוחכמת בכללי הפו־איטיקה, עם בעיית הרוע הרשע בעולם ומבקשים מענה אלוקים לייסורים, ואולי גם גמול ושילם.

*) יז'י פיצובסקי, קריאת אפר מקלה, מהדורה ביבליופילית דו־לשונית, פולנית־עברית. — שלום לינדנ־באום. איורים — מארק שאגאל, אחרית דבר — נתן גרוס, הוצאת גזית, תל־אביב, 1985.

**) חז"ל הבחינו בין סתם עפר לבין אפר, כמו שסיכם שם ר"ע מברטנורה: „ומשום דעפר סתם נמי אקרי אפר, תנא — אפר מקלה, דהכא צריך שיהיה אפר ממש, כדי שיזכור הקב"ה עקי־דתו של יצחק וירחם".

יעקב ניומן

לב יודע

לב יודע
ומתחמק
מרת נפשו
כזנק

מתחבא
אחורי הר
מסגור עין
המתקרבת

והלב בנכר
מגשש
מתחרש
ולביתו מתגנב

והלחץ כי יחזק
ומתפלל
הלב נשאר
ומפלל.

שיחה עם ד"ר ש.ז. כהנא חתן פרס שפירא לשנת תשמ"ו

מיסטיקה של רציונליסט

מאת נעמי גוטקינד

האדם הזה הוא אוסף של ניגודים ואבסורדים. צאצאם של דורות של רבנים ליטאיים רציונליסטיים, שנעשה מעין האבא הרוחני של חגיגות המימונה, קבר דוד וכל הנאו־מיסטיקה הישראלית החד־שה הפורחת על קברות תנאים ונביאים (מערת אליהו...); בעל תואר דוקטור על עבודה שתיארה את הווי החיים במזרח על הווי חסידים ורבנים; איש מימסד הקדום המספר במאות הסיפורים שלו על הווי חסידים ורבנים; איש מימסד מובהק (עשרים וארבעה שנה מנכ"ל משרד הדתות) המקים מכוני לימוד בע־לי נטיות נון־קונפורמיסטי, בן סיפורת הלגיטימי של היהדות האורטודוקסית ה־מרביץ קבלה ברבים, למורת רוחה; פנס־יונר — העובד יותר מהרבה אחרים במשרה מלאה ונותן עוד שלושים הרצ־אות ושיעורים בחודש; בן שמונים ש־האנרגיה שלו מתחרה בזו של הרבה בני ארבעים המוכרים לי. האם נחשתם כבר שמדובר ברב־דוקטור ש.ז. כהנא, חתן פרס שפירא לשנת תשמ"ו?

את הפרס על עבודת חייו הוא מקבל בבית סוקולוב בתל־אביב ביום שני הבא אבל אות ההצטיינות המענג אותו ביותר הוא הכינוי „הנס כריסטיאן היהודי" או „ד"ר הנס כריס־טיאן כהנא", שקוראים אחדים באירופה הד־ביקו לו.

ד"ר הנס כריסטיאן כהנא

אין ספק, אדם צבעוני, רב־גוני, מספר סי־פורים מבטן ומלידה, מי שדרשות השבת ויום־טוב של אבותיו הרבנים דור לפני דור נכנסו בעצמותיו והפכוהו לסופר אגדות יהודיות מיס־טיות.

הסיפורים והספרים אכן ניצבו בחזית ה־קדמית של שיחתנו השבוע. את פרס שפירא לכשל עמדו להעניק לו על האחרון שבהם: „ה־אותיות וסודותיהן" אלא שלבסוף הורחבה ה־קטיגוריה ל„עבודת חיים".

אביו של ד"ר כהנא, הגרש"ד כהנא זצ"ל, רבה האחרון של ורשה, היה נשיא „אגודת־ישראל" בפולין וחבר במשלחת של הלא־ציונים בוועידה היהודית. הבן התקרב אל חוגי המז־רחי וכאשר חזר מלימודיו באוניברסיטה של ליידן (בבלגיה) עם תואר דוקטור התמנה הן למרצה במכון לחוכמת ישראל והן למנהל מערכת החינוך של „יבנה" „תחכמוני". מאה שבעים ושישה בתי ספר יהודיים דתיים־ציו־ניים עבדו תחת פיקוחו בפולין של שנות ה־30. הוא היה גם חבר הנהלת המזרחי, ממלא מקומו של הרב ניסנבוים בבית כנסת „מו־ריה", הגרם להוראה של פרופ' שור ופרופ' טרסקובר במכון לחכמת ישראל ו...מחבר ספ־רים בחינוך.

ספרו הראשון, „לדרכו של החינוך", נדפס ב־1936. היה זה חיבור עיוני שבו ניסה לבחון ולנסח את מהותו הפדגוגית והאידיאולוגית של החינוך „המזרחיסטי". בספרו השני, „דרך ציו־נית", הטיף להכנסת התכנים הארץ־ישראלים ל־חינוך היהודי הכללי.

בערך באותה תקופה גמר גם שלושה כרכים בפולנית בשם: „ליסודות הדת היהודית" שנו־עדו לצורים הפולניים הלא־יהודים, ואף הספיק לתאר את שיטת הרמב"ם ביהדות, לפי הבנתו, בספר שיצא בעברית.

הרב הדוקטור הצעיר שילב בשגרת יומו גם חברות בוועדת העיר ורשה וגם הרצאות ציו־ניות בכנסי התנועה ובקהילה. לפני שמלחמת העולם השניה „תפסה" אותו בזינה, כחבר ה־משלחת הפולנית לקונגרס הציוני. מדינה חז־רה לוורשה בריבבה, שכבר הופצצה מן האוויר ע"י הלופטוואפה הגרמני. המטרה — ליצור מגע עם שלטונות פולין, אלא שבפולין אין כבר עם מי לדבר, וברחוב היהודים מודיעים לו, הוא שכיהן גם כמזכיר החוגד האנטי־היטלריסטי, שהגרמנים מחפשים אותו. כל פולין כבושה, רק וילנה נותרה עדיין כאי ריבוני זמני. כהנא בו־רח לביאליסטוק. המורים היהודים שהכירוהו כמפקח על בתי הספר שלהם מקבלים אותו ב־זרועות פתוחות אבל מזהירים: הקומוניסטים שמעו עליך, גם הם מחפשים אותך. בפולין ש־חולקה אז בין הצבא האדום לצבא הנאצי — אין לו איפוא מה לחפש עוד. הוא בורח ל־וילנה ומשם לקובנה, מקובנה לשטוקהולם, בשטוקהולם באווירון שכולו עסקנים — לפריס, ומפריס דרך ביירות — לארץ ישראל.

אגב, אחד מרעיו בנתיב הבריחה הזה היה ד"ר משה סנה.

הלם השואה מעורר את המיסטיקה

התגיכה בארץ קולטת מהר מאוד את הרב ד"ר כהנא וממנה אותו תחילה למרכז המחלקה לתרבות של הפוה"מ בתל־אביב (ארבע שנים), ולאחר מכן, למרכז הכללי (מזכ"ל) באחוד העם 108 (שנתיים).

עם הקמת המדינה, מושאל כהנא מן התנו־עה למנכ"ל הראשון של משרד הדתות. כמה ו־כמה שרים „עברו" דרכו, ביניהם הרב מיי־מון, מ.ח. שפירא, ו... דוד בן גוריון.

הלם השואה פקח אצל הליטאי הזה את עיני המיסטיקה.

ה„רמבמיסט" שבו מגיע למסקנה שהרציו־נליזם הוא רק הסבר אחד לחידות הקיום, ו־שהמציאות צופנת רזים וחידות שמהם מעבר לאופק השכלתנו שבאישיותנו.

השילוב של השקפת עולם מיסטית, דבקות ציונית באדמת הארץ והכוח הממסדי שמעני־קה משרת המנכ"ל — מעלה איפוא את ד"ר כהנא החל בשנת 1948 ועד פרישתו בתחילת שנות השבעים על דרך שעיצבה, במידה רבה, את האטמוספירה הישראלית הפורחת היום על סביבותינו.

מסביר ד"ר כהנא: „כל ההיתוך הארץ־ישר־אלי שמצאתי עם עלייתי לארץ הדגיש את ה־כאן והעתה. כאילו הכל חדש, כאילו עם דור החלוצים של העלייה השנייה החלו תולדות עמנו בארץ ישראל, והרי זה היה סילוף ועיוות מוחלט. אמרתי: הייתכן? הרי על האדמה הזו היו יהודים במשך אלפי שנים. הרי האדמה הזו מלאה עקבותיהם של אבותינו. רבי יהודה ה־נשיא חי כאן, היכן הוא חי? היכן קברו? דוד המלך נלחם, ושלט וכתב את התהלים ונאסף אל אבותיו. מדוע מעלימים זאת? מדוע לא מחפ־שים אותו בין אבני המקום?".

ואז יצא ד"ר כהנא לחיפושיו. הוא חיפש במלים, כאשר יצר מאות אגדות־מקום, סיפורי־אגדה מיסטיים הקושרים את אבות אבותינו לכל עיר ועיר ולכל שכונה, חומר שנאסף בחמישה כרכים וניתן ללימוד ולהתרשמות למדריכי ה־תיירים בארץ.

והוא חיפש בפועל — כאשר איתר, סימן ועיצב „עליות לרגל" למקומות כמו קבר דוד בהר ציון, קבר בר־יוחאי במירון וקברות ה־תנאים בגליל.

הפעילות הזו לא התקבלה תמיד בעין יפה. בממשלה קמו לו מתנגדים חריפים. „טענו ש־אני ממציא קברים היסטוריים", נזכר היום ד"ר כהנא בחיוך דק של מי שחש שהוא הוא הצו־חק האחרון. „ממשלת ישראל היתה מורכבת בעשורים הראשונים מיהודים „אשכנזים" יוצאי רוסיה, חילוניים ורציונליסטים. הם לא הבי־נו את מה שביקשתי לעשות, והשמיצו אותי בעידוד הפרימיטיביזם המזרחי כביכול. הם לא תפסו שרוח הדור ורוח העם, ביחוד רוחם של מאות האלפים שעלו מצפון אפריקה ומארצות האיסלם — נוטה אל המיסטיקה, אל מנהגי אבותינו, ואל הגעגועים לחגים המסורתיים ו־למנהגים העדתיים, למימונה, להדלקת נרות נשמה על קברות צדיקים, לקשר הרוחני עם אדמת הארץ".

הרבה מיתקפות ספג ד"ר כהנא אותן שנים מעל דפי העתונות ומעל במת הכנסת. ביי־חוד זכור לו אולטימטום שנשלח אליו ע"י מז־כירו של דוד בן גוריון כאשר ערך חפירות ו־שיפוצים במקום המכונה סלע החורבן. או ש־אתה מפסיק את פעולותך שם או שנשלח יחי־דה צבאית ונהרוס את כל מה שאתה מנסה לבנות, איימו עליו. אבל הרב ד"ר כהנא לא ויתר. „הכנסתי את האגדה לתוך ההיסטוריה", הוא מגדיר בחמש מלים את הדחף הכמעט־כפייתי שהניע אותו. פרופ' בן ציון דינבורג זעק בפו־רום הממשלתי: „ד"ר כהנא הופך לנו את ה־עם כולו ללבנטיני...".

אבל ד"ר כהנא חיבר, בזו אחר זו את „אג־דות האנתולוגיה" (שהתפרסמו תחת הפסודונים: שד"ק), בהן ניסה להתמודד עם החידה הנו־ראה של שואת העם.

ספרי האגדה

באגדות שלו מככבים גדולי החסידות ר' אדמוריה, „הם גיבורי העיירה, בהם נתבטאה ה־תשובה למה שקרה", מסביר היום המחבר. „כ־שאושוויץ עולה בלהבות, נקרעת הזעקה מלב הבריות: ור' זושא שותק? והיכן המגיד?

ולמה לא יוצא רבי ישראל מרוז'ין כדי לסכך על עמו?"

באחת האגדות הללו מוציאים את ר' זושא מקברו וזועקים באוזניו „הושיענו", אבל ה־צדיק נאלם דום, הופך לאבן. תשובה אין ב־פיו. בספר הבא עוברת זירת האגדה אל אדמת הארץ, וד"ר כהנא מחבר סיפורים הקשורים ל־שלוש־מאות נקודות בארץ ישראל. כל מקום וסיפורו. חיפה, למשל, היא המקום שבו שר־מע הנביא אליהו, הבורח מפני אחאב, קול משמים המצווה עליו: חי־פה, פה תחיה, פה תינצל. וכהנא כיד קושר את הימים ההם עם הזמן הזה ומספר לקוראיו שגם במאה שלנו הגיעו החלוצים אל חופי הארץ דרך נמל חיפה כשהזמר על שפתיהם היא „פה נחיה ופה נצ־צור, חיי אושר חיי דרור".

כששכונת טלבה מצטרפת לתל־אביב, לד"ר כהנא סיפור על ה„מלכה הראשה", שלכה ה־מלך, שבזה ערום ריחו על חופיה של יפו, כא־שר אשמדאי מלך השדים סילק אותו מכסאו והוא קושר את האגדה והיא עם דייגיה של יפו בימינו.

את אגדות המקום מתרגמים לגרמנית (ספ־רו „אגדות בארץ ישראל" מזכה אותו, כשהוא מופיע בגרמניה ב־1980, לראיון גדול בשבו־עון „דר שפיגל") ולאנגלית. בארה"ב נקרא ה־ספר „השמים שמעל ראשך" ומן הכתוב על עטיפתו מתברר שכמרים רבים מצטטים מסי־פוריו בדרשות יום הראשון שלהם, כמו, ל־הבדיל, רבנים ורבאיים. את שרשרת אגדותיו בצלות התכנים הפילוסופיים והמיסטיים כבשיה כהנא לרקום בספרים כמו „רצפת המזלות", ש־בהם הוא נושא דרשות סיפוריות המפרשות את מזלות החודשים ואירועיהם.

דוגמה: למה קיבלו ישראל עליהם את השם תמוז כאחד משמות החודשים? הרי תמוז הוא אליל כנעני, הייתכן לברך את הלבנה עם כני־סת חודש התמוז? להכניס אליל, כביכול, ל־בית־הכנסת? אלא שתזכורת היא שקיבלנו עלינו, ואזהרה לדורות, שבשל פולחן התמוז שהיה פופולארי בימי המקדש (היילילו לתמוז) באו עלינו כל החורבנות בחודש הזה...

עוד חיבר ד"ר כהנא את „אגדות הר ציון" (יהודי בן מאה רץ בבע־לה ההר, מובל ביד בנו בן השמונים. לאן אתה רץ, שואל אותו ד"ר כהנא. לבקר את אמא, עונה הישיש. אמא? לבן המאה? מוכ־רחים לראות איך היא נראית, חושב המחבר ומבהר בעקבות הישיש. והנה הוא רואה אותו משתטח על האדמה, מנשק אותה ומזמר: אמא ציון... את אמא ציון הלך איפוא לבקר. ד"ר כהנא מבהיר שאגדה זו מבוססת על מעשה ש־היה. אולי הישיש שפגשתי לא היה בן מאה, אולי היה רק בן שבעים ובנו שהובילו אותו — רק בן ששים, אבל זה היה כמעשה שאירע לי ולימד אותי, כמו במעשים רבים אחרים, לז־הות את הניסיות, האגדה והחידה המשולבים לבלי הינתק בחיינו כיהודים על אדמת ה־ארץ).

חיפוש דרך להשיב נידחים

בשנת 1971 פורש ד"ר כהנא לגימלאות. מ־משרד הדתות לקח איתו לפנסיה את כל המו־סדות שהקים. ואכן, פעילותו בארגון העלייה לרגל להר ציון — לא נפסקת, כך גם לא ני־תק מגע, הוא ממשיך להיות נשיא הכבוד של ישיבת התפוצות, הישיבה „הביטניקית" הרא־שונה שיסד על הר־ציון, ישיבתם הראשונה של החוזרים בתשובה, שהוא כספם עד היום.

ויש לו עוד שכונה מוסדות אחרים הזו־כים לניהולו, הדרכתו או הרצאותיו. ביניהם בית כנסת בגילה, אולם „אהל־שם" (ד"ר כהנא מארגן שם כל שבת הרצאה), חוגי לימוד בבית ברנר, בית הכורה, חוג עובדי העיריה, עובדי האוצר ו...המכון לקבלה שיסד ברחוב בוג־רשוב בתל־אביב. המגע הראשון עם נוער יהו־די תועה ותוהה המחפש דרך לשוב אל היהדות נוצר לפני חמש עשרה שנה ב„ישיבת התפו־צות".

המערכה השניה — נפתחה לבינו „במכון לקבלה ובמיסטיקה". אתם נמשכים למיסטיקה, נהים אחרי בודהה, חושב ד"ר כהנא „עצמו, בואו אל „הבודהה" שלנו, חזרו אל שורשיכם, אל המיסטיקה היהודית של אבותיכם.

אינני מטפל בתלמידי ישיבה או ביהודים מאמינים שומרי מצוות, הוא מצטדק־מבאר את גישתו. אני מחפש דרך להשיב את הנידחים. מי שזנחו ליציבות דתית ורוחנית — יכול לא־חזו בדרך הרציונליסטית. מי שהוא נע ונד, מי שמחפש, מי שנמצא בתנועה — זקוק למיס־טיקה. אין לך תשובה אחרת בשבילו אלא דרך המיסטיקה. זה בעיניו ה„רזון ד'אטר" של ה־מכון לקבלה שהקים ושיש לו סניפים בב־יא, חיפה ואשדוד וכאלפים תלמידים, וזו גם ה־תשובה לשאלה מדוע כתב את „האותיות וסו־דותיהן", ספר המעלה על קצה המזלג, בצורה פופולארית קצת אגדה וקצת קבלה, קצת מיס־טיקה וקצת גימטריה.

אל סודות האותיות מתוודע אדם יהודי כבר כשהוא נכנס ל„חדר" ומלמדים אותו את ספר ויקרא. מחייך ד"ר כהנא. הילד שואל, מול ה־מלה הראשונה שהוא רואה בחומש: למה ה־א"לף של ויקרא היא קטנה? ואני עונה לו: רמז לכך שזה ספר שבו מתחילים הקטנים ללי־מוד.

בספר האותיות שלו, המבוסס על דברים ש־היו מהלכים בבית הגרש"ד כהנא ז"ל כמסו־רת של ר' מוטלה המקובל, אחד מאבות ה־משפחה שחי לפני שלוש־מאות שנה ועסק ב־סודות האותיות, בספר הזה יש גם משחקים בספרים (בשר, דג, יין, גג — כולם סכום אותיותיהם מגיע לספרה שבע, רמז למה שאדם חייב להתענג עליו בשבת). גם מדרש של תגי אותיות, גם ציורים של קריעות ושדות קב־ליים, גם נוטריקונים וגם מעט גימטריאות. את תורת הגימטרייה לאורך ולרוחב הוא מתכוון להעמיק בספר שני שיוציא בקרוב.

„האותיות וסודותיהן" הוא בעיקרו של דבר שעשוע אינטלקטואלי שהאמונה המיסטית רק משמשת בו תבלין מיקנכי. מי שמכיר את הלך הרוחות של הימים ההלו — לא יופתע אם יתב־רר שהספר הפך ל„בסט־סלר". קל לנחש שגם הספר הבא שיעסוק בגימטריות — ימשוך תשו־מת לב. מה שקשה יותר לדעת זה האם היוז־מה החדשה של ד"ר כהנא — כנס צאצאי בית דוד (לדבריו, כעשרים אלף ישראלים מתהדרים בשושלת יוחסין משפחתית המגשבת, ישירות, כבעים ובירות ישראלו עד אליהם), תזכה ל־הצלחה דומה, או תעורר גיחוך בלבד. הוא, על כל פנים, אינגו נרתע מן המגחכים ולא מן ה־מלגלגים.

שמונים השנים בהן הוא מהלך בעולמו לי־מדו אותו שעקשנות, דבקות במטרה, כישרון ארגוני, העיקר — האמונה אמיתית לכה ש־העם רוצה ובה שהדור צריך לו — מובילים אותו כמעט תמיד אל היעד.

ההתיישבות בנגב

בעריכת רחל ינאית — בן־צבי ללימודי ירושלים, עידן 6, יישוב הנגב, 1900 — 1960, תשמ"ו.

מאת י. עמוס

עוד בשנות השמונים של המאה ש־עברה הבחין זלמן דוד ליבונטין, מבוני העלייה הראשונה, בחשיבותו של הנגב להתיישבות היהודית. אמת ציונית זו ידע יותר מן האחרים דוד בן־גוריון, כאשר נוכח לדעת, כי אוכלוסיה דלילה ממלאת שטח עצום, כשנים־עשר מיליון דונאם. השטחים העצומים והריקים שבדרומה של ארץ ישראל משכו את לבו והלהיבו את חזונו, עד כדי כך, שראה בייהודו של הנגב אבן־בוחן לכל המפעל הציוני בארץ האבות.

בשנת 1935 שלח בן־גוריון תזכיר לשופט לואי ברנדיס, ובו העלה על נס את רעיונו על התייש־בות יהודית „המונית וצפופה, שלא תיתכן בשום מקום אחר בארץ ישראל המערבית". אפילו אם יקצו חלקים מן הנגב ליישובם של הבדווים, תי־שאר אדמה מספיקה ליישובם ולקליטתם של יהו־דים רבים, אשר יפתחו את החקלאות ואת התע־שייה באיזור, שיש לו חשיבות מדינית, כלכלית ו־איסטרטגית. בן־גוריון כתב גם על זיקתנו לים ו־על השער הדרומי של הארץ — אילת — המקשר את הארץ עם ארצות אסיה ואפריקה.

נכס ציוני ללא תחליף

בראנדיס הושפע מהתלהבותו של בן־גוריון ו־תרם מכיסו עשרים וחמישה אלף דולר לצרכי ה־התיישבות. מאוחר יותר, עם הקמת המדינה, טען בן גוריון, כי „אם לא נעמוד על המדבר — לא תעמוד גם תל אביב". אם ישראל לא תילחם בעד הנגב, „יברח" הנגב מגבולות המדינה, כי „הנגב הוא נכס ציוני כביר, ואין לו שום תחליף בכל מקום אחר בארץ־ישראל". בן־גוריון למד מדרכם של אבות האומה, שהדרימו לנגב ותקעו בו את אהליהם. בתנ"ך כתוב על עליה לנגב ולא על ירי־דה, בלשון של „עלו הנגבה". השממה ומיעוט ה־גשמים משמשים אתגר לעם היהודי כולו וליוזמת החלוצים ואנשי המדע והמחקר כדי להתמודד אי־תם. יש בכך משום „שינוי סדר בראשית" שיש לחוללם. „בלי יישוב הדרום הנגב לא יתכן בטחון המדינה ולא נגיע לעצמאות כלכלית". זו היתה אמונת־אומן של דוד בן־גוריון בתפקידו של הנגב לגבי שיבת ציון במאה השנים האחרונות.

היישוב הראשון שהוקם בנגב עוד בשנת 1912 היתה רוחמה, שהוקמה כחות עובדים, על ידי ציוני רוסיה. היתה בה הקפדה על עבודה עב־רית של חלוצים יהודים. מכת הארבה שפקדה את הארץ בימי מלחמת העולם הראשונה גרמה נזקים כבדים ביותר לחלוצי רוחמה. המכה השנייה היו השודדים, אשר בזזו ללא גבול אספקה לחיילים ומספוא לסוסים. ניתוק הקשרים עם רוסיה הכביד על המתיישבים, אשר היו, אולי מחזיקים איך שהוא מעמד אלמלא פרשת הריגול של קבוצת „ניל"י", אשר הביאה בסוף המלחמה לידי מאסרם של כל העובדים וחיסולה של הנקודה ההתיישבו־תית.

גם בבאר שבע נעשו נסיונות זעירים של חדי־רה יהודית עוד לפני שמונים שנה. יהודים בודדים ניסו לתקוע את אוהלם במקום זה, שהיה כעין כפר נטוש בידי הטורקים. חיילות הצבא הטורקי, שהיו חונים במקום, הביאו לבאר שבע מאות יהו־דים, שעשו את שירותם הצבאי או שהיו קשורים עם הצבא. הקהילה היהודית הקטנה, שמנתה כמה עשרות נפשות בלבד, פנתה לעזרתם של מוסדות יהודים, ואלה תמכו בה. הקהילה דאגה לבשר כשר ולאורח החיים המסורתי. עד שקיבלו רשות לקבור את מתיהם במקום — המגפות הפילו חללים רבים מבין אנשי הצבא והנלווים אליהם — היו שולחים את ארונותיהם לחברון. מאורעות תרפ"ט שמו קץ ליישוב היהודי הקטן. עם כיבוש באר שבע בידי צבא ההגנה לישראל החלה תקופה חדשה של פריחה, הנמשכת עד היום.

חשיבות אסטרטגית

הבריטים ראו בנגב חשיבות אסטרטגית בגלל הקשר עם מצרים ועם עבר הירדן. המומחים של־הם היו סבורים, כי באדמת הנגב מצוי נפט, והם עסקו בהכנות לקידוחים. אלא שמלחמת העולם ה־שנייה ויציאת הבריטים מארץ ישראל מנעו בעדם לעסוק בחיפושי הנפט. הבריטים לא ראו בעין יפה את הכוונות היהודיות לתקוע יתד בנגב. מדי־ניותם לגבי הבדווים היתה ליברלית ואיפשרה להם להמשיך את אורח החיים המדברי. הטורקים, ש־שלטו בארץ מאות שנים, לא התערבו בחיי הבדווים אלא בסוף שלטונם. הם ניצלו בסוף המאה שעברה מלחמות שבין שבטי הבדווים וניסו להכניעם בדרך הדיכוי והענישה. דבר זה הביא לנסיון של מרד כללי נגדם שכלל גם מגעים עם ראשי היהודים בארץ ישראל בשנת 1903.

הבדווים נקטו בטורקים בימי מלחמת העולם ה־ראשונה, כאשר יצרו קשרים עם האנגלים. עם זאת נתנו הטורקים לבדווים ביטחון בנגב וקביעת גבולות בין־שבטיים. היות שהמלחמות השבטיות נסבו על בארות המים הכריזו הטורקים על הבארות כעל נכס המדינה, השייך לכלל השבטים. עובדה זו יצרה תחושה של יציבות, שסללה את הדרך לפעילות חקלאית ולהתנחלות על הקרקע. שני הדב־רים האלה היו בגדר מהפכה של ממש לבדווים.

גם הקמתה של באר שבע תרמה להפסקת ה־נדודים, שכן השלטונות רצו ליישב בה בדווים דווקא, אך הללו חשדו בכוונות הממשלה והסתיי־גו מהתיישבות באיזור העיר. הם פנו לחקלאות. סקר משנת 1937 העלה, כי שלושת רבעי האוכ־לוסיה הבדווית בנגב התפרנסו מחקלאות.

עם הקמת מדינת ישראל נטשו רובם הגדול של הבדווים את האיזור ונשארו רק כשנים עשר אלף איש, לפי הסקר משנת 1951. עליית רמת חייהם והשתלבותם בחברה הישראלית ידועות וגלויות ל־כול. פיתוח הנגב והגדלת היישובים היהודים הבי־או בעקבותיהם חיים בטוחים ותקינים לבדווים.

כאשר הבדווים משווים את השלטונות בארץ במאה השנים האחרונות, הם מציינים במקום הרא־שון לטובה את הבריטים, אחריהם את הישרא־לים, ובמקום האחרון את הטורקים. לבריטים הם זוכרים את חסד אי־ההתערבות בחייהם הפנימיים, את החופש לנדוד, נשיאת נשק ועיגון מערכת ה־משפט המסורתית בחוק המדינה.

כל הפרטים האלה עולים מתוך המחקרים וה־סיכומים המובאים בקובץ. כולם מגוללים יריעה רחבה של תולדות הנגב בששים השנים הראשונות של המאה שלנו. לא נעדרים מאמרים על היישו־בים במערכות הנגב במלחמת העצמאות, ההתייש־בות החקלאית בנגב, תכנון הנגב והקמת עיירות הפיתוח, מחקרים על התכנון העירוני של באר־שבע ועל התעשייה בנגב, חומר גלוה נוסף.

בין החומר מצוי גם מאמרו של שמעון פרס על רשמי מסע לאילת בינואר 1945, במסגרת סיור משותף לפלמ"ח ולנוער העובד, „כדי להור את הנגב הרחוק, למפות את שביליו, לציין את מקורות המים שלו ולעמוד על מצבם של האדם החי וה־צומח שבו".

סגירת מעגל

הסיפור המעניין ביותר הוא „איש הנגב, ראיון עם יהושע כהן, מראשוני קיבוץ שדה־בוקר". איש הנגב הוא יהושע כהן, שהיה חברו וידידו הקרוב ביותר של בן־גוריון בקיבוץ. הוא מספר, כי קיבל פעם ספר מבן־גוריון עם הקדשה בנוסח של „ל־יהושע ולנחמה כהן, חלוצים מבית לח"י, מתנת חבר מאחד הלוחמים נגד הארגונים הטירוריסטיים. דוד בן־גוריון, שדה בוקר, 24.3.55...". בהקדשה זו נסגר, אולי, המעגל על היחסים שבין יושב ראש הסוכנות היהודית וראש הממשלה הראשון של מדינת ישראל לבין לוחמי חירות ישראל, ש־החלו שנים מעטות לפני קום המדינה ונמשכו עם הליכתו של בן־גוריון לנגב ועם ידידות־הנפש ש־היתה לו עם אחד מחברי לח"י.

לדעתו של יהושע כהן נדלק בן־גוריון לנגב עוד בשנת 1934, כאשר סייר בדרומה. לבו הלך שבי אחר האפשרויות הגדולות של המפעל ה־ציוני דווקא באיזור צחיח זה. ואולי כבר אז חלם על התיישבותו במקום ועל מקום מנוחתו האחרו־נה מעל למכתש רמון.

שני מסמכים על „חלוצי הנגב" מסיימים את ה־קובץ.

הראשון — של נחום השבי, ששימש מנהל מח־לקת המסחר של ההנהלה הציונית, הפונה אל חב־רי ההנהלה ואן־פריזלאנד וקולונל קיש בעניין פיתוח חוף עקבה (אילת). התזכיר נכתב בראשית 1924.

השני — של יצחק בן־צבי לד"ר חיים וייצמן, המציע לרכוש מיליון דונאמים בנגב בראשית 1926. יצחק בן־צבי ורחל ינאית חלמו על יישוב הנגב עוד בהיותם חברים ב„השומר". בשנת 1921 נכשל ניסיון ליישב חיילים משוחררים, מאנשי ה־גדודים העבריים, בתל ערד. יחד עם ישראל ו־מניה שוחט זכו יצחק בן־צבי ורחל ינאית „קבו־צה אינטרנאציונאלית", שסיירה בנגב, ובשעת הקונ־גרס הציוני הי"ד בוינה בשנת 1925 מצאה תמיכה לרעיון יישוב הנגב אצל סטיבן וייז וד"ר וייצמן. קבוצת מומחים מאמריקה, שסיירה בנגב בשנת 1927, מצאה שאין אפשרות לפתור את בעיית ה־השקאה החקלאית בדרך כלכלית כדאית, ולכן אין הנגב יכול להיכלל במסגרת ההתיישבות בארץ ישראל. אך חברי הקבוצה לא נואשו והמשיכו ב־פעולתם עד למאורעות 1936. משלחת ההסתדרות שיצאה לאמריקה ושכללה את יוסף ברץ, דוד רמז ויצחק בן־צבי נפגשה בלונדון עוד ב־1926 עם ד"ר וייצמן. לאחר הפגישה שלח לו בן־צבי את תזכירו והציע לגייס עד חצי מיליון לירש"ם מתוך ההלוואה הלאומית, שעמדה לגייס אמצעים גדו־לים למטרות ציוניות. ההלוואה הזו לא יצאה ל־פועל. בן־צבי כותב במכתבו, כי „בנגב אפשר לעשות את הכול, או לא כלום. להתחיל בקבוצות אי אפשר...".

הקובץ מוכיח, כי ההתיישבות היהודית בנגב היתה בראש מאוויהם של המנהיגים הציונים ב־משך שנים רבות, אלא שמחמת חסרון כיס לא נסתייע הדבר, כפי שקרה גם להתיישבות בעבר המזרחי של הירדן, בחורן ובגולן. וזאת נוסף ל־מכשולים מדיניים, שלא תמיד ניתן היה להתגבר עליהם, הן בזמן הטורקים והן בזמן הבריטים.

מהי ציונות? / מאת אברהם ב. ריבלין

„אני מאמין" ציוני. מאת יעקב צור. הוצאת הספריה הציונית על־יד ה־הסתדרות הציונית העולמית. ירושלים. 151 עמוד.

צריך היום אדם העזה לא מעטה לכתוב ספר כזה ואף לתת לו כותרת כזו. אשר הוא לבד יש בה משום סכנה, שמעטים יקנו את הספר. מי מזכיר היום לטובה את המלה ציונות ללא מרכאות המצחירות וקובעות כי מלה זו כמעט מוקצה היא מחמת מיאוס?

יעקב צור, סופר, עסקן ציוני ולשעבר גם דיפלומט בכיר בשירות ישראל, מקדים משפח־תיים לו עם צאצאיהם של ה„פרושים" מרעבי היישוב העברי שהחיו את ירושלים העברית בראשית המאה הקודמת — הוא מתגאה על כך (אם כי הוא עצמו יליד רוסיה, ארץ מוצאם של אותם „פרושים" ראשונים — יודע כאים ואומר את מה שבלבו. ואם המבוכה והמסורבלות שבהגדרת הציונות היום מעיקים עליו, כדבריו בבואו לספרו זה, הריהו מעלה את דבריו על הכתב, ויפה עשה. אבל יחד עם זה הוא מוצא לנכון „להזהיר" את קוראיו: „האחריות לדעות המובאות בחיבור זה היא על המחבר בלבד". ותימה היא! כלום לא נעים לו אם דעה חיובית תיוחס „לסיעה או מפלגה בהסתדרות הציונית". מדוע? לא כל שכן לדעה של ה־הנהגה הציונית שביכולת עליה לנייס את עצמה בשל האמונה והדעות של כל מרכיבי התנועה" (עמוד 5).

תחילה מנסה המחבר להבהיר בפרק מיוחד, „ציונות מהי זו", את עיקר דעתו: „התחדשות, מכוח הרצון של האומה, נגד תהליך ההתמוללות של העם היהודי, השמה והסכנה — על־ידי מדינה יהודית". ואידך זיל גמור.

ייתכן שישנם אנשים שאינם מקבלים הסבר שטחי זה, כשם שאינם מקבלים את קביעתו כי „כל הסימנים העידו — ערב יסוד המדינה — שהאומה היהודית התקרבה לסופה". גם דעתו של כותב השורות האלו היא, שאין להניח כלל שללא מדינה יהודית עצמאית וריבונית עלולה היתה, חס וחלילה, היהדות להגיע לסוף דרכה. כל זה רבים באור הם מחזיקי הדת באמונה שלמה. אבל אין ספק שמדינת־ישראל, גם אם תושביה חילוניים ברובם, מחזקת את היהדות גם מבחינה דתית. בזכות גם כן המספר הרב, יחסית, של החוזרים בתשובה ושל מתגיירים (יש רק להצטער על אשר רבים מבין החוזרים בתשובה, וביניהם גם אנשים ש־לפנים היו ישראלים טובים ומסורים, נגררים אחרי הקיצוניים שבין היהודים החרדים האנטי־ציונים). והרי המדינה היא „מעשה ידיה" של הציונות, (גם הציונות המשיחית של ה„חסידים" וה„פרושים" והספרדים לפני הציונות המודרנית) — אך אם למעשה אין היום הציונות זהה לגבי עם מדינת ישראל, כהערת המחבר (עמוד 38). רבים היהודים בעולם הגדול וגם בישראל הכופרים בדרכה של הציונות ואף המזלזלים בה. זו תוצאה, לדעתו של המחבר, מן העובדה שאין אנו מזכירים לדעת העולם „כי מדינת ישראל היא תולדה של תנועה לאומית גדולה בעלת שרשים עמוקים בעבר וכוי התנועה הציונית. קדמה לכל תנועה לאומית ערבית" (עמוד 39). אין המחבר משלים עם קשירת התקופה הטראגית של השואה באירופה עם יסוד המדינה, שכן על־ידי כך נוצר הרושם „שאילולא זוועות הנאצים ובזרו־הם, לא היתה קמה מדינת ישראל. המדינה היהודית, ובכך גם נותנים עילה לחסידיהן של מדינות ערב לטעון: הנוצרים פשעו בהם והמוסלמים יענשו על כך זה".

ההסתדרות הציונית עצמה אינה יוצאת נקיה מתחת עטו של יעקב צור בעל ה„אני מאמין" ה־ציוני. הוא תוקף גם את ההסתדרות הציונית על אשר אף היא מעלימה את הטבה הציונית". „את מקומו של החלום תפסו שיקולים מעשיים: מגביות, קרנות, מאבק מפלגות, מחלוקות מינוי, שליחים, תקציבים, הבנות ההתיישבות, התרעשה שלו ב־בגת, אבל תמה הדבר שהוא כולל בציניים השליליים גם את הבניה ההתיישבות. האם גם פעולות ההתיישבות יש בהן ניגוד לציונות? כאן טעה המחבר, גם אם אולי התכוון להתיישבות מחוץ ל„קו הירוק"? מובנת וצודקת מצבות שאנחנו ב־עצמנו השכחנו את הציונות. אבל דווקא ההתנחלות מעבר לקו הירוק יש בה משום פעולה ציונית (אולי נועזת יותר על המידה, בהתחשב בנתונים היום), שהרי גם תחילת הציונות המעשית, ה־מוצהרת והמוצלחת, היתה ההמשכה „דונם ועוד דונם", בכל מקום שהוא בארץ־ישראל.

המחבר מאשים את החוגים האנטי־ציוניים בעגנות ההסתדרות הציונית וההנהלה על שהתבטאו באופן גלוי כי „האידיאולוגיה מתה", והדור הצעיר אבגם נרתע מכל דבר שיש בו מיום אידיאולוגיה ציונית: ובאין אידיאולוגיה ציונית, יהודית לאומית, יהיי שנער יהודי ברוב ארצות הפזור „בסוף לפני כמה שנים כלהם אידיאולוגי כביר שנקרא „השמאל החדש" על גוניו גווניו אשר המעשיות שלהם היה זלזול — זלזול שגבל באיבה — ברעיון ה־ציוני ובמדינת ישראל" (עמוד 49). אכגם הקופת זו שהכציעה את העולם בשעתה נקתבתה, אומר יעקב צור, „אבל התוצאה בכך היא האנטישמיות של השמאל — ובייחוד כמוקבבה יצאה הפיסמה שאין במדינת ישראל התגלמות הרשע והריאקציה" — ולכך מקדיש אחד הפרקים האחרונים של הספר (פרק כ"ג). המחבר שואל: „מי יקום כדי לקהלתם בתעמולה הזוועה של ברית המועצות? על הציונות לאבק את כל כוחותיה להיאבק בתעמולה האנטי־שמית הרווחה כיום. לא בהצטדקות מתחכמת, כי אם בראש מורם. מתוך הכרה בצידקת דרכה של התנועה ותוך שמירה קפדנית של המשכיותה" (עמוד 137).

דרישתו של המחבר היא התגייסות נגד השקיעה בגלות בעל־ביתית במרכזה של התנועה הציונית, והוא מסיים: „המהפכה הציונית עדיין לא נסתיימה, כי בה תלוי עתידה של האומה".

בין הדף והמדף

● ילקוט מושגים ביהדות

מן המסד, ילקוט מושגים ביהדות. משרד הבטחון — ההוצאה לאור, כרטא — החברה הישראלית למפות ולהוצאה לאור. 631 עמ'.

כותרת המשנה של הספר, „ילקוט מושגים ביהדות", יש בה כדי להטעות במידה מסויימת, שכן אין הוא עוסק רק בעניינים הקשורים בדת היהודית ובתרבות העברית. הערך „יהדות" בספר שלפנינו נפתח במשפטים „דת משה וישראל, תודעתם הלאומית־הרוחנית של היהודים, הקשורה ומשולבת — הכופרת עד זהות גמורה — עם דתם ותרבותם". ואכן, רבים מכלל 1500 הערכים שבספר סובבים גם סביב עניינים הקשורים בקורות עם ישראל בארץ ובתפוצות ובציונות. הערכים מקיפים מושגים, תפילות ופיוטים, תשמישי קדושה, אישים, ספרים, כתבי־עת וכתבים, ארגונים, מוסדות וקבוצות, והם תופקים את עולמה של היהדות במובן הרחב של המלה, בצורה תמציתית כמתחייב מאופיו של מפעל מעין זה.

יסודו של הספר בספרון „כל עת", שראה אור לפני כ־25 שנה ביוזמת קצין חינוך ראשי של צה"ל, והשתתפו בו טובי החוקרים בכל תחומי היהדות. הספר נכתב כולו מחדש, ומקצת מן הערכים מבוססים על אלה שבמהדורה המקורית, אותה התקינו ד"ר א. נ. פולק, דוד זכאי ול. בוקובסקה־זילברמן. את רוב הערכים שב„מן המסד" כתב מאיר חובב, שאף התקין את הערכים שכתב זאב ואלק.

ה„אבי" וצד „תתקבל" באים כ־1500 ערכים, בלוויית איורים ומפות, המקיפים מושגים בדת ישראל, דיניה, מנהגיה ואורחותיה, תרבותו של העם וקורותיו מתקופת המקרא ועד ימינו אלה. לפתחו של מפעל מעין זה רובצת תמיד הבעיה של המקום שיש להקדיש לכל ערך. במבוא ל„כל עת" נאמר, בין היתר: „היקף המקום המוקצה לכל ערך אינו מבטא הערכה למידת חשיבותו. למגמה היסודית — להסביר כל ערך בסיגנון הקיצור — נתלוותה מגמה משנה, והיא: להרחיב במקצת את היריעה בסוגיות שאינן מוכרות די צרכן לציבור הרחב, ולצמצם בנושאים שהנם נחלת הכלל". דומה, כי קו זה מנחה גם את „מן המסד". וכך, למשל, הערך „מכביים" ארוך אך במעט מהערכים „מכבי" (אגודת הספורט) ו„מכבי הצעיר"... דומה כי יש ערכים שראוי היה להרחיבם במקצת, שכן ספק אם הם „נחלת הכלל". אף יהיו בודאי חולקים על הקריטריונים להכללתם או אי־הכללתם של אישים שונים, בעיקר מהדורות האחרונים, בספר זה. אך הערכים שבספר, הן הקצרצרים והן הגדולים־יחסית בהיקפם, יש בהם לתת מושג על רגל אחת כמעט לכל נושא ועניין הקשור במסורת עם ישראל, תרבותו ותולדותיו. יש שאגב העיון בערך יכול המעיין להפיק תועלת מעבר למידע הבסיסי. כך, למשל, בערכים על חודשי השנה מובאים גם תאריכים ומאורעות חשובים שאירעו בהם לאורך תולדות העם.

*

● לקרוא פסוקים גם בין השורות

אוצר פירושי המקרא, המבוסס על פירושי האותיות, הטעמים, הניקוד והחיבור. כרך ראשון. מאת משה לויאן, גבעת מרדכי שה"ל א/22, ירושלים. קנ עמ'.

בשמונת הספרים שחיבר עד כה פרס משה לויאן שיטה מורכבת של עיון במשמעותם של מלים ושל פסוקים בתורה על־פי משמעותם של אותיות, טעמים וניקוד. בספריו „כללי המקרא בתורת הפרשנות", „טעמים ומשמעותם במקרא" (בשני חלקים), „אותיות ומשמעותן במקרא" (עד כה יצאו שלושה חלקים) ו„ניקוד ומשמעותו במקרא" (עד כה יצאו שני חלקים) חשף המחבר כללים המשוקעים בדברי חז"ל והראה כיצד אפשר לפרש על פיהם על דרך הדרש ועל דרך הפשט.

בספריו הקודמים ביסס המחבר את הכללים הדנים את משמעותם בפירוש מלים, ביטויים ופסוקים. בספרו החדש משתדל הוא, כדבריו, „לקרוא גם בין השורות את הכתוב במקרא", על יסוד הכללים והמשמעויות שכבר נסקרו בספריו הקודמים ומהם שייסקרו בספריו הבאים. אם קורא אתה פירוש לפסוק בודד נראה לעתים הביסוס על אות דגושה או רפה, קיום ו' החיבור או היעדרה, חולם מלא או חסר וכיו"ב — מלאכותי־משהו. אך משממשיך אתה לעיין בספר רואה אתה כי יש כאן שיטה עקבית וסדורה, וכלל סטייה בחזר יש גם בהיקרויות אחרות של אות, ניקוד או טעם מסויימים במקרא, וכך במקרים רבים. מוביל הפירוש המובא בספר זה לפירוש של חז"ל שאינו מוסבר במקום שבו הוא מופיע, ואילו כאן הוא מקבל אור חדש על־ידי ביסוסו על כללים השאובים ממשמעותם של אותיות, ניקוד, טעמים ועוד.

בפרשת השבוע, פרשת בלק, מופיעה המלה „אתוך" ארבע־עשרה פעמים — מזה עשר פעמים בתנועת חולם מלא וארבע פעמים בתנועת חולם חסר. הזוהר הקדוש מביא שתנועת חולם מציינת „תוספת וקיום". בא משה לויאן ומפנה את תשומת לבנו לכך שכאשר בלעם רוכב על אתונו, מופיעה המלה „אתוך" בתנועת חולם מלא, אולם כאשר הוא אינו רוכב על אתונו מלה זו כתובה בתנועת חולם חסר. גם באותו המקרה שכתוב „והוא רכב על אתנו", בו מופיעה מלה זו בתנועת חולם חסר, יש לפרש כך: „הנה הוא עמד לרכוב על אתונו".

נביא עוד שתי דוגמאות הממחישות את דרכו המיוחדת של המחבר בספרו. במשלי כ"ו, ד'—ה' נאמר: „אל תען כסיל כאולתו פן תשוה לו גם אתה. ענה כסיל כאולתו פן יהיה חכם בעיניו". כותב המחבר, כי המלה „כסיל" מופיעה בפעם הראשונה בכ"ף דגושה ובפעם השנייה בכ"ף רפה. כ"ף דגושה „סוגרת" את הכסיל ו„מכסה" אותו. כלומר, כל עוד הכסיל לא פתח את פיו ולא דיבר, לא ייוודע שהוא כסיל וגם אין מה לענות לו. אם תענה לו, יתברר שגם אתה כסיל. לעומת זאת, כ"ף רפה בתיבה „כסיל" „פותחת" את הכסיל ומגלה אותו. דהיינו, הכסיל פתח את פיו, דיבר ולכן ניכר שהוא כסיל. במעמד זה יש מה לענות לו. לכן תוכיח לו כדי שלא יחשוב שהוא חכם... במקום אחר הוא מראה כיצד נרמז בפסוק שיש להחזיק את האתרוג בנפרד מיתר שלושת המינים. בפסוק נאמר: „ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמרים וענף עץ עבת וערבי נחל" (ויקרא כ"ג, מ'). עיון בפסוק מגלה שבין הצירוף „פרי עץ הדר" ובין „כפות תמרים" אין ו' החיבור; אולם אותה ו' החיבור מופיעה בין שלושת המינים האחרים: בין „כפת תמרים וענף עץ עבת", מצד אחד, ובין „וענף עץ עבת וערבי נחל", מצד שני; לכן יש לחבר את שלושת האחרונים יחד ואת „פרי עץ הדר", דהיינו האתרוג, להחזיק לבדו.

*

● מה שוחק את המורה?

השחיקה הנפשית של המורה בישראל (בחינוך היסודי), מאת ד"ר יצחק פרידמן ואילנה לוטן. מכון הנריטה סולד, המכון הארצי למחקר במדעי ההתנהגות, ירושלים. 214 עמ' + 3 עמ' תקציר באנגלית.

כשמדברים על שחיקה בהקשר עם יחסי עבודה, מתכוונים בדרך כלל לשחיקה בשכר. אך בעיה לא פחות קשה בכמה מגזרים היא השחיקה הנפשית במקצוע. המחקר שלפנינו נערך ביוזמתם של משרד החינוך והתרבות ושל הג'וינט בישראל והוא בוחן את השחיקה הנפשית של המורים בחינוך היסודי בישראל. אוכלוסיית המחקר היתה כ־2,500 מורים המלמדים ב־78 בתי־ספר יסודיים בארץ.

ד"ר פרידמן והגב' לוטן סוקרים תחילה את הספרות והמחקר בשאלת השחיקה הנפשית אצל בעלי מקצועות לשירות אנשים. הגדרת השחיקה הנפשית איננה חד־משמעית, ובמחקר שני מרכיבים בלבד: תשישות נפשית והיעדר הגשמה אישית. ובכן, עד כמה „שחוקי" המורה בחינוך היסודי בישראל? כמחצית מן המורים (כ־53 אחוז) דיווחו כי ההוראה והעבודה עם תלמידים אינה שוחקת אותם בדרך כלל. 30.5 אחוז מרגישים, כי עבודתם שוחקת אותם רק לפעמים. כ־16 אחוז מדווחים שההוראה והעבודה עם תלמידים שוחקת אותם בדרך כלל. גם אם אין המורים שחוקים ממש, הרי הם מדווחים שעבודתם אינה קלה כלל וכלל: כ־27 אחוז „גמורים" בדרך כלל בסוף יום העבודה, כ־20 אחוז „מתוסכלים" בדרך כלל מעבודת ההוראה ו־14 אחוז מדווחים שההוראה היא מאמץ מכביד בשבילם בדרך כלל. 7 אחוזים מן המורים מרגישים בדרך כלל עייפות רבה בבוקר, בידעם שעומד בפניהם יום עבודה נוסף. אך כל זאת 85 אחוז מהמורים מדווחים שהם שואבים סיפוק רב מעבודת ההוראה בדרך כלל. אלה הם כמה ממצאים משפע הפרטים והסיכומים במחקר זה. ממצא מרכזי במחקר מצביע על יחסי הגומלין בין המורה לתלמיד כמרכיב עיקרי בתהליך השחיקה. המחברים ממליצים, בין היתר, לטפל בהיבט המנהיגותי של עבודת המורה, כמו גם בשאלת הדימוי העצמי שלו. לדעתם, הכשרת המורה לתפקידו צריכה להביא בחשבון, שנוסף למיומנויות המקובלות המוקנות לו (ואולי אפילו במקום „חלק מהן), יש להקנות למורה מיומנויות בתחום יחסי אנוש ומיומנויות מנהיגותיות.

ש. יהושע

אוסף האוטוגרמים המפורסמים

מאת מרדכי דקל

את הסופר היהודי ההונגרי, שעד עצם היום הזה נושא שם עברי מעניין, אלכסנדר בן־עמי, פגשתי בבודפסט. דירתו של הסופר צנועה ביותר: בסך הכל שני חדרים ומטבח. כל הקירות תפוסים על ידי ספרייתו הענקית, המכילה בין השאר מעל ל־30 ספרים שהוא בעצמו כתב וכרכים המכילים אלפים ממאמריו שהופיעו בעיתונים שונים.

שאלתי את מר בן־עמי: כיצד הגעת לשם עברי, ומה ההסבר לכך שגם בתקופה הקומוניסטית לא ראית לנכון להיפרד ממנו?

ובכן, הוא עונה בחיוך, בסוף שנות העשרים הייתי חבר במערכת העיתון היהודי בשפה ההונגרית. נתבקשתי על ידי העורך הראשי ד"ר יחזקאל מרטין לנסוע לארץ ישראל כדי לפרסם שורה של כתבות על המתרחש שם. הוא גם הציע לי לחתום על המאמרים שיתפרסמו בשם ספרותי עברי: בן־עמי. קיבלתי את ההצעה. בחזרי מארץ ישראל לעיר קלויזנבורג שבטרנסילווניה, פרסמתי לא רק שורת רשימות, אלא גם ספר, הראשון מסוג ספרים זה שהופיע בהונגרית, מאז אני משתמש בשמי העברי. למרות שהפכתי במרוצת הזמן לחבר במפלגה הקומוניסטית, לא ראיתי כל סיבה לשנות את שמי זה, כפי שלא ראיתי לנכון להמיר את דתי בתקופת השואה, שבה הדבר היה רצוי מאוד כדי להישאר בחיים.

בשיחתנו הארוכה נגענו בהרבה מאוד נושאים, אך המרתק ביותר היו זכרונותיו על הפגישות שהיו לו עם אנשים מעניינים שבהם נתקל בקריירה העיתונאית־ספרותית במשך 65 שנות עבודתו. הוא נפגש עם פוליטיקאים, סופרים, אמנים והרפתקנים מסוגים שונים. אספר כאן על היכרותו את לודוויג ברס, אדם פשוט, שהמעניין בו היה ה„תחביב" שלו: איסוף אוטוגרמים, חתימות־ידם של אנשים מפורסמים.

„ובכן — מתחיל מר בן־עמי את זכרונותיו על האיש — לאדם זה היו מספר אלבומים ובהם חתימות ידם של כל מי שנחשב לגדול בזמנו. בטוחני, שאוסף גדול מסוג זה לא היה עוד בעולם. אינני יודע מה עלה בגורל האוסף, ייתכן שהוא נמצא בכספת של אחד הבנקים בעולם, או כפי שהוא בעצמו סיפר לי בפגישתנו האחרונה, מסר אותו לידי הקהילה הניאולוגית שבעיר אראד, כי משפחה לא היתה לו.

„אינני זוכר כבר מתי פגשתיו בפעם האחרונה, אך זה היה בבוקרשט, והוא מיהר למלכת רומניה, מריה, כדי לקבל ממנה אוטוגרם. הוא היה לבוש חגיגית לכבוד הפגישה. החולצה הלבנה שלבש היתה ספק לבנה, ספק אפורה מרב שימוש, ושרוולי כתונתו הגיעו עד אצבעותיו. גבו היה כפוף, כנראה מרוב ריצות ויזקנה. כי זאת יש לדעת: אדם בודד זה לא ידע מנוחה. נסע מעיר לעיר, ממדינה אחת לשנייה, לכל מקום שבו גילה אדם הראוי שחתימתו תימצא באוספו. מלכים, ראשי ממשלות כמעט שלא נחשבו בעיניו. הוא החתים אותם רק מתוך נימוס. משיכתו הגדולה היתה כלפי אנשי רוח, ענקי המחשבה והיצירה.

„כשהגיע עם אלבומו הגדול לעיר כלשהי, היה זה דרכו הראשונה לאחד הבנקים הגדולים לשכור כספת כדי להפקיד את אוצרו במקום מבטחים. לאחר שנח מעט, הזמין כרכרה, או מונית ויצא ל„עבודה". וכיצד התנהלה „עבודה" זו? היה נפגש עם „הקליינטים" שאיתם התכתב זמן רב וקבע מועד פגישה לפניהם באלבומו כדי להרשים את הפרטנר אשר היה הופך לאדם קטן לאחר שנוכח לדעת מי הם שבחברתם תימצא חתימתו.

„לי הוא הראה את האלבום בלובי של המלון שבו התאכסן בבוקרשט, לא חלילה במטרה שגם אני אוסיף את חתימתי בו, אלא מתוך ידידות לעיתונאי סקרן.

„האוטוגרם הראשון שראיתי לפני היה של גדול הציירים הגרמניים של אותה התקופה: מנצל, אחריו בא אנטול פרנס, רומן רולן ורהן. בדפים הבאים פגשתי את שמותיהם של ישראל זנגוויל, אדמונד רוסטנד, לנין, טרוצקי.

בשווייצריה הצליח להחתים את ארתור שניצלר ורבינדרנט טאגור. לגמרי במקרה פגש את ארנסט מך אבי האמפיריוקריטיקה, שעליה כתב לנין בספרו „מטריאליזם ואמפיריוקריטיציזם" שזאת פילוסופיה אידיאליסטית בלתי־אפשרית. מך כתב באלבום את המשפט הבא: „חבורה מכובדה זו תסלח לי, שאני, הננס, נדחף ביניהם".

האספן לודוויג ברס היה מנגן מוכשר על כלים רבים, לכן אין להתפלא שראה את עצמו כתלמידו האחרון של פרנץ ליסט, על יד כל יצירה וגנריאנית הופיע — לצד החתימה — גם ציור של אחד מגדולי הציירים".

„סביב שמות רבים שבאלבום — ממשיך בן־עמי את סיפורו — נרקמו סיפורים מעניינים מאוד, כמו — למשל — הסיפור הקשור לשמו של קלמנסו, ראש ממשלת צרפת המפורסם, סיפר לי מר ברס: בהיותי בפריס כתבתי מכתב לקלמנסו וביקשתיו לקבוע לי ראיון כדי לקבל את חתימת ידו. במכתב תשובתו, הוא ענה שישמח לקבלני, אך הוא אינו נוהג לתת אוטוגרמים. בבואי אליו התחלתי לעלעל לפניו דף אחר דף. בראותו את תמונתו של האפיפיור ואת משפטיו הימים, קם קלמנסו ממקומו והשתחווה קידה. כשהגענו לחתמתו של הקיסר פרנץ יוזף, ה„טיגריס", קם על רגליו והצדיע. טוב — אמר — אם הדבר כך, גם אני אחתום את שמי. לקח את העט, טבל אותו בבקבוק הדיו שלפניו והתכונן לחתימה, על ידי חתימתו של הקיסר. — יואיל נא אולי אדוני לחתום את שמו על העמוד הבא — אמרתי לו — שם יש הרבה יותר מקום. פתאום קם והתחיל לצרוח ה„טיגריס", כאילו נכנס בו שד. — מה קרה — שאלתיו כמי שאינו מבין את פשר רוגזו. בעמוד שבו צריך היה לחתום את שמו ראה פתאום את צילומו של הקיסר הגרמני, וילהלם השני, שנוא נפשו של קלמנסו. — מה הינך חושב לעצמך, האם אחתום את שמי בספר שבו נמצא שמו של הבלומפיק הזה? ומייד רץ לפתוח את החלון כדי להיפטר מריחו הרע של הגרמני הארור".

„בהיות ברס בציריך, התאכסן בבית מלון שבו שהה גם איזה פחה מצרי. הפחה שמע מאנשי פמלייתו על אלבומו המפורסם של ברס, וביקש אף הוא לחתום את שמו באלבום, ותמורת איזה סכום?

אחד הסודות הכמוסים של ברס היה, שאת נסיעותיו היקרות מימן מכספי עשירים מופלגים שנפשם יצאה לחתום את שמם באלבומו המפורסם. המחיר לבעלי התאוה האלו היה גבוה מאוד. תשובתו לפחה המצרי היתה: סיר, נובלס אובליז' — האצילות מחייבת — הדבר יעלה לך 15 אלף פרנקים שוויצריים. המצרי שילם.

לודוויג ברס מת לקראת סוף שנות השלושים, בגיל 65. הכל סביב אישיותו היה מוטל בספק, מלבד דבר אחד: האלבומים שלו היו בעלי ערך כספי וחברתי עצום, שלא ניתן להערכה. כאמור, גם בקשר לגורל האלבומים לא קיים שום מידע מדוייק. לפי גירסה אחת, הם נמסרו לקהילה היהודית בארד, אך יש גם השמועות שהם נמסרו למשמרת לסיילרשטט שבווינה.

המילון ההיסטורי של האקדמיה ללשון

מאת רפאל לוי

לע"נ הורי ואחי ז"ל

„לכל מי שעובד במפעל המילון ההיסטורי של האקדמיה ללשון העברית מזדמן לשוחח עם מכריו על עבודתו, וכל מי שאנו מספרים לו על המילון שואל אותנו את השאלה הנצחית: באיזו אות אתם עומדים? אנחנו מסבירים, שכעת אנחנו רק אוספים חומר ולא כותבים את המילון ממש. ואז שואלים אותנו: אם כן, לאיזו אות אתם אוספים חומר עכשיו?" — כותב מרדכי מישור בחוברת „לשוננו לעם", שהופיעה מטעם האקדמיה ללשון העברית בעריכתם של פרופ' עלי איתן ומאיר מדן. התקינה לדפוס גב' נדית רייך.

ממשיך מ' מישור וכותב, שהמילון ההיסטורי נעשה על ידי עיבוד אוצר הכלים של כל תקופה. איסוף החומר המלא למילון היסטורי פירושו התקנת קונקורדנציות כוללות לכל תקופות הלשון.

הכותב מונה את הבעיות המתעוררות אגב הכנת החומר. השימוש בקונקורדנציות המצויות פסול לשימוש בגלל חוסר גמישות לטיפול במחשב. שיתוף המחשב בעריכת המילון מחייב תכנון כולל ומיוחד. קושי אחר: כתבי היד, שהשימוש רוצים להסתמך עליהם, אף המעולים שבהם אינם נקיים מליקויים — הן פיסיים (מקומות קבועים) והן עניניים (טעויות אנוש של סופרים).

מישור מספר על ניסיון של ערכה: בצורת חוברת לדוגמה. נבחר שורש „ערב" על כל הסתעפויותיו. לאחר שהובחנו עשר הוראות בסיסיות (מהן שמות שאינם קשורים בפעלים כגון עורב, ערבה), „מבינו בו לא פחות מ־90 ערכים. לחומר זה הובאו כ־1400 מובאות מתוך כלל של כ־10.000 שבידינו".

חיים אהרנברג כותב בחוברת על „הרותם בעברית ולידתם ביידיש" ומציין, שהשם רווח ביידיש בתפוצות במשמעו של לצון וצחוק (עד מאכס חויק) ומעלה אפשרויות של מוצאה של מלה זו במובנה זה. יש גורסים „בחוזק יד הוציאנו" ויש גורסים ומשרים את חוזק לאגדה בדבר יהודי שחי בפולין בשם זה ויש גורסים שחוזק באה לענין צחוק מן „והחזקת בו" (ויקרא כה, לה). השערה אחרת: „ערים גדולות ובצורות בשמים" (דברים א, כח), רש"י: „דיברו הכתובים דברי הבאי (גוזמה)". ובאותו הענין רש"י על במדבר יג, כח: בצורות, לשון חוזק. הכותב מביא עוד סברות [1].

ראובן מירקין כותב על „להשלמת הנמצא במילונים" (בצילום שם, ברוב דעות, חבדניק, תומר אנושי, טיפת חלב וכו').

ד"ר עזרו אבינרי כותב על „מלשון ביאליק באיגרותיו" הוא דן על חזרה או אי־חזרה של מלות־יחס לפני כמה אברים — אצל ביאליק [2]. (הי ללהור בתוך ומחולי — תהלים קג, ד. לשמות „אין תורמין מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה" — תרומות א, ה).

המזכירות המדעית של האקדמיה נשאלה על פי מה מגדירים תוצרת חקלאית מסויימת בגדר פרי או בגדר ירק: האם הולכים אחרי מקור הצמח או על פי מקום הצמיחה או האם לשימושו למשל — מהי הגדרת תות שדה ואבוקדו? התשובה (אמ"ש): קשה השאלה כשאלתם, ואין לה תשובה אחת פסוקה ומוסכמת".

בדרך היום יש מקובל עלינו להפריד בין ירקות לבין פירות על פי שימושם הקשור לטעמם (הפירות מתוקים, משמשים לקינוח הסעודה או כתקרובת, מה שאין כן הירקות).

ההלכה זקוקה להבחנה בעניין ברכה, הנהנין („בורא פרי העץ", „בורא פרי האדמה") וזה ניסוחו של טור אורח חיים (סימן רג, עפ"י תלמוד בבלי ברכות מ ע"א): „וסימן לידע איזהו פרי עץ או פרי אדמה: כל אילן שעושה פירות משנה לשנה נקרא פרי העץ, אבל כל דבר שאין שרשיו בארץ וצריכין לזרעו בכל שנה נקרא פרי האדמה".

על פי ההלכה, האבוקדו הוא פרי העץ ואילו תות השדה, האבטיח והבננה הם פירות האדמה. על הבננה היו דיונים רבים בין בעלי ההלכה לפני עשרות שנים בעטות.

המחוקק הישראלי לא הגדיר אלא נאלץ להסתפק ברשימת פירות כזה וירקות כזה [3].

כסיכום: „מכל מקום תוכלו מעתה להתמיה את אורחיכם ולהגיש להם סלט של קוביות מלון, תות־שדה ובננות „בסלט ירקות" ולקינוח — „סלט פירות: אבוקדו בזיתים". ובואת גם שאלה־בקשה לקוראים: „מעניין, מהו הנוהג בספרי בישול וברשימות מחירי השוק, המתפרסמות בעיתונים. נשמח כאחד אם תבדקו את העניין ותודיעו לנו מסקנות מחקרכם".

תשובה אחרת עוסקת בהבדל בין „עיקש" לבין „עקשן" (יי"ן). העיקש הולך בדרכים עקלקלות, נפתלות ועקומות. מידת העיקשות מידה מגונה היא. העקשן עומד על דעתו ונלחם על עקרונותיו ואינו נסוג למרות מתנגדיו.

נושא אחר: מספנה (חיריק, שווא, קמץ קטן) וכריבוי בסמיכות: מספנות־ישראל (פ"א בשווא).

פרופ' שרגא אברמסון כותב על „יהודי טובי". כותב טורים אלה מביא „הערות לשימוש הלשון": קב חומטין, כולנו בדרגה אחת, סוף — פלוגה — סוף.

1) הערת כותב טורים אלה: כדאי לציין את הסיפור ההיתולי שהילך בקהילות הגולה על הגולה „חרזף". התלמיד שאל את המלמד ב„חדר" מה הפשר של „ויעפילו לעלות אל ראש ההר" (במדבר יד, מד). השיבו בצחוק: „הם נפלו לעלות." „כאי משמע ד" ראה נא ברש"י שם: ויעפילו — לשון חוזק. אינגרייש בלע"ז.

2) ראה גם „לשוננו לעם" תמוז תשל"ב: ר' לוי — „מלות שלילה במשפט".

3) יצויין, שבתקן הישראלי ת"י 34 לריבות, מרמלדות וכו' הובאה הגדרה כלהלן פרי, תוצרת חקלאית המכונה „פרי" בשפת יום יום (לאו דווקא במובן הבוטני של המלה). לצורך תקן זה, לדוגמה, עגבניות נחשבות פרי ואילו הדלועים (פרט למילונים ולאבטיחים) אינם נחשבים פרי. בגיליון תיקון 1 של התקן ת"י 926 ומוצרי פירות וירקות הובאה הגדרה לירקות: ירקות — החלקים האכילים של כל ירק, הנחשב כראוי למאכל, לרבות קטניות.

לפרשת השבוע בלק

החוזים בכוכבים

מאת הרב חיים פרדס

ויקח בלק את בלעם ראש הפעור, הנשקף על פני הישימון (כג, כח), ומפרש רש"י על פי מדרש אגדה: קוסם גדול היה בלק, וראה שהן עתידין ללקות על ידי פעור, ולא היה יודע במה, אמר, שמא הקללה תחול עליהם משם. וכן כל החוזים בכוכבים, רואים ואינם יודעים מה רואים. עד כאן דברי רש"י. וכך מצאנו גם שמות י, י שנאמר: ויאמר אליהם (פרעה), יהי כן ה' עמכם כאשר אשלח אתכם ואת טפכם. ראו כי רעה נגד פניכם. ומפרש רש"י: ומדרש אגדה שמעתי (וכן הוא בילקוט שם, רמז שצ"ב), כוכב אחד יש, ששמו „רעה". אמר להם פרעה, רואה אני באיצטגנינות שלי (שהיא חכמת החוזים בכוכבים), אותו כוכב עולה לקראתכם במדבר, והוא סימן (של) דם והריגה. וכשחטאו ישראל בעגל ובקש הקב"ה להרגם. אמר משה בתפילתו, למה יאמרו מצרים לאמר, ב„רעה" הוציאם (להרוג אותם בהרים ולכלותם מעל פני האדמה — להלן לב יב). זו היא שאמר להם (פרעה), ראו כי „רעה" נגד פניכם (שם). מיד (נאמר שם בפסוק יד), וינחם ה' על ה„רעה" (אשר דבר לעשות לעמו). והפך (להם הקב"ה) את הדם לדם מילה, שמל יהושע אותם. וזהו שנאמר (ביהושע ה ט) היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם. שהיו אומרים לכם (המצרים), דם אנחנו רואים עליכם במדבר. עד כאן פירושו של רש"י. נמצאנו למדים, כי החוזים בכוכבים יודעים באיצטגנינותם רק דברים מעורפלים שיש בהם יסוד וגרעין של אמת. אך אין היא דומה לראייה הבהירה, הזכה והמאירה של הנבואה ורוח הקודש.

והנה, מצאנו בכמה מקומות בגמרא, שעמדו החכמים וכן הראשונים על משמעותה של האיצטגנינות והחוזיה בכוכבים ועל הלכותיה, ואף נחלקו ביניהם בנוגע להתייחסותם אליה. אמרו בגמרא במסכת פסחים קיג ב: מניין שאין שואלין בכלדיים (ואסור להזדקק להם), שנאמר (בדברים יח יג) תמים תהיה עם ה' אלקיך. ומפרש רש"י שם, כי „כלדיים" הם בעלי אוב השואלים במזלים בדרכים ובשיטות שונות, כדי לדעת את העתיד לבא על האדם. אך הרשב"ם בפירושו שם דחה את פירושו של רש"י. שכי אם ה„כלדיים" הם בעלי אוב, אזי אסור לפנות אליהם מכוח איסור של לא תעשה מפורש מן התורה, שהרי נאמר בויקרא יט לא: אל תפנו אל האובות ואל הידעונים, ולא רק מכוח הפסוק „תמים תהיה עם ה' אלקיך" הנזכר שם בגמרא. ולכן חולק הרשב"ם ומפרש: ואני שמעתי (כי ה„כלדיים" היו) חוזים בכוכבים, וכן עיקר. וכך פירש רש"י עצמו במסכת שבת קנו ב ובעוד מקומות, כמו שציינו על הגיליון במסכת פסחים שם. וכבר ידוע, כי אין הדבר ברור אם הפירוש המיוחס לרש"י במסכת פסחים, הוא אמנם רש"י. והנה, הרמב"ם בהלכות עבודה זרה פרק יא הלכות ח—ט קובע: איזהו מעונן (שאסרה אותו התורה בויקרא יט פסוק כו), אילו נותני עתים (כלומר, מעונן מלשון עונה, שהם אומרים על העונה אם היא טובה ובת מזל או רעה), שאומרין באיצטגנינות יום פלוני טוב ויום פלוני רע, ראוי לעשות בו (באותו יום) מלאכה פלונית (או לא) וכו'. וכל העושה מעשה מפני (ועל פי) האיצטגנינות, וכיון מלאכתו או הליכתו באותו העת שקבעו (לו) חוברי השמים, לוקה (מלקות בבית הדין, כדין העובר על איסור לא תעשה מן התורה), שנאמר (שם) לא תעוננו.

נחלקו חכמים במסכת שבת קנו א, אם יש ממש ואמת בחכמת האיצטגנינות או לא: רבי חנינא אומר, מזל מחכים מזל מעשיר, ויש מזל לישראל. ומפרש רש"י שם: לפי המזל (שיש לו לאדם, כך) היא החכמה (שיש לו, וכן העושר ושאר הדברים השייכים לו לאדם), ויש מזל לישראל, שאין תפילה וצדקה משנה את המזל. רבי יוחנן אמר, אין מזל לישראל. (ומפרש רש"י: דעל ידי תפילה וזכות משתנה מזלו (של אדם) לטובה. שנאמר (בירמיהו י ב), כה אמר ה', אל דרך הגויים אל תלמדו ומאותות השמים אל תחתו: כי יחתו הגויים מהמה. הם (הגויים) יחתו (משום שעליהם שולטים המזלות והכוכבים), ולא ישראל (שהם עומדים מעל ומעבר לשליטת הכוכבים והמזל). ונחלקו הראשונים בדבר, אם יש בחכמת האיצטגנינות ממש, או שאין היא אלא הבל ורעות רוח בלבד. לדעת הרמב"ן בתשובתו שהובאה בפירושו של ה„בית יוסף" לטור יורה דעה סימן קע"ט ועוד ראשונים, יש בהבנה זו ממש ואמת. ואלו דבריו: אבל מה שאדם מכיר (ומאמין) במערכת הכוכבים ומהלכן, כגון אלו הוברי שמים החוזים בכוכבים, אין זה בכלל „נחש" (האסור מן התורה, שנאמר שם „לא תנחשו"), שזה חכמה גדולה וגזירה שגזר הקב"ה מששת ימי בראשית להנהיג עולמו בכך. על כן יתפלל כל חסיד (שמאמין בקב"ה) לבטל ממנו (ולסלק מעליו את) גזירת המזל (שלו), כי מאת (הקב"ה) ארון הכל בא הכל (על האדם), ובידו לשנות (את מזלו הרע של האדם) ולעשות כחפצו. ומצינו ברבי עקיבא (במסכת שבת שם), במאי דאמרו ליה כלדאי לברתיה (כלומר, שאמרו לו החוזים בכוכבים לרבי עקיבא, כי בתו יכישנה נחש ותמות), והוה דאיגא אמילתא טובא (כלומר שלא התייחסה בתו של רבי עקיבא בביטול ובזלזול למה שאמרו לה, אלא חששה ודאגה מאד מפני מזלה הרע), ולבסוף נעשה לה נס בזכות הצדקה (וניצלה מן הנחש). ומיהו רז"ל הזהירו, לבל ישים אדם מחשבתו באילו הדברים, ויתלה עצמו (אך ורק בקב"ה) במי שאמר והיה העולם, והוא ברחמיו יציל עבדיו מפגע רע (העלול לבוא עליהם על פי חשבון האיצטגנינות והמזלות). ואמרו על זה (שם), מנין שאין שואלין בכלדיים, תלמוד לומר, תמים תהיה עם ה' אלקיך. והרמב"ם ז"ל כתב, שאף חוזין הוברי השמים (החוזים בכוכבים) בדרך חכמה, בכלל (איסור לא תעשה של) „נחש" הוא, ואינו מחוור. עד כאן חלק מדברי הרמב"ן הנפלאים בתשובתו שם. שבה הוא חולק על שיטת הרמב"ם. ולדעתו, אף שההלכה היא כרבי יוחנן במסכת שבת שם ש„אין מזל לישראל", אין הכוונה לומר שחכמת האיצטגנינות כולה הבל, אלא להיפך, יש בה ממש והיא „חכמה גדולה", אלא שיש בכוחן של תפילה ותורה וצדקה לבטל את גזירתו של המזל של הכוכב.

שיטת הרמב"ם אינה כך. ואלו דבריו בהלכות עבודה זרה שם הלכה טז: ודברים האלו כולן דברי שקר וכזב הן, ואין ראוי לישראל שהם חכמים מחוכמים להמשך בהבלים אלו, ולא להעלות על לב שיש תועלת (וממש) בהן. כל המאמין בדברים האלו וביוצא בהן ומחשב (וחושב) בלבו שהן אמת ודבר חכמה, אבל התורה אסרתן (אף שאינם הבל), אינו אלא מן הסכלים ומחסרי הדעת. אבל בעלי החכמה ותמימי הדעת ידעו בראיות ברורות, שכל אלו הדברים שאסרה תורה אינם דברי חכמה, אלא תהו והבל שנמשכו בהן (ואחריהם) חסרי הדעת, ונטשו (את) כל דרכי האמת בגללן. ומפני זה אמרה תורה, כשהזהירה על כל אילו ההבלים, תמים תהיה עם ה' אלקיך. וכן כתב הרמב"ם גם בספרו „מורה נבוכים" חלק ג פרק לז, בספר המצוות לאוין לא—לב, בפירוש המשנה שלו למסכת עבודה זרה פרק ד' משנה ז, באיגרת תימן, ובאיגרתו לחכמי מרסיליה קובץ הרמב"ם (לפסיא) עמ' כה ואילך. והגאון מוילנא בביאורו לשולחן ערוך יורה דעה סימן קעט סעיף קטן יג, חולק על הרמב"ם בחריפות רבה. על כל פנים, היה בלק מן החוזים בכוכבים, שרואים ואינם יודעים מה הם רואים.

אפיפיורים ו„אנטי־אפיפיורים

מאת בת שלום

ביקורו של האפיפיור יוחנן פאולוס השני בבית כנסת ברומא, פתח, לדברי היסטוריונים אחדים, דף חדש ביחסים שבין רומא וירושלים. אבל גם אפיפיורים קודמים פירשו את הכתוב על יהודים והגנו על חייהם — דבר זה אפשר ללמוד ממילון אוקספורדי חדש ומפתיע שיצא בימים אלה ושמו: „המילון האוקספורדי לאפיפיורים".

ההוצאה בעלת המוניטין הבינלאומים למילונאות, החליטה בשנים האחרונות לסטות לכיוונים פיקנטיים שונים. כך הוציאה, למשל, את „ספר אוקספורד על החלומות", „ספר אוקספורד של האנקדוטות המשפטיות", „ספר אוקספורד על ההומור", השנה, כאמור: ספר האפיפיורים, רשימה של שמות וביוגרפיות קצרצרות של כל האפיפיורים והאנטי־אפיפיורים שישבו על הכס בקריית הוותיקן או בערים אחרות באירופה.

263 אפיפיורים ו־30 טוענים לכתר המכונים „אנטי־אפיפיורים", כצפוי — מככבים במילון הזה כמה טיפוסים עסיסיים וכמה רבי־נוכלים המתהדרים בחיותם ובעלילותיהם במלכיה של אירופה, ביניהם האפיפיור סרגיוס השלישי ש„תפס" את „הכס הקדוש" בעזרת צבא פרטי, בלא חונק את קודמו כריסטופר. אבל בטרם תרחמו על כריסטופר זה תוכלו לקרוא כאן שגם כריסטופר זרק לכלא את מי שקדם לו, ליאו החמישי.

אפיפיור מפורסם אחר נקרא גריגורי השביעי, זה שצעד בראש צבא גדול בשנת 1077 לכיוון גרמניה במטרה להילחם במלך הגרמני שסירב להודות בעליונותה של האפיפיורות על פני המלוכה. המצעד על גרמניה נבלם בקנוסה, שם כרע המלך הגרמני על ברכיו בשלג במשך שלושה ימים לפני שגריגורי הסכים „לסלוח" לו ולחזור על כיבוש גרמניה. מכאן כמובן מקור הביטוי „הליכה לקנוסה".

אבל אנחנו הבטחנו להתייחס אל האפיפיורות והבעיה היהודית. ובכן, קלמנט השישי, מן המאה ה־14, אפיפיור שנודע בשערוריות שערך בוותיקן, בגדודי פילגשיו שכונו תמיד „אחייניות האפיפיור" ובעדת חצרניו המושחתים, נשאר בתולדות ישראל כאיש נאור ורב חסד. הוא יצא להגנת היהודים בימי „המוות השחור", מגיפת האבעבועות הנוראה שהמיתה שני שלישים מתושביה של אירופה ופרסם הוה דעת סותרת לזו שהילכה בציבור לפיה היהודים הרעילו את הבארות והם האשמים בפרוץ המגיפה. אפיפיור רב פשעים ונכלים מן המאה ה־15 בשם אלכסנדר, ששכר רוצחים שרצחו את אביו, אביהם של צזרה ולוקרציה בורגיה הידועים לשמצה, היה גם פטרונו של מיכלאנג'לו.

המילון האוקספורדי מתייחס בנימה ברורה של האשמה אל פיוס ה־12, שנקט „נייטרליות מוקפדת" בשנות מלחמת העולם השנייה. ולו רק הודות לכך, אם לא הודות לשפע המידע ההיסטורי המדוייק והמבדר המקופל בין דפיו — יש לקדמו בברכה.

*

ספרים של קיץ

בחודשים יולי־אוגוסט, נכנסים המו"לים לאווירה הכללית של חופשות קיץ ומוציאים לאור ספרי קריאה קלילים, עדרי יומרות ספרותיות, היסטוריות או הגותיות. כך בישראל, ועוד יותר כך בארצות הדוברות אנגלית.

ספרי קיץ אלה שופעים בדרך כלל תיאורי נוף ומסעות צייד ודייג, עלילות בים ובאגם ורדיפות של חופים ושפת בריכה. יש גם „יצירות" העוסקות בחיות שעשועים כמו ספרו של הווטרינר ג'יימס הריוט הנקרא „סיפורים על כלבים".

הריוט, אנגלי מיורקשייר, אסף חמישים רשימות המתייחסות אל נסיונו וחוויותיו בקליניקה שלו, במגעיו עם חתולים, כלבים וסוסים, וסיפרו השופע נוסטלגיה וחיבה דביקה להולכים על ארבע זוכה להצלחה עצומה. ספר קיצי אחר הזוכה לפופולריות...

תרת מצולם החי, למרות שמדובר בבלש דווקא, הוא „איל־לופו של סוס הים" מאת רוברט פרקר. כרגיל בלש פרטי עשוי ללא חת יוצא לחקור את המסתוריין סביב רציחתה של אשה, כרגיל הוא נתקל בבוסים של העולם התחתון, ברוצחים לשכיר, ובאנשי עסקים מושחתים, כרגיל הוא מפעיל במשולב את שרירי הגוף ושרירי המוח, וסוף הגנב לתלייה.

לז'אנר שונה לחלוטין שייך הספר הנקרא, בתרגומו לעברית, „מחנאות בחיק הטבע".

בספרות העולם

מאוד במפתיע, מחברת הספר היא גברת בת שבעים ושתיים ו„גיבורי" הסיפור הן שתי נשים, ידידות ותיקות, היוצאות למסע בנהר על ספינת קאנו קטנה. לאורך הנהר הן נתקלות בהרפתקאות שונות, ביניהן איומים מקפיאי דם מצד פסיכופט הרודף אותן מן החוף, אבל, בסוף הנהר תודות השלווה הן שבות לביתן „עייפות אבל מרוצות". למרות שלכאורה מדובר בספר נפול חשיבות מסבירים המבקרים האמריקניים שאלינור קלארק, המחברת, מצטיינת בכתיבה, בקצב נכון ובתיאור דק ורגיש של נופים ואנשים גם יחד.

מספרות „נשית" לאלימות „גברית" בספר בשם „ציד אדם". פיטר מאאס מספר בו על אדווין וילסון, סוכן חשאי שהפך לסוחר נשק ומכר לקולונל מועמר קדאפי בברוצת שנות השבעים נשק אמריקני במיליוני דולרים. על ספינות הנשק שהגיעו בחשאי אל חופי לוב נמצאו גם עשרים טון חומרי נפץ ואילו בחופים הללו עצמם ארגן וילסון מחנות אימונים לטירוריסטים. כל אותן שנים המשיך אדווין וילסון לקבל מן הסי.אי.אי. משכורת בגובה של כאלפים דולר לחודש, להתגורר בווירג'יניה בארמון בשווי של שני מיליון דולר (איש לא טרח לברר איך הסוכן השכיר כיכן לעצמו מגורי לוקסוס שכאלה) ולספק ערבי ידידות לחוגים הגבוהים. כאשר נחשף לבסוף — לא סייעו לו קשריו הטובים, וילסון הועמד לדין והיום הוא כלוא בבית סוהר אמריקני, על פי גזר הדין, למשך החמישים ושתיים השנים הבאות.

ב„ציד אדם" רומז המחבר שגם הסי.אי.אי. צריך היה לעמוד לדין במקרה הזה. היוזמה הראשונית של אספקת סחורות בסתר למדינות זרות, כדי לרכוש את אמונן או שיתוף הפעולה שלהן נבעה מן הסי.אי.אי. סוכנות הביון האמריקנית היא גם זו שמינתה את וילסון והיא גם חברת האספקה הסודית. היא העדיפה להעלים עין כשווילסון החל לשלשל חלק מן הרווחים של המכירות הללו לכיסו הפרטי.

בסיפור הזה אין איפוא גיבורים טובים וגיבורים רעים; כולם, ולא רק קדאפי, מוצגים פה כתאבי בצע, אשר למען חלומות ההתעשרות הפרטיים שלהם מוכנים למכור נשק לשטן עצמו. על רקע „ציד הישראלים" מוכרי הנשק לאירן המתרחש בימים אלה בארה"ב — מואר איפוא ספרו של מאאס באור אירוני מיוחד.

אדם דאייר, עורך דין מכובד, בצר למשפחה אריסטוקרטית מן העיר פרובידנס, לומד בוקר לא בהיר אחד שיש לו לוקמיה ובערך ששה חודשי חיים נוספים. במקביל — נפרץ ביתו ונשדד. וזו רק ההתחלה של סדרת פגעים וצרות הנופלת על הגבר המסכן. למרות שהספר נקרא „פרובידנס", כשם העיר שבה מתרחשות הטרגדיות של משפחת דאייר, ולמרות שהמחבר, ג'ופרי וולף, מתיימר לתאר שוב, כמו עשרות מחברים שקדמו לו, עלילות של שחיתות והתפוררות בעיר קטנה, סגנון הכתיבה מצליח להיות הומוריסטי, חצוף ומבדר עד כדי כך שהקוראים תופסים מיד שכל כוונת הספר היא להעביר למענם עוד יום של חופשת קיץ בכפר ולא להתעוררות ב„מלך ליר" או להבדיל אלף הבדלות, באיוב...

*

„קופים" עם הרבה אנושיות

הפתעה, הפתעה — רומן חדש של סופרת אמריקנית, אבל לא רומן פמיניסטי ולא יצירה המבקשת בביקורתיות של הנישואין והמשפחה אלא דווקא להיפך: גיבורה שכל כולה אם, ולא סתם אם אלא אם אידיאלית לשבעה ילדים.

האם יש צורך בנשים מסוג זה בימינו, „אבא־ארבה", המניקה כל אחד מצאצאיה עד גיל שנה ופורחת בהרמוניה בין החיתולים לבקבוקים? ואל תחשבו לרגע ש„קופים" של הכותבת הצעירה סוזן מיינוט הוא „רומן לבשרותו" או יצירה בנוסח „הרומן הרומנטי". המבקרים האמריקניים טוענים שסופרת בעלת הדעה הצטרפה אל שורות הספרות האמריקנית, ולמרות הכל — זו סופרת המצליחה על גם, בעמקות, ברגישות ובמבט חריף ואינטליגנטי „גבורה בסוג אחרת" — אשה הרואה באימהות תכלית וטעם חיים. לא פלא שאשה זו היא אירית וקתולית (מזכיר את אימה של בבי קנדי, שגם היא התמאיה בעשרת או אחד־עשר ילדיה), ואגב, אין זו אשה התה בשכונת עוני אלא אשת בנקאי ובעל יאכטה מהמעמד הבינוני העליון. „קופים", כינוי החיבה של שבעת הילדים, מחולק לפרקים כרונולוגיים. בכל חלק מוצגים הילדים ואמם בגיל אחר, כשהם מתקדמים מבקבוק ועד מריחואנה, מחיתולים ועד לאירוסין.

בפרק האחרון — מתה אמא רזו מאורי בתאונת דרכים וילדיה נאספים להלווייתה, יבשי עיניים ומאופקים במסורת „הוואספ" המקובלת, כשהבעות הפנים אינן מגלות מה שיש בלב.

חייבים להודות — אשה חזקה בסוג ה„אשת חיל" של דורות עברו, המגדלת שבט או חמולה משפחתית בכוח האיכויות ההאופי וביצירה הסבובה בתיהם של ספרות יפה מעולה — הרי זו תוקפה תרומה לז'אנר האבוד: ספרות נשים.

מורי ורבותי, אחי ורעי

מאת משה קרונה

תורה ועבודה ב„רודגס"

כאשר עליתי לארץ בשנת תרצ"ז נשארו תקועים בראשי ובלבי הדמעות וההתרגשויות של צער הפרידה מהורי, אחי ואחיותי ורחשי האיחולים מקרב ולב של כל אחי ורעי. על אחת כמה וכמה שהיה במסתרי הלב מדור מיוחד למחשבות והרהורים לגבי חברתי, מימי ילדותי ממש, שבעתיד היתה לרעייתי.

הגעתי לארץ והקדשתי שבועות מעטים בלבד כדי לנער אבק דרכים, לסדר עניינים ובתוכם גם את ענייני האישיים עם חברינו. אחר כך נטלתי כמובן את המזוודה הקטנה — היחידה שנטלתי עמי לדרך כדי לעשות את מה שאמרתי לחברי במועצה בקבוצת „ראשית" בדילנקה כי עשה אעשה — לצאת לזמן מה (שנה־שנתיים) לשם „שירות" באחד הקיבוצים שלנו.

היה זה טבעי ומובן מאליו שהקבוצה שאותה אבחר לחיות בה תהא קבוצת „אברהם" שבכרכור, ליד כפר פינס. כאן בקבוצה שנוסדה בעמל ובהתמסרות יתירה על ידי חברינו מ„בני עקיבא" שבגליציה המזרחית החלו להתרכז גם כמה וכמה מחברינו עולי השומר הדתי מפולין. כמדבר היה כי נשתדל שקבוצת „אברהם" תיהפך לאבן שואבת לרבים, ככל האפשר, בבין עולי השומר הדתי. אמנם, ברור היה כי לא תהא זו הקבוצה היחידה לקליטת עולינו.

בקבוצת „אברהם" היתה מרוכזת עלית חברתית ככש. רוב החברים היו בעלי השכלה ובוגרי „ישיבות"; הם היו מגובשים מבחינה חברתית שכן רובם עשו, בטרם העליה, בהכשרה הקבוצתית בקיטוב שבגליציה המזרחית. החברים היו כבר רגילים לעבודה פיסית קשה וגם עבדו קשה, לרוב בעבודה שכירה בסביבתם. הקבוצה היתה קשורה בטבורה לתנועה בפולין, ביחוד לבני עקיבא בגליציה המזרחית. אלא, צריך להדגיש כי על רקע ה„מוצא" מעולם לא נתעוררו איזה בעיות שהן. שלא כבנסיונות הקודמים שכשלו היתה „קבוצת אברהם" גוף בר קיימא. כמה טוב היה להימצא בין החבורה האלה — לשמוע לעת ערב את הניגונים הערבים של לימוד הגמרא שבקעו ויצאו מבין האהלים וכמה טוב היה להשתתף בויכוחים העירנים שהתנהלו באסיפות הכלליות! מספר החברים הכללי לא היה רב. הראש הבלתי מוכתר של החבורה היה דוב קנוהל, שאותו הכרנו היטב עוד מימי העבודה המשותפת בפולין: בני עקיבא בגליציה המזרחית הצטיינו זה שנים בעבודתם החרוצה והשיטתית. יצחק רפאל היה, לפני עלייתו לארץ, מראשי וממכונני בני עקיבא. י. רפאל יחד עם ד. קנוהל היו באים אלינו לוורשה לישיבות ולפעולות שונות. עבדנו בתיאום, והבטאון „אהלנו" היה משותף עם התנועה בגליציה המזרחית.

כשלעצמי, ביקרתי גם אני בלבוב והיתה לי אף הזכות להכיר את מנהיגיה של תנועת המזרחי ותורה ועבודה שם. חבורת מנהיגים זו היתה באמת מורכבת מאנשי סגולה מיוחדים. את הספרון הרעיוני של ד"ר שמעון פדרבוש הגליצאי בשם „שלמות היהדות" היו כמעט לומדים עד שהיה שגור על פה. זה היה חיבור פופולארי מסביר ומתנך בדרך עיון רציני את יסודותיה הרעיוניים של התנועה. בראש המזרחי ותורה ועבודה בלבוב עמדו „הצעירים", תלמידי חכמים מובהקים. אם הגעת לשם לאיזו אסיפה ומיד נתגלגלו הדברים למשא ומתן בהלכה, בעיון פילוסופי ובסוגי „לימודות" אחרים. אף צעירי חברינו מ„בני עקיבא" היו ברובם מושפעים מהמהלך הכללי הזה וממשיכים היו במסורות של החשק העז ללמוד, להעמיק חקר ועיון.

ובכן, טבעי היה הדבר שעוד בפולין החלטנו לכוון את העולים מבין חברינו לקבוצה הזו. אלא, במה שנוגע אלי אישית לא נתמלא הדבר. נתקבלתי על ידי החברים בזרועות פתוחות. התייחסו אלי יפה מאוד שהרי כמעט כולם הכירוני היטב מימים עברו. אולם דווקא זה היה הדבר שהפריע לי. נדמה היה לי שדווקא מרוב חברות וידידות ומרוב דאגה לקליטתי בעבודה ובחברה לא אוכל מלשמש מעין „נושא" קבוע לדיונים. קטנה היתה הקבוצה ולא רציתי להיות בבחינת „מוטל על שולחן הדיונים". ייתכן שראיתי צלי הרים כהרים והעניין שהטריד אותי היה „עורבא פרח". אולם מה אעשה וכך, דווקא כך, נראו בעיני הדברים והורגשו בתחושתי. לאחר ימים מעטים בלבד לשהותי בקבוצת „אברהם" החלטתי בלבי כי מוטב גם לי וגם לעניין בכללו, כי אעבור לקבוצה שבה אין מכירים אותי בכלל או שמכירים אותי בודדים בלבד. עשיתי מעשה ונפרדתי מחברי קבוצת „אברהם" וביקשתי מחברינו בקבוצת „רודגס" שליד פתח תקוה שיקבלוני כחבר אצלם. בקבוצת „רודגס" ניאותו לקבלני. שם הכירו אותי שניים־שלשה חברים בלבד. אחד מהם היה דוד אינטרוליגאטור (בית אריה), שעשה פעם אצלנו בוורשה זמן קצר מאד בשליחות התנועה, והשני היה ד"ר פנחס רוזנבליט, שהכירני מימי ועידות וקונגרסים. נכנסתי איפוא אל המדור והבלתי ידוע לי ורציתי בתחילת דרכי בארץ להיות כאחד העם ממש. אמנם, גם ב„רודגס" היו חברים אחדים ששמעו עלי קודם לכן.

ה„חממה" של „רודגס"

לא קלים היו לי חבלי הקליטה. „רודגס" נשאה עדיין את שמה הגרמני של מקום ההכשרה שלה בגרמניה. היא שכנה צפונית לפתח תקווה על שטח אדמה מצומצם למדי שהיה בו אמנם מקום לפיתוח הקלאי מסוים — אדמת שלחין. רפת ולול וכן מקום מצומצם למסגריה ולנגריה וכיוצא בזה. ברור היה מראש שהמקום הזה הוא מקום קליטה זמני בלבד לציבור די גדול של חברים עולים וכי בעוד מספר שנים תצטרך הקבוצה לעבור להתיישבות־קבע באיזה מקום מרוחק אחר בארץ.

„רודגס" כבר היתה בימים ההם „שם דבר". רוב החברים באו מגרמניה ומספרם הלך וגדל בהתאם ללחץ של גלי היציאה או הבריחה מגרמניה. דרך „רודגס" עברו המוני חברים שבאו בגלים שונים. היו הרבה נושרים שלא החזיקו מעמד. אולם כבר אז יכלה „רודגס" להתפאר בכך שהפכה למעין „אם הקבוצות" הדתיות. עוד בעת ביקורי בארץ שנתיים לפני כן (תרצ"ה) בעת טיולי בעמק יזרעאל נתקלתי בקבוצה־החלוץ שיצאה מ„רודגס" לדרך בית אלפא כדי לקבל הכשרה מיוחדת לקראת העליה לטירת צבי. זו אמנם נוסדה כמה חודשים אחר כך בעמק בית־שאן בתוך תוכו של „לוע הארי". בימים ההם כבר יצאה כמעט מן ה„חממה" של רודגס גם הקבוצה „רמת השומרון" שהתמקמה בפרדס הנה ר' היתה אף היא לקבוצה עצמאית שבערבות השנים היתה לבארות יצחק שהתיישבה ברצועת עזה לאחר מלחמת העצמאות שבה נחרבה כליל, שיקמה את עצמה באיזור שפלת לוד. זוכרני כי באחד הימים ההם באתי לבקר אצל חברינו ב„רמת השומרון" ובערב נתבקשתי לשאת דברים בגרמנית דווקא. כאשר טענתי בפני ה„תרבותנית" כי אינני שולט יפה בשפה זו והגרמנית שלי תהא גרועה — השיב לי כי גרמנית גרועה שלי תהא, במצב הקיים לעת עתה, מובנת יותר מאשר עברית טובה. ואמנם דיברתי בפני החברים בלשון הגרמנית הרצוצה שלי.

מה„חממה" של „רודגס", ועל כל פנים בהסותה וביוזמתה, יצאו כמה קבוצות־נוער של „עליית הנוער" ההתכניות להקמת „כפר הנוער הדתי" אף הן צמחו ברודגס. ואמנם היו רבים שאמרו על קבוצת רודגס כי משולה היא למעין „תחנת רכבת" רועשת והומה מנכנסים ויוצאים.

במקום הזה היה לי נוח ביותר להיקלט. לכאן לא הבאתי עמדי את ה„ייחוס" התנועתי שלי שלפעמים טוב לו שלא נברא משנברא.

חבלי קליטה

הקליטה הזו לא היתה קלה לגמרי. לא פשוט היה הדבר לצעיר שכמוני להיכנס לעולם של „יגיע כפיים" ממש. מעולם לא הייתי עובד כפיים ואף בהשקפת עולמי לא תפסה מקום מרכזי כל האידיאולוגיה הכרוכה במושג זה. כל המאמרים שקראתי בעיון רב ב„ילקוט", כבגליונות „נתיבה" ומקומות אחרים לא היו מכריעים בדעתי לגבי עניין זה. אולם סגנון הימים ההם והצרכים הממשיים של בנין החיים הלאומיים עצמם בארץ היו כרוכים באמת ומותנים מעבודה עברית וכן מעבודה עצמית ככל האפשר. אי אפשר היה אחרת ואני הרי כל בואי לארץ ולקבוצה היה קשור עם מושגי בדבר שירות. אי אפשר היה, ואף לא העליתי על דעתי אפשרות כלשהי, להשתחרר מתהליך זה. הייתי יוצא איפוא לעבודת יגיע כפיים לפי סידור העבודה. כרבים אחרים הזעתי הרבה, עמלתי קשה ויבלות די מכאיבות עלו בכפס ידי. אלא הייתי שמח בחלקי ולוא רק מחמת הידיעה הברורה שהתהליך הזה של מעבר לעבודת כפיים הוא הכרחי ואלפים רבים של צעירים עוברים אותו כמוני.

הייתי איפוא עובד בכמה ענפים חקלאיים תחת עינו הפקוחה וחברותו הטובה של חברנו אברהם (רודי) הריק, מוותיקי הקיבוץ מאז ועד היום הזה, שהיה חקלאי אמיתי וכלל לא יכול היה להעלות על דעתו איך ייתכן שלא לאהוב עבודה זו; שולחתי גם לעבודות אחרות בקבוצה. אולם המשק העצמי הזה של קבוצת רודגס בימים ההם היה מצומצם למדי וממילא נאלצתי להשתלב במה שהיה קרוי בימים ההם בשם „עבודת חוץ". היינו עבודות קבלניות או יומיות בפרדסי פתח תקווה הסביבה. וכאן, כלל וכלל לא היו הדברים פשוטים בשבילי. אירע לא פעם כי „המשגיח" מטעם בעלי הפרדסים היה מחמיר עמי ושם לבו לכך שאולי אינני „שווה" את ה־11 פיאסטרים שקיבלה הקבוצה בעד יום עבודה שלי. לא פעם הייתי שומע דברי אנחה וגניחה של ה„משגיח" כאשר ראה איך וכיצד אני חופר גומות [illegible] טופים בפרדס. נחמתי היתה בכך שאינני בודד בעניין זה, בין חברינו. אכן, צריך לומר כי אפשר היה כבר אז להבחין כי אצל חברינו מגרמניה, ביחוד יוצאי ההכשרות, היה בלבם „יחס לעבודה" יותר רציני וכשרוני.

קליטתי החברתית ב„רודגס" היתה מצויינת. חרף האזהרות שהזהירוני חברי כי אמצא קשיים בדרכי ההתאקלמות בין ה„יקים" — עלה בידי לרוות נחת. בימים ההם קראו לתהליך זה בשם: „הערכה לחבר" ויכולני לומר כי החברים בקבוצה שכלל וכלל לא הכירו אותי קודם לכן גילו יחס של הערכה. והיה הדבר הדדי. ברודגס מצאתי חברים רבים, והם בוני משפחות צעירות, שהתייחסו ברצינות למעמדם וליעדם. השפות שהיו מהלכות בקיבוץ היו גרמנית ועברית. „מנהג אשכנז" היה מקובל ומוכר בכל תחום. אולם דבר זה כלל וכלל לא הפריע לי מפני שניכר היה על כל צעד ושעל המאמץ להתערות בחיים החדשים בארץ.

צמאון ללמוד תורה ויהדות

היה ב„רודגס" צמאון רב ללמוד תורה ויהדות. צמאון זה הביאו עמהם חברינו מגרמניה. רווחה תחושה אצל רבים כי בגלל שנות הזירוב ההגישות שעברו על בני הדור הצעיר בגרמניה הם לא הספיקו לקנות לעצמם ידיעות מספיקות ביהדות. לכן רצו כמעט כל חברינו ב„רודגס" למלא את החוסר ולגשר על פני הפער בין המצוי והרצוי. צעירים וצעירות היו קובעים שעות לתורה גם לאחר העמל הקשה שעמלו בו יום יום.

ועוד דבר היה בולט וניכר: אצל הצעירים שלנו — ופעמים הרבה אף אצל ההורים שבאו עמהם וחיו בקיבוץ — היתה תכונה ברורה של מעין „חוזר בתשובה". בימים ההם שאני מדבר בהם עדיין לא השתמשו בשכיחות רבה במושג כזה כפי שמשתמשים בו בימינו. אם ברצה להגדיר בדיוק את אשר קרה הרי צריך לומר כי בקרב רבים מבין יהודי גרמניה ובקרב רבים מבני הנוער היתה נטיה ברורה של „תורה ליהדות". בין חברינו היו לא מעטים שבאו מבתים מתבוללים וליבראליים (היינו ריפורמים) שתנועת בחד"ד (ברית חלוצים דתיים) הצליחה להציל לציונות וליהדות. בבואם לארץ ולקיבוץ עברו מעין תהליך של „שידוד מערכין" שכלל בין השאר לימוד תורה אינטנסיבי. „חוזרים בתשובה" אלה לא עשו רעש בעולמנו. שיבתם ליהדות היתה בשובה ונחת.

עם כניסתי ל„רודגס" נתלשתי כמעט לחלוטין מעבודה ציבורית כלשהי. לא קל היה דבר זה ל„צעיר ורגיל" כמותי. אולם התלישות הזו היתה הכרחית וקיבלתיה באהבה. בכל זאת היו פרטים אחדים שבהם המשכתי בדרך העבר, ככל האפשר: מפעם לפעם הייתי „קופץ" לתל־אביב כדי להתעדכן בכל המתרחש מאחורי הקלעים בהפועל המזרחי בארץ ובתנועה בפולין. יעקב גריבבויץ ויוסף הירש, שהיו לי נאמנים שבנאמנים, סיפקו את כל צרכי בעניינים אלה. כמו כן הייתי שולח מפעם לפעם רשימות לפרסום בירחון „ההד" שהיה מופיע בירושלים. על זה שאמשיך מפעם לפעם בכתיבה על אף עמלי ויגיע כפי עמד הרב ר' חנוך בורנשטיין, שהיה אחר כך האדמו"ר לבית סוכאטשוב ואילו בימים ההם היה עורכו בפועל של „ההד" — בטאון חודשי שהיה מכוון ליהדות הדתית ברחבי העולם ובארץ ישראל. בטאון זה עמד על רמה גבוהה למדי. עיקר מימונו בא מהקרן הקיימת. העורך היה ר' בנימין — סופר בעל מוניטין גדול ובעל כשרון רב ואף היה מראשי הסופרים והעתונאים בארץ בכלל. „ההד" היה מעין חממה להרבה בעלי כשרונות ספרותיים ועתונאיים בתוך הציבור הדתי. היה כאן ממי ללמוד ומה ללמוד. „ההד" היה עתון משובח, הלך מחשבתם וסגנונם של ר' בנימין ור' חנוך בורנשטיין שלטו בכיפה. ר' חנוך בורנשטיין היה משדל אותי כי אמשיך ואכתוב מפעם לפעם על אף כל הקשיים. ואמנם — נענתי לו. וכי אפשר היה אחרת? הרי ר' חנוך היה למדן גדול, כתבא רבה, נעים הליכות ובעל מידות. זוכרני כי לאחר שנים — ואני באתי מארצות הברית לביקור קצר בארץ — סרתי ללשכתו של השר משה שפירא מירושלים. עם כניסתי למשרד מצאתי את ר' חנוך יושב ומשוחח עם השר. עברו שנים מאז שראיתי אותו לאחרונה והכרתי על פניו סימני זיקנה. אולם לפתע החלו עיני להימלא דמעות עד שלא יכולתי להסתיר את הדבר מעיניו של משה חיים שפירא. כאשר עזב ר' חנוך את החדר שאלני שפירא לפשרה של הלחלוחית הברורה בעיני. סיפרתי לו את האמת: דמות דיוקנו של אבא שלי זכרונו לברכה נראתה לי בדמותו של ר' חנוך. היה דמיון חיצוני מסויים ביניהם ואי אפשר היה לי להתאפק...

(המשך יבוא)

מפי עוללים

(ליום י"ב תמוז, חג הגאולה של רבי יוסף יצחק שניאורסון זצ"ל)

מאת הרב טוביה בלוי

בשיחות הקודש של כ"ק אדמו"ר שליט"א בעניין פרשת המאסר והגאולה של יב"י תמוז מודגש פעמים רבות כי עבודת הקודש שבגינה נאסר כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע את נפשו היא בעיקר בתחום חינוך הילדים. בהקשר זה מוזכר לא אחת האירוע המפורסם של פורים קטן שנת תרפ"ז כאשר כ"ק אדמו"ר נ"ע הכריז בפומבי בקול רב בביהכנ"ס הגדול במוסקבה את הפסוק „מפי עוללים ויונקים יסדת עוז". מתכוונו את התוכנה הזוכות לחנך ילדי ישראל לתורה מתוך מסירות נפש ממשית.

הן מן הצד הסגולי־רוחני והן מן הצד המעשי המפתח העיקרי להחזקת יהדות בכל מצב ובכל מקום הוא בידי הילדים. במדה שגדולה ההצלחה בחינוך ילדים לתורה — כך גדולה ההצלחה אצל המבוגרים. קיום היהדות באופן כללי מותנה בקיום התוקף תורתם והבל פיהם של תשב"ר. מן הצד הסגולי־רוחני נובע הדבר מן העובדה שהעריבות לקיום התורה היא ביד תשב"ר („בניכו ערבים בעדנו") ומן הזכות שיש בלימוד התורה בטהרה ע"י ילדי ישראל. כפי שידוע סיפור חז"ל בדבר פסוקי התינוקות אצל מרדכי הצדיק ולימוד התורה ע"י כ"ב אלף הילדים. כך גם מן הצד המעשי: „אם אין גדיים — אין תיישים". וכשיש ילדים יש מבוגרים.

אם במצב ותנאים של מצוקה, כפי שזה היה בזמן כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, ניתן להבין את הדבר, הרי העתקה „תינוקי" זו למצב ותנאים אחרים כרוכה באמונה חזקה.

הכוונה היא ללקח האקטואלי בנושא של קירוב רחוקים ועשיית נפשות לתורה וליהדות. אנשים „רציונליים" אומרים כי הדרך הבלעדית להצלחה בתחום זה היא — דרך של הסברה, שכנוע, תעמולה וכיוצא באלה. דרכי פעולה אלה אינן מתאימות כל־כך לילדים. כידוע, ומה גם שדעתם איננה יציבה הם ברשות הוריהם ונתונים להשפעתם והשפעת מוריהם וכו'. משום כך — היעד המקובל למי שרוצה להחזיר יהודים בתשובה הוא — אנשים מבוגרים בלבד.

לעומת גישה זו קיימת גישת רבותינו הקדושים נשיאי חב"ד בעקבות הדברים דלעיל, כי יש מקום, וממילא הכרח, לפעול בין ילדים. הדבר דומה, במדה מסויימת, לדרך הזיכוי הישיר במצוות מעשיות, ולו באופן חד־פעמי. גם על כך, כמו על הפעולות בין ילדים (ובמיוחד כשגם זה באופן „חד־פעמי") יצאו עוררין מצד בעלי „ההגיון": איזה „ריווח" יש מפעולה חד־פעמית או בפעולה בלי „הכרה" וכו'.

התשובה הראשונה לעוררין אלה מבוססת על האמונה בערך הסגולי והעל־טבעי שיש לכל מצוה לה סגולה. על כל מעשה טוב פוסק הרמב"ם, בעקבות דבר משנה: עשה מצוה אחת... הכריע את עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות. כן קיים הכלל של „מצוה גוררת מצוה". אמונה נכונה בדברי חז"ל מכתיבה שימת דגש על זיכוי במצוות, אפילו באופן „חד־פעמי", תוך בטחון מוחלט כי ההמשך בוא יבוא. שוב — כמו בעניין הפעלת ילדים קטנים בעניני תורה — הצד הסגולי־רוחני הוא בעל משקל רב בגישה לנושא.

אלא שלא פחות מכך תופס כאן מקום רב דווקא הצד המעשי הריאלי.

עובדה חותכת: חב"ד הצליחה לקרב, בארץ ובעולם, אלפים רבים של יהודים לתורה וליהדות. לא רק בדרכי הסברה ושכנוע (באמצעות הרצאות, ספרות הסברה בשפות שונות וכו'), כי אם — לא פחות — באופנים „על־טבעיים" אלה של פעולות זיכוי במצוות, וכן על־ידי הפעלת ילדים לאמירת דברי תורה וקיום מצוות.

בנושא של „מפי עוללים" הוכח באופן ברור ומוחץ כי התניע הפסיכולוגי הראשון בנפש של כל החוזרים בתשובה בארץ בכל דרך שהיא, נעשה כאשר היו ילדים הופעלו לימוד כלשהו של תורה וקיום כלשהו של מצוות. הטוהר והתום של נפש הילד מניעים אותו לקבל ברצינות רבה את הפעילויות הקדושות. והדבר נותן אותותיו גם כאשר הוא מתבגר ומערות החיים מטלטלות אותו אל חיי העולם הזה ופיתוייו.

לא לחנם מזעקים כלי התקשורת השמאלנים בתרעומת רבה ובשצף־קצף נגד הפעולות החב"דיות בבתי הספר. לא לחנם מרעישים החוגים החילוניים הידועים מעל במת הכנסת נגד ה„סכנות" המקווחות האורבות לחינוך החילוני מצד הפעילים החב"דיים, ומוחים על שנותנים להם „לחדור" לבתי הספר. בצדק כתב אחד מגדולי העתונאים השמאלניים, כי ראשיתה של תנועת התשובה בביקורי הילדים בכפר חב"ד ובביקורי החבדניקים בבתי הספר ובגני הילדים.

לכל האמור מצטרף גם האלמנט המיוחד של השפעת ילדים על הוריהם. כידוע, אחד מבוקי העידן המודרני הוא אובדן החשיבות של הסולם ההיררכי במשפחה. במקום שההורים ישפיעו על ילדיהם התהפך הגלגל — במיוחד בחברה החילונית — והילדים הפכו לגורם הדומיננטי בהשפעה על התא המשפחתי. כלפי כך ניתן להמליץ את המאמר המפורסם „קלקלתנו — זו תקנתנו", ולנצל מצב זה בכיוון החיובי. כן ניתן לזה, כפי הוראת והמרצת כ"ק אדמו"ר שליט"א. את קיום היעוד הנבואי של „והשיב לב אבות על בנים", כפירוש רש"י: „על ידי בנים".

חג הגאולה י"ב תמוז הוא, איפוא, מוקד רב השראה. על פי הכלל של „מעשי אבות סימן לבנים", להמרצת חירבון הפעילות עם ילדי ישראל, להפעילם בדברי תורה ובמעשים טובים.

— אכן, כאז כן עתה — מפי עוללים תבוא הישועה!

לא בחיל ולא בכח

1. נוכח המתחים הקשים בין דתיים וחילוניים להם היינו עדים בתקופה האחרונה, **ברור לנו שאחדותו של עם ישראל במדינת ישראל נמצאת היום בסכנה, דבר המאיים על קיומנו הרוחני והפיסי כאחד.** במצב זה יש לנקוט מיד בצעדים משמעותיים אשר ינתנו תשתית איתנה לחיינו המשותפים.

2. כצעד ראשון לשינוי חיובי של האקלים הנוכחי, **אנו קוראים לפתיחת דו־שיח של אמת בין הציבור הדתי והציבור החילוני בארץ, במטרה ליצור הסכמה לאומית מחודשת בנושא אופיה היהודי של המדינה.** אנו שוללים המשך הדרך של לחצים בלתי מבוקרים מן הצד הדתי, ומאידך כרסום במצב וניכור מן הצד החילוני. הדרך של שנאת אחים איננה דרך התורה. **עלינו לחתור להסכם הנובע מהידברות, התחשבות הדדית וסובלנות.**

3. **כהקדמה לפתיחת התהליך אנו קוראים להפסקה מיידית של כל היוזמות החד־צדדיות לחקיקה דתית.** אמנם אנו תומכים בחקיקה בנושאים דתיים אשר גם חברי כנסת חילוניים מוכנים לתמוך בה **מסיבות עניניות.** אולם אנו קוראים לדחיית כל חקיקה דתית חדשה המבוססת על תמיכה של חברי כנסת חילוניים, שעמדתם בנושא נובעת מהסכמים פוליטיים.

4. **אנו פונים למנהיגים של המחנות השונים שבעם להימנע בתקופה זו מכל נסיונות כרסום בסטאטוס־קוו שהיה מקובל עד כה.** אנו משוכנעים שרוב הציבור הדתי מוכן לעמוד מול הלחצים של קיצונים שבשוליים. אנו קוראים לרוב המתון בציבור החילוני ובציבור החרדי לעמוד נגד גורמים קיצוניים שינסו לנצל יוזמה זו כדי לחבל בסטאטוס־קוו ולטרפד את תהליך ההידברות.

5. במשטר דמוקרטי שמורה הזכות של כל קבוצה להיאבק על עקרונותיה. **גם אנו נמשיך לפעול לקידום עקרונותיה המוסריים והחברתיים של תורתנו ולשמירת הצביון היהודי של המדינה, אך רואים אנו את החינוך בדרך המועדפת והחיונית לקידום מטרותינו.**
אנו שוללים לחלוטין את הנוהג הקיים של היגררות ויציאה בלתי מבוקרת למאבקים ציבוריים על כל נושא דתי העולה לסדר היום, בלי להבחין בין טפל ועיקר ובלי לבחון את השלכות המאבק בפרספקטיבה תורנית ולאומית רחבה.

על מנהיגי הציבור הדתי לקבוע סדרי עדיפויות ברורים ולהגדיר את הזירות המחייבות מאבק ואת הזירות שבהן נדרש איפוק. ואם נחליט לקיים מאבק כלשהוא, דורשים אנו שמירה קפדנית על מספר כללים עקרוניים. **אנו דוחים אלימות, גידופים והסתה מכל סוג. אנו גם מוקיעים מאבקים והפגנות הנעשים תחת האיצטלה של הגנה על עקרונות התורה או המוסר, שמאחוריהם מסתתרים יעדים אחרים.**

6. אנו קוראים לאנשי צבור דתיים למקד את יוזמותיהם החקיקתיות בתחומי החברה והכלכלה. **תפיסות יסוד של צדק, אחריות, יושר, הגינות ויחס לנזקקים בחברה — כל אלו עמודי תווך בתורה — ואותן נחתור להביא לידי ביטוי בחוק הישראלי ובחיים הישראליים.** בדרך זו נוכל להאיר את תורתנו באורה הנכון ולהעניק לתורה ולהלכה היהודית מקום משמעותי יותר בבנית זהותה היהודית של מדינת ישראל.

פרופ' מיכאל אלבק
נשיא אוניברסיטת בר־אילן

הרב יעקב אריאל
ראש ישיבת ההסדר ימית

הרב יואל בן־נון
עפרה

הרב חיים ברבנדר
ראש ישיבת המבתר ירושלים

פרופ' אליעזר גולדשמידט
הפקולטה לחקלאות רחובות
האוניברסיטה העברית

ד"ר דניאל טרופר
יו"ר תנועת „גשר"

הרב יצחק כהן
ראש המדרשה לבנות
אוניברסיטת בר־אילן

הרב אורי כהן
ראש כולל מרי"ץ

הרב יהודה עמיטל
ראש ישיבת ההסדר
גוש עציון

הרב רצון ערוסי
מרצה למשפט עברי
אוניברסיטת תל־אביב

הרב מנחם פורמן
בית כנסת החדש, נתניה

הרב מנחם פרומן
רב הישוב תקוע
ר"מ ישיבת מקור חיים

חנן פורת
כפר עציון

הרב יהושע צוקרמן
ר"מ בירושלים

הרב פרופ' נחום רבינוביץ
ראש ישיבת ברכת משה
מעלה אדומים

פרופ' שלום רוזנברג
ראש החוג למחשבת ישראל
האוניברסיטה העברית

ד"ר מיכאל רוזנק
בית הספר לחינוך
האוניברסיטה העברית

הרב שלמה ריסקין
רב אפרת
ראש מוסדות „אור תורה"

הרב מאיר שלזינגר
ראש ישיבת ההסדר שעלבים

פרופ' דניאל שפרבר
דיקן הפקולטה למדעי היהדות
אוניברסיטת בר־אילן

HAGUT הגות

הגות ותגובה לבעיות השעה
רח' חבצלת 9
ירושלים
טל. 02-241015

Contemporary Responses to Topical Issues
9 Havatzelet Street
Jerusalem, Israel
Tel. 02-241015

המעוניינים במסמך המלא על פיו הוכן התקציר דלעיל, יכתבו אל משרדנו ונשמח לשלוח העתק.

הצופה לילדים

ב"ה, יום ו', י"א בתמוז תשמ"ו
(18.7.1986)

גליון מס' 240

בעריכת עפרה ורד

שלום, ילדים

בימי ה„חופש הגדול" חולפים על פנינו בכבישים, אוטובוסים המסי־עים ילדים לקייטנות המתקיימות במקומות שונים ברחבי הארץ.

סקרנותי הובילה אותי לבקר ב־אחת מהקייטנות שהתמקמה בחור־שה. גזרי־נייר בשלל צבעים התנופפו על חבלים שנמתחו בין העצים, יל־דים בודדים שיחקו בשטח הפתוח וקבוצות ישבו ופעלו בצל האילנות. המראה היה מלבב. הרגשת של חו־פש אפפה אף אותי. אך מהתבוננות קרובה יותר בילדים, הבחנתי שזו קייטנה מעורבת של ילדים יהודים וערבים. השמחה שחשתי, קודם לכן, הפכה להרגשת עצב ותחושת עלבון. אוי לאותה בושה. לאן הגענו?! לחשו שפתותי חרש.

הידידות והרעות הזאת בין ילדי־נו וילדי הערבים הרתיעו אותי, כל אימת ששמעתי על פגישות חברתיות אלה שהתקיימו במשך השנה האח־רונה.

אנו, שומרי המצוות, לא יכולים להשלים עם תופעה זו. מצב זה יכול לגרום בעתיד, חס וחלילה להתבו־ללות (נשואי־תערובת) בין יהודים וערבים. כפי שקורה, לצערנו, בקרב חלק מהיהודים החיים בגולה.

אמנם, חייבים אנו להתפלל ל־אלקים, שלא תהיינה מלחמות בי־נינו ובין הערבים שבארצנו ובארצות השכנות. עלינו לעשות כל מאמץ כדי שהשלום ישרור בארצנו, בה חיים זה לצד זה בני שני העמים. יש לפתח קשרי מסחר איתם, יש לנהוג בסוב־לנות ובכבוד הדדי, אך בילויים משו־תפים, כגון: קייטנות ופגישות חב־רתיות, לא ולא!

עלינו לשמור על ייחודנו הדתי והלאומי ועל קדושת עמנו, שלא ניטמע חלילה בגויים.

במקום להשקיע משאבים כה רבים ביחסי ידידות בין יהודים — וערבים, עלינו להשתדל ולפעול לאי־חוד המחנות שבעמנו, להשכין שלום, אחווה ורעות בינינו לבין עצמנו, דתיים וחילוניים, וזאת נע־שה באמצעות פגישות ושיחות, כי עם אחד אנו. נשמור על אחדותנו ויחודנו ויהי רצון שתקויים בנו הברכה, ששם ה' בפי בלעם, כנאמר בפרשתנו: „הן עם לבדד ישכון ובג־גויים לא יתחשב".

שבת שלום
שלכם,
עפרה

פרשת השבוע

בלק

ובלק בן צפור מלך למואב בעת ההוא.. (קריא ההיא) (כ"ב, ד').

על שום מה זכה בלק, מלך מואב, שביקש להרע לישראל, שתיקרא פרשה בתורה על שמו?

מסבירים זאת חכמי־ישראל על פי הנאמר במסכת נזיר: „בשכר ארבעים ושניים קרבנות שהקריב בלק הרשע, ככתוב בפרשתנו (כ"ב, מ'), זכה ויצאה ממנו רות המואביה; ואמר ר' יוסי בן חנינא: רות בת בנו של עגלון מלך מואב היתה, וממנה יצאו גדולי המלכים בישראל: דויד ושלמה — וזכות צאצאים אלה עמדה לבלק ונקראה אחת מחמישים וארבע פרשיות שבתורה, על שמו.

● * ●

מה טובו אוהליך יעקב משכנותיך ישראל.. (כ"ד, ה')

„מה טובו אוהליך יעקב" — טוב הוא הדבר, שתהיו בונים אוהלים ליעקב, בתי־כנסת ובתי־מדרש, אבל — „משכנותיך ישראל", בתנאי שיהיו בני ישראל, מצויים בהם ושוכנים בתוכם. לא בתי־כנסת לשם נוי, שכל ימות השבוע הם עומדים שוממים ובקושי מתקבץ בהם מניין יהודים.

(תולדות יעקב יוסף)

דבר בשם אומרו

אין לך כל עשב ועשב מלמטה, שאין ממונה עליו מלמעלה ושומר אותו ומכה אותו ואומר לו: גדל! (בראשית רבה, פרק י')

רעיונות מחורזים לפרשת "בלק"

מאת נ. ד. סרבר

בלעם בן־בעור נביא או קוסם?
דמות מאוד מפוקפקת!
מי יודע מה הוא זומם?
אך שנאת ישראל אצלו —
די מספקת!

את פיו של הקוסם בלעם
ה' כמו ברסן בלם.
ובטרם ידע כיצד ואיך
במקום מקלל הוא נמצא מברך.

כי ברוך העם ולא ארור
זרע קודש מחצבתו
יתרוננו על עמים ברור
לקיום התורה — בחירתו!

דנה בברכה

מאת
רחל שילוני

בואו וּרְאוּ
אֶת דָּנָה בַּבְּרֵכָה:
אֵינָהּ כְּבָר בּוֹכָה
אֵינָהּ עוֹד צוֹעֶקֶת,
לַבְּרֵכָה קוֹפֶצֶת
עוֹלָה וְשׁוֹחָה
וְאֶל וְעַד —
קְצֵה הַבְּרֵכָה.

וּצְחוֹק מְשׁוּבָה
וְרַבָּה הַשִּׂמְחָה
וְהַפַּחַד שֶׁהָיָה
בַּמַּיִם טָבַע.

כָּךְ! בְּחִיּוּךְ מְעַט
וְאַף צְעָקָה אַחַת.
עַל הַגַּב שׂוֹחָה
מַיִם בְּגַלִּים מַתִּיזָה

אִמָּא מְחַיֶּכֶת
רֹאשׁ מְנִיעָה:
„דָּנָה שֶׁלִּי
דָּנָה שֶׁלִּי
שׂוֹחָה".

בצהרי יום

מאת מירה הראל

הִנֵּה רוֹבֵץ הַיָּם לוֹ
כְּיֶלֶד מִתְרַפֵּק
וְחוֹל זָהֹב אוֹתוֹ עוֹטֵ־
כְּאִלּוּ מִצְטַחֵק
כַּחֲלוּצָה נַעֲלֵינוּ
בַּחוֹל כָּאן נִשְׂחַק.
וְכַאֲשֶׁר נִיעַף
נִשְׂחֶה הָרְחֵק הָרְחֵק...

עֵת שֶׁמֶשׁ צָהֳרַיִם
מַכָּה בְּעֹז עוֹלָם
וְהַזֵּעָה נִגֶּרֶת
מֵעַל כָּל מֵצַח רָם,
גְּבוֹהִים הֵם הַשָּׁמַיִם
וַעֲנָנָה אֵין בָּם —
הוֹי, בּוֹאִי נָא חֲבֵרָיָא
נֵרֵד לִרְחֹץ בַּיָּם.

בעל הכיפה

מאת חיים ריקלין

אברהם הפסיק את דבריו, ונעץ את מבטו בנקודת מסויימת מעברו השני של הרחוב. הסתכלנו גם אנו לאותו כיוון, ולא ראינו דבר ה־ראוי לתשומת לב.

— על מה אתה מסתכל? שא־לתי בתימהון.

— ששש... אל תצעק, דבר בשקט הוא עלול לשמוע.

— לא צעקתי, לחשתי נעלב, מה קרה לך, מה אתה מעמיד פנים של אדם חשוב, מי עלול לש־מוע?

— הוא! בדברו הגביה מעט את סנטרו, וכיוון אותו לעבר צעיר לא מוכר, שעמד על המדרכה מ־מול, לבוש חולצת טריקו ומכנסי ג'ינס, ונעול נעלי ספורט נאות.

— מה אתה מוצא בו? התפ־לאתי.

— הוא זר בשכונה שלנו, אינו מוכר, אמר אפרים בהיסוס.

— אז מה! אסור לזרים לב־קר אצלינו? שאלתי.

— הסתכלו על הכיפה שלו, לחש אברהם.

— כיפה רגילה, אין בה שום דבר יוצא דופן, הערתי.

— אריאל, אריאל, פנה אלי אברהם בתוכחה, מי שעיניו בראשו, יכול להבחין בין אדם החובש כיפה בקביעות, לבין אדם שאינו נוהג לחבוש כיפה, ורק הפעם הח־ליט משום מה לכסות את ראשו.

בלבי כעסתי על אברהם, הוא פונה אלי כמו שאיש מבוגר פונה אל ילד קטן, אבל לא יכולתי ל־הכחיש כי הצדק איתו.

— נכון, עניתי, הכיפה אינה מונחת היטב על רעמת שערותיו ה־מתולתלות.

— והיא מחוזקת בסיכות־ראש רבות, הרהר אפרים בלחש.

— זהו! צהל אברהם בסיפוק, ומלבד זאת הכיפה חדשה לגמרי, אחד זר מעמיד פנים שהוא דתי. מדוע? אל תנעצו בו עיניים, נמשיך לשוחח בשקט כאילו לא הבחנו בו, ונראה מה יעשה.

שיחה זו התנהלה בתחילתה של החופשה הגדולה. קודם לכן הת־יישבנו על הגדר של חצרנו. כל אחד מאתנו התאונן באוזני חבריו, שאין מה לעשות בזמן החופשה, ואז הפנה אברהם את תשומת לבנו אל בעל הכיפה.

— בדירה ממול יושבים בני משפחת גלעדי „שבעה", הבן של־הם, בגיל צבא, שחה בים בחוף אסור לרחצה, נלכד במערבולת ו־טבע. אולי הבחור הזה חבר של הנפטר ובא לנחם את הוריו, הבע־תי את דעתי.

אברהם הסתכל על מודעות ה־אבל, שהדביקו בפתח חדר המד־רגות ונבוך, אבל מיד התאושש ו־אמר: אם בא לנחם, מדוע הוא מחכה בחוץ?

— אולי הוא מחכה לחברים שלו, לא נעים לו להיכנס לבד, בא אפרים לעזרתי.

— בשעת בוקר כה מוקדמת לא באים לנחם, פסק אברהם.

— יכול להיות שהוא עצמו אבל, הוא בא מבית הכנסת שם אמר „קדיש" על קרוב שלו, ניסיתי למצוא אפשרות אחרת.

— אם כך היכן התפילין שלו? הקשה אברהם.

נסתכלנו טעונותו.

ביניהם סקר הבחור את ה־רחוב, העיף מבט גם לעברנו, כנר־אה שהיטב כאילו אין אנו מרגישים בנוכחותו. הוא ניגש אל הגדר שבקרבתו עמד, והוציא מ־בין השיחים תרמיל צד, שוב הש־קיף לכל העברים כדי לוודא שאין עוקבים אחריו.

(המשך בשבוע הבא)

עשה זאת בעצמך

חתול מספוג

האם ידעתם, ילדים, שניתן להשתמש בספוג הרחצה גם לקישוט?

הספוג הוא חומר רך, גמיש וניתן לעצב ממנו צורות ודמויות שונות. בואו, נכין חתול מספוג.

ראשית, ניקח ספוג רחצה שצורתו מלבנית שפינותיו ישרות, חדות ולא מעוגלות.

נסמן בעיפרון את אמצע אורך הספוג משני צדדיו. במקום הסי־מון נלפף ונקיף סביב בחוט חזק (רצוי להשתמש בחוט המיועד ל־סריגת כיפות), נמשוך את הקצוות כמה פעמים, נחזק בכל הכוח ונקשור היטב.

עתה, נקשור סביב ה„צוואר" שנוצר, סרט צבעוני לקישוט.

כדי ליצור את „אוזני" החתול, נלפף סביב בחוט חזק את שתי ה־פינות העליונות של „ראש" הספוג, נחזק, נקשור ונחזק היטב.

כ„עיניים" נתפור שני כפתורים. במקום כפתורים אפשר לגזור שני עיגולים מבריסטול ירוק, ושני עי־גולים קטנים יותר מבריסטול שחור, נדביק בדבק פלסטי בכל עיגול ירוק, עיגול שחור קטן ונד־ביק את העיניים בשני צידי הראש. כ„אף" נדביק משולש קטן מבריס־טול אדום. את ה„פה" נצייר ב־לורד שחור מתחת ל„אף" בחצי עיגול כלפי מעלה.

את ה„שפם" נעשה באמצעות שלושה חוטי ניילון בצבע שחור, כל חוט נגזור באורך 7 ס"מ, ונע־ביר בעזרת מחט ארוכה מתחת ל„אף".

לבסוף, נכין את ה„זנב": נלפף חוט ברזל בחוטי צמר או ברצועות בד. את קצה הברזל נשאיר ללא ליפוף ונתקע אותו מאחור באמצע החלק התחתון. את ה„זנב" נכופף כרצוננו לכל כיוון, והרי החתול לפנינו. מיאוו...

בהצלחה!
עפרה

חידון יישוב ופרח

רשמו בכל אחד מעלה הכוורת שם של יישוב בארץ, ששמו או חלק משמו כשם פרח.

בין הפותרים
יוגרל פרס

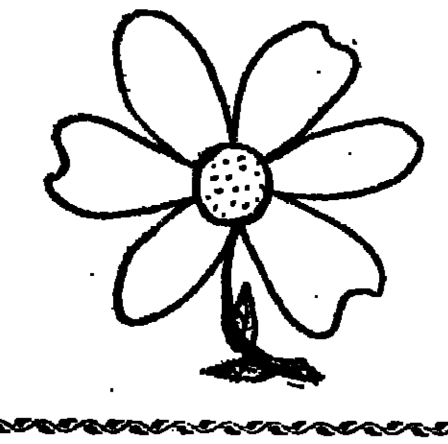

את הפתרונות יש לשלוח ל„הצופה לילדים", רחוב המסגר 66, תל-אביב

יוצרים צעירים

החופש הגדול

מאת ציפי גולביאל
בת 10, ירושלים

החופש הגדול מגיע
וכולנו לכבודו נריע.
נצפה נרגשים
לקייטנות ולמשחקים,
למחנות ולטיולים
שבו נערכים.

חופש תופש, מה נחמד!
אך חבל שהוא רק חודשיים
ולא שנה, או שנתיים.

*

רוצה להיות טובה...

מאת צופיה פרידגוט
נחלים

החלטתי היום סתם בלי סיבה
שאני אהיה ילדה טובה.
עם כל הלב ומכל אהבה.
עזרתי לאמא, רחצתי כלים,
שמרתי בצהריים על שני הקטנים,
אבל מה זה קרה?
פתאום בא-לי חוצר חרע
ואמא אמרה:
„רותי, השגיחי, הקטנים
אני עייפה"
„אוף! אין לי כוח
דנה תשכבי"
אמא כלום לא אמרה.
אבל ידעתי שזה היה מעשה רע.
אבל מה אעשה
שלהיות טובה זה מאוד קשה.

*

תזכורת

ילדים יקרים, אנא, שלחו אלינו מפרי-עטכם: שירים, סיפורים ו־ציורים. החומר ייבדק ומה שיי־מצא מתאים — יפורסם בעיתו־ננו.

בין השולחים יוגרלו פרסים.

בתודה
עפרה

בחוג המשפחה

בעריכת
נעמי גולן

מחקר

„מיהו יהודי" – על פי הסטודנט הישראלי

זהותו העצמית של הסטודנט הישראלי הטיפוסי נשענת רק על בסיס מדיני וטריטוריאלי

1250 סטודנטים וסטודנטיות ש־למדו בשנת הלימודים תשי"ם לק־ראת התואר הראשון באוניברסיטה ישראלית, מידגם מייצג אקראי של הסטודנטים היהודיים בישראל נת־בקשו ע"י החוקרים מרדכי בר־לב ופרי קדם למלא שאלונים. מטרת השאלונים היתה לאבחן את מידת ההזדהות והזהות היהודית והציר־נית של הסטודנט הישראלי. ההנ־חה של החוקרים היתה שהסטודנ־טים חשופים יותר מכל קבוצה את־רת באוכלוסיה למסרים אידיאולו־גיים סותרים ומתוך סקרנות לגבי מורכיבי יהודתה של מדינת ישראל בעתיד, רצו לבדוק איך נתפס המושג „יהדות" בקירבם.

תוצאות הבדיקה התפרסמו בקו־בץ „היבטים בחינוך" שהוציאה לא מכבר אוניברסיטת בר־אילן לזכרו של פרופ' אליעזר שטרן ז"ל, והנה הם מונחים לפנינו.

עוינות לעולם הישיבות

„אדם מזדהה עם הרבה קבוצות כגון משפחה, גיל וכדומה. לפניך קבוצות השתייכות שונות. הגדר את הזדהותך כלפי כל קבוצה — כך פנו החוקרים, בכתב אל הסטודנטים שהשתתפו במישאל. מן התשובות התגלה שקיימת הזדהות גבוהה עם „אזרחי ישראל" ועם „העם היהודי" אבל ההזדהות עם „יהודים בחו"ל" הרבה יותר נמוכה. ועכשיו, שימו לב — ממוצע ההזדהות עם הקבו־צות הדתיות בעם — נמוך מאוד. הסטודנטים לא גילו הזדהות עם עולם הישיבות ולא עם חוזרים ב־תשובה. יותר מזה: 50% ענו שיש להם עוינות כלפי „חוזרים בתשו־בה" ו־17% עוינים את עולם הישי־בות. אשר להגדרתם העצמית: 62% הגדירו עצמם כחילונים או כאנטי דתיים, 25% כמסורתיים ו־13% כדתיים.

הצטיינות בלימודים — לא תכונה יהודית

כדי לדעת מה הם היסודות הבו־נים את ההגדרה הסובייקטיבית של הזהות היהודית שאלו החוקרים: „כאשר אתה מגדיר את יהדותך, מה הערך שאתה מייחס ל... ישראל, מסורת, שורשים, דאגה ליהודים, אנטישמיות, ערכים יהודיים". מן התשובות נתגלה שבעיני הסטודנ־טים השרות בצה"ל והשפה העברית תורמים הרבה מאוד לזהותם כיהו־דים. אגב, 79% מהסטודנטים שלנו לא ראו שייכות בין הצטיינות בלי־מודים לבין הגדרתם היהודית כאשר מאידך סוציולוגים בגולה ראו בערך הזה חלק מאוד רלוונטי למורשת היהודית ותולדה מודרנית של „תו־רה לשמה"!

אדישות לחגיגות יום העצמאות

בשאלה אחרת, תהו על קנקנה של תפיסת הציונות בקרב הסטודנטים וביקשו שיגדירו את מידת הזדהותם עם החיים בישראל, שירות בצה"ל, ההתיישבות, חגיגת העצמאות, קנ־יית כחול־לבן, תשלום מיסים, קיום קשר עם יהדות התפוצות ועוד.

התברר שגם בשאלת הציונות הגו־רם התורם ביותר לזהות הוא המושג „ישראלי" כלומר — **הביטוי הלאומי הוא עיקר התרומה לזהות הציונות כשם שהוא עיקר התרומה לזהות היהודית.**

אבל לחגוג ביום העצמאות, לא נתפס כמשהו חשוב. אפילו „ערכי ציונות" לא נתפסו כתורמים לזהות הציונות כשם ש„ערכים יהודיים" לא נתפסו כמשפיעים על הזהות היהודית. מה שמעניין במיוחד הוא שערכים חלוצים קולקטיביים קלא־סיים כמו „עבודת כפיים" ו„צניעות" שהיו בשעתו בסיס לרוב התנועות הציוניות לא נחשבים ע"י הסטודנ־טים כתורמים למהותם הציונית אלא באחוזים נמוכים.

מי הוא ישראלי?

האם מותר להכליל את המימצ־אים הללו על כל אוכלוסיית המדי־נה? קשה לדעת. בר־לב ופרי מספ־רים רק שמחקר דומה שנעשה בקרב 221 סטודנטים באוניברסיטת ת"א לפני מלחמת 6 הימים — הניב תוצאות דומות מאוד. ושמחקרים שערכו לוי וגוטמן בקרב מבוגרים בישראל ויחסם למונחים כמו הקי־מת המדינה, מסורת, דת וכדו' — הובילו אף הם לתוצאות די דומות.

בר־לב ופרי מסכמים איפוא: ב־שאלה „מי אני" או „מיהו ישראלי" המרכיב המדיני־טריטוריאלי עומד בראש הסולם, אחריו מופיע המרכיב האתני ואילו המרכיב הדתי מתחלק לשניים: המסורת זוכה למעמד גבוה למדי ואילו יסודות „דתיים" (ישי־בה, מצווה, יהדות) — בתחתית הסולם.

שאלה למחשבה

האם הישענותם של הסטודנטים בעיקר על המרכיב האחד (מדיני טריטוריאלי) תוך גימודם של שני האחרים (אתני ודתי) מוביל בהכרח לאבדן הזדהותם וזהותם כיהודים? שאלה רטורית זו משאירים בר־לב ופרי פתוחה כאתגר בעל משמעות קיומית למעצבי סולם הערכים וה־מדיניות החינוכית במדינת ישראל.

קוסמטיקה מעולם אחר

בהתעמלות פנים אמריקאית, את מנע־נעה במרץ את העיניים, הגבות השפתיים, הלחיים והסנטר בתנועות הרגילות שאת עושה במשך היום אבל באנרגיה כפולה ומכופלת. בהתעמלות הפנים הצרפתית — עליך להחזיק בעפעפיים כשהן סגורות (בעזרת אצבעות הידיים) ולנסות ולפתוח אותן בכוח, כלומר, להניע את העין נגד הכיוון. כך גם למשוך את עור המצח כלפי מטה (בשעה שהכיוון הטבעי הוא כלפי מעלה) ואת שרירי הלחיים למתוח כלפי הפה בעוד האדם בדרך כלל מותח אותם בחיוך לעבר האוזניים.

זה נשמע מסובך? לא פלא. התעמלות הפנים תורה היא ולימוד היא צריכה.

מי שמעוניינת ללמוד בקורס בן שלוש פגישות, תשע שעות בסך הכל, איך מעמ־לים פנים נוסח אמריקה ונוסח צרפת — יכולה לעשות זאת במכון חדש בשם „אלי־ד" שנפתח בצפון תל־אביב.

מה עושה התעמלות פנים למראה את שואלת

התשובה פשוטה. כמו בהתעמלות הגוף המסייעת לשרירים להשאר גמישים וצעי־רים כך התעמלות הפנים מספיחה את שרירי הלחיים המצח והשרירים הטפחים גורמים לעור להיות חלק יותר ולקמטים פחות עמוקים. התוצאה — נראה צעיר בכל גיל.

למי שלא אוהבת התעמלות — מציעה אלישבע את כל השירותים המקובלים ב־מכוני יופי אחרים אבל עם תוספות יחוד־יות.

היא, למשל, לא משתמשת במגבות בד אלא גם במגבות נייר על בסיס חד פעמי, וכך שומרת על נקיון מקסימאלי.

די לגלות שהמכון שלה צבוע כולו בלבן צחור ובוהק, בלי שום ורודים מתק־תקים או ירוקים מרגיעים כדי להבין שב־מקום הזה הנקיון הוא כלל בל יעבור. עוד מיוחד אצלה — השימוש בחומרים טבעיים שלא כל קוסמטיקאית טורחת להשתמש בהם. אלישבע מנוחה, במקום של כבוד, בין כל הקרמים המבחנות שלה מכשיר ביתי מוכר לכולנו: המג־מיקס. ברגע הנכון — היא מכניסה צבעים טריים, סוחטת מיץ ומחדירה את המיץ הזה אל תוך עור הפנים בעזרת מכשיר גלווני מיוחד. בעונה אחרת היא עושה כך עם מיץ תפוזים וכשצריך היא משתמשת ברסק מלפפונים. כל זה בצד תכשירים קוסמטיים מעולים ביותר.

צריך להכיר את אלישבע מהימים בהם היתה מנהלת מחלקת ההדרכה של הלנה רובינשטיין במשך חמש עשרה שנה או משלוש השנים בהם שימשה כמנכ"ל חב־רת מוסטלה, כדי לא לתמוה על הפרפקציונ־יות ה„ייקית" שלה הן בענייני נקיון והן בענ־ייני טיפול קוסמטי. עד היום היא בי"ביכה לייצג, על רקע נסיונה העשיר בתחום הזה לחברות קוסמטיקה הישראליות בשא־לות של פיתוח צבעים וחומרים. מה שלא מפריע לה להפעיל ידיים מיומנות ועדינות במסגי פנים או במריחת מסיכה קוגוס־ציונאלית ואף לגבות מחירים „נורמליים": בין 30 ל־45 שקל לטיפול פנים ו־150 שקל לקורס התעמלות הפנים הכולל גם טיפול קוסמטי מלא.

אינני מבטיחה להתעבלות ולמטופלות אצלה, להגיע לפנים צעירות ויפות כמו אלו של אלישבע עצמה, שהיא אם לבן נשוי, בת סטודנטית ועוד שני זאטוטים (גילאי תשע ושש) אבל כשמסתכלים על הקוסמטיקאית הזו מתחשק כיד לרוץ ול־התעמל, לנקות פנים ולכרוה לחות, שכן היא הפרסומת המהלכת המוצלחת ביותר למכון שלה.

(בתצלום: אלישבע מרוכזת בעבודה).

היופי בא מבפנים אומרת אלישבע, צריך לאכול נכון, לשתות את כמות הנוזלים הנדרשת, לאמן את הפנים ולפנק אותם. אין קיצורי דרך ומיד היא מפליגה אל הרצבודה שלה לריקוח וזאי עוד איזה מיץ טרי להזנת פניה.

מה חדש?

ילדים לקויי שמיעה

36 ילדים לקויי שמיעה שסיימו את הכש־רתם במית"א ת"א, חגגו מסיבת סיום לקראת עלייתם לכיתה א'.

הילדים לקויי השמיעה שקיבלו הכשרה בדי־בור במית"א, רקדו שרו ודיקלמו לשימחת הוריהם וצוות העובדים שטיפל בהם מרגע הולדם.

במית"א עשו הילדים את צעדיהם הראשו־נים לקראת שילובם בחברה השומעת.

מט"ח ברמת אביב ושלוחה חינוכית של המרכז שנוסד על ידי קרן רוטשילד (נפתחה בכרמיאל).

ספוג בצורת ביצה

אם ילדיך לא אוהבים רוחצה באמבטיה אולי

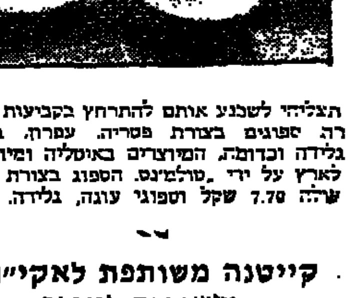

תצליחי לשכנע אותם להתרחץ בקביעות בעז־רת ספוגים בצורת פטריה, עפרה, ביצה, גלידה וכדומה, המיוצרים באיטליה ומיובאים לארץ על ידי „טולמינס. הספוג בצורת ביצה שהה 7.70 שקל וספוגי עוגה, גלידה.

ריקמת יד למפית חלה

חברת „אפוד רקמת־יד" מנהריה החלה להציע לאחרונה סדרה חדשה של מוצרי הדאיקה רקומים כולם ביד, לפי דוגמאות מקוריות של מעצבת החברה יעל שילה: כס לגבר שכולל תיק טלית ותיק לתפילין עשוי מבד קטיפה (במחיר 90 שקל כולל מע"מ) ומפת שבת במחיר 70 שקל.

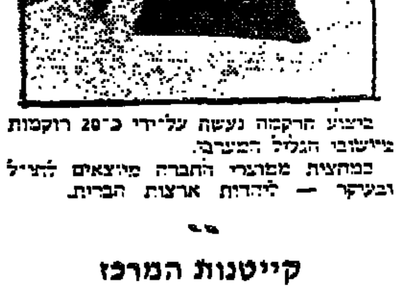

ביצוע הרקמה נעשה על־ידי כ־20 רוקמות מיישובי הגליל המערבי.

כמחצית ממוצרי החברה מיוצאים לחו"ל ובעיקר — ליהדות ארצות הברית.

והלאה, אבל קשה שלא להודות שמדובר בנכס מקורי ורב ערך. הרעיון של החופה המשפחתית שייך לשתי נשים, יעל שילה ועדינה גת, שיחדיו הם מחזיקות בחברה לריקמת יד בנהריה בשם אפוד.

רוקמות החופות הן מושבניקיות מן הגליל המערבי, והשוק הנלהב ביותר הרוחש אותן הוא השוק היהודי האמריקני.

על החופה רוקמים את שם המשפחה ושנת הנישואין של הזוג הראשון, ואח"כ אפשר להשאיר אותה בצוואה לזוגות של הדורות הבאים.

קייטנה משותפת לאקי"ם ולשירות למפגר

600 חניכים מפגרים יבלו הקיץ בקייטנה הארצית המתקיימת באכסניית הנוער בעיר הכרמל. החניכים מכל רחבי הארץ יבלו במח־זורים בני שבוע שבמרכזם יעמדו רחצה בים, פעילויות חברתיות מגוונות, ערבי דיסקו ועוד.

הלק מהניהול היומיומי של פעילויות הקיי־טנה מתבצע על־ידי החניכים ובתום הקייטנה יחוו הנופשים את דעתם עליה.

כ־400 ילדים בגיל הרך יהנו גם הם מקיי־טנות מקומיות שתתבצענה בכל רחבי הארץ.

חופה אישית משפחתית

למה שלא תהיה לך בארון חופת קידושין רקומה ביד אותה תוכלי להוריש מדור לדור, קודם לבנות ואח"כ לנכדות ואולי גם לנינות. למה לא? נכון שחופה משפח־תית הוא עסק יקר, ועולה מאלף דולר

קייטנות המרכז לטכנולוגיה חינוכית

קייטנות להכרת המחשב בצד פעילויות הקיץ המקובלות נערכות השנה בפעם הרא־שונה בחודשים יולי־אוגוסט באופקים, דימונה, מדהבים, מבועים, נתיבות וקריית גת ע"י מט"ח. המרכז לטכנולוגיה חינוכית בתמיכת „יד הנדיב".

קורס קיץ להכרת המחשב נערך גם בבנין

מה נצפה מה צפוי

ברדיו

✶ „קבלת שבת" — פרשת „בלקי" — בעריכת משה חן (א') שישי, 15.00 — פרשן השבוע: רבי יצחק מאיר אלתר מגור, מחבר הספר „חידושי הרי"מ" ה' אורחים: (א) הרב בן ציון מרצפי יתי' יחס לארבעה נושאים: „פי האתון", „שבעה מזבחות", „עם לבדד ישכון", „בלעם", (ב) ידיד „אמונה" העולמית, עבריה לרין, חדב סילבצקי, מנהל מכ־ללת „אמונה" בירושלים יתייחס לנו־שא מתוך הפרשה (מה טובו אוהליך יעקב) — ערב טקס הפתיחה של הא־גף החדש למכללת „אמונה".

✶ „מלווה מלכה" (ב) מוצ"ש, 22.10 — „הצבי ישראל" — ערכים במבחן מל־חמה — על מוסר ומלחמה בעקבות מל־חמת שלום הגליל — שיח עם בני ישי־בות עם הוצאת ספר הגהה לזכרו של אברהם מוהר ז"ל.

✶ „מחשבת ישראל" — סדרת שי־חות מפי פרופ' איתמר גרינולד (א') ראשון, 19.05.

✶ „עם יכראלי" — מיסף לעניינים יהודיים בעולם (ב') ראשון, 19.35.

✶ „שהם לבן דודי" — פיוט ו־ברכה בשידור חי (ב') ראשון, 20.05.

✶ „תפוח ועין" (א') ראשון, 22.05 — והפעם: „בישואין בשניות".

✶ „עיתים בפרשת השבוע" — פרשת „פנחס" — מפי הרב יונה מצ־גר (א') שני, 19.05.

✶ „מהפשים את המטמון" — ב־עריכת זאב עמר (ב') שני, 23.05.

✶ „השכלה ודעת, לכל" — „קהי־לות ישראל" (א') שלישי, 11.30 — ו־הפעם „ארגנטינה".

✶ „עולם יהודי" — בין ישראל התפוצות (א') שלישי, 16.05.

✶ „אצבע על הדופק" — שבועון בענייני בריאות ורפואה (ב') שלישי, 18.06.

✶ „שיעור בתלמוד" — מסכת „ב־רכות" — מפי שבתאי סכסו (א') שלי־שי, 19.05.

✶ „קפה ראשון" — דיונים מגוונים בהשתתפות המאזינים — עם שמוליק רוזן (ב) שלישי, 28.05.

✶ „מועדון שעה הזהב" מעולמו של האדם המבוגר (א') רביעי, 16.05.

✶ „שואל כעניין" — שאלות ות־שובות בנושאי חברה והלכה עם רב בי־ישראל — בעריכת אברהם סלומון (א') רביעי, 19.05.

✶ „מבט לפולקלור" (ב') רביעי, 20.05 — והפעם: „זמר יהודי" — מסו־רת והחדוש — מופע מתוך מבית הה־פוצות.

✶ „צומת המזרח התיכון" — בע־ריכת אפרים אבא (א) חמישי, 16.05.

✶ „שיגור בתניא" — מגיש: הרב עדין שטיינזלץ (א') חמישי, 19.05.

✶ „שורשים" — שבועון לענייני פו־לקלור ומזה (ב') חמישי, 20.05 — ו־הפעם: יהודה ברוקו.

✶ „ציפורים ושקדיה" — מבח־שירים ביידיש (ב) חמישי, 22.05 — ו־הפעם: תקליטים חדשים.

✶ „לכל אדם כוכב" (א') חמישי, 22.05 — הפעם: בזל „אריה".

פרקי היום בתנ"ך

רשת א', 18.50

יום א': ירמיהו, פרק ט"ו (פסוקים ט'—כ"א) — קריאה בפי עמיקם גורביץ ושיחה מאת ד"ר יחזקאל ברגמן על הנושא „השיבותם אל אדמתם אשר נתתי לאבותם".

יום ב': ירמיהו, פרק י"ז (פסוקים א'—ד') — קריאה מפי עמיקם גורביץ ו־שיחה מאת עמוס חכם על הנושא: „ברוך הגבר אשר יבטח בה'".

יום ג': ירמיהו, פרק י"ז (פסוקים ז'—י"ח) — קריאה מפי עמיקם גורביץ ושיחה מאת פרופ' בנשה הראל על הנושא: „והיה כעץ שתול על פל־גי מים".

יום ד': ירמיהו, פרק י"ז (פסוקים י"ט—כ"ז) — קריאה בפי עמיקם גו־רביץ ושיחה מאת חגי ביבציביץ על הנושא: „הנבואה על השבת".

יום ה': ירמיהו, פרק י"ח (פסוקים א'—י"ב) — קריאה מפי עמיקם גו־רביץ ושיחה מאת עמוס חכם על הביטויים החוזרים: „רגע אדבר... ורגע אדבר".

לרקוד על...

✶ מה השבוע בגל"צ

מה היה קורה היום אילו נפתחה מלחמת התשה עם הסורים? — עלה הרהור כזה בין המשתתפים בתכנית „מלחמת ההתשה בחזית המצרית — 16 שנים אחרי". (גל"צ, ב' 18.06).

התכנית דנה בהיבטים הצבאיים והמדיניים של המלחמה. כיצד השפיעה המלחמה עלינו ועל המצרים כיצד הוחלט על התקפות העומק במצרים ואיך הם השפיעו על מהלך המלחמה מעורבות המעצמות במלחמה.

משתתפים: ח"כ שמחה דיניץ, אלוף (מיל.) מוטי הוד, אלוף (מיל.) אברהם אדן (ברן) וד"ר דן שפתן.

עוד השבוע בגל"צ. הרמטכ"ל רא"ף משה לוי יחתום ביום ג', 19.05 את הסדרה „לילה ראשון בלי אמא" — שאלות ותשובות למתגייסים לצה"ל.

במסגרת „שיחות חצות" מידי יום בשעה 23.55, שיחות בנות חמש דקות מפי אנשים מתחומי עיסוק והתעניינות שונים, ישוחחו השבוע, לפי הסדר מיום א' ואילך, ניצב ד"ר ברוך לוי, מפקד המשמר האזרחי; המשפטן ד"ר מרדכי קרמניצר; הזמר איתן מסורי פרופ' דניאל רחמי־לביא, מנהל המחלקה למחלות דרכי העיכול בבית חולים הדסה עין כרם.

● ✶ ●

✶ מצעד הזמירות

אלה הזמירות שצעדו השבוע במצעד (יום ב', רשת ב' 20.00—22.00):

	השיר	מבצע	לחן
1.	„ישימך אלקים"	דוד אולמן	דוד אולמן
2.	„לכה דודי"	בנימין יפת	ניגוני ברסלב
3.	„הנה ק"ל ישתותי"	להקת „אחווה"	ברוך מנדלביץ
4.	„כל ישראל"	פרחי מיאמי	ירחמיאל ביגון
5.	„חסדי ה'"	שמעון קוגל	שמעון קוגל
6.	„והאר עינינו"	מאיר שרמן	יוסי גרין
7.	„קווה אל ה'"	יונתן ויס	מרטין דווידסון
8.	„אברכה את ה'"	ישראל פרנס	משה לאופר
9.	„שמע בני"	הרב הרצל שכטר	הרב ברוך חיים
10.	„הנה לא ינום"	לה. „רעווה מתימטא"	יצחק ביטון
11.	„מהרה ה'"	דוד הולשטיין	חיה רוזנפלד
12.	„הללו את ה'"	מיכאל ברלב	מיכאל ברלב
13.	„כי לה' המלוכה"	הרב ירמיהו דותן	ניגוני בלז
14.	„וכל נתיבותיה שלום"	האחים ברנור ודני גולן	משה לאופר
15.	„וקרב פזורינו"	יעקב מוצן	מרדכי דנברג
16.	„בעל הישועות"	מנשה פסמן	ראובן סירוטקין
17.	„כי מלאה הארץ"	אברהם ויליאמס	אברהם ויליאמס
18.	„ואני אשיר עוזך"	פרחי הדר	ד"ר מרדכי שובול
	בפינה לשיפוטכם		
1.	עוד אבנך ונבנית	שמואל ארנון	יעקב רוזנר
2.	דע מאין באת	להקת „השמחה"	יהודה גלנץ

לילדים ולנוער בטלוויזיה הכללית והלימודית

✶ יום שישי

10.25: הכתר הלבן מגרוליוג — סי־פור הסרט מבוסס על מקרה ש־היה. ביימס גרנורי, שחקן כ־דורגל אמריקני לבן, מחליט ל־למוד ולשחק בקולג' של שחו־רים. הסרט עוקב אחרי קשי־י ההסתגלות של שני הצדדים, ו־בסופו נרקמת מערכת יחסים ידידותיים ביניהם.

14.25: הכדורגלנים הצעירים — פרק שלישי — בן מתחיל לאמן את קבוצה ללא ידיעת אביו. בסופו של דבר נודע לו על כך. הוא דורש מבנו לעזוב את המקום יחד אתו ולהמשיך לבדוד בקרון לעיר אחרת. הבן מסרב לעזוב, ואביו נוסע בלעדיו.

✶ יום ראשון

10.30: יהיה באשנה — סוקרטס לימד את תלמידיו להבין כל דבר ב־עיניים פקוחות ולחפש תמיד את האמת. הוא לימד זכות על הד־מוקרטיה ושלל שלטון של א־דם יחיד. רבים התנגדו לדעו־תיו ולספקות שהטיל בכל הע־רכים המקודשים להם. סוקרטס העומד למשפט נמצא אשם. גזר דינו היה מוות בשתיית כוס ר־על.

15.30: ההסבה של טרפי — פרק 9 — ילדי החבורה מחליטים ל־הלך את כלבה מידי ויגנשט־שכנסה לקחת אותו לאוסליה ל־קרבות כלבים.

17.30: „חלב" — פרק שני: אנדריק שו־בע כמה מחבריו בימי בית הספ־ר ונזכר כיצד היה אביו מביא או־תו לבית הספר והיה מכריח או־תו לשקוד על לימודיו. היא נ־זכר גם במקרה ההפוך של חב־ר' פרקים שאביו ניסה להניא מלימודים והוא למד בהיחבא, סופו שניים את לימודיו בהצט־יינות.

✶ יום שני

17.25: זכרון הרוח — לה פונטיין — הסופר והמשורר הצרפתי לה פו־נטיין חי בפריז של המאה הי"ד חיים חסרי דאגה כשהוא נתמך ע"י פטרונים שהעריכו את כש־רונו. עיקר פרסומו בא לו הו־דות לקבצי המשלים שלו שאת ההשראה לכתיבתם קיבל בשעה שהיבש בכספה רבית שמורות הי־טבע.

17.55: מועדון ההחיל שמיליק — אור־חי המועדון הפעם הם חברי ל־הקת „הבל עובר חבריבי". הה־תיל שמיל מפעיל את קסמיו כדי להביא למועדון את עיקר, יובל, עמי ואת שלומית. הוא מסתבך בקסמיו, ולאורחיו צפויות הפת־עות. בתכנית יושמעו שירים ה־דשים לילדים מפי חברי הלה־

✶ יום שלישי

15. 16: קרוביה, קרובים — היום יום הולדת — יום ההולדת של תיקי מתקרב, והיא יודעת שאיש לא יזכור. אילן מחליט לארגן לה מסיבת הפתעה בעזרת גלית ו־מולי; הוא דורש לשמור זאת ב־סוד.

עפ"י ספורו של ח"נ ביאליק. סי־פור בשלושה פרקים על שני נסי־כים שיצא למסע מלא רזים ומו־דות באיים רחוקים בארצות א־בודות. הם פוגש על שולחנם של מלכים ורוזנים, לקצב ריקו־דים, שירים ופזמונים, וזוכה ב־תואר חתום ורשום של „אלוף ב־צלות ואלוף שום".

17.55: „רחוק רגליים" — הפרק האח־רון: סוף סוף מגיעים הנערים אל מחוז חפצם — ההרים הל־בנים. לאכזבתם אין הם פוגשים שם את האנשים החפשיים אלא את אנשי המשמרות השיריים ואלה הקרים אותם בעושקיה.

18.32: „המלחיזרה" — פרק עשירי: „ה־סוב, הרע והמכוער". פרק זה צו־סק בבוחות המנוקדים שבידי מד־יום הפלוויזיה: כך נבנה הפלווי־זיה, משקפת את הגיוזל באליימת מצד אחד, ומצא עניו את התפת־הוה המוזעות. לאן מובילים ה־דברים האלה, באיזו זה לובשים צורה על הכרקע?

✶ יום רביעי

17. 30: „אלוה בצלות האלוה שום" — 14.10: מגהרת הזמן — בילי הנער — במסכת של דאג פיליפס וטיגי ביזמן בסטודיוטיה' האינטופים של הזמן הם נקלעים למערב הד־פרוע, ליעמו של בילי הנער, וי־מסתבכים בהרפתקה אתו.

15.20: מי אני המורה — פרק 3: מנ־הל בית הספר מחליט להביא את הנבחרת כה „ספרינסוך". ש־כן אינו יכול למכן את ואיבו בים הקרים. מחליטים להמשיך בסתר באימונים ורגשת להופעת.

15.05: דייק פורמוץ — פרק 24: הצע־בים — סורינסק ידיק נקלעים ל־אויר שבו גריכ הציבים. סור־סניק מציל נגרה צרוניה שנל־כדה בבלכידה. הם תופסים יחד מחסה בפני הגשם. ואההבה הצצ־ענ של הנצרה ה כר בהם. צער כך דורשים כבני. הכוונים לצבור מבחנים קסים ירייק אם יצליח בהם יוכל לשחרר את חייו. דיק מתיצב לצבור את המבחנים ב־מקום ידידו.

17.30: „האוצרה האוצרית" — הפעם: „ה־יפה והחיה" — סיפור מיוחד ב־מינו על נסיכה יפייפיה הרופכת בכה האהבה היה מכוערה לנ־סיך יפה תואר.

בטלוויזיה

ברדיו ✶ בטלוויזיה
בעריכת שולה מוסטיק

✶ „סוהו הכוס" — סדרה קומית חדשה (מוצ"ש, 21.20) — הפרק הרא־שון: התחלה קשה. בפרק זה אנו מתוו־דעים אל גיבור הסדרה. טוני הוא שח־קן פוטבול לשעבר. הבחירים לוותר את עברו בשכונת עוני בניו יורק לטובת עתיד טוב יותר בפרבר עשיר בקונטי־קט. הוא נוטל עמו את בתו סמנטה, ה־ידועה בכינוי סאם, ומציע את ש־רותו כעוזר בית בביתה של אנג'לה.

✶ „בכל מקום" (מוצ"ש, 12.45) — התכנית מתארחת הפעם באזור עקיבא ה־מביאה מעברה (עתיקות קיסריה הש־מורה) ומן ההווה שלהם. בחלק המוסי־קה יופיעו חבורת זכר, הזמרת ולהקת כחול — כולם מבני המקום. זמרת או־רחת: „אופירה גלוסקא.

✶ „עד פה" (א' 20.02) — במרכז ה־תכנית הפעם ראיון עם רייג יור — סו־לן להקת „אלטרה ווקס" על עברו ועל תכליתו החדש. כמו כן יתוארו באולפן גיזי מקריסן לרגל הופעת הקליפ החד־דש. עוד בתכנית — סרטון וידאו בדיו של סטלי דן מראשית דרכה, סרטוני וידאו של להקה „ווקס", פט־שופ־בויס, ועוד.

✶ „שושלת" (א', 21.30) — בליק קריגנסון ובני סטיבן הנריים לדין וד־ברים וריף עקב נישואי של קריגנסון למזכירתו קריסטל. אליל הנפט ססיל קר־לבי מבקש לשדך לפאלון — בתו של קריגנסון — את אחינו ג'יף. אך היא מצדיעה דווקא את ססיל. קלאודיה, אש־תו של מתיו בליידל, עושה למציאת מקומה שוב בביתה, ובתוך כך יש לה התנגשויות עם בעלה ובתה. איש הנפט וולטר לנקרטס מסבית את שמחת הת־הונה של קריגנסון בהאשימו אותו ש־חיבל במתקניו. קריגנסון מצליח באו־תו מעמד לשכנע אותו שימכור לו את שטח הקדיחה שלו. העסקה נמנעת ב־של התערבותו של מתיו בליידל. ב־ליידל מחליט לפרוש מחברת הנפט של קריגנסון.

✶ „סוף ציבור" (א', 22.35) — ה־תכנית עוסקת בקשר שבין קולנוע ל־ספרו. באמצעות הדגמות של קטעי סר־טים יועלו הסוגיות של התסריט כ"אמנ־ספרותי" ועיבוד הרומן לתסריט. משת־תפים: ד"ר מיכל פרידמן, ניסים דיין ואיתו גרין.

✶ „תהילה" (ב', 20.02) — שם הפרק: „לב הרוק ג'רול. חלקו השני של מופע הרוק ג'רול שעייכים חברי „ת־הילה" תחת כיפת השמים.

✶ „הורים של יום א'" — סרט קול־נוע (ד', 22.05) — סרטו של הבמאי ההונגרי יאנוש רוזה. הסרט עוסק ב־בעיה של גרעה עבריין, הרקע הסוציאלי לוגי שלו ודרכי הטיפול בה.

הסיפור הוא סיפורה של גולי, נערת בת 16, המוחזקת במוסד לעברייניות צ־עירות. על פשעים של גניבות ושו־סטות, היא מנסה שוב ושוב לברוח מן המוסד כדי להתאחד עם משפחתה. ב־מהלכו של הסרט מתברר, כי המושג של „משפחה" בשביל גולי הוא יותר בגדר אשליה מבמציאות. אביה שהיה די־אינו יכול לתמוך בה, בבית אחותה אין רוצים „נערה שכמותה", ואמו של הנ־ער הרוצה בה דוחה אותה. מנהלת ה־מוסד שבו היא נמצאת מציעה לה ל־קנות את דרכה אל החופש בנישואים עם מועמד שהיא תבחר לביעה.

✶ „פלאי פלאים" (ה', 20.02) — מי־אירוע הפרק הזה: שיא של הרכבה הקוביה והוגנרית ב־4 דקות וחצי בידי די אשה שהיא עיוורת מלידה; חתונת ש־לוחיה המופעלת כולה בידי ילדים בני 14 וחצי; בעל לב מישתל הבפתיע את רופאו בהגיעו לבדיקה הפנתית שלו רכוב על אופניים כל הדרך מסנט ל־קליפורניה.

✶ „תעודה" — „לתאר גן עדן" (ה', 21.30) — בחלקו השני של הסרט על אוזלת איראן שלאחר המהפכה ניתנה בבאית הסרט את זכות הדיבור לתו־שביה של איראן. כשדרים להציג דיו־נה כאיזונת יותר של ארץ המיוסבת בעיני המערב למפוצ ישי רוחנית, ד־תית ותו לא.

✶ יום חמישי

14.10: היסטוריה — ה... טרה — תיאר ... לאטורה. בעל הי... כלל אורות היים בהב... דלליל הצייד את ... פרות, והיום אורח ... שני של האדם ... את חלקה של הליטרה.

15.00: שאו פאר — פרק 1 — לאבד את התקוה. זה ... השבל כהסיפור ... אודה לשאו שאו ולחבריו ... הלך התנינים לא ... את הת... זה, ולכן הבריאה אשתו הא־הובה שהיתה ... מאוד.

1.25: „הייקה" — בצאתי... — הב־צאת הבמחצים ... הפעם תשבצים, ההקרויסטיכון, המתו־פל ביי־אציה ... לוח בכל העולם ... נוקר.

18.25: „בשיהו של ... — ... אל ... השילוח ... ל... ה' בתכיו. ... קצה העיר ירושלים ... לתה ב־ט' באב.

פינת הבול

הופעת בולים חדשים

מאת חיים לנגלבן

ביום שלישי ה' בתמוז התשמ"ו — 32 ביולי 1986, יופיעו למכירה ארבעה בולי דואר חדשים. הבול הראשון בער־ריך של 40 אגורות, מוקדש ליצחק אל — בבי סבלאן, אחד הנביאים החשו־בים יהודים. הבקים הקדיש על שמו נמצא ... הירפיש, ליד גבול הצפון, על פסגת הר, שמתנשא לגו־בה של כ־700 מ' מעל פני הים. כלפי דש זה מופיע על הבול. המעצב אשר ברג.

הבול השני בדרג של 90 אג' מוקדש ליובל של גבול התעופה בן־גוריון, נמל התעופה זה, המשמש כיום שער ה־כניסה הראשי אל מדינת ישראל, הוקם בשנת 1935 על־ידי שלטונות המנדאט הבריטי בארץ ישראל, הוך התמשכות בראש ובראשונה בצרכי חיל האוויר הבריטי המלכותי. בדצמבר 1973, עם פטירתו של ראש הממשלה הראשון, הממשלה החליטה להסב את שם הנמל על שמו של דוד בן־גוריון.

מן הראוי לציין, כי בשנת ה־50 ל־נמל התעופה בן־גוריון, הגיע ליעיא יציאות התפעולית, עוברים ושבים בו כדי שנה כ־3 מיליון נוסעים, 40 אלף מטוסים וכ־140 אלף טון מטענים. מע־צב הבול משה פרג.

הבול השלישי בסדרה בערך של 60 אג' מוקדש לביהכה בגוצנות, בול זה מוצא על־ידי השירות הבולאי לכבוד ה־בלהכה בגוצנות ובעד סובלנות הכינוי דו של כל אדם שנברא בצלם. הבול מעוצב בידי רפי דייני. ואילו הבול הר־ביעי בערך של 80 אג' מוקדש ליוסף שפרינצק — ממנהיגי תנועת העבודה הציונית בארץ ישראל, איש העליה ה־שניה ויושב ראש הראשון של הכנסת. הבול עוצב בידי צבי נרקיס.

כל הבולים הודפסו בגליונות דואר בני 15 בולים, עם 5 שוליים המבצרים יצירה הבולים המהווה.

מעטפות היום הראשון

ביום הופעת הבולים יופיעו למכירה ארבע מעטפות „היום הראשון", כבזיי־ליות בבולים החדשים וטוחתמיה בראש וכן כעטפה „יום ראשון" בלתי מבו־יוית.

ההתמבת המעטפות

מעטפות היום הראשון לבול עוד אל־סבלאן החותם בחותמת דואר של „מו־דת הדואר בהורפיש; מעטפת היום ה־ראשון לבול נמל התעופה בן־גוריון, יוחתם בחותמת הדואר של נמל התעו־פה; מעטפת היום הראשון לבול לא ל־גזענות, ההחתם בחותמת דואר „ירו־שלים 87"; ואילו מעטפת יום הראשון לבול יוסף שפרינצק, החותם בחותמת דואר של יחידת הדואר בכנסת בירו־שלים.

רשות פתיחת התעופה, תציין יום הו־פעת הבול, בהשתתפות שר התחבורה כר חיים קורפו, הטקס יתקיים באולם העוסקים הנכנסים בנמל.

מחירי המעטפות

מחירי המעטפות יהיו כדלקמן: בול עוד אל־נבי סבלאן, מודבק ע"ג מעטפה, מחירה יחד עם הבול — 55 אגורות; בול יובל נמל התעופה מודבק על מע־טפה — 1.05 ש'ח; בול „לא לגזענות" עם מעטפה מחותמת — 75 אג' ואילו בול שפרינצק על מעטפה מחותמת מ־ראש — 95 אג'. מחיר מעטפה בלתי מבויילת — 15 אג'.

כל המעטפות יוחתמו בחותמת הבוש־שה „יום הופעה הבול", בניסף לחת־מת הדואר.

מכירת בולים בעלי שוליים, צמדות זה, וגליונות שלמים מהבולים הנ"ל כן בעטפות „היום הראשון בלתי מבו־יוית, תימשך לאחר יום ההופעה, ב־ידיה יחבל־אי מאפשר זאת, באשנבים על השירות הבולאי, עד יום חמישי ט"ו באב תשמ"ו — 21 באוגוסט 1986, ועד בכלל.

הוחתמת דואר מיוחדת לפקס גלוית מנוע הביא

החותמת המיוחדת לפקס גלוית מנוע הביא תוכנס לשימוש בבית הדואר נמל התעופה בן־גוריון ביום שני י"ד בתמוז התשמ"ו — 21 ביולי 1986. הד־תימר הבולאי ושאר דברי הדואר צריך קבלו בתאריך הנ"ל, בבית הדואר הר־מוזכר. החותמה בחותמת דואר מיוחדת.

אספנים המעוניינים בחותמת של הד־חותמה המיוחדת, ימציאו את מעטפ־תיהם המבויילות בהיר (בול לא עדיין) למנהל הדואר בנמל התעופה בן־גוריון, מיקוד 70100, לפני תאריך ההבבה הה־תמה.